

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

č 33

37 986

195009006

COBISS

Zgodovina brezoviške župnije.

Spisal

Josip Novak

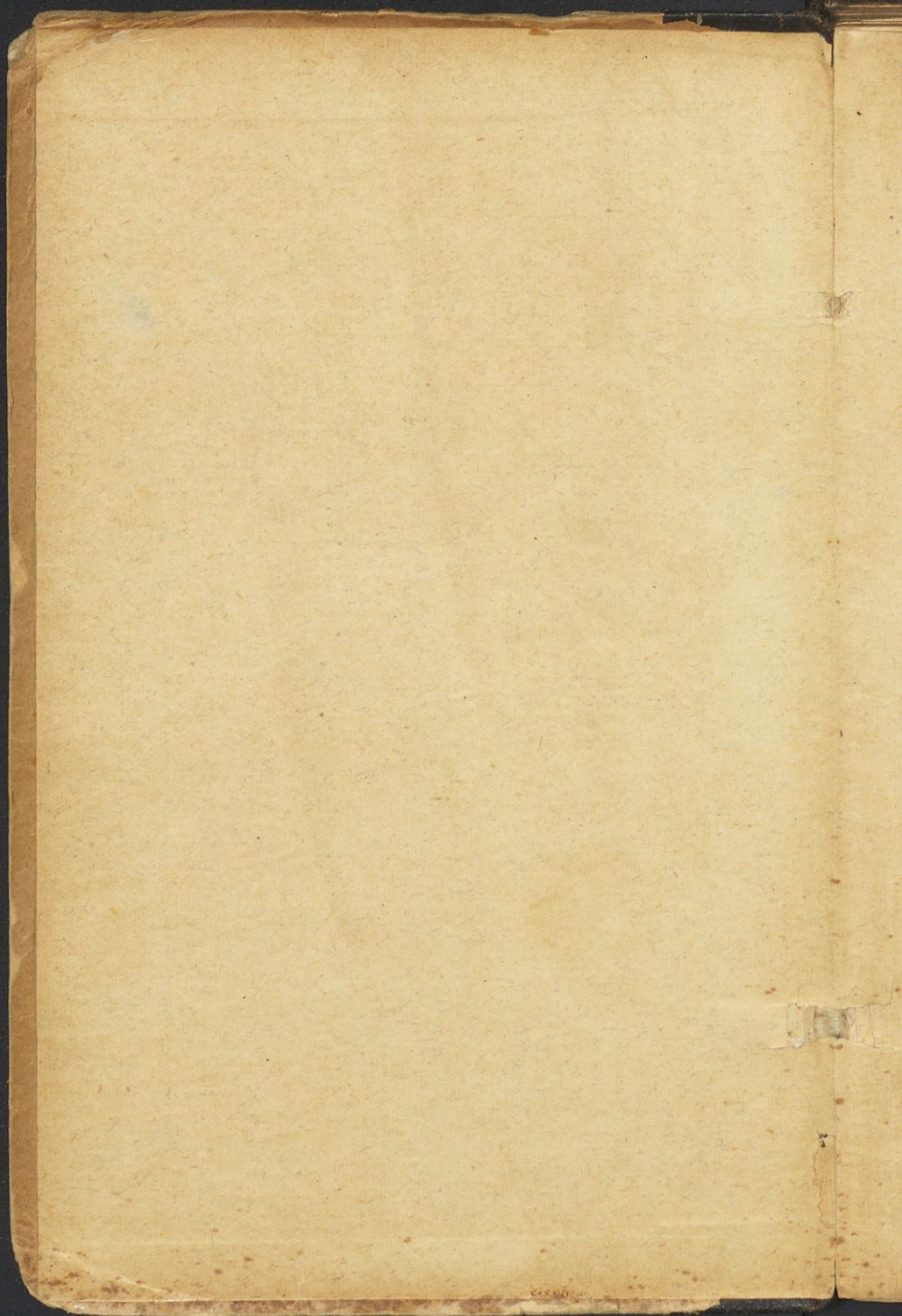
c. kr. učitelj v Idriji.

Ponatisek iz „Zgodovinskega Zbornika“.

V Ljubljani 1907.

Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani.

Zgodovina brezoviške župnije.

Spisal

Josip Novak

c. kr. učitelj v Idriji.

Ponatisek iz „Zgodovinskega Zbornika“.

V Ljubljani, 1907.

Založil župnik Anton Žgur. — Tiskala Katol. tiskarna.

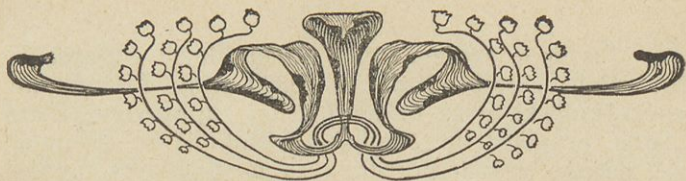
262.2 (487.12 Breznica) (091)

*37986 II B g.

II B g 37986

D. 9006 / 1950

Predgovor.

Nedavno je minilo dvesto let, kar se je ustanovila na Brezovici pri Ljubljani samostojna duhovnija ali župnija. — Dvestoletnica! Lep praznik je to! In ker se dandanes proslavljajo že vse mogoče obletnice, zakaj bi se ne proslavila tudi ta dvestoletnica?

Pričakoval sem vedno, da se bode kdo v kakem slovenskem listu spomnil tega za brezoviško župnijo znamenitega dogodka; toda do danes tega še nisem pričakal.

Ko sem kot učitelj služboval na Brezovici, zbiral sem prav pridno gradivo za zgodovino brezoviške župnije. Nabral sem že precej in nadejal sem se, da izide kdaj o tej meni jako priljubljeni župniji skromno delce kot nov snopič A. Koblarjeve zbirke: „Zgodovina farâ ljubljanske škofije“. Toda v prav istem času mi je bilo podeljeno mesto na c. kr. rudniški ljudski šoli v Idriji in zapustil sem drago mi Brezovico; opustiti sem moral pa tudi misel na obširnejši popis te župnije. S trudem nabrano gradivo pa sem vedno še hranil v svoji pisalni mizi nevede, kdaj se mi ponudi prilika isto porabiti.

Evo vam sedaj taka prilika! V spomin dvestoletnice hočem narisati skromno sliko o lepi, četudi ne stari, a zgodovinsko jako zanimivi brezoviški župniji, v kateri sem preživel tekom štirih let svojega tamošnjega službovanja marsikatero uro zadovoljnega življenja, ki mi ga je sladila zlasti nadarjena in ukaželjna mladina.

Pri tem svojem spisu so mi služili v pomoč v prvi vrsti: Domači župni in šolski arhiv, Rudolfinum, knezoškofijski in še nekateri drugi župni arhivi. Zlasti „farna kronika“ in „škofijski protokoli“ so mi pokazali mnogo važnih podatkov za zgodovino te župnije.

Tiskanih in pisanih virov sem se pa sledečih posluževal: Valvasor: „Die Ehre des Herzogthums Krain“. — Dimitz: „Geschichte Krains“. — Schumi: „Urk. und Regb.“ — „Mittheilungen d. hist. Vereines f. Krain“. — Costa: „Reiseerinnerungen aus Krain“. — Dzinski: „Laibach und seine Umgebung“ l. 1860. — Klun: „Archiv f. d. Landesgesch. d. Herzogth. Krain“, — „Šematizmi ljubljanske škofije“. — A. Lesjak: „Zgodovina dobrovske fare“. — Vrhovnik-Koblar: „Zgodovina nakl. fare“. — Koblar: „Zgodovina sorske fare“. — Fr. Brakuš: „Slovensko petje v preteklih dobah“. — „Diplomatarium Carniolicum“. — „Dominium Gleiniz“. — „Urbaria“ domačih cerkvâ. — „Slovenec“ l. 1887. in 1904. — „Dom in Svet“ l. 1893. — „Zgodnja Danica“ l. 1864. in l. 1887. — M. Slekovec: „Odlični Kranjci“, — „Statistischer Bericht der Handels- und Gewerbekammer in Laibach“ l. 1875. — Ivan Šubic: „Ljubljansko barje“. — „Zabavna knjižnica“ IX. — — „Jezičnik“ XXV. — „Izvestja muz. društva“ letniki 1894.—1900. — „Jahresheft“ l. 1858. — „Letopis Matice Slov.“ l. 1871., 1882/3., 1887. — „Mittheilungen des Musealvereines“ l. 1891., 1895/6. — „Zlati vek“. — Milkowicz: „Die Klöster in Krain“. — I. Vrhovec: „Ljubljanski meščanje“. — Dr. E. Kramer: „Das Laibacher Moor“. — „Slovenski Učitelj“ l. 1902. — „Učiteljski Tovariš“ l. 1884/5., 1887. in 1899. — „Zbornik Matice Slov.“ V. — „Zgodovinski Zbornik“. — Ign. Orožen: „Das Bistum und die Dioecese Lavant“. — I. Kržišnik: „Zgodovina horjulske fare“. — L. Schiwiz v' Schiwizhoffen: „Der Adel in den Matriken des Herzogthums Krain“. — itd.

Trud pri tem delu ni bil majhen, a nikakor si ne domišljam, da je pričujoči spis popoln. Kak preiskovalec zgodovine bode morda zasledil še kako zgodovinsko važnost, a meni je bilo orati ledino.

Zbral sem posamezne dele v celoto, ki jo podajam tu v prvi vrsti v roke brezoviškim župljanom, potem pa tudi drugim prijateljem domače zgodovine.

Svojo naklonjenost pri tem spisu sta mi pokazala zlasti rajni župnik gospod Anton Hočevnar in sedanji g. Anton Žgur. S svetom me je podpiral kranjski dekan g. Anton Koblar, ki me je opozoril na razne arhive in vire. Knezoškofijski tajnik g. Josip Dostal pa je blagohotno okrasil moj spis z ličnimi slikami, katere imajo veliko važnost za župno zgodovino. Vsem kličem hvaležno: Bog povrni!

Največjo zahvalo sem dolžan velečastitemu gospodu Frančišku Pokornu, župniku itd. v Besnici, ki je blagovolil moj rokopis pregledati ter ga izpopolniti z mnogimi zanimivimi zgodovinskimi podatki iz svoje bogate skladnice ter s podatki iz knezoškofijskega arhiva. Reči moram, da bi brez njegove pomoči moj rokopis gotovo še sedaj nedokončan ležal v predalih moje pisalne mize. Zato pa tudi ne najdem dovolj primernih besed, s katerimi bi mogel imenovanemu gospodu dostojno izraziti odkritosrčno hvaležnost, ki jo čuti moje srce.

Najiskrenejšo zahvalo naj sprejmejo dalje tudi vsi dragi mi brezoviški prijatelji, ki so mi zlasti v teku zadnjih desetih let, odkar ne bivam več na Brezovici, tako ljubeznivo na vsako vprašanje, tičoče se Brezovice, odgovarjali. Bodi vsem skupaj in vsakemu posebej na tem mestu izrečena najiskrenejša zahvala!

Bogu v čast, sv. Antonu Pušč., zavetniku te župnije, v proslavo za dvestoletni obstanek tamošnje duhovnije in Brezovičanom v razvedrilo poklanjam to skromno delo!

V Idriji, v god sv. Valentina leta 1906.

Pisatelj.

I.

Prirodoznanski opis.

Prijazna brezoviška župnija leži ob državni cesti tržaški, nekako sredi med Ljubljano in Vrhniko. Na vzhodu in severu meji z dobrovsko, na zahodu pa z vrhniško župnijo in bevško ekspozituro, na jugu pa so ji sosede preserška in ižanska ter nekoliko tudi trnovska župnija v Ljubljani. Občinska meja je z malo izjemo prav ista kakor župnijska; le Betova hiša pri Ljubljanici spada v brezoviško občino, pa v preserško župnijo. Zadnja hiša proti vzhodu ob državni cesti (6,5 km od Ljubljane) je Matevževa. Od tod gre meja nekoliko proti severu, potem pa proti zahodu, skoro vedno po grebenu hribovja, ki se razprostira na severni strani tržaške ceste. Nad Logom se meja obrne proti jugu, pa se kmalu zopet zavije proti zahodu, dokler konec Loga ne krene proti jugovzhodu. Pri Martinčkovi hiši (14 km od Ljubljane) prestopi državno cesto in gre preko Kostanjevice proti Ljubljanici. Nato meji nekoliko časa Ljubljanica, toda kmalu se začne meja polagoma od nje odmikati, dokler se naposled ne obrne proti severu in ne dospe zopet do tržaške ceste. Vsa župnija meri 4161 ha 19 a 65 m² in sicer občina Brezovica 2873 ha 96 a 87 m² in občina Log 1287 ha 22 a 75 m².

Skoro vsa župnija je v ravnini, le Plešivica je na hribčku; ni je pa skoro hiše v župniji, kamor bi se ne bilo mogoče z vozom pripeljati.

Glavno hribovje v župniji je ono, ki se razteza na severu od tržaške ceste od vzhoda proti zahodu

nad vasmi Brezovica, Podlukovec, Dragomer in Log. Tuptam se približa popolnoma državni cesti, drugod pa se zopet oddalji za nekaj streljajev od nje. Ljudstvo to hribovje navadno zaznamuje le z imeni vasi, nad katerimi se vzdiguje. Deli ga nekako v štiri dele, namreč: *Brezoviški*, *Lukovski*, *Dragomerski* in *Loški hrib*. Le nekateri vrhovi imajo še posebna imena. V Brezoviškem hribu so: *Na Otalih* (480 m), *Poseka* (321 m) in *Kopavnik*. V Dragomerskem hribu so: *Grič* (378 m) s cerkvijo sv. Lovrenca, *Strmec*, *Snošake* in *Križarski hrib*, ki je bil nekdanj lastnina nemškega viteškega reda. V Loškem hribu pa so znameniti: *Jelovski vrh* (496 m), ki je tudi najvišji v župniji, *Ferijanka* (451 m), ki ima ime od Florijana Vrhovca, ki je postavil vrhu tega hribca svoje domovanje, *Boršt* (370 m) s cerkvijo sv. Janeza Krstnika in *Tičnica*. Vse to hribovje pripada karbonski formaciji. Karbonski skladi, ki jih zlasti med Brezovico in Dragomerom pokriva grödenski peščenec, sestojijo iz skrilavcev, peščenca ter kremenčevih konglomeratov. Podlukovcem, v Molah in na Logu pa obrobja grödenske sklade proga werfenskih skladov. Skrilavci preperevajo v svetlorjavo, svetlo ali temnosivo ilovico, ki tvori ob robu ljubljanskega barja rodovitno prst. Čista ilovica se izborno uporablja za izdelovanje opeke.¹⁾ V tej župniji sicer dandanes ni nobene opekarne, več pa jih je v njeni okolici. Pač pa so že Rimljani žgali tu opeko. Na Brezovici pri Potokarju stoji 140 m dolg in 100 m širok štirivoglat holmec, ki je nastal očitno iz ruševin obširnega poslopja. Povsodi, kjer se na njem koplje, najde se rimska opeka, ki je nenavadno velika, 40 cm dolga, 27 cm

¹⁾ Dr. E. Kramer, Das Laibacher Moor, str. 10. i. d.

široka in 9 *cm* debela. Dobi se pa tudi opeka, ki ima žlebiče po 3 *cm* v premeru. Ako se dve taki deneta skupaj, nastane cev, ki se je rabila znabiti za kake vodovode ali kaj sličnega. Izvestno je stala tu rimska opekarna, a poleg nje še kako drugo poslopje, morda kako kopališče, ker je pod zemljo vse polno obokov. ¹⁾ Pa tudi v poznejših časih so bile v župniji opekarne, ki so se pa opustile.

Po barju, na južni strani državne ceste, je razstavljenih več hribcev, ki kakor otoki mole iz širne ravnine. Najvišji pa tudi največji med njimi je *Velika stran* s Plešivico (390 *m*), potem sta *Veliki vrh* (385 *m*) in *Gulč* (338 *m*), ob katerih se razprostirajo Vnanje Gorice s cerkvijo sv. Duha, nato pa *Dačenca*, *Bluše*, *Hribec* (325 *m*), *Medvedica* in *Roje* ter *Kostanjevica* na meji med brezoviško župnijo in bevško ekspozituro. Geologično sestoji to hribovje iz premogove formacije (zlasti *Velika stran*), iz kasijanskega dolomita (posebno *Veliki vrh*, *Gulč* in *Dačenca*), iz werfenskih skladov (*Bluše*, *Hribec* in *Medvedica*) ter posamezni deli tudi iz rabeljskih skladov in glavnega dolomita. V sedlu med Velikim vrhom in Gulčem ter na Veliki strani pod Plešivico so zasledovali tudi premog, toda povoljnih uspehov ni pričakovati, ker ima ta premog le 45 0/0 ogljika v sebi. Pač pa je tu več kamnolomov, ki dajejo prav dobro stavbinsko kamenje in nasproti Kušljanovemu gradu se dobi izvrsten apnenec. ²⁾ Pri-povedujejo, da je bila svoj čas v Dačenci opekarna in da se je baje iz v tej opekarni žgane opeke l. 1730. zidala trnovska cerkev v Ljubljani.

¹⁾ Izvestja muzejskega društva, 1894, str. 161.

²⁾ Dr. E. Kramer, Das Laibacher Moor, str. 27 i. d.

Znamenitejša kakor brezoviško hribovje pa je brezoviška ravnán, ki je del velikega ljubljanskega barja ¹⁾, in jo Brezovčanje imenujejo navadno le „mah“.

Vsa ta ravnina je bila nekdanj prostrano jezero in kdo bi si mislil, da je bil ravno ta kraj naseljen že v predzgodovinski dobi.

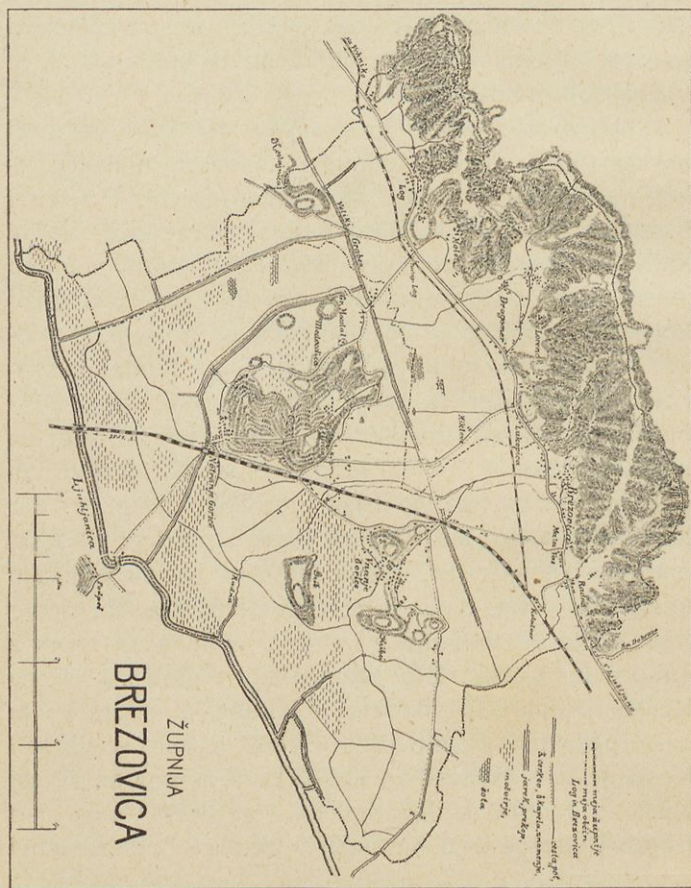
Najstarejši prebivalci kranjske dežele so prebivali na tem kraju. Dokaz temu so mostišča in druge izkopine, ki so se našle na barskem svetu. Prvi prebivalci v tem kraju so si postavljali namreč svoje borne kočé in domove na kole, ki so jih zabijali v plitvo jezero. Leta 1875. so našli ob cesti na Zonek cel gozd kolov (nad 3500), ki so stali jako na gostem. V novjšem času pa so jih zasledili tudi pri Notranjih Goricah in pri Bevkah, kar priča, da mostiščarji niso bivali le ob bregu nekdanjega jezera, temveč tudi na barskih otokih. ²⁾ Poleg kolov, ki so jih izkopali ob cesti na Zonek, pa so našli tudi obilo drugega, kar je kazalo, kako in s čim se je živil predzgodovinski prebivalec teh krajev. Obila množica znanih živalskih kosti nam priča, da si je redil že domače živali, poleg tega pa je bil tudi lovec in ribič. Valove so rezali z enodrevnimi čolni. Dva taka čolna so našli l. 1857. na Kušljanovi parceli pod rupno plastjo ³⁾, enega pa je našel posestnik Fran Seliškar l. 1892. nekako sredi med Kostanjevico, Medvedico in Bevkami. Ker je bil precej velik — 3 do 4 m dolg in nad 1 m širok — ga niso izkopali, temuč leži še sedaj v zemlji. Zelo zanimivi

¹⁾ O tem znamenitem delu kranjske dežele zelo obširno razpravlja dr. E. Kramer v svoji knjigi „Das Laibacher Moor“, po kateri smo tudi mi več podatkov posneli.

²⁾ Dr. E. Kramer, Das Laibacher Moor, str. 64.

³⁾ Jahresheft, 1858, str. 67.

so ostanki orodja in pobištva. Pri Kušljanovem gradu, tam, kjer so rezali šoto za tovarno za rupno opeko,

je izkopal oskrbnik Gurnig pod 2.84 m debelo rupno plastjo v ilu tri kose, izdelane iz spodnjega konca jelenovega rogu, ki so bili po 15 cm dolgi in so imeli

nad rožo okroglo 2 *cm* v premeru široko luknjo. Eden je bil proti gorenjemu koncu od ene strani poostren, naočnika pa ni imel nobeden. Poleg tega pa so našli kos jelenovega rogu s tremi parožki. Čemu so nekdanji prebivalci rabili ta orodja, ali kot hišno, ali kot čolnarsko pripravo, ako ne celo kot orožje, se dosedaj še ni moglo določiti.¹⁾

Kdaj pa je jezero izginilo in kdaj so mostiščarji zapustili svoja domovja, ni mogoče dognati. Pač pa nam je znano, da za rimskih cesarjev (od l. 30. pred Kr. do l. 476. po Kr.) že ni bilo tod več jezera, temveč je bila Ljubljana že v tistem času znamenita plovna reka.

Kakšno je bilo barje v minulih stoletjih, o tem nimamo dosti poročil. Močvirje je bilo nekdam dobro četrta leta pokrito s povodnijo. Ogromna množina moče, ki je tekla z gorskega roba na latvico, se je odtekala samo skozi tesni prerez pri Ljubljani, po edini stari strugi. Če je količkaj deževalo, je zastala voda v Ljubljani ter se razlila po barju. Ker so bregovi bili višji nego okolica, voda ni mogla več nazaj; smrdeča mlaka je ležala mesece in mesece na latvici in kužila zrak.

Zato se ni čuditi, ako so že prav zgodaj začeli delati razne načrte, kako bi se izsušila obširna barska ravnina. Leta 1554. sta prišla v Ljubljano Štefan de Grandi in Nikolaj Vendaholo iz Mantove, ki sta izjavila, da bi bilo treba za ljubljanskim gradom napraviti 24 sežnjev (45·5 *m*) širok in 4 sežnje (7·58 *m*) globok kanal, ki bi veljal 38.000 ren. gold., kar pa je ostalo le pri načrtu. Zopet drug načrt, ki je bil pa tudi neizpeljiv, je napravil leta 1658. neki kapucin O. Jakob iz Italije. Leta 1667. je Volbenk Markowitsch sestavil

¹⁾ Jahresheft, 1858, str. 66.

poseben spis o izsuševanju barja okoli Ljubljane, v katerem navaja, da hoče Peter pl. Watzenberg barje na svoje stroške izsušiti, a si za to izgovori tlako tistih podložnikov, ki se bodo naselili na izsušenem barju. Sličen predlog je leta 1634. stavil tudi Ivan Jakob baron Juritsch. Vsi ti predlogi in načrti pa so ostali brezuspešni; povodnji pa so bile vedno večje in pogostejše. V takih razmerah se kmetijstvo nikakor ni moglo povzdigniti; s poljedelstvom so se pečali barjani le ob pobočjih hribov, ki obdajajo barje, ter po hribcih, ki molé iz njega; z živinorejo pa je bilo še mnogo slabše, ker je močvirje dajalo le slabo krmo.

Prvi resni korak za izsuševanje barja je napravil tobačni upravitelj Zorn pl. Mildenheim,¹⁾ ki je l. 1762. vložil prošnjo na cesarico Marijo Terezijo, naj se mu brezplačno prepusti 215 oralov barskega sveta, ležečega na spodnji strani tržaške ceste, da ga na lastne stroške izsuši in obdela. Ko je njegov načrt pregledal in odobril nalašč zato z Dunaja poslani inženir Maksimilijan Fremant, je dobil sicer dovoljenje za izsušenje imenovanega sveta, a komenda nemškega viteškega reda mu je delala sitnosti, ker je imela že od nekdaj pravico po barju nastavljači mreže divjim racam, to ugodnost pa izgubi po izsušenju barja, ker potem race sploh ne bodo več prihajale. Kljub vsem zaprekam pa je pričel Zorn že l. 1762. z delom. Pravijo, da je imel leto in dan nad 300 delavcev najetih,²⁾ vendar je bilo vse delo končano šele l. 1781. Izsušenega je bilo

¹⁾ Najbrže bo to Frančišek Zorn pl. Mildenheimb, ki je od leta 1753. do leta 1782. večkrat vpisan v farnih maticah stolne cerkve v Ljubljani. (Gl. L. Schiwiz von Schiwizhoffen, *Der Adel in den Matriken des Herzogtums Krain.*)

²⁾ A. Lesjak, *Zgodovina dobrowske fare*, str. 6.

700.000 štirj. sežnjev in Zorn je dobil za svoje velikansko in uspešno podjetje poleg častne pohvale tudi zlato zaslužno kolajno. Jarek, ki je bil takrat izkopan, se še dandanes po njem imenuje Cornovec. Leta 1772. pa je začel tudi pater Gruber z izkopavanjem kanala za ljubljanskim gradom. Pri tem delu pa je nalletel na mnoge izredne ovire, na katere se prej niti mislilo ni, in zato je v teku petih let precej prekoračil prvotni proračun. To pa nikakor ni bilo všeč kranjskim stanovom, ki so bili plačniki; vsled tega se je l. 1777. odvzelo nadaljno vodstvo patru Gruberju ter izročilo podpolkovniku Struppiju. Ta pa je velikansko delo končal v popolno zadovoljnost vseh in dné 25. novembra l. 1780. je bil kanal na najslovesnejši način otvorjen. Skupni stroški so iznašali 219.809 gld. 18 kr.

Sedaj, ko sta bila izkopana Gruberjev kanal in Cornovec, so začele vode vidno upadati in višje ležeči kraji so se lahko začeli obdelovati. Delo izsuševanja pa s tem še nikakor ni bilo končano; delali so se še razni načrti in proračuni, kopali so se kanali in jarki na vse strani. Predvsem je bilo treba podaljšati Cornovec še preko brezoviškega sveta, ker Zorn je izdelal le vzhodni del, ki pa za Brezovico ni imel prave vrednosti. Podaljšanje Cornovca se je vršilo okoli l. 1830. Tega leta so izkopali tudi loški (oziroma bevški) kanal (3510 *m*), ki se odcepi od Cornovca tam, kjer se ta križa z okrajno cesto z Loga v Bevke. V istem času so izkopali tudi lukovski (2920 *m*), dragomerski (1760 *m*) in Kušljanov kanal (4710 *m*) ter še več drugih manjših.¹⁾

¹⁾ Natančen izkaz se nahaja v knjižnici deželnega muzeja v Ljubljani. (Dr. E. Kramer, Das Laibacher Moor, str. 139.)

Prej skozi leto in dan z močo napojena barska tla so postajala bolj in bolj trdna in barjani so dobili od leta do leta več rodovitne zemlje. Dokler se pa ni pričelo z izsuševanjem barja, je bila barska kotlina skoro docela nepristopna, porastena do 1 m na debelo s šotnimi mahovi. Samo lovci so se upali na barje, a treba jim je bilo velike previdnosti in spretnosti. Časih se je noga pogreznila in močje so morali drug drugu vleči iz grezi in blata. Pri vsakem koraku se je površje treslo. Pri Notranjih Goricah se je še celo hiša pogreznila v močvirje.¹⁾ Posebno nevarna pa so bila okna ali vretja. Tako so nazivali vodoshrambe, ki so bile časih odprte, časih pa goljufivo pokrite s tanko skorjo mahov in šašov. Gorje samotnemu človeku, ki je zašel tja! Še potem, ko je izsušenje že dokaj napredovalo, so delavci na polju čestokrat zadeli na pokrita okna. Potisnili so žrd skozi debelo skorjo, a malokdaj so prišli do dna. Znana vretja so bila tudi pod Plešivico pri Kušljanovem gradu in pri Kostanjevici. Oskrbnik Gurnig je nekatera teh preiskal in našel, da so le par čevljev globokejša, kakor je debelina rupne plasti.²⁾

Z napredovanjem osušenja se je barsko lice naglo izpreminjalo. Veliki potoki, ki so bili svoje dni celo plovni, so izgubili vodo; jarki, po katerih so nekdanje ladje vozili seno in blago domov, so se posušili. Travniki za travnikom je nastajal in l. 1829. so prvič sejali na barju žito. Dasi je začel barski svet postajati rodovit, vendar v začetku 19. stoletja še ni imel nikake cene. Oral zemlje, ki se danes plačuje po 200 do 300 in še več kron, je bil l. 1829. vreden komaj

¹⁾ Mittheil. d. Musealver., 1892. str. 73.

²⁾ Jahresheft, 1858, str. 106.

10 kron.¹⁾ Ded tukajšnjega posestnika je prodal precejšen kos sveta za 80 gld.; sedanji posestnik pa je za ravnoisti svet dal 1200 gld.

Z v o d a m i je brezoviška župnija precej dobro oskrbljena; ob deževju je vode še preveč. Izvzemši *Ljubljano* župnija nima velikih voda, in še ta se je dotika le na južni strani mejo delajoč. Ljubljana, pri Rimljanih „Nauportus“ imenovana, je bila že v najstarejših časih zelo imenitna vodna cesta. Že v grški mitologiji beremo, da se je junak Jazon vozil po Ljubljani, ko je bežal z zlatim runom in nevesto Medejo pred razsrjenim Aëtom. Do rimskih časov se je Ljubljana leno zvijala po najglobokejšem delu močvirskem z neštevilnimi ovinki med Vrhniko in Ljubljano. Njen tok so najbrž Rimljani prvokrat uravnali, zakaj vse kaže, da sedanji tok Ljubljanice po močvirju ni naravna vodna žila, ampak s človeško pridnostjo narujen prekop.²⁾ Rimljanom je bila velike važnosti za kupčijo. Brezštevilno čolnov, manjših in večjih, je prevažalo blago od Vrhnike do Ljubljane in do Save, pa zopet nazaj. Pa prišla je divja doba preseljevanja narodov, ki je storila konec rimski mogočnosti in ž njo je pojenjalo na Ljubljani veselo življenje rimskih časov. Pa tudi lepe rimske ceste so preseljevajoča se ljudstva opustošila; za vožnjo niso bile več. Zato je mirno tekoča Ljubljana kmalu zopet postala imenitna vozna cesta za vse blago, ki je prihajalo iz Italije ali je bilo namenjeno tjakaj.³⁾ Tudi pošta od Ljubljane do Vrhnike se je vozila največ le po Ljubljani.⁴⁾

¹⁾ H. Costa, Reiseerinnerungen aus Krain, str. 11.

²⁾ Zabavna knjižnica, IX., str. 97.

³⁾ L. c. str. 98.

⁴⁾ Valvazor, II., str. 259.

Nemogoče pa bi bilo naštetih vse one odlične osebe, ki so se v preteklih stoletjih vozile po Ljubljani mimo Brezovice. Omeniti hočem tu cesarja Leopolda I. in cesarja Karola VI. Prvi se je peljal po Ljubljani dné 15. septembra 1660. leta, drugi pa dné 30. avgusta 1728. l.¹⁾ Po Ljubljani sta se vozila tudi Marija Magdalena, nevesta Kozme, velikega vojvode etrurijskega, in nadvojvoda Maksimilijan Ernest avstrijski, njen brat, dné 27. septembra 1608. l. potujoč na Laško k poroki.²⁾ Dandanes pa Ljubljana kot plovna reka nima več tiste veljave; nadomeščajo jo dobra državna cesta ter južna in vrhniška železnica. Le Podpečani in nekateri drugi še vozijo to in ono po njej v Ljubljano.

Preden so izkopali Gruberjev kanal, je imela Ljubljana še počasnejši tok in je ob deževju močno prestopala bregove; tudi sedaj še večkrat preplavi goriški svet ter napravi mnogo škode. Valvasor pa pripoveduje, da če Ljubljana v Ljubljani le za 8 do 10 pedi naraste, že nastane na barju med Ljubljano in Vrhniko veliko jezero, ki se razteza pač dve ali še več milj na dolgo in široko, tako, da ni videti drugega kakor le nekaj dreves, ki mole iz njega. Ob taki priliki brodarijo zunaj reke kar preko travnikov in barja navzgor in navzdol, naravnost in po najkrajši poti.³⁾ Tudi še l. 1791. so ob povodnjih čolnarji vozili po najkrajši poti kar naravnost čez barje, ne menec se za to, kod teče Ljubljana.⁴⁾ Zato se ne smemo čuditi, ako beremo v farni kroniki, da so se v 18. stoletju Vnanjčanje, Notranjčanje in Plešivčanje vozili

1) Dimitz, IV., str. 16. in 150.

2) Thomas Chrön., I., dnevnik.

3) Valvasor, II., str. 155.

4) Zabavna knjižnica, IX., str. 117.

v čolnih k sv. maši na Brezovico. Seveda vselej tudi to ni bilo mogoče, ker je bila včasih voda preplitva.¹⁾

Tam, kjer prestopa Ljubljanica okrajno cesto, ki vodi z Brezovice na Podpeč, napravljen je bil l. 1867. most. Prej na tem kraju ni bilo mostu, ampak so ljudi in blago prevažali z ladjo (s „prukami“).

Potoke ima brezoviška župnija le tri in še ti so jako majhni. Pod vrhom brezoviškega hriba izvira *Radna*, ki jo pa tukajšnje ljudstvo imenuje tudi le *Potok*. Radna teče proti jugu skozi vzhodni del brezoviške vasi do Cornovega kanala in onostran kanala zopet dalje do Ljubljanice. Na Brezovici goni dva mlina, a še pred nedavnim časom so bili ob tem potoku trije mlini. Dolga je 5290 m.

Drugi potok je 5620 m dolga *Drobentinka*. Izvira na Drobentinovem posestvu, zahodno od župne cerkve, teče kakor Radna proti jugu preko državne ceste do Cornovca in od tam zopet dalje proti Ljubljanici.

Tretji potok je pa na Logu, imenovan *Kamen-potok*. Izvira v Grogarjevem hribu ter teče kakor prejšnja dva proti jugu v Ljubljanico.

Prav mnogo pa ima brezoviška župnija studencev, toda večina jih je ob vznožju hribovja, ki se razprostira na severu župnije. Vsled tega imajo največ studencev vasi Brezovica, Podlukovec, Dragomer in Log; Vnanje in Notranje Gorice ter Plešivica jih imajo le prav malo. Ker je brezoviško hribovje bistveno tako sestavljeno kakor so gorenjska gorovja, zato imajo tudi ti studenci prav dobro pitno vodo; le barska kotlina in njena moča nekoliko neugodno vplivata nanje.²⁾

¹⁾ Župnijska kronika, str. 6.

²⁾ Letopis Slov. Matice, 1887, str. 254.

Imena so dobili studenci večinoma od posestnikov kjer izvirajo, n. pr. *Peterčev, Klajbčev, Jurežev, Lukčev, Dolinarjev, Rejnarjev, Krošljev, Plenavčev, Brinovčarjev, Jernejev, Šuštarjev* studenec i. t. d. Nekaj jih je pa tudi, ki imajo prav lastna imena. Taki so: *Mavrica, Ciglej, Žleb, Čamernik, V skali, V bajerju, Snešak, Kurnik*, v *Zanogi* s posebno izvrstno vodo, *Snovik, Pod bečom, Pod koritom* in *Žlebič*. Ta slednji izvira v Kostanjevici. Okusa sicer nima prav dobrega, ker nekoliko zagreni in ima nek duh po koreninah, vendar pa mu ljudstvo pripisuje izredno zdravilno moč. Posebno sosedje Bevčanje ga zelo cenijo. Ako koga kake slabosti obidejo, brž pošljejo po vode v *Žlebič*. Več studencev pa tudi nima drugega imena kakor *Studenec* ali pa *Grab en*.

Stari ljudje pripovedujejo, da je bila nekdam tudi med Hribcem in Medvedico tekoča voda, ob kateri je celo stal mlin; toda o vsem tem ni dandanes nikakega sledu več.

Ribnik je v župniji le eden, na Brezovici pri Kopaču. Več pa jih je bilo nekdam pri Kušljanovem gradu; nekateri ljudje jih še sedaj pomnijo in pripovedujejo, kako velike ribe so imeli grajski v njih. Sedaj se le še pozna, kje so bili, a vode ni v nobenem več.

Skozi brezoviško župnijo je izpeljana *državna tržaška cesta*, ki stopa v župnijo pri 6'5 km ter jo zapušča pri 14 km. To za Kranjsko najimenitnejšo veliko cesto so začeli graditi l. 1720.; ¹⁾ a popolnoma dodelali so jo šele Francozje v začetku 19. stoletja. Preden so pa zgradili to sedanjo cesto, je bila tu druga cesta, ki je vodila prav ob brezoviškem hribovju. Mimo Brezovice je šla tod kakor sedanja, v Dragomeru pri

¹⁾ Zabavna knjižnica, IX., str. 109.

Rusu pa je zavila pod Grič, kjer je sedanja občinska cesta, potem je šla pod Strmcem v Mole, iz Mol na Rosovše in nato za vasjo proti Drenovemu griču in dalje proti Vrhniki. Toda ta cesta je bila jako slaba. Prevažanje po njej je bilo skoro nemogoče in se sploh s težkimi vozovi niti vozilo ni po njej. Blago in popotniki so se vozili le po Ljubljani. Pa dasi je nakladanje in razkladanje mnogo stalo, je bilo vendar še ceneje, kakor vožnja po slabi, izvoženi cesti.¹⁾ Še l. 1730. je bila jako slaba. V Ljubljani si je dal poštar sicer vožnjo po pošti plačati, a namesto v poštni voz so morali potniki sedati v ladjo, ki jih je po Ljubljani odvedla na Vrhniko. Tudi blago se je vozilo po Ljubljani, vozniki pa so šli po slabi cesti s praznimi vozovi na Vrhniko.²⁾

Boljšo cesto, kakor je bila ta, so pa imeli v teh krajih stari Rimljani, ki so jo šele pred nekaj leti zasledili. Sledove te ceste je našel vrhniški župan Gabrijel Jelovšek, in da so oni sledovi res rimski, prepričali so se dne 10. julija 1894. l. gg. A. Koblar, J. Pečnik in S. Rutar. Z Vrhnike je šla ta rimska cesta najpoprejej todi, kakor sedanja. Pred Zogarjevo hišo, pri 14,8 *km* od Ljubljane, pa se obrne rimska cesta kar naravnost proti Logu, dočim se sedanja državna cesta bolj drži podnožja sosednjih gričev. Pri brzojavnem drogu 273 se sledi rimska cesta že 40 *m* južno od sedanje. Ko so l. 1893 blizu tam postavljali kozolec, prišla sta dva vogelna stebra na trd temelj, torej na staro cesto, za dva druga pa so morali kole zabijati v mehko dno. Tam je rimska cesta široka dobrih 10 *m*. Na il je nasut 25 *cm* visoko „brusnik“, t. j. gramoz iz bližnjih gričev,

¹⁾ Letopis Slov. Matice 1882/3, str. 403.

²⁾ L. c. str. 405.

potem 1·20 *m* visoko savski prod in nad njim se pozna cestno blato. Kaže se, da tedaj še niso tolkli kamenja za posipanje cest. Posestnik onega zemljišča pripoveduje, da koplje že nad 15 let pesek na istem mestu za posipanje poljskih potov.

Kopati mora vedno v isti smeri naprej, ker na levi in desni strani stare ceste je povsodi sam il. Po cesti so na mnogih krajih položeni leseni križi, kar je znamenje, da je morala nekdanj velika povodenj nastati in da so potem napravili cesto iz vejnikov (fašin). Pri 13·6 *km* se sledi rimska cesta 20 *m* jugovzhodno od sedanje, pri 13·4 *km* pa že vodi prav poleg sedanje ceste. Sledi se skoro na površju sedanjih tal in vidi se, da je posuta z drobnim peskom. Na Logu pri 12·9 *km* pride na sedanjo cesto. Tu, nasproti Verbičevi hiši številka 19, stoji spodnji del miljnika iz podpeškega kamna; 0·80 *m* je visok, s podstavcem 1·10 *m*. Nadpis je odlomljen, vidi se le še, in sicer prav natančno, rimska številka VIII. To pomeni brez dvombe osem rimskih milj in naznanja daljavo od glavnega mesta Emone. Rimska cesta se potem zopet sledi na Brezovici pod sedanjo in pri Potokarju nad sedanjo cesto, kjer so tudi našli rimske sarkofage.¹⁾

Poleg državne ceste so pa v župniji še tri okrajne ceste, in sicer vodi prva z Brezovice pri Škandru skozi Vnanje in Notranje Gorice na Podpeč v preserški župniji. Ta cesta je bila narejena koncem 18. stoletja in je ves potreben svet zanjo brezplačno dal Ivan Prešern, tedanji posestnik pri Škandru.²⁾

Druga okrajna cesta vodi od začetka Loga, pri Brinovčarju, mimo Kušljanovega gradu do Notranjih

¹⁾ Izvestja muz. društva, 1894., str. 161.

²⁾ Ustno poročilo umir. stotnika Jak. Čudna.

Goric, kjer se strne s prej imenovano. To so zgradili stanovalci Notranjih Goric in Plešivice okoli l. 1829.¹⁾

Tretja pa vodi od začetka Loga, nekako 100 m naprej od prejšnje, pri Grumu, mimo Kostanjevice v Bevke.

Naposled nam je omeniti še *južne in vrhniške železnice*. Južna železnica je bila dodelana spomladi 1858. l.; gradili so jo pa v letih 1850.—1858. V tem času je bilo vedno mnogo delavcev v župniji; tujih je bilo okoli 1000 in približno toliko tudi iz okolice. Med tujci so bili Lahi, Hrvati, Štajerci, Korošci in še celo Čehi. Največ delavcev je stanovalo v Notranjih Goricah v lesenih barakah. Tu je bil tudi sedež stavbinskih podjetnikov „Cacia & Martinetti“. V tem času so si domačini prislužili precej denarja, ker so prevzeli delo z roko in z živino; pa tudi svoje pridelke so lahko spečavali. Toda župnik J. Potočnik toži v župnijski kroniki, da je imelo ljudstvo poleg dobička tudi mnogo škode: telesne in dušne.

Pri graditvi te železnice preko barja so naleteli tudi na mnoge ovire, ker je svet zelo mehek. Napraviti je bilo treba 1246 sežnjev (2.367 km) dolg in 12 čevljev (4.793 m) visok nasip, ki skoro v vsi Evropi nima enakega. Da se je napravila trdna podlaga za železnični tir, je bilo treba skoro 20.000 kubičnih sežnjev stavbinskega kamenja in 100 000 kub. sežnjev drugega dobrega kamenja in gramoza, od katerega se ga je 82.000 kub. sežnjev 40 do 50 sežnjev globoko nasulo. Samo ta nasip je veljal 1.5 milijona gld.²⁾

Ko je spomladi l. 1858. zdrdral prvi vlak novo zgrajene južne železnice, so se razmere v župniji precej

¹⁾ L. c.

²⁾ G. Dzimski, Laibach und seine Umgebung, 1860, str. 174.

predrugáčile. Državna cesta, prej noč in dan polna vozov, je postala prazna; poštni rog je utihnil, gostilne so se spraznile, vozniki so prodali svoje konje in seno — prej glavni pridelek — ni imelo sedaj nobene cene. Ljudje so morali začeti misliti bolj na poljedelstvo in živinorejo, ako so hoteli živeti.

L. 1899. pa se je dogradila vrhniška železnica, s katero je dobila brezoviška župnija tudi dve postaji: eno na Brezovici, kjer se vrhniška proga odcepi od južne železnice, drugo pa na Logu.

Dasi so obiskale to župnijo že razne bolezni, moramo vendar reči, da je podnebje v tem kraju jako zdravo. Nekaterim megla, ki se vzdiguje nad barjem, res ne ugaja posebno; toda ista zdravju nič ne škoduje, ako mu znabiti še ne koristi. Valvasor omenja barsko meglo na več mestih. 1) Pravi sicer, da povzročuje kašelj in prehlad, a priznava, da dočaka ljudstvo okoli Ljubljane, Vrhnike in lga prav visoko starost in se vsako leto rodi več ljudi, kakor jih pa umrje. Drugi pravi, da je vlažnost zraka posebno zdrava za jetične in da kuga, ki se v nemeglenih krajih večkrat oglasi, obišče te kraje le redkokedaj. 2)

Naj pri tej priliki omenim še nekaterih silnih viharjev iz zadnjega časa. Vihar, kakršnega tukajšnji ljudje niso pomnili, je bil dné 29. avgusta 1885. leta. Prišel je od Stare šrange čez Strmec in podrl pod Lukovcem pet kozolcev in en pod. Vihral je potem skozi Žabjo vas, kjer je podrl več kozolcev in odkril en hlev ter v Vnanjih Goricah podrl tudi več kozolcev, druge pa poškodoval. 3) Ponovil se je zopet dne 28. sep-

1) Valvasor, III., str. 308, 322, 324.

2) Dimitz, Geschichte Krains, IV., str. 54.

3) Farna kronika, str. 44.

tembra istega leta, a je razsajal posebno po Notranjih Goricah, kjer je podrl 12 kozolcev in na barju odnesel pol bajte.¹⁾ Zelo močan vihar je bil tudi dne 25. avgusta 1890. leta zvečer. Hotel je vse pokončati; močno je poškodoval s slamo krite strehe, pobil okna, izrval drevesa i. t. d.²⁾

II.

Statistični opis.

V teku dveh stoletij, kar je Brezovica samostojna duhovnija, se je število prebivalcev zelo pomnožilo. Sicer imamo podatke le za nekatera leta, od starejših tudi ne moremo trditi, da bi bili popolnoma zanesljivi, vendar nam vsaj približno kažejo, kako je raslo število župljanov. Župnija je šela:

1710. leta	887 duš,	1822. leta	1147 duš,
1732. „	1030 „	1891. „	2132 „
1811. „	1266 „	1901. „	2486 „

Po posameznih vaseh je bilo v prej imenovanih letih sledeče število prebivalcev:

Ime ³⁾ vasi	Število prebivalcev leta					
	1710	1732	1811	1822	1891	1901
Brezovica	165	222	297	245	427	464
Vnanje Gorice	165	204	257	229	491	515
Notranje Gorice . . .	216	243	165	159	279	430
Plešivica			133	130	282	348
Log	158	157	145	172	284	325
Dragomer	182	204	183	145	211	210
Podlukovec			85	67	158	194
Skupaj	887	1030	1266	1147	2142	2486

¹⁾ L. c. str. 45.

²⁾ L. c. str. 56.

³⁾ Tu pod črto dostavljam nekaj opazk glede imenovanja vasi in glede pisave teh imen: *Brezovica*: Nekateri so hoteli to

O številu hiš v župniji imamo še manj podatkov kakor o številu prebivalcev. Iz prve polovice 18. sto-

ime premeniti v Brezovec, kar pa nikakor ne sme biti, ker je med ljudstvom le prvo ime v rabi. Nemško imenujejo in pišejo: Bresowitz. V fevdni knjigi predjamskih gospodov iz l. 1453. je ta vas s sledečimi oblikami zaznamenovana: Bresowicz, Bresabicz, Bresawicz, Bresouicz. V listini iz l. 1479. beremo: Bresabitz, v drugi iz l. 1675. Wresouiz. V zapisniku o cerkvenih dragocenostih iz leta 1526. se ta vas imenuje Bresawetz, pri Valvasorju pa tudi Wresouiz.

Vnanje Gorice: Na občinskih tablah beremo Vnanja Gorica, kar je pa brezdvomno napačno, ker ljudstvo tako ne govori. Nemško se imenuje sedaj Ausser - Goritz (na občinskih tablah: Goritz Ausser). V fevdni knjigi iz l. 1453.: Nieder Puchell, nider Puchell, Juden (?) Puchell, Puchell, nider Puchl, nider puchel. V listini iz l. 1479.: ausser Gortschach, v zapisniku o cerkvenih dragocenostih iz l. 1526.: Naunanichgoritza. Valvasor imenuje ta kraj: Unajnach gorizach, nemško: im äussern See, v farnih matrikah so pa Vnanje Gorice: Lacus exterior.

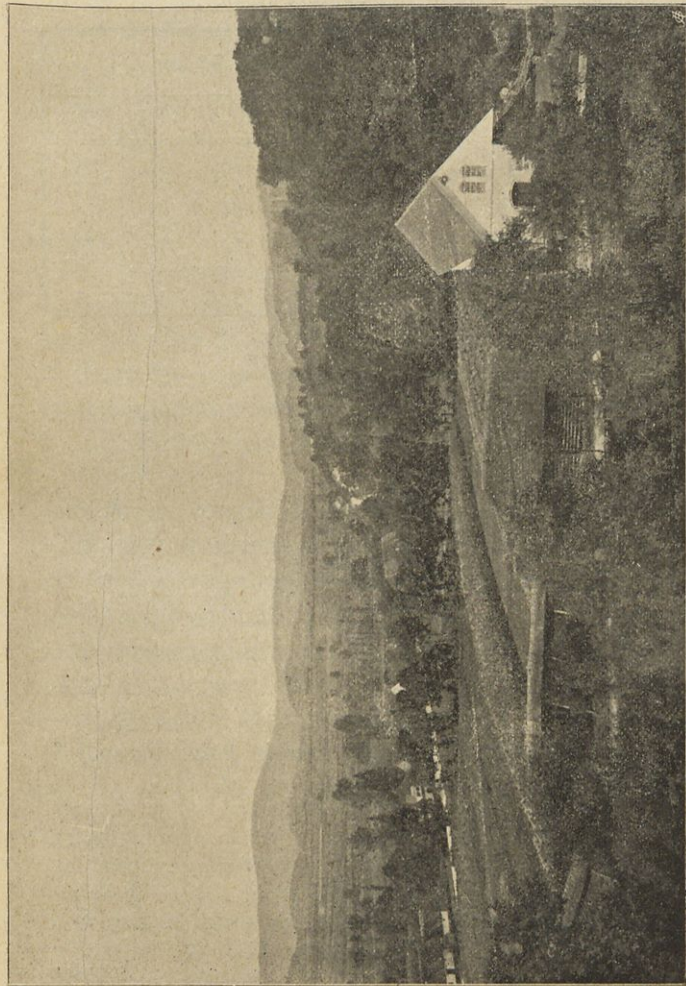
Notranje Gorice: Na občinskih tablah napačno: Notranja Gorica. Nemško imenujejo Inner Goritz (na obč. tablah: Goritz Inner). V listinah iz l. 1202. in 12... beremo Pvhelern in Pvhel; v fevdni knjigi: Nidern Puchell bei sannd Mertten, Puchell bei sannd Mertten: v zapisniku o cerkvenih dragocenostih: Nutrin goritza; v Valvasorju: Unotrainah gorizach, nemško: im innern See; v župnijskih maticah pa: Lacus interior.

Plešivica: V fevdni knjigi iz l. 1453. ima sledeča imena: Plysowicz, Plysawicz, Blesawicz, Plesabicz, Plestawicz, Plesowecz.

Log: V imenovani fevdni knjigi najdemo: Auen, Awn, v listini iz l. 1479. pa Awen. V župnijski kroniki (stran 2.) je župnik Ivan Potočnik zapisal: Log = na Lazi. Odkod je to dobil, mi ni znano.

Dragomer: Tudi v prejšnjih stoletjih nismo našli drugega imena, izvzemši listino iz l. 1479., kjer je pisano: Dragamer.

Podlukovec: Na občinskih tablah je Lukovica in nemško Lukowitz; tudi v vseh zapisnikih se rabi le to ime. Vendar edino pravilno pa je ime Podlukovec, kakor to vas tudi ljudstvo imenuje. Grič in grad (katerega sedaj sicer ni več) nad vasjo se imenujeta Lukovec, vas pod njima pa Podlukovec.

Pogled iz zvonika župnijske cerkve proti Logu

letja sploh ni bilo mogoče dobiti nikakršnih, v naslednjem pregledu podajam le nekatere iz poznejšega časa.

Ime vasi ¹⁾	Število hiš leta				
	1784	1805	1866	1887	1901
Brezovica	35	39	50	67	71
Vnanje Gorice	32	34	45	77	87
Notranje Gorice	20	26	36	65	74
Plešivica	20	18	37	54	63
Log	25	29	39	44	50
Dragomer	20	21	31	33	36
Podlukovec	10	10	20	27	34
Skupaj	162	177	258	367	415

Podatki o številu prebivalcev in o številu hiš nam jasno kažejo, kako je brezoviška župnija postajala vedno večja in večja, sicer ne po obsegu pač pa po številu prebivalcev.

Ker pa že govorim o posameznih vaseh, naj podam še one nesrečne dneve, v katerih so večji požari popolnoma ali pa vsaj deloma uničili to ali ono vas.

Zelo nevarno za vse Vnanje Gorice je moralo biti l. 1707. Pogorela je sicer le Češnovarjeva hiša; vendar se nevarnost požara spozna iz tega, ker se še dandanes bere sv. Aleša dan sv. maša v Vnanjih Goricah v zahvalo, da jih je Bog varoval večje nesreče.²⁾

¹⁾ Ker so nekatere vasi precej raztresene, jih je razdelilo ljudstvo v več manjših delov, katerim je nadelo posebna imena. Vas Brezovica se deli v naslednje dele: Pod Kopavnikom, Radina (v listini iz l. 1479.: Radtzne), Mala vas, Bičevje in Brezovica. Del Podlukovca se imenuje Mah. Log se deli v: Log, Mole (v listini iz l. 1479.: zu Wemolach), Jordanov kot in Rosovš. Plešivica: Plešivica, Pod Plešivico, Bluše, Za Medvedco, Žabja vas. Notranje Gorice: Notranje Gorice, Blatna vas, Pod Kamnom. Vnanje Gorice: Vnanje Gorice, Stremeni, Na Blatih.

²⁾ Directorium iz l. 1816.

Velik požar je bil v Vnanjih Goricah tudi l. 1741.¹⁾ Dne 9. junija 1802 je pogorel ves Log; hiše so bile takrat še večinoma lesene.²⁾ Vse Vnanje Gorice so pogorele zopet l. 1825.; vzrok je bila strela, hiše pa so bile večinoma še lesene.³⁾ Zelo silen požar je bil v tej vasi tudi l. 1845.⁴⁾ in dne 29. avgusta l. 1863. Zadnji je napravil do 27.000 gld. škode.⁵⁾ Na Vnebohod l. 1852. so pogorele vse Notranje Gorice izvzemši cerkev. Bilo je to ob istem času, ko so gradili južno železnico; zažgali so s streljanjem.⁶⁾ Zopet je v tej vasi gorelo dne 12. junija l. 1879. Goreti je začelo zunaj vasi pri podih. Upepeljenih je bilo tekom ene ure 9 podov, 5 kozolcev, 5 hiš, 7 hlevov in skednjevi ter mnogo krme. Tudi zvoniku je zgorela streha. Škodo so cenili na 15.000 gld. Posebnega dobrotnika se je pri tej priliki izkazal g. Feliks Reya pl. Castelletto, ki je dal pogorelcem mnogo lesa brezplačno.⁷⁾ Log je pogorel na pustno soboto l. 1865. Škode je bilo 25.000 gld.⁸⁾

Natančnejše statistične podatke pa bom lahko podal v naslednjem, ker so posneti po župnijskih matrikah. Vse knjige so še dobro ohranjene, le mrtvaške knjige za leta 1748.—1758. ni več najti. Ves ta čas je bil tu za vikarja Jernej Jambšek, ki je s svojim nastopom začel skoro gotovo pisati v novo knjigo, dasi

1) Matricula, str. 28.

2) Župnijska kronika, str. 4.

3) Župnijska kronika, str. 6.

4) Matricula, str. 28.

5) Župnijska kronika, str. 12.

6) L. c., str. 7.

7) L. c., str. 27.

8) L. c., str. 12.

je bilo v prejšnji še dovolj prostora, ker se je začela, šele l. 1746. rabiti. Mogoče je pa tudi — dasi skoro neverjetno, da Jambšek sploh ni upisaval mrličev, ker je njegov naslednik Frančišek Ks. Karner pisal kar v prejšnjo knjigo dalje. Vse knjige so precej skrbno spisane, le tako pregledno ne, kakor so današnje. Pregledneje so začeli spisavati farne matice za cesarja Jožefa II. l. 1784. Francoska vlada pa je vpeljala l. 1812. civilne matice, katere so vodili takoimenovani meri (maires). Taka francoska oblastnija je bila za Brezovico na Bokalcih. Župni uradi pa so na škofovo povelje tudi v tem času vodili vse zapisnike prav tako natančno kakor prej. Po odhodu Francozov pa je c. kr. okrožni urad dal te matice pregledati in jih je potrdil kot državno pravomočne.

Za pregled rojstev, mrličev in porok v župniji smo vzeli le vsako tretje desetletje, ker bi se sicer preveč nakopičilo suhoparnih števil.

Rojenih je bilo :

V letih	Skupno število	Največ		Najmanj	
		leta	število	leta	število
1703—1712	347	1712	50	1704	30 ¹⁾
1733—1742	395	1736	49	1741	33
1763—1772	390	1770	51	1772	27
1793—1802	432	1799	61	1798	29
1823—1832	491	1824	58	1832	37
1853—1862	686	1859	84	1854	55
1883—1892	859	1889	101	1885	64

¹⁾ Sicer je bilo l. 1703. le 10 krščenih, vendar moramo reči, da jih je bilo isto leto primeroma mnogo, ker se je v tej župnijski cerkvi krščevalo šele dobra dva meseca.

Od 23. oktobra 1703. do konca l. 1903. je bilo v tej župniji rojenih 10.792 otrok; največ l. 1897., namreč 105, in najmanj pa l. 1715. (izvzemši l. 1703.), namreč 21.

Kakih znamenitosti v tukajšnjih krstnih knjigah ni najti. Kar bi bilo morebiti vredno, da bi se omenilo, bi bila imena nekaterih odličnejših botrov. Ker pa ti niso z brezoviško župnijo sicer v nikakoršni zvezi, zato tudi njih imen ne navajamo.

Umrlo jih je:

V letih	Skupno število	Največ		Najmanj	
		leta	število	leta	število
1707—1716	405	1715	98	1711	23
1737—1746	359	1741	47	1739	18
1767—1776	349	1774	61	1769	19
1797—1806	423	1797	77	1804	18
1827—1836	410	1830	61	1831	34
1857—1866	486	1858	73	1864	25
1887—1896	718	1888	102	1891	48

Od 20. februarja 1707 do konca l. 1903.¹⁾ je umrlo v tej župniji 8017 ljudij, in sicer največ l. 1855., namreč 135, in najmanj l. 1820., le 20 oseb. Izredno mnogo jih je umrlo tudi l. 1787. (77 oseb), l. 1851. (78 oseb), l. 1856. (82 oseb), l. 1874. (90 oseb).

Zanimiv je tudi pregled, ki ga podajamo v naslednjem. Kaže nam število mrličev po njih starosti.

¹⁾ Izvzemši leta 1748.—1758., za katera se je mrtvaška knjiga izgubila.

Umrlo je :

V letih	S t a r i h d o											nad 100 l.
	1 l.	10 l.	20 l.	30 l.	40 l.	50 l.	60 l.	70 l.	80 l.	90 l.	100 l.	
1707—1716	69	101	32	24	41	49	36	25	19	7	2	—
1737—1746	70	89	18	24	35	29	40	27	13	6	7	1
1767—1776	71	94	21	19	29	23	27	34	25	4	2	—
1797—1806	98	103	20	22	35	38	48	42	13	3	1	—
1827—1836	84	102	34	14	25	32	31	51	27	9	1	—
1857—1866	158	104	21	26	33	38	35	45	24	1	1	—
1887—1896	249	178	36	42	27	24	35	58	55	12	2	—

Ta pregled nam kaže, da umrje skoro polovica ljudi v starosti do 10. leta; dočaka jih pa tudi precej še primeroma zelo visoko starost. 100 ali nad 100 let stari so umrli sledeči: l. 1715. je umrl Primož Pezdir, star 100 let, l. 1723. Uršula Alešovka, stara 105 let, l. 1731. Marijeta Artač, stara 100 let, l. 1736. Andrej Andišek, star 100 let, leta 1737. Matija Armič, star 100 let, l. 1740. Marija Rosnica, stara 106 let, l. 1763. Matija Oblak, star 100 let in leta 1862. Neža Virant, stara 100 let.

Žalostna dogodba je zabeležena v mrtvaški knjigi leta 1830. Dné 20. avgusta i. l. je podsulo v kamnolomu pri Vnanjih Goricah tri delavce, namreč Aleša Mežana, Jožefa Prebila in Tomaža Kržišnika. Dva od teh sta umrla dné 3. septembra, tretji pa dné 4. septembra istega leta.

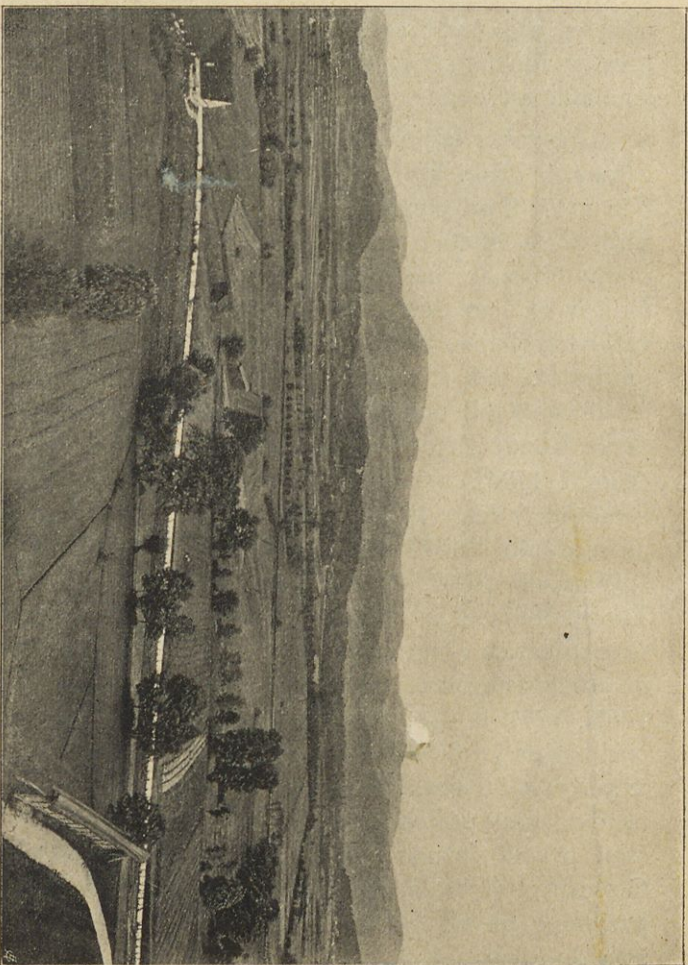
Nekaj precej nenavadnega je bilo leta 1832. Dné 10. decembra sta umrla na Plešivici št. 10 mož in žena, Matevž in Marija Tiček; on star 72 let, je umrl vsled starosti, ona stara 69 let, umrla je vsled naduhe.

Dné 15. januarja 1814 je na Logu na potu iz Postojne zmrznilo šest vojakov.

Dné 23. avgusta 1793 je bil na Brezovici pokopan br. Urban Januzeuski, Poljak iz krakovske škofije, menih tretjega reda sv. Frančiška. Kot 73 letni starček je potoval v Rim. Prenočeval je na Logu št. 13, a zjutraj so našli mrtvega.

Mrtvaška knjiga pa nam poroča tudi o boleznih, o katerih drugi viri molče. Izredno mnogo mrličev je bilo l. 1714. od avgusta do novembra. Umrlo je v teh štirih mesecih 40 oseb. Še hujše je bilo l. 1715., ko je umrlo 98 oseb, medtem ko je bilo povprečno število mrličev za isto desetletje le 40. Ker pa nekdanj v mrtvaški knjigi niso pripisavali, za katero boleznijo je kdo umrl, zato tudi za ti dve leti ne vemo, katera bolezen je zahtevala toliko žrtev. Največkrat so v župniji gospodarile koze. Zelo hudo so razsajale l. 1793 in v začetku l. 1794.; umrlo je 47 oseb. Manj žrtev pa so zahtevale v letih 1801., 1808. in 1844. Zopet hujše so pa nastopile l. 1873/74., pobrale so 53 oseb in je bila šola zaprta od 17. novembra 1873. do svečnice 1874. l. Tudi l. 1887/88. je umrlo za kozami 48 oseb. Škrlatinka se je prikazala v župniji l. 1830., 1851. in 1858. Tudi griža in vročinska bolezen sta se večkrat oglasili, tako v letih: 1787., 1797. in 1811. Legar je razsajal po župniji l. 1856. Najhuje pa je morila kolera l. 1855. V prav kratkem času je pobrala 58 oseb. Po trije do štirje pogrebi so bili na dan, prav pogosto pa po dva. Delavci, ki so ob tem času gradili južno železnico, so imeli v Notranjih Goricah svojo bolnišnico in svoje pokopališče. Dušno pastirstvo pa sta tudi za tuje delavce oskrbovala tukajšnja duhovnika.

Končno si oglejmo še števila, ki nam jih podaja poročna knjiga.

Pogled od župne cerkve proti Vnanjim Goricam]

Porok je bilo:

V letih	Skupno število	Največ		Najmanj	
		leta	število	leta	število
1784—1793	52	1790	8	1792	2 ¹⁾
1804—1813	95	{1801 1806}	15	1809	3
1824—1833	80	1833	16	1830	2
1844—1853	119	1850	20	1845	5
1864—1873	139	{1864 1869 1871}	21	1866	5
1884—1893	122	1887	17	1884	9

Od 25. oktobra 1784. l. do konca l. 1903. je bilo v tej župniji poročenih 1329 parov; največ l. 1856., 27 parov, in najmanj (izvzemši l. 1784.) l. 1792. in 1830., le po 2 para.

Zanimivosti iz poročne knjige bi bile sledeče: Dne 2. decembra 1828. l. (torej prvo adventno nedeljo) je bil na Brezovici poročen uradnik ljubljanske tobačne tovarne z imenom Friderik Viljem Božidar Bischoff, ki je bil sin protestantskega župnika v Batgendorfu na Pruskem in tudi sam protestant. V poročni knjigi je opazka „im Advent getraut mit fürstbischöflicher Erlaubniß dd. Laibach den 2. Dec. 1828.“

V prejšnjih časih so stopali v zakon tudi jako mladi ljudje, tako n. pr. je bila l. 1794. poročena 12letna nevesta z 24letnim ženinom; l. 1806. 13letna nevesta s 25letnim ženinom; l. 1797. 15letna nevesta s 17letnim ženinom; l. 1807. 15letna nevesta s 25letnim ženinom. Pa tudi 16- in 17letne neveste najdemo pogosto v poročni knjigi. Prav tako so bili tudi ženini včasih zelo

¹⁾ L. 1784. je bil sicer le 1 par poročen; a tega leta se je začelo še le 25. oktobra poročevati.

mladi. Že zgoraj smo omenili 17letnega ženina (l. 1797.), pa tudi l. 1790., 1799. in 1807. so se poročili mladeniči te starosti; da, celo ženine po 16 let stare smo zasledili v poročni knjigi in sicer leta 1799. in l. 1807. celo dva.

Pa tudi že bolj priletni so se spravili pod zakonski jarem. L. 1804. je vzel 60letni ženin 50letno nevesto; l. 1821. 61letni ženin 50letno nevesto; leta 1827 67letni ženin 47letno nevesto; l. 1789. 62letni ženin 28letno nevesto; l. 1847. 60letni ženin 23letno nevesto in l. 1817. pa 23letni ženin 40letno nevesto.

Pri tej priliki naj podam še dve drobtinici iz oklicnih knjig.

Dné 1. februarja 1804 je bil oklican Jožef Pezdir (p. d. Srakar), vdovec iz Vnanjih Goric, da jemlje v zakon Uršo Pleško, vdovo iz dobrovske župnije, in isti dan je bil oklican tudi njegov sin Janez Pezdir, da jemlje v zakon zgornje vdove hčer Uršo Pleško.

Jako izbirčen človek pa je bil vdovec Valentin Pezdir (p. d. na Potok), kajti dné 22. septembra 1804 je bil oklican z nevesto Nežo Makovc, dné 26. oktobra 1804 z nevesto Marijo Rebol, dné 10. februarja 1805 z vdovo Magdaleno Satler in dné 17. aprila 1805 z nevesto Marijo Remšgar; torej s štirimi nevestami prej kakor v sedmih mesecih.

Vsa brezoviška župnija je razdeljena v dve občini. Občina Brezovica obsega vasi Brezovica, Vnanje Gorice, Notranje Gorice, Plešivico in Betovo hišo ob Ljublanici, ki pa spada v preserško župnijo. Občina Log obsega pa vasi Log, Dragomer in Podlukovec. Direktnega davka plačuje občina Brezovica 10.634 K 22 h, občina Log pa 4118 K 03 h, torej skupaj 14.742 K 25 h.

Brezoviški občinski odbor šteje 18 udov, katere volijo trije razredi, vsak po 6 odbornikov. V prvem razredu voli 25 volilcev, ki plačujejo 3529 K 55 h direktnega davka; v drugem razredu voli 49 volilcev, ki plačujejo 3268 K 83 h in v tretjem razredu 441 volilcev, ki plačujejo 3835 K 84 h. Med volilci prvega razreda je tudi en virilist, ki plačuje nad 200 K direktnega davka.

Občinski odbor na Logu ima 12 odbornikov, katere volita dva razreda. V prvem razredu voli 21 volilcev, ki plačujejo 2060 K 13 h, in v drugem razredu 170 volilcev, ki plačujejo 2057 K 90 h direktnega davka.

Na drugem kraju smo omenili, da je bilo poljedelstvo v brezoviški župniji nekdanje zelo nizke stopinje, kajti vso brezoviško ravan je poplavljal voda in le tuintam je štrlelo iz vode nekaj močvirnega sveta, ki pa je dajal le skromne pridelke. Odkar pa je barje že dokaj izsušeno, se je povzdignilo tudi poljedelstvo na višjo stopinjo, kajti posestniki so si pridobili precej rodovitega in v ravnini ležečega sveta. Pred leti se je na barskem svetu tudi brez gnojenja mnogo pridelalo. Navadno so le požigali in potem je rastlo, da je bilo veselje. Tudi še sedaj tuintam požigajo; vendar že le redkokje. Prideluje se vsakovrstno žito za domačo rabo, pa tudi drugi poljski pridelki prav dobro uspevajo; prav posebno se še nekateri pečajo s pridelovanjem ovsa in fižola za prodaj.

Da bi se pa ljudstvo še natančneje poučilo, kako je treba obdelovati barski svet, so se ustanovila na različnih krajih barske kotline poskuševališča, med drugimi tudi l. 1901. na Logu. To poskuševališče obsega dve parceli po 1200 m² in so uspehi, ki so se

doslej na njem dosegli, povsem zadovoljivi.¹⁾ Želet. je le, da bi si Brezovčanje tudi znali tamkajšnje izkušnje v svoj prid izkoristiti.

Farna kronika nam poroča tudi nekoliko o posebno dobrih in o nekaterih izredno slabih letinah zadnjega časa. Tako beremo, da je bila izredno dobra letina l. 1834. Pridelalo se je toliko žita, posebno rži in ovsa, da ni bilo mogoče vsega pospraviti. Ker niso imeli dovolj prostora v kozolcih, sušili so žito po grmovju in drevju. Jesensko deževje pa je tako nagajalo, da je mnogo žita, posebno pa slame, na njivah segnilo. Stari ljudje so pripovedovali, da so ljudje iz drugih krajev hodili po žito na tukajšnja polja. Mernik rži je veljal 9 do 10 grošev.²⁾ Tudi l. 1875. je bila posebno dobra letina, zlasti za turšico. Turšica se prideluje v tem kraju šele od 1846. leta, ker se je takrat pričela krompirjeva bolezen.³⁾ Leta 1872. je prav posebno dobro obrodila ajda;⁴⁾ sploh dobro leto za žito je bilo pa tudi 1890. Posestnik Andrej Marinko v Vnanjih Goricah št. 15 je našel 90 oken (štantov) klasnega žita, kar je dalo nad 1000 mernikov zrna.⁵⁾

L. 1875. je bilo jako mokro — goriška in plešivska polja so bila po 14 dni pod vodo — in vsled tega je bila tudi žetev jako pičla. Na barju namreč ob suhih letih vse bolje raste, kakor pa ob mokrih. Barjani le redkokedaj tožijo o suši, večkrat pa o nasprotnem. To leto je bil le fižol nekaj boljši, ki pa ravno isto leto ni imel nobene cene.⁶⁾ Jako slabo

¹⁾ Dr. E. Kramer, Das Laibacher Moor, str. 199

²⁾ Farna kronika, str. 5.

³⁾ L. c., str. 17. 18.

⁴⁾ L. c., str. 16.

⁵⁾ L. c., str. 56.

⁶⁾ L. c., str. 19.

leto je bilo tudi 1876. Dolga zima, potem pa povodenj za povodnjijo so uničile trojno setev. To leto je bilo toliko snega, da mnogi zaradi zametov niso mogli v cerkev. Tisti, ki so pa šli, so morali sneg sproti odmetavati.¹⁾

Mnogi in lepi travniki dajejo tudi obilo dobrega sena. Posebno dobro leto za seno je bilo l. 1877. Bog pa je ljudem naklonil še lepo vreme, da so do konca junija že vse pospravili.²⁾

Kjer je pa mnogo krme, tam cvete tudi živinoreja. In v tej župniji je živine res mnogo. Ob uradnem številjenju l. 1891. se je naštel v brezoviški župniji po posameznih vaseh sledeče število domačih živali:

Ime vasi	Žrebata	Kobile	Žrebci	Konji	Teleta pod 1 letom	Biki	Telice	Krave	Voli	Oslji	Koze	Prašiči	Panji čebel
Brezovica, .	4	13	—	2	38	3	37	118	108	1	—	158	37
Vnan. Gorice	6	19	2	1	70	—	63	136	144	5	1	185	85
Notr. Gorice.	—	11	—	2	42	3	41	83	67	—	—	106	35
Plešivica . .	2	6	—	—	31	—	21	62	85	—	—	105	65
Log.	2	6	—	1	32	—	35	65	93	—	—	142	121
Dragomer . .	10	19	—	2	32	1	19	59	59	1	—	81	54
Podlukovec .	1	8	—	—	9	—	13	33	29	—	—	72	t
Skupaj .	25	82	2	8	254	7	229	556	585	7	1	849	403

Ta izkaz kaže, da se tukajšnje ljudstvo pridno bavi z živinorejo, zlasti mnogo gospodarjev ima prav lepe goveje živine.

Sadjarstvo v župniji do sedaj še ni na visoki stopnji; temu so krivi nazori prednikov, ki so menili, da barski svet ni za sadno drevje. Toda sedanji gospo-

¹⁾ L. c., str. 20.

²⁾ L. c., str. 23.

darji so se tudi te stroke kmetijstva poprijeli s precejšnjo vnemo in prav pridno zasajajo sadno drevje, ki jim ga oddaja c. kr. kmetijska družba in tukajšnji šolski vrt. Nekateri si pa mlada drevesca tudi sami vzgojujejo. Sadja raste tu več vrst, največ je pa jabolčnega drevja, manj je hrušk, dobe se tudi češplje, češnje in orehi.

Brezoviška župnija ima zlasti ob severni strani mnogo lepega gozda. Največ se nahaja bukovega drevja, a dandanes tudi že raste mnogo smrekovine. Posestniki znajo varovati ta svoj zaklad in sekajo le za potrebo. Ker jim daje barje še precej šote, zato lahko sekira mirno počiva. Po mokrih krajih, dolinah in jarkih v gozdih raste jelša. Posamezno se dobi v tukajšnjih gozdih tudi gaber, brest, nagnoj, čimž, kršljika, bezeg, češmin, javor, jesen, lipa, maklen; ob jarkih na ravnem pa tudi jagnjeti in topoli.

Nekdaj so imeli Ljubljančanje pravico sekati les v gozdih okoli Ljubljane; ali se je pa ta njihova pravica raztezala tudi na brezoviške gozde, ni znano.

O brezoviški flori moram le to pripomniti, da je sicer bujna, dolinska, a močvirska.¹⁾ Nenavadnih rastlin ni razven, ako omenim „uši“ po ljudskem nazivu, kar je močvirska ušivka.

Divjačine je bilo včasih po teh gozdih mnogo več, kakor je je pa dandanes. Medtem, ko je lovec sedaj zadovoljen, ako dobi zajca, je bil nekdan njegov plen jako bogat. Srne, jeleni, losi, divji in šotni prašiči, orjaški pravoli, turi in bobri so se skrivali po teh gozdih. O vsem tem nam jasno pričajo izkopani

¹⁾ Več o tem beri Dr. E. Kramer: „Das Laibacher Moor“ str. 102. – 130.

ostanki teh živali.¹⁾ V letih 1871. do 1873. je imel tukajšnji lov v najemu nadvojvoda Ernest, ki je bil takrat v Ljubljani zapovedujoči general. Ker je najemnino dobro in naprej plačeval, donašalo je občini mnogo dobička, pa tudi posamezniki so zaslužili marsikak krajcar.²⁾ Sedaj dobi od lova brezoviška občina 710 K, loška občina pa 170 K na leto.

Ker v župniji prevladuje poljedelstvo in živinoreja, zato je tu le malo obrtnikov. Rokodelcev je le toliko, kolikor jih je treba, da napravijo domačinom potrebno obleko in orodje. Vsak pa se poleg rokodelstva bavi še kolikor toliko tudi s kmetijstvom. Ob štetvi l. 1891. je bilo:

krojačev	4	strojarjev	2
črevljarjev	11	kovačev.	3
tesarjev	1	mlinarjev	4
mizarjev	1	glavnikarjev	1

Seveda jih je v župniji še nekaj, ki znajo to ali ono obrt, ki tudi tuintam kaj malega naredi, a jim je rokodelstvo le nekak priboljšek za tiste čase, ko ni nujnega poljskega dela.

Tudi velikih prodajalnic ni v brezoviški župniji, ker si vsakdo lahko vse nakupi v bližnji Ljubljani. Tu je le nekaj manjših prodajalnic, ki prodajajo razno drobnino, največ špecerijsko blago. Gostilen je le za potrebo.

Precej deklet in tudi nekaj moških hodi v Ljubljano v c. kr. tobačno tovarno; zato je zlasti ženskih delavk za poljska opravila težko dobiti in jih morajo gospodarji drago plačevati.

1) Iv. Šubic, Ljubljansko barje, str. 4.

2) Župnijska kronika, str. 17.

Kot posebna pridobitna panoga v župniji, kakor sploh po barju, je r e z a n j e š o t e. Kdaj se je šota začela uporabljati kot kurivo, se ne more natančno povedati. V začetku so barjani kar z navadnimi lopatami kopali šoto, ki ni imela nikake pravilne oblike so jo sušili ter uporabljali za domačo rabo. Šele v začetku šestdesetih let so začeli rezati pravilne kose v obliki opeke, kakor se to še dandanes vrši. Za kurivo v tovarnah so začeli šoto rabiti l. 1776., in sicer najprej v tovarni za solitar v Ljubljani, pozneje pa tudi v drugih tovarnah in opekarnah. L. 1856. pa je država kupila med Vnanjimi Goricami in Plešivico nad 600 oral barja ter napravila pod Plešivico veliko tovarno. V tej so izdelovali to kurivo na prav poseben način, hoteč ž njim kuriti lokomotive. Veliki jarki so odvajali vodo okoli Plešivice in Notranjih Goric v Ljubljanico in vse nakupljeno zemljišče je bilo prekrižano z železnicami, s katerimi so dovažali šoto v tovarno. Tam so jo z velikanskim strojem izpreminjali v kašnato snov, iz katere so tvorili opeki podobne kose. Oskrbnik in voditelj te tovarne je bil J. Gurnigg, prej železnični oskrbnik v Gradcu. Ta je l. 1857. v Muzejskem društvu v Ljubljani predaval o izdelovanju šotne opeke ter je tudi pokazal že izdelane kose, ki so bili popolnoma kompaktni in temnorjave barve, podobni lignitu, le manjše specifične teže in so se dali rezati, kakor rog.¹⁾ Kmalu pa se je pokazalo, da je vsled velike prostornine in primeroma majhne gor kotne sile to kurivo predrago in — tovarna se je zopet opustila. Stroje so odpeljali, nekatera poslopja podrli, druga pa prodali. Do današnjega dne se je od

¹⁾ Jahresheft, 1858, str. 105.

nekdanje tovarne ohranilo le ime „Švajc“ — tako namreč ljudstvo nazivlje dotični kraj, kjer je stala tovarna, in pa vodnjak, v katerem tudi ob najhujši suši ne poide voda. Državi prodani svet pa so posestniki zopet pokupili.¹⁾

Dandanes režejo v brezoviški župniji šoto še okoli Vnanjih in Notranjih Goric. Največ se je porabi doma, nekaj pa se je spelje v Ljubljano. Koliko je še šote na ljubljanskem barju sploh in koliko je je v brezoviški župniji posebej, se ne da določiti; gotovo pa je, da ni več daleč čas, ko je Brezovičanje še za domačo rabo ne bodo več imeli.

Sejmi so na Brezovici trije; toda zaradi bližnje Ljubljane vsi trije vedno jako slabo obiskani. Prvotno je c. kr. deželna vlada dovolila z razpisi z dné 17. februarja 1869, št. 1098, in z dné 29. aprila 1870, št. 1888, sejme dné 17. januarja, v četrtek po veliki noči in dné 30. decembra vsakega leta. Z razpisom c. kr. deželne vlade z dné 17. julija 1874, št. 4027, pa se je dovolilo, da se sejm s četrтка po veliki noči prestavi na dan 9. marcija in oni z dné 30. decembra na dan 6. decembra vsakega leta.²⁾

Brezovica ima sêdaj svojo p o š t o na Viču. Vsak dan, izvemši nedelje, prinese selski pismonoš vsa došla pisma, časopise in druge pošiljatve in obenem tudi sprejema enake odpošiljatve. L. 1874. in 1875. pa je bil na Brezovici poštni urad, ki pa je moral zaradi prepîčlega prometa prenehati.

P r a v n e r a z m e r e. Dokler je bila še tlaka in desetina, je bilo tukajšnje ljudstvo podložno raznim

¹⁾ Župnijska kronika, str. 16.

²⁾ Statistischer Bericht der Handels- und Gewerbekammer in Laibach, 1875, str. 303.

gosposkam. Najstarejše podatke o brezoviški župniji imamo v tem oddelku. L. 1202. je podaril Ulrik, vojvoda koroški, samostanu v Šent Pavlu na Koroškem poleg 12 kmetij ob Šujci v dobrovski župniji tudi 8 kmetij v Notranjih Goricah za mir njegove in njegovih staršev duš.¹⁾ Njegov brat Bernhard pa je l. 1254. oprostil vseh 20 kmetij vsakršne podložnosti njegovim uradnikom v Ljubljani, izvzemši slučaje, ki zahtevajo smrtno kazen.²⁾ L. 1341. je volil Herman Polhograjski nemškemu redu v Ljubljani 3 kmetije na Brezovici za mir njegovi duši.³⁾ Tudi slavni grofi Predjamski so imeli v teh krajih svoje podložnike. Tako beremo v nekem starem zapisniku predjamske gosposke, da je na svečnico l. 1453. Niklas Lueger, grajski grof v Luencu in Predjami dal v fevd desetino od 8 kmetij na Brezovici, od 7 kmetij v Vnanjih Goricah, od 8 kmetij v Notranjih Goricah, od 4 kmetij na Plešivici in od 1 kmetije na Logu.⁴⁾ Dné 25. septembra 1545. l. pa je Frančišek Predjamski vsa ta posestva in še mnogo drugih prodal grofu Frančišku Thurnu.⁵⁾

Glasom oporoke z dné sv. Andreja l. 1507. je podaril neki Blaž Lazarin, deželni davkar za Istro in Kras, meščanskemu špitalu v Ljubljani 4 kmetije v Goricah proti temu, da se v špitalski cerkvi opravi zanj vsako leto toliko sv. maš, kolikor ima funt vinarjev, na dan sv. Elizabete pa še slovesna obletnica. Ta dan naj dobi tudi deset špitalskih revežev vsak po eno suknjo, ki naj bo en funt vinarjev vredna.⁶⁾

¹⁾ Schumi, Urk.- u. Regb., II. Bd., str. 2.

²⁾ L. c., str. 161, 162.

³⁾ L. c., str. 2.

⁴⁾ Mittheil. d. Musealver., 1866, str. 247 d.

⁵⁾ Mittheil. d. Musealver., 1895, str. 11.

⁶⁾ Diplomatarium Carnicolum, str. 14.

Leta 479. je dal cesar Friderik v fevd desetino od 7 kmetij v Vnanjih Goricah, od 3 kmetij v Radni, od 3 kmetij na Brezovici, od 3 kmetij Podlukovcem, od 7 kmetij v Dragomeru, od 5 kmetij na Logu in od 1 kmetije v Molah.¹⁾ (Glej prilogo št. 1.!)

Ljubljanski škof baron Frančišek Kazianer prepušča s pismom z dne 13. okt. 1537 nekemu Tomažu Anderavu, ki je škofiji posodil 40 funtov fenigov, žitno desetino v Dragomeru s to pogojo, da se stem dolg poravna ter naposled desetina zopet škofiji pripade.²⁾

Do l. 1725. je plačevala brezoviška župnija svoje davke deželnemu vicedomskemu uradu. Tega leta je pa prelat Jakob Klopfer (vladal v l. 1720.—1743.) v Bistri kupil vse te dohodke iz županij Brezovica, Preserje in Golo za 33.440 gld.³⁾ Prišel pa je nesrečni čas za samostane, vlada cesarja Jožefa II. Dne 30. novembra 1781. l. je izdal cesar Jožef II. edikt, da se morajo po vseh dednih deželah odpraviti vsi oni moški in ženski samostani, ki ne poučujejo v šolah, ali ne strežejo bolnikom, ali se ne odlikujejo v študijah. Ta udarec je zadell tudi kartuzijanski samostan v Bistri. Prenehati je moral dne 29. januarja 1782. leta. Takrat namreč se jim je razglasil cesarski odlok. Dne 6. februarja istega leta so vse samostansko premoženje, ki je bilo odslej izročeno verskemu zakladu, inventirali ter cenili županiji Brezovica in Preserje na 16.223 gld. 51 $\frac{1}{4}$ kr.⁴⁾ Čez vsa posestva so bili potem dalje časa postavljeni javni uradniki, ki so je oskrbovali za verski

¹⁾ Še ne natisnjena listina v Rudolfinumu.

²⁾ Knezoškof. arhiv, fasc. 11., št. 2.

³⁾ Klun, Arch. f. d. Landg., II. u. III. H., str. 134.

⁴⁾ Mittheil. d. h. V., 1854, str. 19. — Wl. Milkowicz: „Die Klöster in Krain“, str. 136.—137.

zaklad. L. 1826. pa je vse skupaj kupil Frančišek Galle za 150.000 gld.¹⁾

Iz zapisnika iz začetka 19. stoletja poizvemo, katerim gosposkam so bili župljani podložni ob istem času. Večinoma vse kmetije na Brezovici in na Logu so bile podložne ljubljanskemu magistratu, nad polovico Vnanjih Goric, vse Notranje Gorice in Plešivica Kušljanovemu gradu, druga polovica Vnanjih Goric Glincam²⁾, Dragomer komendi v Ljubljani in Podlukovec Krumperku, oziroma Lukovškemu gradu. Le 6 kmetij je bilo podložnih župniji sv. Petra v Ljubljani in 2 kmetiji cerkvi na Brezovici.³⁾

Dandanes spada vsa župnija v političnem oziru pod c. kr. okrajno glavarstvo za ljubljansko okolico in v sodnijskem oziru pod c. kr. okrajno sodišče v Ljubljani. Nekdaj so imele sodno oblast v civilnih stvareh razne gosposke. O tem sicer nismo zasledili nobene gotove priče, vendar se nam zdi, da sta ljubljanski magistrat ali pa nemška komenda, ki sta bili sicer tako veljavni gosposki, gotovo imela tudi sodno pravico nad svojimi podložniki. Zločince („Malefizpersonen“) pa je smela soditi le mestna gosposka ljubljanska. Pod to ljubljansko krvavo sodišče je spadala tudi vsa brezoviška župnija.⁴⁾

Občinske zadeve upravljata sedaj dva občinska odbora, namreč brezoviški in loški, katerima načelujeta župana. Od l. 1849. pa do danes so županovali v brezoviški občini: 1. Ivan Zdešar iz Vnanjih Goric, 2. Ivan Košir z Brezovice, 3. Matija Remškar z Bre-

1) Klun, Arh. f. d. Lang., II. u. III. H., str. 135, 136.

2) Dominium Glejnz.

3) Status animarum, 1805.

4) Iv. Vrhovec, Ljubljanski meščanje, str. 59 d.

zovice, 4. Ivan Oven z Brezovice, 5. Matija Remškar z Brezovice (drugič), 6. Ivan Kušar iz Notranjih Goric. Na županskem stolu loške občine pa so doslej sedeli: 1. Matija Petrič z Loga, 2. Blaž Gregorin iz Dragomera, 3. Jakob Čuden iz Dragomera, 4. Anton Jereb z Loga, 5. Matevž Remškar z Loga, 6. France Petrič z Loga, 7. Jožef Novak z Loga, 8. Matevž Remškar z Loga (drugič), 9. Anton Koritnik s Podlukovca, 10. Janez Čuden iz Dragomera, 11. France Remškar z Loga, 12. France Rus z Loga.

Pred l. 1849. so nadomestovali sedanje župane takoimenovani „oberrihtarji.“ Zadnji „oberrihtar“ čez Dobrovo in Brezovico je bil J. Seunig na Bokalcih, pred njim pa je imel to čast France Prešern (po domače Škander) z Brezovice.

Za časa Francozov je bila na Bokalcih merija (maire) in tudi Brezovica je bila v področju te gosposke.

V cerkvenih zadevah je brezoviška župnija podložna ljubljanski dekaniji, to pa šele od leta 1808. Nadškof Mihael Brigido (1788—1806) je pri nastopu svojega dostojanstva uredil ljubljansko nadškofijo ter jo razdelil na 31 dekanij. Med temi je bila tudi dekanija na Sori in tej dekaniji je bila poleg nekaterih drugih župnij podrejena tudi brezoviška župnija. Toda na Sori je bila dekanija le pet let in zato je brezoviška župnija že l. 1793. prišla v oblast dekanu pri Oznanjenju M. D. v Ljubljani.¹⁾ Pa tudi tu ni ostala dolgo, ker je bila že l. 1795. podrejena dekanu v Šent Vidu nad Ljubljano,²⁾ od koder je prišla l. 1808. v ljubljansko dekanijo.

¹⁾ A. Koblar, Zgodovina sorske fare, str. 43.

²⁾ Šematizmi ljubljanske škofije.

III

Vera in omika.

Brezoviško ljudstvo je bilo in je še vedno dobro, nepokvarjeno ljudstvo. Dasi je v vedni dotiki z ljubljanskim prebivalstvom, vendar ga pogubni liberalizem še ni okužil. Drži se še vedno in neomajno starega, a vedno veljavnega načela: „Vse za vero, dom, cesarja!“

Da je brezoviško ljudstvo odločno katoliško-narodnega mišljenja, so dokazale najboljše zadnje deželno-zborske volitve l. 1901., ko sta dobila kandidata katoliško-narodne stranke gg. Fr. Povše in dr. Iv. Šusteršič v brezoviški občini po 100, oziroma 83 glasov, v loški občini pa oba po 59 glasov, medtem ko je dobil kandidat liberalne stranke le v brezoviški občini 19 glasov, a nobenega v loški občini. Vsa čast torej Ložanom, pa tudi popolna pohvala Brezovičanom, ki so tako odločno pokazali svoje prepričanje!

Da prebiva tu res dobro, verno ljudstvo, pričajo dalje lepe cerkvice, ki stoje po gričih in v ravnini, kažejo lična znamenja ob cestah in kažejo precejšnja števila udov pri raznih bratovščinah.

Prvo bratovščino v tej župniji je ustanovil l. 1714. drugi tukajšnji vikar, Valentin Hočevan. Bila je to bratovščina angelov varihov in vseh svetnikov.¹⁾ Potrjena in z obilnimi odpustki obdarovana je bila od papeža Klemenca XI. dné 16. februarja l. 1714. V župnij-

¹⁾ Vikar in ključarji prosijo 11. dne aprila 1713 na knezoškofijstvo za dovoljenje, da bi se smela omenjena bratovščina vpeljati, kar se jim vstreže zato, da se čast božja in ljudska pobožnost pospešuje. (Zapisnik št. 39, str. 371.)

skem arhivu je še sedaj shranjena ustanovna listina, katere vsebina je tudi priobčena v zadnjem odstavku te knjige. Ta bratovščina¹⁾ je imela nekatere praznike, katere je posebno slovesno obhajala. Taki bratovski prazniki so bili: torek po Veliki noči, nedelja v osmini sv. Rešnjega Telesa, nedelja po sv. Ani, vseh svetnikov dan in praznik brezmadežnega spočetja D. M. Glavni praznik te bratovščine je bil torek po Veliki noči (takrat še praznik). Ta dan se je obhajal vsako leto kolikor mogoče slovesno. Že v ponedeljek popoldne po litanijah se je pričelo spovedovanje. Ker je bil takrat na Brezovici še sam vikar, prišli so tudi duhovniki od drugod pomagat, največ gotovo iz Ljubljane. Drugi dan pa so se od zore do 9. ure brale sv. maše druga za drugo. Po 9. uri je bila slovesna sv. maša in pridiga. Pridigovati je moral vedno šentpeterski vikar. Vsak duhovnik, ki je prišel spovedovat, je dobil v ponedeljek večerjo, v torek kosilo in 10 reparjev.²⁾ Ta dan je prišla na Brezovico tudi procesija z Dobrove³⁾ in skoro gotovo še tudi iz drugih sosednjih župnij. Lepo se je praznovala tudi nedelja v osmini sv. Reš. Telesa. Prednji večer so bile litanije M. B., potem pa spovedovanje. V jutro je bilo več sv. maš, ob 9. uri pa procesija s sv. Rešnjim Telesom, pri kateri so se peli pri nalašč zato postavljenih oltarjih štirje evangeliji. Po procesiji je bila slovesna sv. maša in pridiga šentpeterskega vikarja. Tudi pred nedeljo po sv. Ani, pred praznikom vseh svetnikov in pred praznikom brezmadežnega spočetja D. M. so bile lavretanske litanije, v praznik pa več sv. maš in pridiga brezoviškega vikarja. Tuji duhov-

¹⁾ Glej prilogo št. 2.!

²⁾ Directorium, 1716.

³⁾ A. Lesjak, Zgodovina dobrovske fare, str. 31.

niki so tudi ob teh praznikih ravno toliko dobivali za svoj trud, kakor v torek po Veliki noči ¹⁾).

Odpustki podeljeni tej bratovščini so bili popolni in nepopolni. Popolne odpustke je bilo mogoče dobiti na dan vstopa v bratovščino, na smrtno uro in v torek po Veliki noči. Odpustke 7 let in 7 kvadragen pa je bilo mogoče dobiti v nedeljo v osmini sv. Reš. Telesa, prvo nedeljo po sv. Ani, v praznik vseh svetnikov in v praznik brezmadežnega spočetja D. M.; vselej pod pogoji, ki so pri odpustkih določeni.

Bratovske knjige, v katero so upisovali ude, ni več v župnijskem arhivu. Kam je prešla, se ne vé; mogoče, da je bila l. 1784. odvzeta, ko je bila bratovščina razpuščena. Pač pa se hrani druga knjiga, v katero so vpisovali umrle ude te bratovščine. Ob bratovskih praznikih so se njihova imena brala v cerkvi, pa molilo se je zanje. Iz te knjige vsaj nekoliko izvemo, da so bile v tej bratovščini vpisane tudi mnoge odlične osebe, duhovniki in plemenitniki. Med poslednjimi najdemo družine pl. Kušlanove, Utschanove i. dr., med duhovniki pa so znani ti-le udje: Janez Krst. Skrpin, dr. bogoslovja „Comes Palatinus“ protonotar apost., vikar šentpeterski v Ljubljani, kjer je umrl 21. dne februarja 1715, kojega leta je ondi 1. dne februarja ostavil svet tudi ondašnji zakristan Mihael Kuralt, učenik modroslovja. P. Anzelm, kapucinski pridigar, umrl po Veliki noči l. 1716. v Ljubljani, kjer je v Gospodu zaspal tudi po Veliki noči l. 1719. Ločan, P. Tomaž, kapucinski pridigar. Ud Volbank Tratnik, učenik modroslovja in vrhniški župnik, pa je svetu zamrl o Vseh svetih l. 1718., P. Rogerij, kapucin, pa o sv. Jakobu l. 1728. itd.

¹⁾ Directorium, 1716.

O kakih drugih starejših bratovščinah nam ni nič znanega. Mogoče, da pri tej cerkvi sploh ni bila nobena druga vpeljana kakor prej imenovana, ali pa so se zapisniki o njih popolnoma poizgubili. Brezdvomno pa so bili tukajšnji župljani vpisani v bratovščine sosednjih župnij, zlasti v „Bratovščino Naše ljube Gospe v nebo vzete“ na Dobrovi.¹⁾

Po ostalih zapisnikih sodeč je bila v 19. stoletju prva vpeljana „Bratovščina presv. Reš. Telesa“. Najstarejši zapisnik udov te bratovščine je iz l. 1868. Sedaj je vpisanih do 900 udov obojega spola, kateri zlasti sedaj, odkar se skupno časti Najsvetejše, prav pobožno časte svojega Odrešenika, pričujočega pod podobo kruha.

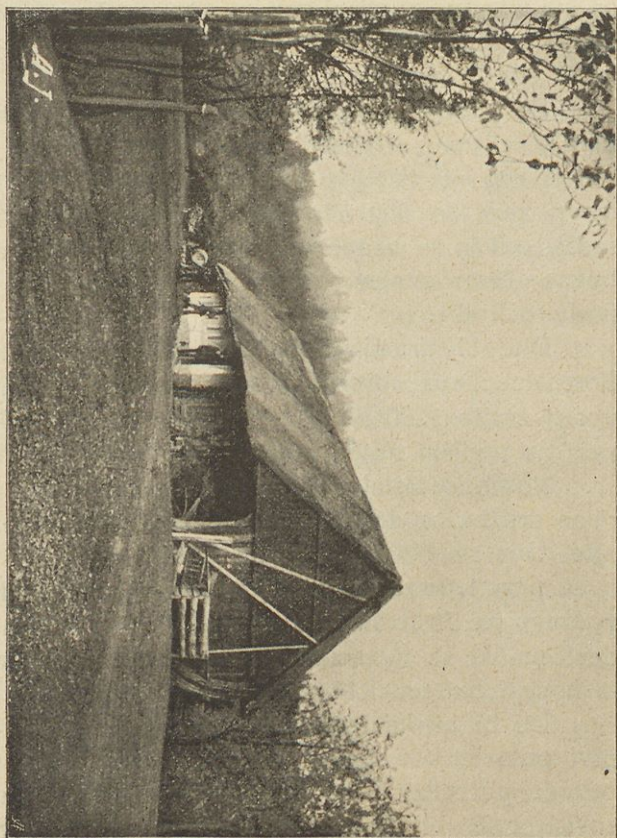
Dné 17. marcija l. 1887. pa se je ustanovila na Brezovici „Družba treznosti“. Upisalo se je v to družbo doslej že do 1200 udov. Preuredila pa se bo v kratkem na podlagi novih pravil.

Posebno častni za brezoviško župnijo pa sta Marijina družba za dekleta in Marijina družba za mladeniče. Obe sta bili ustanovljeni dné 16. februarja 1902 in se prav lepo razvijati. V prvi je upisanih 220 deklet, v drugi pa 70 vrlih mladeničev. Vsa čast takim mladeničem, ki se ne sramujejo očitno pokazati, da so in hočejo biti pravi Marijini sinovi!

Da bi bil kdaj sv. misijon že v 18. ali pa v prvi polovici 19. stoletja, ni bilo mogoče dobiti nobenega poročila. Kolikor mi je znano, se je na Brezovici prvič obhajal sv. misijon od 3. do 13. novembra l. 1883. Vodili so ga čč. gg. lazaristi iz Ljubljane. Ob tej priliki se je napravil tudi ličen, a precej majhen

¹⁾ A. Lesjak, Zgodovina dobrovske fare, str. 86.

misijonski križ, ki je še sedaj v cerkvi na listni strani. Vrh križa je napis: „Sv. misijonski križ, bodi naše zavetje!“

Cerkvenikova hiša v Dragomeru.

Drugič je bila brezoviška župnija deležna milosti sv. misijona od 2. do 13. novembra l. 1885., tretjič od 31. oktobra do 4. novembra l. 1901. Vselej so ga vodili

čč gg. lazaristi iz Ljubljane. Prepričevalne besede ne-utrudnih gospodov misijonarjev gotovo niso bile brez-uspešne.

Razen sedaj običajnih procesij je bilo nekda j še nekaj drugih. Iz 18. stoletja so nam znane sledeče: V spomin, da so se sv. Uršule dan l. 1703. prinesli na Brezovico sv. zakramenti, se je praznoval ta dan dolgo vrsto let prav slovesno. Vsako leto je bila ta dan procesija,¹⁾ o kateri se pa sicer ne ve, niti kje je šla, niti kdaj je prenehala. V 19. stoletju je ni bilo več.

Kmalu po ustanovitvi župnije se je upeljala vsa-koletna procesija na sv. Ane dan k Sv. Ani v preserški župniji.¹⁾ Tudi ta se v 19. stoletju ne omenja več.

V praznik Marijinega rojstva je šla vsako leto procesija na Dobrovo. Pa tudi o tej ni v 19. stoletju nobenega sledu več. Povsod, t. j. pri Sv. Ani in na Do-brovi, je tukajšnji vikar opravil daritev sv. maše za vseh pet sosesk te župnije, za kar je dobil od prve 1 gld., od druge pa 40 kr. kranj. velj.)¹⁾

V zadnjem času sta bili le dve znamenitejši pro-cesiji na Dobrovo. Leta 1872. so po ukazu avstrijskih škofov verniki napravljali velike procesije k božjepot-nim cerkvam Matere Božje, da bi izprosili hudo sti-skanemu sv. Očetu Piju IX. nebeške pomoči. Tudi verni Brezovičanje so se podali v ogromnem številu dné 15. avgusta l. 1872. na Dobrovo, kamor so isti dan prišle tudi procesije iz Ljubljane in od sv. Katarine.²⁾

Druga mnogoštevilna procesija pa je šla z Bre-zovice na Dobrovo dné 22. aprila l. 1895. z namenom, da bi mogočni Bog odvrnil strašno šibo potresa.

¹⁾ Directorium, 1716.

²⁾ A. Lesjak, Zgodovina dobrovske fare, str. 94.

Od l. 1750. dalje so hodili Brezovičanje s procesijo tudi na Rožnik, in sicer tretjo nedeljo po Veliki noči, ko se je na Rožniku obhajala obletnica posvečevanja cerkvice. Hodili so skupno s Šentvidci in Dobrovčani.¹⁾ Kdaj je ta procesija prenehala, ni znano.

Še potem, ko je bila na Brezovici že ustanovljena samostojna župnija, so morali Brezovičanje dalj časa hoditi na praznik sv. Rešnjega Telesa v Ljubljano, da so se pridružili procesiji sv. Petra. Doma pa je bila procesija potem v nedeljo v osmini sv. Rešnjega Telesa, katere smo pa že zgoraj omenili.

Velikonočna procesija je bila v 18. in v začetku 19. stoletja na Veliko soboto popoldne in ne na Veliko nedeljo zjutraj, kakor je sedaj.

Procesije križevega tedna so bile v tej župniji že v 18. stoletju v navadi. Razloček med sedaj in nekdanj je le ta, da so imele nekdanj daljšo pot, kakor jo imajo pa sedaj. V ponedeljek križevega tedna je šla procesija iz cerkve v Vnanjih Goricah v Notranje Gorice, v torek iz cerkve v Notranjih Goricah na Log in v sredo iz cerkve na Logu v Dragomer. Procesija sv. Marka je pa šla iz cerkve na Brezovici v Vnanje Gorice. Sedaj pa se zbira procesija šele v bližini iste cerkve, v katero ravno gre.

Pa tudi na Brezovico so prihajale v 18. stoletju procesije. Sicer nam je dobro znana le dobrovska procesija, ki je prihajala na Brezovico v torek po Veliki noči,²⁾ ki je bil glavni praznik tukajšnje bratovščine; vendar je verjetno, da so isti dan prihajale tudi iz drugih sosednjih župnij.

¹⁾ L. c., str. 32.

²⁾ A. Lesjak, Zgodovina dobrovske fare, str. 31.

Silni potres leta 1895. pa je dal povod, da se je napravila obljuba, da bode vsako leto na belo nedeljo popoldne procesija s križi po isti poti, kakor gre o Veliki noči ali pa v praznik sv. Rešnjega Telesa.

Zelo lepa navada, a za vikarja jako težavna naloga je bilo blagoslovljenje hiš pred svetimi dnevi. V 18. stoletju je vikar pred sv. dnevom maševal na Logu za sosesko, ki mu je morala dati za to kosilo in pet reparjev. Po kosilu je pa blagoslavljal hiše po Logu, Dragomeru in Podlukovcem. Sv. Silvestra dan je maševal v Vnanjih Goricah za ondotno sosesko, ki mu je dala 10 reparjev; po kosilu je pa blagoslavljal vnanjehorške hiše. V dan pred sv. Tremi kralji je bilo najprej blagoslovljenje vode v župnijski cerkvi, potem pa blagoslovljenje hiš po Brezovici. Da bi bil vikar blagoslavljal tudi hiše v Notranjih Goricah in na Prešivici, ni nikjer zapisano; najbrže je v teh vaseh blagoslavljal duhovnik iz Kušljanovega gradu.

Lepa navada blagoslovljenja hiš se je ohranila še do današnjega dne, le s tem razločkom, da sedaj hišni gospodarji sami blagoslavlajo in kadé hišne prostore.

Nekaj, kar po drugih krajih ni v navadi, je tudi to, da blagoslavlajo gospodarji binkoštno soboto popoldne svoja polja, njive in travnike. Gotovo vse hvale vredna navada.

Stari ljudje pripovedujejo, da so nekdaž na svetega Štefana dan blagoslavljali pri cerkvi v Vnanjih Goricah konje. Toda o tem nimamo nobenega pisanelega dokaza.

Nekaj posebnega je bilo tudi to, da v 18. stoletju ni bilo blagoslovljenje krstne vode Veliko soboto, temveč Veliko nedeljo popoldne. Najprej je bila procesija s

sv. olji, potem pa blagoslovljenje krstne vode; nato je šentpeterski vikar pridigoval in naposled so bile slovesne večernice.

Pri tej priliki naj omenim še nekaterih drugih navad, ki so bile v 18. stoletju v tej župniji, katerih pa sedaj ni več. Ako je vikar katero nedeljo ali praznik maševal pri tej ali oni podružnici, je imel vedno v isti soseski obed, katerega so mu morali dajati posestniki drug za drugim. Pa tudi na Brezovici je dobil ob nekaterih praznikih obed v nekaterih hišah. — Velikonočna izpoved se je začejala šele s četrto nedeljo v postu. Opravila pa se je lahko tudi pri podružnicah; toda ondi izpovedovati je bila dolžnost šentpeterskega vikarja. — Darovi, ki so se veliki petek nabrali v pušico, so se razdelili v tri dele: prvi del je dobila cerkev drugi vikar in tretji del cerkvenik. — V sredo, četrtek, in petek velikega tedna popoldne ni bilo nikakršnega cerkvenega opravila, kakor je dandanes navadno. — Ker so med šmarnimi mašami tukajšnji župljani ob nedeljah in praznikih najrajši hodili k službi božji na Dobrovo, je bilo tukajšnjemu vikarju na prosto voljo dano, maševati doma ali pa na Dobrovi. Le v nedeljo po sv. Jerneju je moral maševati na Logu zaradi žegnanja.

Birmovanje je bilo v tej župniji že večkrat. Iz prvih časov so nam ostali le skromni, nezanesljivi spominki; vendar hočem tudi te zabeležiti, da se otmo pozabljivosti. Dne 9. junija 1602¹⁾ je knezoškof Tomaž Chrön posvetil pokopališče pri cerkvi Svetega Duha v Vnanji Gorici ter ob tej priliki birmoval 600 oseb. Dne 9. junija 1774. leta je posvetil knezoškof Karol grof pl. Herberstein tukajšnjo župno cerkev in je najbrže ob

¹⁾ Protok. Pontif. I a v knezoškof. arhivu.

tej priliki delil tudi zakrament sv. birme. Skoro gotovo je tudi škof Avguštin Gruber tu birmoval l. 1817., ko je prišel na Brezovico ob priliki kanonične vizitacije.¹⁾ Dne 12. avgusta 1819 je isti škof na Brezovici birmoval 36 dečkov in 33 deklic, skupaj 69 in še nekaj Horjulcev.²⁾ Knezoškof Anton Alojzij Wolf jè pa župnijo obiskal dne 21. maja 1829 in ob tej priliki birmoval 50 Brezovičanov: 24 dečkov in 26 deklic. Pozneje so pa Brezovičani svoje otroke kakor sploh navadno vodili o Binkoštih v Ljubljano k sv. birmi. Imenovani zapisnik nam kaže v posameznih letih sledeče število birmancev: L. 1834.: 45 oseb in 5 na Dobrovi, l. 1835. dne 5. julija 32 oseb, l. 1836 : 4, l. 1837. pa 61. L. 1838.: 25, l. 1839.: 3, l. 1840.: 65, l. 1842.: 71, l. 1843. pa 7 oseb. L. 1844. je bilo v stolnici birmanih 75 Brezovičanov, l. 1846.: 76, l. 1848.: 81, l. 1849. pa dne 8. julija 44 oseb. Število birmancev odslej nekoliko pada. L. 1851. je bilo 74 Brezovičanov birmanih, l. 1853.: 72, l. 1855.: 69, l. 1856. dne 6. julija: 46, l. 1857.: 31, l. 1858.: 40, leta 1860.: 41 dne 29. julija, l. 1861.: 39, leta 1862. pa 35 oseb, l. 1863. pa samo 1. Ko pa je dne 25. septembra 1864 knezoškof Jernej Vidmar posvetil³⁾ nov veliki oltar v župnijski cerkvi, je ob isti priliki naslednjega dne tudi zakrament sv. birme v njej podelil 147 Brezovičanom. 39 Preserjanom, 7 Bevčanom, 1 Logačanu in 5 vojakom izmed ogrskega oddelka, ki je bival na Brezovici. L. 1866 so poslali Brezovičani v stolnico k sv. birmi o Binkoštih 47 otrok, l. 1867.: 33, l. 1868.: 42, l. 1869.: 48, l. 1870.: 49, l. 1871.: 52, l. 1872.: 56, l. 1873.: 50,

1) Župnijska kronika, str. 5.

2) Zapisnik birmancev v knezoškofijskem arhivu.

3) Župnijska kronika, str. 12., navaja l. 1863.

l. 1874.: 47, l. 1875.: 60, l. 1876. pa le 1, ker je dne 29. maja knezoškof Ivan Zlatoust Pogačar ¹⁾ na Brezovici birmoval. Prejelo je takrat 97 otrok ta sv. zakrament, in sicer 46 dečkov in 51 deklic. L. 1878. je šlo 66 oseb v Ljubljano k sv. birmi, l. 1879.: 54, l. 1880.: 36, l. 1881.: 47, l. 1883.: 62, l. 1884. dne 20. julija pa 20, katere je birmoval tržaški škof ob času vakature ljubljanske stolice. L. 1885. je bilo 83 Brezovičanov birmanih v ljubljanski stolnici, l. 1886.: 44, l. 1887.: 54, l. 1888. pa 49. Dne 5. avgusta 1889 je pa knezoškof Jakob Missia, ²⁾ poznejši nadškof in kardinal goriški, ³⁾ podelil na Brezovici 110 osebam, 50 dečkom in 60 deklicam, zakrament sv. birme. Naslednje desetletje pa je bilo v Ljubljani birmanih: l. 1890.: 12 oseb, leta 1891.: 42, l. 1892.: 58, l. 1894.: 84, l. 1895.: 51, l. 1896.: 74, l. 1898. pa 128. L. 1899. je bila dne 25. maja zadnjič birma na Brezovici. Takrat je sedanji prevzvišeni gospod knezoškof dr. Anton Bonaventura Jeglič podelil ta sveti zakrament 88 otrokom, in sicer 57 dečkom in 31 deklicam, in le 4 so bili o Binkoštih poprej v Ljubljani birmani. Leta 1900. jih je šlo 49 otrok v Ljubljano, l. 1901.: 54, l. 1902.: 53, l. 1903. pa 61. Tudi za l. 1904. je bilo birmovanje že napovedano, a je moralo vsled dolgotrajne župnikove bolezni izostati, v Ljubljano pa so jih poslali 61 k sv. birmi o Binkoštih.

Kakih posebnih vraž med ljudstvom ni bilo zaslediti; sliši se le tuintam o nekaterih najnavadnejših, kakršne zasledimo povsod, a še te so le slabi ostanki iz prejšnjih časov, ki so ostali še ljudstvu v spominu, a

¹⁾ Župnijska kronika, str. 21.

²⁾ Župnijska kronika, str. 54.

³⁾ Umrl dne 24. marca 1902.

nanje pa ne veruje. Tako pravijo n. pr., da če mrlič na odru gleda, da kliče koga drugega za seboj. Ako se bled kruh speče, pravijo, da bo kmalu mrlič v hiši. Katero dekle pride veliko soboto prej z blagoslovom domov, tisto bode tudi proso pred drugimi oplelo. Tudi „moro“ nekateri še poznajo, a ne tlači pa nikogar več.

Za izobrazbo ljudstva je v zadnjem času zelo dobro preskrbljeno. Sedaj sta v župniji dve ljudski šoli, in sicer na Brezovici dvorazrednica, v Notranjih Goricah pa enorazrednica, ki skrbita, da se mladina priuči najpotrebnejšim vednostim, da se more potem še sama nadalje izobraževati. Osnovalo pa se je v župniji že tudi več društev, ki skrbé za potrebno izobrazbo svojih članov. Že zgoraj sem omenil Marijinih družb za mladeniče in dekleta. Česar na Brezovici prej ni bilo, to sta vpeljali omenjeni družbi, namreč lepe veselice z glediščnimi predstavami, na katerih se ljudstvo zabava in izobrazuje. Dne 20. junija 1903. l. pa se je ustanovilo tudi „Slovensko katoliško izobraževalno društvo“, ki šteje že do 60 članov.

Za povzdigo kmetijstva se je že l. 1896. ustanovila podružnica c. kr. kmetijske družbe kranjske, ki si je preskrbela že precej kmetijskih strojev, ki se posojajo članom. Za obrambo imetja v slučaju požarov se je l. 1898. ustanovilo „Prostovoljno gasilno društvo“, ki šteje 32 članov in ima tudi potrebno gasilno orodje. Postavilo si je lastni gasilni dom, ki je bil leta 1903. slovesno blagoslovljen. Meseca januarja 1905. leta se je ustanovila na Brezovici po župnikovem nasvetu tudi „Mlekarska zadruga“, registrovana zadruga z omejenim poroštvom, kateri je načelnik za povzdigo kmetijstva zelo vneti posestnik Andrej Remškar na Brezovici hiš. št. 13. Začasno mlekarno, ki je bila dne 26. februarja

1905 blagoslovljena, so priredili pri Škandru na Brezovici. Udov je imela sprva 38, sčasoma se bode pa razširila gotovo, kar sklepamo iz tega, da je že meseca avgusta i. l. štela 65 udov, ki dobro spoznavajo nje korist. Po prizadevanju sedanjega jako delavnega gospoda kaplana Juvana se bode pa v najbližnji prihodnosti ustanovila tudi zelo potrebna „Hranilnica in posojilnica“.

Pa tudi mnogo dobrih knjig in časopisov skrbi, da se ljudstvo vedno bolj izobrazuje. Poleg šolskih knjižnic ima tudi „Slov. katol. izobraževalno društvo“ svojo knjižnico. „Družba sv. Mohorja“ šteje v brezoviški župniji 126 udov; poleg tega pa prihajajo v župnijo še sledeči dobri časopisi: 60 Domoljubov, 16 Kinetovalcev, 15 Bogoljubov, 9 Slovencev, 9 Narodnih gospodarjev, 4 Cvetje iz vrtov sv. Frančiška, 3 Dom in Sveti in 1 Primorski list. Častno za župljane je pa to, da prihajajo v župnijo poleg tolikega števila dobrih katoliških listov le 3 izvodi nekega protikatoliškega lista, katerega pa zaradi njegove umazane vsebine niti ne imenujemo.

IV.

Gradovi in gradišča.¹⁾

Brezoviška župnija ni imela in nima močno utrjenih gradov. Zakaj ne?

Najhujši sovražniki kranjske dežele so bili Turki. Da so se naši predniki mogli uspešno upirati krvo-
lokom, so sezidali po deželi mnogo močno utrjenih gradov, kamor so okoličani pribežali ob času turške

¹⁾ To poglavje je bilo skoro doslovno priobčeno v „Izvestijah muzejskega društva“, 1899, str. 191. i. d.

sile. Brezovičanje pa so imeli tako pribežališče v Ljubljani. Ernest Železni je poslal iz Bolcana v soboto po sv. Rešnjem Telesu l. 1416. deželnemu glavarju Urhu Šenku Ostrviškemu ukaz, da naj Ljubljančanje nemudoma napravijo nasipe in okope okoli mesta, ter naj obzidje bolje utrdijo in popravijo; obenem pa naj glavar zahteva od samostanov, župnijskih predstojnikov in drugih, da ti svojim ljudem zapovedo, meščanom pomagati, apno in pesek voziti, kopati i. t. d.¹⁾ Cesar Friderik IV. je pa zapovedal iz Gradca dné 27. januarja l. 1478. prebivalcem štiri milje okoli Ljubljane stanujočim, da naj pomagajo meščanom zgraditi obzidje ob Ljubljanici, zato pa smejo ob času turške sile pribežati v utrjeno mesto.²⁾ In zopet so morali okoličani, 1 miljo od Ljubljane stanujoči, l. 1543. delati po tri dni tlako, da so napravili baštijo na ljubljanskem gradu pri vicedomskem stolpu.³⁾ Ker so torej Brezovičanje imeli dolžnost, mestno obzidje popravljati, poleg tega pa tudi pravico, v sili v mesto pribežati, zato jim pač ni bilo treba doma trdno zidanih gradov. Toda brez gradov pa brezoviška župnija le ni bila.

1. Kušljanov grad.

Na levi strani državne ceste pod Plešivico je gradič, ki ga ljudstvo nazivlje Kušljanov (tudi Kršljanov) grad. Ta grad je srednje veliko enonadstropno poslopje, obdano s precej visoko zidano ograjo in je sedaj lastnina g. Feliksa Reya pl. Castelletto. Valvasor⁴⁾ imenuje ta grad „Sablata“, to je Zablata. Tako se je

1) Letopis „Matice Slovenske“, 1871, str. 13.

2) Dimitz, Geschichte Krains, I., str. 289.

3) Valvasor, Ehre, XI., str. 666.

4) Tam str. 382.

po bližnjem barju ali blatu imenoval grad, ker je bil tačas svet okoli gradu še ves močviren in blaten. Tudi še dandanes se imenujejo njive, polja in travniki, ki leže med Cornovcem in Podplešivico, „Na blatih“. Gorenjci, oziroma Posavci pa tudi Brezovčane in Goričevce imenujejo „Zablatence“. Da bi se pa grad kdaj tako imenoval, tega pa nihče več ne pomni.

Sedanje ime „Kušljanov grad“ mu je ljudstvo nadelo po poznejših posestnikih tega gradu, namreč po Kuschlanih. Nemško se grad že od nekdaj imenuje „Moostal“. Grad je v prav skritem kraju, tako, da ga mnogo popotnikov, ki hodijo po državni cesti proti Vrhniki, niti ne opazi. Stoji namreč na zahodni strani gričev Plešivice in Velike strani ter približno 1 km od državne ceste, oziroma železnice. Njegovo lego in okolico nam opisuje Valvasor tako-le: „Ta grad je popolnoma z močvirjem obdan. Pri gradu je prijazen hribec, na katerem je prijeten gozdič. Tudi prav blizu gradu je svet nekoliko vzvišen, na katerem je precej lepega polja. H gradu je mogoče le od ene strani dospeti, kajti od vseh drugih strani je dohod vsled močvirja nemogoč in še na tej edini poti je dvoje ali troje mostov, brez katerih bi bilo tudi od te strani nemogoče, dospeti do gradu. Okoli gradu je tudi mnogo vretij. Na tem kraju se vsako jesen in pomlad ustavljajo žerjavi, katerih mnogo polové.“

Že zgoraj smo omenili, da je poslopje le srednje veliko; vendar je pa v njem več prav lepih prostorov, ki so pa sedaj popolnoma prazni. Tudi prej že več let niso bivali pravi gospodarji v njem, temveč le najemniki in pristavniki. Mnogo škode na zidovju je povzročil velikonočni potres l. 1895.

V tem gradu je bila v minulih časih tudi kape-lica, posvečena sv. Trojici, ki je pa sedaj ni več. Nekdanji graščaki so imeli tu tudi svoje duhovnike, grajske kaplane. Znana sta nam dva, namreč: Matija Kummer, ki je v župnijskih maticah omenjen dné 28. marca l. 1756., in Mihael Ferdinand Gorjup, ki ga najdemo prvič vpisanega dné 5. februarja l. 1757. Bival je v tem gradu nad 50 let in je tudi tu umrl dné 5. avgusta l. 1807., star 79 let. — Porodil se je v šentpeterski župniji v Ljubljani, kjer je tudi dovršil vse svoje vede. V mašnika so ga posvetili na naslov gospodstva „Turnamhard“ grofa Aleksandra pl. Auersperga dné 20. septembra l. 1755., starega 24 let. V dušnem pastirstvu ni deloval. Bil pa je lepega obnašanja in vzglednega življenja.¹⁾ — Kateri grajski kaplani so bili tu pred ustanovitvijo župnije, se ne da določiti. Za Gorjupom pa ni bilo nikogar več. Nekaj časa je v tem gradu stanoval tudi prvi brezoviški vikar, ker župnišče še ni bilo dodelano.

Kdaj je bil Kušljanov grad sezidan, se ne vé; skoro gotovo pa so ga zgradili šele po l. 1453., kajti tega leta je še Nikolaj Lueger dajal v fevd desetino po Brezovici, Vnanjih in Notranjih Goricah ter na Plešivici,²⁾ torej po vseh onih vaseh, ki so pozneje spadale h Kušljanovemu gradu. Tudi o nekdanjih posestnikih ne vemo dosti drugega, kakor njih imena, ki nam jih je ohranil Valvasor.³⁾ Kot prve posestnike omenja Valvasor gospode Mauritsche, od katerih je prešel grad v last gospodom Gallen, ki so ga pa zopet Mauritschem prodali, in ti zopet gospodom Gallen.

1) Vizit. protok. l. 1788. v knezoškof. arhivu.

2) Mittheil. des Musealver. 1891.

3) Valvasor, Ehre, XI., str. 382.

Za temi pa so postali lastniki gradu baroni Kuschlani. Odkod je prišla ta rodbina, nisem mogel dognati. Dobil sem le, da je bil Gašpar Kuschlan l. 1651. pri poklanjanju v Ljubljani ob prihodu Ferdinanda IV.,¹⁾ in da je bil Ivan Viljem baron Kuschlan od l. 1691. do 1714. stotnik uskokov v Žumberku.²⁾ Verjetno je, da je bil prej imenovani Gašpar Kuschlan lastnik tega gradu. Določno se pa vé le za naslednje posetnike: Prvi je bil Ivan Adam baron Kuschlan. Kolikor moremo sklepati iz župnijskih matic sv. Petra v Ljubljani, je bil tu že l. 1663., kajti dne 28. junija i. l. mu je bil rojen prvi otrok v tem gradu, namreč hčerka Marija. Potem pa se mu je rodilo do l. 1680. še 8 otrok, namreč 6 dečkov in 2 deklici. Eden njegovih otrok, namreč Adam Baltazar baron Kuschlan je bil kanonik in župnik v Ljubljani, drugi, Rudolf baron Kuschlan pa 58. opat cistercijskega samostana v Kostanjevici.³⁾ Po smrti Ivana Adama barona Kuschlana je nekaj časa gospodarila v gradu njegova vdova Marija Konštancija, roj. Schlangenburg. Njej pa je sledil v gospodarstvu Ivana Adama najstarejši sin, Jošt Jožef baron Kuschlan, ki se je rodil dné 14. marcija l. 1667. Za njim je prevzel gospodarstvo Karol Veliki Valentin baron Kuschlan, nato pa Karol Veliki Jožef baron Kuschlan, ki je bil rojen dné 8. novembra l. 1745. in je umrl dné 15. januarja l. 1809. Ta pa je prepustil gospodarstvo, menda l. 1806., Juriju Ivanu Nep. bar. Kuschlanu. Potom zakona pa je prešel grad v last Ani Karolini pl. Gasparini, roj. baronici Kuschlan (v deželni deski je datum 6. febr. 1826),

1) Dimitz, Geschichte Krains, III., str. 427.

2) Schumi, Archiv, II. Bd., str. 207.

3) Mittheil. des hist. Ver., 1855, str. 77.

ki se je omožila z Bernardom vitezom Gasparinijem.¹⁾ Imenovana gospa je pa že dné 6. avgusta l. 1828 umrla v 36. letu svoje starosti ter počiva na pokopališču v Notranjih Goricah, kjer hrani spomin nanjo kamenita, v cerkveni zid vzdana plošča. Pa tudi med ljudstvom v Notranjih Goricah in na Plešivici se je gospa ohranila v blagem spominu kot velika dobrotnica stradalajočih ob času lakote l. 1817. Za njo pa je postal lastnik gradu (deželna deska: 26. aprila l. 1831.) Bernard (v deželni deski menda Friderik) vitez Gasparini. Črez nekaj let pa je grad zopet prešel v last rodbini Kuschlan (dež. deska: 22. novembra l. 1861.), namreč Gabrijeli in Izabeli baronici Kuschlan in Aleks. baronu Kuschlan. Vsled ženitve pa je dobil grad za lastnika (dež. deska: 14. oktobra l. 1866.) Feliksa Reya pl. Castelletto, ki se je kot c. in kr. nadporočnik poročil dné 11. oktobra l. 1864. z Izabelo baronico Kuschlan. V zadnjih 50 do 60 letih pa je imel grad tudi več najemnikov in v tem času so se najbrže porazgubile tudi grajske listine.

Ob svojem času je bilo pri tem gradu tudi zelo veliko zemljišča. Feliks Reya pl. Castelletto pa je l. 1874. prodal tri kmetije, obsegajoče nad 130 oralov sveta, posestnikom v Notranjih Goricah in na Plešivici za več kot 20.000 gld. S tem korakom je kmetovalcem pripomogel do večjega blagostanja.²⁾ Pri gradu je potem ostalo še 208 oralov sveta, ki ga je pa lastnik okoli l. 1900 tudi še razprodal, tako da sta sedaj pri gradu le še kaka dva oralu rodovite zemlje. Svoj čas so baje tudi trapisti bili kupci tega posestva ter so

¹⁾ Imenovani je bil „Herr zu Moosthal und Mannsburg“. (Poročna knjiga 31. sept. 1830.)

²⁾ Farna kronika, str. 18.

ponujali za vse skupaj 56.000 gld. Ker se kupčija ni sklenila, je skoro gotovo lastnik svoje posestvo previsoko cenil.

2. Lukovec.

Nekako 10 *km* od Ljubljane proti Vrhniki na severni strani tržaške ceste opaziš na hribcu nad novo vilo, ki ima prekrasno lego, razvaline nekdanjega *Lukovca*. Pred nekaj leti je stalo od starega gradu še nekaj zapuščenih zidov, ki so glasno oznanjevali minljivost vsega posvetnega, a kmalu bodo zginili tudi ti zadnji sledovi nekdanjega gradu. Ime Lukovec, nemško Lukowitz, izvaja Valvasor¹⁾ iz besede „lukati = spähen, gucken“, torej bi Lukavec značilo gradič, ki luka izmed hribov po barju. „Luk“ pa pomenja tudi močvirje ali močvirni kraj; ²⁾ po tej razlagi bi torej Lukovec dobil svoje ime od močvirja.

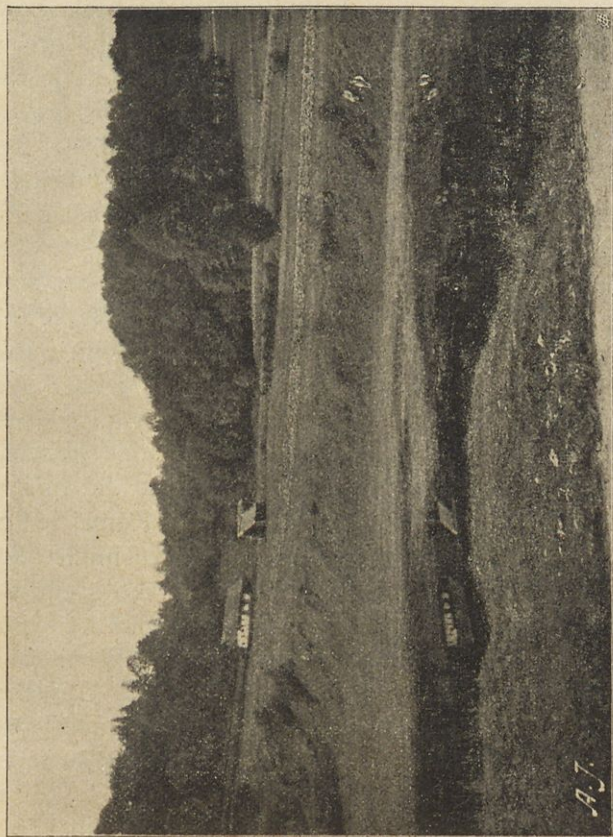
Ta gradič je ležal na prav lepem kraju. Na severu se razprostira že večkrat omenjeno brezoviško hribovje, na jugu pa se širi prostrano barje. Ob Valvasorjevem času je imel ta grad le malo polja, mnogo pa je imel lepih travnikov, ki so bili večinoma pod vodo, kakor sploh vsa barska kotlina.

Pri opisovanju Lukovca pripoveduje Valvasor veselo dogodbico, ki se je vršila nekje v bližini tega gradu. V eni bližnjih vasi — tako pripoveduje — je bila pijančevanju zelo udana kmetica. Njen mož je te slabe navade nikakor ni mogel odvaditi. Ko je pa neko zimo v Ljubljani prenočeval, je gledal zvečer igro o raju, ki so jo predstavljali dijaki. Med drugimi prizori je videl tudi dva dijaka, ki sta predstavljala

¹⁾ Valvasor, Ehre, XI., str. 351.

²⁾ Po besedah pok. prof. Vidmarja.

hudiča. Po končani igri je šel k mesarju, kjer je prenočeval, pa tja je prišel tudi eden izmed onih dveh dijakov. Po daljšem razgovarjanju ponudi kmet dijaku

Pokrajinska slika. Med Vnanjnimi in Notranjimi Goricami.

precejšnjo napojnino, ako mu hoče o priliki nekoliko pomagati. Dijak mu obljubi. Ko je šla nekega praznika kmetica zopet v gostilno in je mož vedel, da je

pred polnočjo gotovo ne bode domov, gre hitro v mesto po onega dijaka, kateremu po poti razloži, čemu ga potrebuje in kam naj se skrije. Nato gre kmet v gostilno po svojo ženo. Spravi jo proti domu ter ji med potjo očita, kako sramoto mu dela s svojim pijančevanjem, in da bode sebe in njega spravila na beraško palico. Pripoveduje ji tudi, da se je sešel z nekim dijakom, ki ga je naučil, kako je mogoče to slabost odpraviti s pomočjo dvanajsternih hudičev. Žena tega seveda ni hotela verjeti ter je rekla, da naj le nad njo poskusi, pa bo videl, da je bil osleparjen. Mož se jame navidezno izgovarjati, da je že skoro pozabil besede, ki se morajo izgovarjati, kadar se kličejo hudiči, potem pa molče koraka poleg svoje žene. Ko se pa približata grmovju, kjer je bil skrit našemljeni dijak, mahoma mož prekine tihoto, rekoč: „Vendar sem se spomnil enega imena onih dvanajsternih hudičev.“ Začrta nekaj krogov, dela čudne obraze in mrmra nerazumljive besede, k sklepu pa pristavi: „Pridi, hudič, po mojo pijano babo!“ Komaj je kmet to izgovoril, že je začel iz grmovja lezti hudič, ki je skočil k pijani kmetici, ter jo s suknarsko ščetjo tako neusmiljeno odrgnil po obrazu, da je bila komaj človeku podobna. Mož pa jo je med tem, kakor bi se tudi sam zbal hudiča, pobrisal proti domu. Opraskana žena je bila ozdravljena. Odslej je le to premišljevala, kako bi jo zdelalo dvanajst hudičev, ako bi še nadalje pijančevala, ker je bil že eden tako hud.

Tudi o lukovškem gradu ne vemo, kdaj je bil sezidan, gotovo pa je že stal za časa turških napadov. Pripoveduje se, da so Turki ob nekem napadu na Kranjsko na tem gradu vse pomorili. Kadar je prišel Turek v deželo, so na Lukovcu vse dragocenosti

poskrili, živež in druge potrebne stvari so pa na čolnih prepeljali v Bistvo; pa tudi ljudje, ki so bili v gradu, so tam zavetja iskali. Ob istem času se je baje lahko še prav do Podlukovca vozilo s čolni. Nekoč pa jih Turki prebite. Preden se je mogla grajska gospoda umakniti v varno zavetje, pridrli so ljuti krvoloki in od prvega do zadnjega vse pomorili.¹⁾

Valvasor²⁾ nam pač našteva nekdanje posestnike tega gradu, toda dosti več nam pa tudi ne pové. Prve posestnike imenuje grofe Barbo. Od teh je prešel Lukovec po ženitvi na gospode Gallen in na isti način na vicedomskega knjigovodjo Jurija (Danijela³⁾ Reffingerja. Vdova Katarina Doroteja Reffinger, rojena baronica Gallen, pa se je omožila z Volbankom Avguštinom Busethom,⁴⁾ ki je že imel grad Turen pri Radečah.⁵⁾ Sama je kupila okoli l. 1687. grad Gerbin pri Litiji,⁶⁾ grad Lukovec je pa prodala. O njenem drugem možu, Volbanku Avguštinu Busethu, pripoveduje Valvasor, da je v dvoboju prebodel okoli l. 1680. v Krškem Frančiška Mihaela pl. Zara (ali Sara), ki je bil zadnji svojega rodu.⁷⁾ Od zgoraj imenovane Katarine je kupil Lukovec Ivan Jakob Bosio, porojen v Ljubljani 12. marcija l. 1629.,⁸⁾ in je bil o Valvasorjevem času še posestnik tega gradu. Ta je bil dne 5. novembra l. 1647. vpisan v vseučiliško matrikulo v Solno-

1) Povedal Janez Čuden, po domače Pavletovec.

2) Valvasor, Ehre, XI., str. 353.

3) Izvestja muz. društva, 1900, str. 222.

4) Valvasor, Ehre, XI., str. 353.

5) Tam, str. 583.

6) Tam, str. 183.

7) Tam, str. 242.

8) Izvestja muz. društva, 1900, str. 184.

gradu, kjer je študiral logiko.¹⁾ Drugi iz te rodbine, namreč Ivan Jernej Bosio, je bil od l. 1670. do 1672. mestni sodnik in od l. 1676. do 1678. mestni župan ljubljanski.²⁾ Neki Bosio je v 17. stoletju zalagal deželne stanove kranjske z laškim blagom.³⁾ Mogoče, da je bil isti tudi posestnik tega gradu. L. 1703. je bil imetnik tega gradu Sebastijan Raigersfeld. Neznano pa je, kako je prešel grad potem v last Žigi Jožefu Lukančiču, ki ga najdemo zapisanega v župnijskih maticah v letih 1703. do 1708. Ta je imel za soprogo Ano Rozino Jožefo, rojeno baronico Valvasor iz Medije, Belnika in Zavrha.⁴⁾ Naslednji posestnik je bil Frančišek Jakob pl. Schmidthoffen. Prvotno se je ta rodbina imenovala Kovačič. Ta Frančišek Jakob je bil dne 29. oktobra l. 1685. vpisan v vseučiliško matrikulo v Ingolstadt u z imenom Kovatgiz (Kovačič). Študiral je obojno pravo. „Studiosus l. U.“ je bil ob istem času tudi njegov brat (Frater germanus) Volbank Henrik.⁵⁾

Andrej Kovačič je bil tržan vipavski in prisednik trškega sveta. Odlikoval se je za časa frijulskih in beneških vojn z nastanjenjem cesarske vojske v Vipavi. Njegov sin Matej Kovačič je bil mitničar na deželni mitnici na Jesenicah in na cesarski mitnici na Colu. Pridobil si je toliko premoženja, da je kupil od barona Wolfa Konrada Jankoviča graščino Trebnje. Cesar Leopold I. ga je povzdignil v plemeniti stan dne 8. junija l. 1667. in mu podelil „posebno milost“, da se je smel pisati „Kouatschitsch von Schmidhoffen“. Ker je

1) Izvestja muz. društva, 1899, str. 25.

2) Valvasor, Ehre, XI., str. 704.

3) Schumi, Archiv, II. Bd., str. 301, 145, 147.

4) Župnijske matice.

5) Izvestja muz. društva, 1899, str. 26.

stopil v sorodstvo in svaštvo z drugimi plemenitniki v deželi, so mu kranjski deželni stanovi dne 12. maja l. 1685. podelili deželjanstvo na Kranjskem (den Clainadt der Landmannschaft in Krain). Umrli je na gradu v Trebnjem in bil pokopan v trebanjski župni cerkvi. Dne 15. julija l. 1688. je cesar Leopold tudi Štefana Kovačiča, ki je bil menda Matejev brat, povzdignil v plemeniti stan s pridevkom „von Schmidthoffen“. Novi plemiči so se smeli imenovati tudi samo „Schmidthoffen“ in so začeli opuščati ime Kovačič. Frančišek Jakob pl. Schmidthoffen je bil prisednik plemiškega deželnega sodišča v Ljubljani. S soprogo Ano Felicito je imel dne 22. novembra l. 1694. sina Frančiška Antona. Cesar je Frančiška Jakoba dne 11. julija l. 1733. povzdignil v baronski stan z naslovom „und Ehrenwortt“ in s pridevkom „von Schmidthoffen, Herr zu Treffen und Lukowitz“. Trebanjsko graščino je bil sicer l. 1699. prodal stiškemu samostanu za 25.000 gld., a dobil jo je nazaj l. 1731. Na Lukovcu pa je od l. 1731. do 1736. bival njegov sin Frančišek Anton, ki se v brezoviških župnijskih maticah večkrat imenuje pl. Schmidthoffen, gospod v Trebnjem in Lukovcu, prisednik dežele kranjske.¹⁾ Posestniki z Lukovca so imeli v župni cerkvi tudi svoj žerh. Kamenita plošča, ki je istega pokrivala, se je še ohranila in je sedaj v prezbiteriju na evangelijski strani pod prižnico. Ker je na istem mestu nekaj klopi, se je le malo vidi izpod njih. Gorenji konec plošče je že odbit in grba je le še dobra polovica. Vendar se tudi iz te polovice da spoznati, kakšen grb je bil. Preko ščita je od desnega zgornjega ogla do levega spodnjega začrtana ozka

¹⁾ Izvestja muz. društva, 1899, str. 110.

proga, v kateri so tri zvezde. Ostali ščit delita od vrha navzdol in od leve na desno potegnjeni črti v štiri dele. Zgornje levo in spodnje desno polje nosita enoglavega orla, drugi dve polji pa imata po tri navpične črte. Torej je ta grb popolnoma enak onemu, ki ga ima Valvasor v svoji zbirki grbov ¹⁾ pri plemeniti rodbini Kovačičev. Napis na plošči pa se glasi tako-le:

FRANCISCVS IACOBVS
L.B.A: SCHMITHOFFEN
IVDICIORVM - PRAETORIA :
LIVM : ASSESSOR : ET BIS :
DEPVTATORVM - PRAESSES
DVCATVS - CARNIOLIAE -
AETATIS SVAE :
75 ANNO 1746
DIE 15. IVNY.

Od rodbine Schmidthoffen je Lukovec prešel potom ženitve v last grofu Ivanu Nep. Raspu, ki se je poročil z Barbaro pl. Schmidthoffen. Oba sta umrla v Ljubljani, pokopana sta pa bila na Brezovici, in sicer prvi dné 26. maja l. 1802., druga pa dné 28. avgusta l. 1801.²⁾ Za temi je postal gospodar tega gradu kriški baron Jožef Žiga grof Thurn in Valsassina, ki je imel tudi krumperški grad pri Dobu. Anton grof Thurn je bil od l. 1775. imejitelj kranjskega polka št. 43.³⁾ Pripoveduje se, da so mladeniči, ki so se želeli oprostiti vojaščine, šli služiti na Lukovec ali pa na Krumperk. Po smrti Jožefa Žige je podedovala Lukovec njegova sestra Barbara, ki se je dné 29. septembra l. 1822. omo-

¹⁾ Valvasor, Ehre, XI., str. 117.

²⁾ Mrtvaška knjiga brezoviška.

³⁾ Dimitz, Geschichte Krains, IV., str. 164.

žila s Filipom baronom pl. Rechbachom. Ta je bil višji poročnik il. notranjeavstrijskega žrebčarskega oddelka s Sela pri Sv. Petru poleg Ljubljane.¹⁾ Ti zadnji posestniki, ki so bili obenem lastniki Krumperka, so večinoma le tam stanovali, na Lukovcu pa so imeli svoje oskrbnike, ki so pa le slabo skrbeli za grad. Posebno slabe oskrbnike je morala imeti Barbara baronica pl. Rechbach (umrla je v Ljubljani dné 8. julija l. 1885.²⁾), kèr je ob njenem času začel grad že razpadati. Prodala ga je Ljubljančanu Smrekarju. Ta pa si je sezidal Podsmreko v dobrovski župniji drugo stanovanje, kjer je pa kmalu potem umrl in Lukovec volil neki Trojkarjevi hčeri. Od te ga je kupil dné 4. junija l. 1870. ljubljanski hotelir Luka Tavčar. O tem pripoveduje župnijska kronika,³⁾ da je začel jako marljivo s svojimi ljudmi obdelovati svet, včasih so delali še celo v praznikih. Nato je postal lastnik Lukovca, oziroma razvalinam pripadajočega zemljišča ljubljanski trgovec F. M. Schmitt; a sedanji posestnik razvalin in treh oralov nekdanjega lukovškega zemljišča je pa Jožef Čuden s Podlukovca h. št. 5. Na drugem delu nekdanjega lukovškega sveta pa si je pred nekaterimi leti sezidal Ivan Seunig, posestnik in usnjar v Ljubljani, lepo vilo, od katere ima krasen razgled po obširnem ljubljanskem barju.

Zadnji sledovi nekdanjega gradu bodo kmalu izginili. Edinole podoba v Valvasorju nam bo še kazala vnansjo obliko tega gradu, iz ustnega poročila pa smo posneli še nekatere podatke o njegovi notranjosti. Lukovec je bil srednje veliko enonadstropno poslopje. V severnem koncu, ki je najdalje kljuboval zobu časa,

¹⁾ Izvestja muz. društva, 1899, str. 98.

²⁾ Tam, str. 98.

³⁾ Župnijska kronika, str. 17.

je bila kapela, v kateri so se do zadnjega še poznale na desni in levi po dve plitvi dolbini za podobe. V oltarju je bila podoba zamorske Matere božje, in sicer, kakor nekateri trdijo, prav ista, ki visi sedaj v ljubljanski frančiškanski cerkvi na listni strani blizu vrat. Nekdaj pa je bila namesto te 18 palcev visoka bronasta podoba, naročena iz Čenstohove.¹⁾ V kapeli so bile na vsaki strani po tri klopi. Nekateri tudi trdijo, da so tudi na Lukovcu imeli svojega grajskega kape-lana; toda v župnijskih maticah ni o tem nikakega sledu.

3. Gradišča.

Tudi nekaj g r a d i š č je v župniji, o katerih vemo sicer še mnogo manj, kakor o gradovih, vendar jih ne smemo prezreti. Že v prazgodovinskih časih je stalo gradišče na hribu za Logom, tam, kjer je sedaj podružnica sv. Janeza Krstnika. Okoli cerkve se dobro pozna dvojni nasip, ki se vleče precej daleč na vzhodno stran. Prazgodovinsko gradišče je pa brezdvomno stalo tudi na Kopavniku.²⁾ Tudi Pod Kamnom pri Vnanjih Goricah imenuje ljudstvo nek kraj „Gradišče“ in „Turške šance“.

Sčasoma se bodo morebiti pri Brezovici našli tudi rimski grobovi. Na Logu pri Vrbičevi hiši stoji korito iz podpeškega kamna, ki je bilo nekdanje brezdvomno rimski sarkofag. Dolgo je 1·85 *m*, široko 0·55 *m*, globoko 0·70 *m*, a rob njegov je debel 0·13 *m*.³⁾ Kje in kdaj se je našel, ne vemo.

¹⁾ Povedal Iv. Čuden, po domače Pavletovec.

²⁾ Izvestja muz. društva, 1894, str. 161.

³⁾ Izvestja muz. društva, 1894, str. 161.

V.

Brezovica, šentpeterska podružnica.

Vsa sedanja brezoviška župnija je spadala do l. 1703. k veliki župniji sv. Petra v Ljubljani. Kar je doživela ta, to vse se je kolikor toliko dotikalo tudi sedanje brezoviške župnije. Nikakor bi torej ne bilo prav, ako bi ne podali vsaj kratke zgodovine šentpeterske župnije.¹⁾

Kdaj je bila šentpeterska župnija ustanovljena, ni mogoče dognati. Gotovo pa je, da je to najstarejša župnija na Kranjskem. Še preden je bila Ljubljana, je bila že šentpeterska župnija. Tudi nekdanja škofijska cerkev v stari Emoni je najbrže stala na istem mestu, kjer sedaj stoji cerkev sv. Petra.²⁾ Kakor vsa kranjska dežela, spadala je tudi šentpeterska župnija od prvega začetnika pod oglejski patrijarhat, kjer je ostala do l. 1355. To leto pa jo je patrijarh Nikolaj podaril avstrijskemu vojvodi Albrehtu II. Modremu. Tedaj so postali Habsburžani lastniki šentpeterske župnije. Obdržali so jo do l. 1444., ko jo je cesar Friderik IV. izročil cistercijanskim menihom pri Sv. Trojici v Dunajskem Novem mestu. Ko pa se mu je posrečilo pridobiti tedanjega papeža in prijatelja svojega, Pija II., da je v Ljubljani ustanovil škofijo, jo je zopet vzel cistercijancem ter jo podaril prvemu ljubljanskemu škofu, da jo je združil s škofijo. Cistercijance pa je odškodoval cesar s tem, da jim je namesto šentpeterske

¹⁾ Obširno je popisal zgodovino šentpeterske župnije Ivan Vrhovec v Zborniku, V. zv.

²⁾ Zlati vek, str. 34.

dal mengiško župnijo.¹⁾ Tako je prišla obširna šentpeterska župnija pod ljubljansko škofijo, kjer je ostala do današnjega dne.

Do vtelešenja cistercijanskemu samostanu v Dunajskem Novem mestu, je imela šentpeterska župnija svoje župnike, ki so bili tudi arhidijakoni skoraj za vso Kranjsko. A l. 1444. je šentpeterska župnija izgubila samostalnega župnika in dobila le župnega vikarja. Z ustanovitvijo ljubljanske škofije l. 1461. pa je postala šentpeterska župnija celo podružnica šenklavška. Pač se je pri Sv. Petru opravljala služba božja in so se vršila vsa cerkvena opravila tudi odslej tako, kakor poprej, vendar se je zgodila pri župniji velika izprememba. Vikar je bil le škofov namestnik, katerega je škof lahko odslovil ali premestil drugam, kadar je hotel in kamor je hotel, prav po svoji volji. Pri tem je ostalo več nego tristo let, dokler ni l. 1785. vsled ustanove ljubljanskega korarja Ivana Jakoba Schillinga postala zopet samostojna; dobila je zopet svojega župnika.²⁾

Zelo zanimivo bi pa bilo izvedeti, kako je šentpeterska duhovščina skrbela za svoje ovčice v tem koncu svoje obširne župnije;³⁾ toda ravno o tem nam ni skoraj prav nič znanega. Le na prav čuden način se je ohranil iz one dobe skromen spomenik pri cerkvi Sv. Duha v Vnanjih Goricah. Ko so namreč l. 1891. podrli pri tej cerkvi stari zvonik, pokazali sta se na

¹⁾ Ivan Vrhovec, Zgodovina šentpeterske fare. Zbornik, V. zv., str. 15.

²⁾ Ivan Vrhovec, Zgodovina šentpeterske fare. Zbornik, V. zv., str. 19.

³⁾ V začetku 18. stoletja je obsegala poleg tega, kar še dandanes spada k šentpeterski župniji, še te le župnije: Brezovico, Javor, Ježico, Lipoglav, D. M. v Polju, Rudnik, del frančiškanske in del dobrovske župnije.

cerkvenem zidu poleg velikih vrat dve podobi, katerih ena je predstavljala sv. Lavrencija, druge pa ni bilo mogoče več spoznati. Podobi sta bili slikani prav pri tleh v naravni velikosti. Do zgoraj imenovanega leta ni nihče vedel za nju, kajti zvonik ju je popolnoma pokrival. Dasi pa sta bili jako stari, ker sta bili slikani v začetku 16., ako ne že koncem 15. stoletja, vendar bi za nas ne imeli nikake vrednosti, ako bi se ne bili na njih ohranili zaznamki nekaterih šentpeterskih vikarjev in kaplanov iz 16. in 17. stoletja, ki so hodili tu sem opravljat službo božjo.

Kakor imajo mnogi še dandanes — ne vem ali lepo ali grdo — navado, da popišejo vse stene cerkev in znamenj s svojimi imeni, tako so se tudi nekdanji šentpeterski vikarji in kaplani radi podpisavali na prej omenjenih podobah. Dasi pa smo dandanes nejevoljni na tiste, ki mažejo stene s svojimi imeni, smo nasprotno tem gospodom še prav hvaležni, da so to storili. Saj so ti zapiski edini ostanki iz one dobe, ki so se ohranili na Brezovici; kajti drugih iz onega časa, ko je Brezovica še spadala k šentpeterski župniji, ni bilo mogoče zaslediti.

Ko je pisatelj teh vrstic prepisaval te podpise, so bili mnogi že pokvarjeni, da jih ni bilo mogoče popolnoma razbrati; vendar se je ohranilo še precej imen in letnic nepokvarjenih. Sedaj pa tudi teh ni mogoče več videti, ker so morali podobi, ko so zidali nov zvonik, uničiti. Da se otmo popolni pozabljenosti, podajam jih tu, kakor sem jih prepisal.

Na podobi, na levi strani vrat, so bili ti-le podpisi:

Die Sancto Pentecost. 1534.

fuit hic Josephus Scherbal

Vicarius ad S. Petrum Lab.

*Hic fuit Georgius Lukšic
plegar anno Domini 1561
may die 12.*

*. iem timeas
. ad St. Petrum Labaci
. Discussit ad Parochiam
. 1628. die 12 May.*

*Petrus webethytz Qui hoc scripsit
Manu ppria anno
feria sexta Qui
Jofsef sub Mettlico.*

Na podobi, na desni strani vrat:

*Hic fuit Andreas Soller Doia
Pentecostes Anno Dmi 1561
Qui suo
Omnis Vivens Nunc moritur
in Christo : Joh. XI. ca :*

*Felix : Turgg
Ao. 1562.
Sola salus servite Deo, fint Colera fraudes.*

*15:64.
Leon Pilcha :
niz Reyfenburg :
Cooperator ibidem.*

*Hic erat Matheus Shelesnik
. Doia Pentecostes in
Anno Dni 1568. et anno 69.*

Michael Schega
*Weyschēfsis*¹⁾ *Coop. ad*
S. Petrum 1575.

Doica Pentecosten adfuit Andreas
*Komar*²⁾ *De Crainburga Cooperator*
S. Petri extra muros Labaci
In anno Dom. 1579.
 · 80.

Coop. S. Petri
Martinus A. Sittich
 1585
Pentecoste

Bartholomeus Wuchaniz (najbrže „Muhovec“)
De Radmanstorf
Coope: ibidem 15 . .

*M: Georgius Cosina*³⁾ *Vicarius ibidem*
fuit hic anno 1632 festa

Iz teh zapiskov lahko sklepamo, da so šent-peterski duhovniki opravljali službo božjo v vnanjeh-goriški cerkvi vsako binkoštno nedeljo. Le zaznamek „feria sexta“ (petek) nam usiljuje misel, da so hodili gotovo še ob nekaterih drugih dneh tu sem maševat; toda ob katerih, tega pa najbrže ne bo mogoče nikdar dognati. Neznano nam je dalje tudi, kdaj so bile

¹⁾ Vače.

²⁾ Posvečen v subdijakona l. 1578.

³⁾ Smledničan, posvečen v mašnika dne 10. junija 1623.

Leta 1644. ruški župnik (glej Izvestja muzejskega društva, IX., str. 13).

maše v ostalih tukajšnjih cerkvah. Trditi pa smemo, da prav pogosto gotovo niso bile, ker je bila tedanja šentpeterska župnija preobsežna, da bi mogli šentpeterski duhovniki pogosto obiskovati podružnice.

Iz te dobe, ko je brezoviška župnija spadala še k šentpeterski župniji, so se nam ohranili še tudi drugi trije viri, ki nam sicer ne povedo mnogo, vendar nekaj malega pa le izvemo iz njih. Prvi je fevdna knjiga predjamskih gospodov, drugi nek zapisnik iz l. 1526. in tretji pa Valvasor.

Najstarejšo pričo imamo za cerkev v Notranjih Goricah. Fevdna knjiga predjamskih gospodov iz leta 1453. imenuje ta kraj „Gorice pri sv. Martinu“ (Nidern Puchell bei sannd Mertten).¹⁾ Jasno je torej, da je morala stati tu že l. 1453. cerkev sv. Martina, ker sicer bi se ta kraj gotovo ne imenoval tako.

Vse druge cerkve so bile pa gotovo tudi že l. 1526. Tega leta je namreč ukazal nemški cesar Ferdinand I. zahtevati po svojih komisarijih od deželnega zbora privoljenja, da naj se popišejo in ob času turške sile porabijo cerkvene dragocenosti. Zbor je privolil in dragocenosti so se pobrale in polagoma prekovale v denar. Iz dotičnega zapisnika izvemo, da so tudi našim cerkvam vzeli nekaj takih dragocenosti.

Cerkvi sv. Antona na Brezovici so vzeli 1 bakren kelih; cerkvi Sv. Duha v Vnanjih Goricah 1 srebrn kelih in 3 og. gold. v zlatu; cerkvi Marije Magdalene v Notranjih Goricah 1 mal srebrn kelih in 1 funt vinarjev, pustili so ji pa 1 bakren kelih; cerkvi sv. Janeza na Logu 14 funtov vinarjev v penezih, a pustili so ji

¹⁾ Mittheilungen des Musealvereines, 1866, str. 247 d.

1 kelih z bakrenim stojalom, in cerkvi sv. Nikolaja v Dragomeru 1 kelih.¹⁾

Zadnji naš vir iz one dobe je pa Valvasor. Toda ta nam o Brezovici, izvzemši oba gradova, ne ve drugega povedati, kakor imena peterih cerkev in pa po koliko oltarjev so imele ter katerim svetnikom so bili posvečeni. A o tem bomo pa poročali pozneje pri opisu posameznih cerkev.

VI.

Brezovica, samostojna župnija.

Prišlo je za zgodovino mnogih kranjskih župnij znamenito 18. stoletje. Obširne župnije so se začele deliti in ustanavljale so se nove, manjše. Saj je pa bila delitev velikih župnij v manjše tudi res nujno potrebna. Nemogoče je bilo tako veliko župnijo, kakor je bila ravno šentpeterska, dobro upravljati; pa tudi ljudstvo ni moglo svojih verskih dolžnosti tako izpolnjevati, kakor bi bilo želeli.

Brezovičanom je bilo jako odročno hoditi k Sv. Petru v Ljubljano. Po tedanjih slabih potih je bilo zlasti z Loga, iz Notranjih Goric in s Plešivice gotovo tri ure hoda. Prav nič se nam ne zdi zato čudno, da so Brezovičani že dolgo časa prosili in moledovali za samostojno duhovnijo. Župnijska kronika nam pripoveduje, da so se zanj prav posebno trudili Jošt Jožef Kuschlan, lastnik Kušljanovega gradu, Žiga Jožef Lukančič, graščak na Lukovicu in Škander z

¹⁾ Izvestja muzejskega društva, 1895, str. 78. — Cerkvena patrona v Notranjih Goricah in v Dragomeru se ne vjemata z današnjima, toda o tem pozneje pri opisu dotičnih cerkev.

Brezovice.¹⁾ Prizadevanje teh najuglednejših mož tega kraja ni bilo brezuspešno. Med prvimi novimi duhovnjaki, ki so se ustanovile v začetku 18. stoletja, je bila Brezovica.

Nekateri starejši možje so mi pripovedovali, da se je ob ustanovitvi duhovnije ugibalo, katera izmed tukajšnjih peterih cerkev naj se povzdigne v župno. Prav posebno se je še preresetavalo, ali naj bo župnija na Brezovici ali v Vnanjih Goricah. No, slednjič se je v to odločila brezoviška cerkev; ostale štiri cerkve pa so se ji pridružile kot podružnice.

Ustanovno pismo je bilo spisano v Ljubljani dne 29. junija l. 1702. V tukajšnjem župnijskem arhivu pa se nahaja ustanovno pismo z datumom dné 1. avgusta 1703.²⁾ Lastnoročno podpisani in podpečatani s svojim pečatnikom so na tej listini sledeči veljaki: Frančišek Anton Lanthieri, knjigovodja deželnega vicedomata, Ivan Krst. Tibaldi, oskrbnik komende v Ljubljani, Sebastijan Raigersfeld, imetnik lukoviškega gradu, Ivan Karol Mally, tačasni špitalski nadoskrbnik v Ljubljani. Gorenji datum sem pa zasledil v nekem dopisu župnika Nikolaja Ciprianija, z dné 14. maja l. 1818., s katerim prosi kresijski urad, da mu pripomore do bire, katero mu Kuschlani že 11 let nočejo dajati. V tej vlogi pravi župnik, da so, glasom ustanovnega pisma, datiranim v Ljubljani dné 29. junija l. 1702., zemljiški posestniki iz Notranjih Goric — torej tudi Kuschlani — dolžni župniku dajati kot biro od vsakega zemljišča 1 mernik pšenice in 2 šopa mrve.

O obveznostih, ki so jih prevzeli novi duhovnjaki, ko se je ustanovila samostojna duhovnija, nam

¹⁾ Župnijska kronika, str. 1.

²⁾ Zdaj se hrani v knezoškofijskem arhivu.

pa poroča župnijska kronika takole: „Novi farani morajo tudi še nadalje dajati šentpeterskemu župniku isto biro kakor doslej, novemu svojemu vikarju morajo pa zgraditi primerno stanovanje z gospodarskim poslopjem ter mu določiti potrebno biro.“¹⁾

Šentpeterski vikarji pa si niso pridržali le vse prejšnje bire, temveč tudi pokopavanje mrličev (do l. 1707.) in poroke (do l. 1784.) so si še dalj časa ohranili. Tudi dohodke od oklicev je moral brezoviški vikar izročati šentpeterskemu, kar pričajo mnoge tozadevne opazke v oklicni knjigi.²⁾

Dasi pa se je ustanovno pismo spisalo že l. 1702., vendar je pravi začetek župnije šele v nedeljo, dné 21. oktobra l. 1703., ravno v god sv. Uršule. Ta dan se je pričela v novi župni cerkvi opravljati služba božja in dva dni pozneje, namreč dne 23. oktobra l. 1703. je bil že tu prvi krst.

Zgodovinar Iv. Vrhovec piše v svoji „Zgodovini šentpeterske župnije v Ljubljani“³⁾ o začetku brezoviške župnije takole: „Pa tudi tedaj niso dobili (namreč Brezovičani) še precej popolnoma samostalne župnije, ampak samo svojega duhovnika, in sicer je opravljal duhovna opravila brezoviškega župnika tedanji šentpeterski kaplan Stržinar, ali kakor se je sam pisal Störschinär. Stanoval pa ni na Brezovici, ampak pri Sv. Petru. Na Brezovico je prihajal najbrže samo ob nedeljah in praznikih maševat, pridigovat in krščevat, a krščevat tudi šele od leta 1704. dalje, zakaj to leto

1) Župnijska kronika, str. 1.

2) V oklicni knjigi, ki se je rabila od l. 1790. dalje beremo na mnogih krajih tako ali slično opazko: „De istis stolla denuntiationis et copulationis ad S. Petrum exmissa fuit, 12. feb. 1793.“ Take opazke se ponavljajo do l. 1807., potem pa ne več.

3) Zbornik znanstvenih in poučnih spisov. V. zv. 1903, str. 53.

nahajamo v šentpeterskih krstnih knjigah še imena otrok, rojenih po vaseh, ki spadajo zdaj k brezoviški župniji. Sicer pa je Stržinar razen tega, da je bil nekak župnik brezoviške župnije, opravljal obenem tudi še svojo službo pri Sv. Petru prav tako, kakor drugi šentpeterski kaplani. Do l. 1708. ga nahajamo prav pogostoma podpisanega v krstnih knjigah šentpeterskih, pozneje pa ne več. Iz tega smemo morebiti sklepati, da se je šele to leto preselil na Brezovico in da se je šele tedaj končno ustanovila na Brezovici samostojna, čeprav le majhna župnija.“

V župnijski kroniki¹⁾ pa beremo, da je prvi vikar Stržinar stanoval v Kušljanovem gradu, ker župnišče še ni bilo dodelano. Toda mogoče je res, da je pogosto zahajal k Sv. Petru v Ljubljano, da je tam tudi opravljal razna opravila, ker na Brezovici takrat res ni imel bogzna koliko dela. Nikakor pa se Vrhovčevi podatki ne strinjajo z resničnimi dejstvi, da bi bil Stržinar šele od l. 1704. dalje hodil na Brezovico krščevat in da bi bili še tega leta kateri krščeni pri Sv. Petru, ker nam krstna knjiga na Brezovici vse drugače govori. Od 23. oktobra l. 1703. so bili vsi v brezoviški župniji rojeni otroci tudi na Brezovici krščeni.

Tudi Vrhovčevo domnevanje, da se je Stržinar morebiti šele l. 1708. preselil na Brezovico, je napačno. Krstna knjiga brezoviška nam prav natančno pove, da je Stržinar dne 17. januarja l. 1707. na Brezovici z a d n j i k r a t krščeval; in da je že dne 13. februarja l. 1707. prvič krščeval njegov naslednik Valentin Hočevar.

Da pa prvi brezoviški vikarji niso bili popolnoma neodvisni od šentpeterskih vikarjev, so pa priznavali sami, ako tudi ne vsi, pa vsaj nekateri, ker so se ime-

¹⁾ Župnijska kronika, str. 1.

novali podvikarje ali pa kurate.¹⁾ Od l. 1806. do 1827. tu službujoči Nikolaj Cypriani pa je v neki prošnji, ki jo je poslal na c. kr. gubernij za zvišanje kongrue²⁾ trdil, da brezoviška župnija ni vikarijat temveč prava župnija ter je dokazoval to svojo trditev z dekretom, s katerim je bil nastavljen in z instalacijsko polo, ki priča, da je Brezovica župnija in njen dušni pastir župnik.

Na Brezovici so imeli ravno 20 let prej svojega dušnega pastirja kakor pa na Dobrovi, ki je takrat še spadala v šentviško župnijo. Zato je lahko umevno, da so Dobrovčani rajši hodili na Brezovico kakor pa v Šent Vid, in tako je gotovo brezoviška cerkev dobila marsikak vinar od teh sosedov. To so priznali tudi višji gospodje, ko so l. 1723. ustanavljali dobrovsko župnijo, ker so v ustanovni dekret dobrovske župnije kot zadnjo točko sprejeli tole določbo: „Da bi ne bila cerkev na Brezovici po novi župniji kaj oškodovana,³⁾ se zaukazuje, da naj vikar dobrovski v torek po Veliki noči (tedaj je bil še zapovedan praznik) ali pa v praznik brezmadežnega spočetja M. D. pelje župljane na Brezovico, da se udeležijo ondi popolnega odpustka, tudi naj vikar ondi mašuje. Kadar pride kaplan brezoviški na Dobrovo pomagat spovedovati, tedaj naj ga iz

1) Kot podvikarji (subvicarius) so imenovani Ahacij Stržinar, Jernej Jambšek in Frančišek Karner; kot kurata (curatus loci) pa se sama imenujeta Karol Jožef Marburger in Janez Pitterle. Kakih 10 let pred Marburgerjem pa je pastiroval tu Frančišek Jakob Struppy, ki se je pa vedno imenoval vikarja (vicarius loci).

2) Listina v župnijskem arhivu z dne 15. junija 1816.

3) Škof Viljem je že dné 6. avgusta 1718. vprašal vikarja Hočevarja, da naj se izjavi, ako bi on in cerkev imela kaj škode radi tega, ker se namerava na Dobrovi ustanoviti samostalna duhovnija. (Protokol. št. 44., str., 13. v knezoškof. arhivu.) Napomnana določba se je najbrže kot posledica vikarjeve izjave sprejela v ustanovno pismo.

cerkvene miloščine vsakokrat odškoduje z 1 gld. kranj. veljave. Če dobrovski kurat ne more sam vseh svetih maš opraviti, tedaj naj jih odpošlje pred vsemi drugimi kuratu na Brezovico, kateri jih mora pa opraviti na Dobrovi.“¹⁾

Končno moram še omeniti, da se je v začetku imenovala tukajšnja župnija „Vicariatus Moosthalensis in Brezovica“, kar bi slovensko rekli „Kušljanov vikariat na Brezovici“. Gotovo so si baroni Kušljani pridobili največ zaslug za to župnijo, ker se je dalj časa celo po njihovem gradu imenovala.

Naj sledi tukaj prošnja petih sosesk „in Moostall“ za lastnega duhovnika, kakor se nahaja v kn.-škofijskem arhivu²⁾ načrtana v zapisniku l. 1703. in odgovor nanjo:

Prevzvišeni in prečastiti knez itd.!

Vaša prečast. Prevzvišenost je ob zadnji vizitaciji župne cerkve sv. Petra zaznala, v kako veliki daljavi in težavnem dostopu da so naše vasi „in Moostall“ od župne cerkve, radi česar bode Vaši prečast. Prevzvišenosti jasno, v kolikih bridkostih da se radi nemile oddaljenosti nahajamo. Zatorej najponižneje prosimo soseske „in Moostall“ Vašo prečastito Prevzvišenost, da bi nam ona blagovolila dopustiti dušnega pastirja, kateremu se zavežemo záse in za svoje naslednike dajati za duhovniško vzdrževanje potrebna sredstva, kakor je navada (:in kakršna nam bode primerna dajati naložila Vaša prečast. Prevzvišenost:). Najvišji pastir vseh pa naj to milost Vaši prečast. Prevzvišenosti oziraje se na naše nevredne prošnje obilno povrne.

Vaši prečast. Prevzvišenosti

*najpokornejši kmetje in soseske
„in Moostall“.*

¹⁾ A. Lesjak, Zgodovina dobrovske fare, str. 57. in 167.

²⁾ „Protocollum“ št. 36, str. 401.—406., pisan v latinščini, a je dobesedni prepis ustanovnega pisma brez podpisov.

Ko so imenovane soseske zvedele, da se bode njihova prošnja milostno uslišala, so se pa zavezale z reverzom, ki so ga podpisala tudi njihova gospodstva, s kakimi sredstvi se bode vzdrževal njihov dušni pastir, na sledeči način:

„Vsem naokrog naj je zrano, da se je, preden je na ponižne prošnje petero sosesčin, namreč one na Brezovici, z vnanjega in znotranjega Jezera ali Gorice, na Logu, in v Dragomeru v okolišču peterih podružnic: sv. Antona, sv. Lorenca, sv. Janeza Krstnika, Sv. Duha, in sv. Martina, nahajajočih se v župniji sv. Petra v ljubljanskem predmestju, radi prevelike oddaljenosti od župne ali matere cerkve prevzvišeni in prečastiti gg. Ferdinand, ljubljanski škof in sv. rim. ces. knez milostno dovolil, da se v eni napominanih podružnic od njega ali pa od njegovih naslednikov v vladikovanju nastavljeni kaplan ali dušni pastir stalno naseli, imajoč dovoljenje in pravico deliti sv. zakramente, in sicer v cerkvi sv. Antona na Brezovici, kjer se kar najhitreje po od škofijstva odobreni določbi zgradi na stroške napominanih sosesk kaplanska hiša z vrtom, stoječa na popolnoma od vsakega posvetnega sodstva, oblasti ali gospodstva prostem svetu, ki je popolnoma last imenovane cerkve, skupina zgoraj omenjenih 5 sosesk z vednostjo in z milostnim privoljenjem svojih gospodstev zavezala zase in za svoje dediče ali naslednike glede sledečih točk:

Prvič. Ustanovitev te kuratne kaplanije se zgodi brez kakih predsodkov, ki bi se tikali ali škofijske desetine ali pa župnijskih pravic vikarjev pri Sv. Petru, kateri obdrže svoje župnijske pravice nedotaknjene v imenovanih cerkvah in v sosesčini, oklice

in poroke zaročencev izvršujejo pri materi župniji, ali pa po svoji volji zamorejo izročiti s pooblastilom napominanemu kaplanu, nadzorujejo cerkvene račune in oskrbljujejo s ključarji vse cerkveno premoženje, kakor je bilo dozdej v navadi, ter opravljajo vsa župnijska opravila, kar jih je, v teh soseskah, kakor poprej, ali sami, ali po svojih namestnikih.

Drugič. Ta ustanovitev se zgodi tudi brez predsodkov z ozirom na biro imenovanih vikarjev pri Sv. Petru, kakor tudi mežnarjev imenovane župne cerkve sv. Petra, kateri obdrže vso biro, kakor dozdej, tako tudi v bodoče, pri vseh omenjenih soseskah, kakor je bila poprej, preden je bila ta kaplanija ustanovljena.

Tretjič. To kaplansko hišo, ki se je na stroške že večkrat imenovanih sosesčin zgradila, bodo tudi iste v bodoče na svoje stroške popravljale in v dostojnem stanu ohranjevale.

Četrtoč. Župljani sosesk bodo vsako leto kuratu za vzdrževanje dajali: 10 starov, 3 in pol mernika pšenice, 8 starov prosa, 4 stare in 2 mernika ajde ter 58 funtov prediva, sena, drv, in drugih dajatev pa toliko, kolikor je posebej zaznamovanega, v od gospodstev podpisanem ter tej zavezbi priloženem registru.

Petič. Kolikorkratkoli ekskurira ob praznikih in nedeljah, kakor je v matrikuli dovoljeno, eden izmed šentpeterskih vikarjev k cerkvam teh sosesk, tolikokrat mora tudi kurat tja priti ter ondi daritev sv. maše opraviti za dobrotnike tega „podvikarijata“ ali kaplanije, in ako dobi vikar, ki ekskurira, od soseske kosilo, zamore se ga tudi kurat udeležiti (subvicarius seu capellanus), ako pa šentpeterski vikar zahteva odškodnino namesto kosila, ne more kaplan za ta eks-

kurz ali mašo ničesar zahtevati od soseske. Kar se pa tiče drugih nedelj in zapovedanih praznikov, bode treba določiti in držati po redu ali vsebini matrikule, ki se bode odobrila pri prihodnji vizitaciji, glede duhovnih opravil pri podružnici sv. Antona, ali pri kateri drugi cerkvi teh sosesk.

Š e s t i č i n s l e d n j i č. Taksa štole se na tale način plačuje kuratu, kateri ne more razven spovedovanja nobenega drugega zakramenta deliti brez posebnega dovoljenja šentpeterskih vikarjev, ako so sami navzoči, namreč za prevedovanje bolnikov, naj si je klican na bližnje ali najdaljno mesto, 2 libri, za krst 1 libro, in ravno toliko za pokop, ali, če se zahtevajo male bilje ali „libera“ 8 krajcarjev. Ako so velike bilje ali en nokturn s hvalnicami za mrtve: 16 kr. Za sveto mašo v domači cerkvi: 1 petak, v podružnicah v okolišču pa po 2 libri. Napominano miloščino za deljenje sv. zakramentov in pogrebe plačujejo pa le premožni, nikakor pa ne reveži, katerim se postreže zastonj in iz ljubezni do Boga.

Da pa imajo te točke, ki smo jih me napominane 5 soseske pod obvezbo odškodnine provincijske zveze vulgo „Landtschadenbundt in Crain“ imenovane za pridobitev kaplana - kurata zaobljubile, večjo moč in veljavo, smo ponižno zaprosile svoja milostljiva gospostva, da blagovolijo te zavezbe odobriti in s svojimi pečati in podpisi potrditi.

Dano v Ljubljani, dne 1. avg. 1703.“

Na podlagi omenjene dane obvezbe je njega prečastita Prevzvišenost njihovo prošnjo milostno uslišala in preč. g. generalni vikar se je potem dne 21. oktobra

1703¹⁾ podal k cerkvi sv. Antona na Brezovici, kar se je poprej očitno oznanilo, ter v slovesni procesiji prinesel sv. olja in krstno vodo v imenovano cerkev in vse izvršil, kar se tiče takega opravila. Tudi je kuratu tega kraja, Mgr. Ahaciju Stržinarju,²⁾ ki je bil poprej po navadi izprašan in za eno leto potrjen, in šentpeterskim vikarjem dal potrebno instrukcijo glede tega, kar je potreba oskrbeti za trden obstanek kuratne cerkve.

Iz vsega povedanega se razvidi, da Brezovica sprva ni bila še samostalna, ampak popolnoma odvisna od „matere župnije“ sv. Petra v Ljubljani, prav, kakor omenja napominani zgodovinar Vrhovec v svojem opisu šentpeterske župnije, kakor smo prej omenili. Imenovala se je „podvikarijat“ ali „kuracija“, toda bila je le kot navadna odvisna kaplanija brez pravic samostalnosti, kot šentpeterska podružnica, katere duhovnovoditelj je v vsem odgovoren in podložen šentpeterskemu župniku, kot nekak kaplan - ekspozit. Tako menimo, da je bil istega mnenja tudi knezoškof Ferdinand grof kuenburški sam, kateri dne 24. aprila 1708³⁾ poroča kardinalu poleg drugih reči, katere je izvršil, tudi to, da je pred štirimi leti na Brezovici ustanovil novo duhovnijo sv. Antona, katero imenuje podružnico svetega Petra, kjer ostane stalni duhovnik radi prevelike oddaljenosti od matere župnije, zlasti pa radi zimske neugodnosti. Tudi omenja, da se je ondi napravil tabernakelj, krstni kamen, shrambica za sv. olje ter zgradila tudi hiša za duhovnika.

¹⁾ Takrat je bil generalni vikar Janez Anton Thalnitscher, stolni dekan.

²⁾ Prejel dekret 13. okt. 1703 za Brezovico.

³⁾ Zapisnik št. 37/2, str. 236, v knezoškof. arhivu.

Tudi šentpeterski župniki so Brezovico smatrali kot popolnoma od njih odvisno kaplanijo, kjer smejo svojevoljno početi, kar se jim poljubi. In res so večkrat predaleč segali v svojih zahtevah. Leta 1717.¹⁾ se je moral brezoviški podvikar ali kurat pritožiti na ordinarijat radi škandalozne štole 8 kr. za libero in radi bire sena, kar mu krši šentpeterski vikar Nikolaj Kraškovic, da je ne dobi. Škofijstvo se potegne za brezoviškega duhovnika Val. Hočevarja ter določi, da ga šentpeterski vikarji ne smejo ovirati v njegovem pravu, marveč, da mora dobivati kolekturo, kakor je določeno prvotno.

Kakor drugod, tako se je tudi Brezovica le polagoma razvijala, da je po pregovoru: „naglica ni dobra“ prišla do te samostojnosti, katero vživa danes kot prava župnija.

Čeprav pa je Brezovica bila sprva v veliki odvisnosti od svoje matere šentpeterske v Ljubljani, vendar je začetkom 19. stoletja bila popolnoma samostalna. Priča temu je, da je leta 1804.²⁾ tedanji vikar Inocencij Köhrer sam na svojo roko ne oziraje se na šentpeterske župnike vložil pri knezoškofijskem ordinarijatu prošnjo na sv. Tomaža dan v Adventu za skrčenje ekskurzov pri vseh cerkvah v župniji, in sicer na ta način, da bi pri vsaki podružnici v bodoče bili le sledeči: na patrocinij, na dedikacijo ali posvečenje cerkve in še na eno nezabranjeno nedeljo med letom. Ako bi ne bil samostalen, bi tega ne bil storil in župnik šentpeterski gotovo ne bi bil molčal.

Nadaljna priča samostalnosti je tudi slovesno vmeščenje vikarjev, ki nam je znano že pri Mateju

1) Zapisnik št. 41, str. 36, v knezoškof. arhivu.

2) Knezoškofijski arhiv.

Kuharju l. 1828.¹⁾ Res, da plača vikarjeva še ni bila urejena kot taka, a to samostalnosti nič ne opovira, kajti isto razmerje glede kongrue nahajamo tudi drugod po samostalnih župnijah, kjer se je razmerje glede dohodkov nekoliko uredilo šele na podlagi ces. patenta z dne 5. novembra l. 1855.

Tekom l. 1862. pa se je Brezovica jela prištevati stalno samostojnim ne več župnijskim vikarijatom, marveč župnijam, kakor še dandanes, kakor jo je že francoska vlada na Kranjskem štela med župnije, in sicer druge vrste.

VII.

Cerkve v župniji.

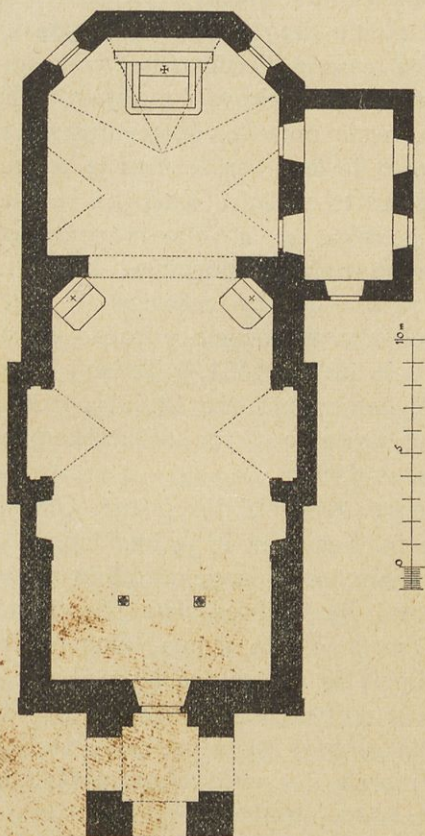
V brezoviški župniji je pet cerkev, in sicer: Župna cerkev sv. Antona puščavnika na Brezovici ter podružnice: Sv. Duha v Vnanjih Goricah, sv. Martina v Notranjih Goricah, sv. Janeza Krstnika na Logu in sv. Lavrencia v Dragomeru. Kdaj je bila ta ali ona cerkev sezidana, se ne more določiti; gotovo pa je, da so že vse stale l. 1526. in o cerkvi sv. Martina v Notranjih Goricah se še celo vé, da je stala že l. 1453. Natančnejše podatke o posameznih cerkvah pa bomo podali v sledečih odstavkih.

1. Župna cerkev sv. Antona puščavnika.

Na prav lepem kraju, za par lučajev od državne ceste odmaknjena, stoji pod brezoviškim hribom preprosta, a vendar zelo lična župna cerkev sv. Antona

¹⁾ Tudi njegov prednik Ciprijani se je že skliceval na vmeščanje kot dokaz samostalnosti, ko je prosil za izboljšanje kongrue, kakor smo omenili začetkom tega odstavka.

puščavnika. Od državne ceste se svet proti cerkvi polagoma vzdiguje do 319 *m* visoko nad morjem ter preide za lučaj od cerkve v brezoviški hrib. Najboljši

Župna cerkev. Tloris.

vtisk napravi nate, ako se po železnici na progi Ljubljana - Vrhnika, oziroma Ljubljana - Borovnica vozeč, obrneš svoj pogled na belo brezoviško cerkev, kateri

se pridružuje nekaj lepih kmetskih domov in gospodarskih poslopij, in se ji v ozadju vzdiguje nevisoko, pa z gostimi gozdi poraslo hribovje.

Najstarejše poročilo o tej cerkvi smo zasledili v zapisniku onih dragocenosti, ki so se l. 1526. na ukaz nemškega cesarja Ferdinanda I. cerkvam pobrale in v času turške sile prekovale v denar. Kakor smo že na drugem mestu omenili, so tej cerkvi vzeli en bakren kelih. In to je vse, kar se nam je o brezoviški cerkvi ohranilo iz 16. stoletja. Kdaj pa je bila cerkev prvič pozidana, tega pa ni bilo mogoče dognati; tudi se ni ohranilo nobeno poročilo, ki bi nam povedalo, kakšna je bila prvotna cerkvica.

Nekoliko natančneje poročilo o brezoviški cerkvi imamo šele iz leta 1631.¹⁾ Tedanji knezoškof Rainald Scarlichi je naravnal dné 14. julija 1631. l. na Brezovici cerkveno vizitacijo. In v vizitacijskem zapisniku se je ohranilo sledeče:

Cerkev je imela dva oltarja. Glavni oltar, sv. Antona, je bil posvečen in je imel lepo sliko, a manjkalo mu je antipendija in druge potrebne oprave. Stranski, na listni strani, je bil brez slike, neposvečen in prazen. Cerkev sama je bila temna, okna so bila majhna in slaba. Imela je dva zvona ter posvečeno in z zidom obdano pokopališče. Škofov odlok se je glasil: Za cerkev in oltar se mora vse potrebno oskrbeti; napraviti se morata dve večji okni, in sicer tako, da se za zračenje lahko odpirata, stranski oltar pa se mora podreti in kamenje zunaj na pokopališčni zid spraviti.

V koliko so Brezovičani izpolnili škofovo povelje, ni znano; vendar pa iz poznejših podatkov lahko skle-

¹⁾ Vizit. Protok. l. 1631, v knezoškof. arhivu.

pamo, da so storili še več, kakor je bilo ukazano. Zanemarjenega stranskega oltarja niso podrli, temveč preskrbeli so mu rajši potrebno opravo, ter postavili tudi na evangelijski strani nov oltar. Kakih 60 let pozneje piše Valvasor o brezoviški cerkvi, da je imela tri oltarje, ki so bili posvečeni sv. Antonu puščavniku, sv. Egidiju in Mariji Materi božji.¹⁾ Kaj več pa tudi Valvasor ni vedel povedati o nji.

Ko pa se je na Brezovici ustanovil samostojen vikarijat, se je cerkev razširila, zvonik povišal, oskrbeli so se trije zvonovi in ura.²⁾ Tako je zapisano v župnijski kroniki, ki se je pa šele v zadnjem času pisala. Zato je upravičen dvom, da bi se bilo res vse to takoj ob ustanovitvi vikarijata popravilo in oskrbelo. Kaj malega se je morebiti res popravilo, toda glavno delo je čakalo l. 1741. Tega leta so župljani sezidali popolnoma novo cerkev.³⁾ In to je ravno sedanja cerkev, ki pa prvotno sezidani, seveda, že tudi ni nič več podobna, ker jo je bilo treba že večkrat prezidavati. Da je bila ta cerkev še tudi precej majhna in nizka, se pač ne smemo čuditi. Saj v istem času tudi potrebovali niso velike cerkve, ker je župnija takrat štela komaj 1000 prebivalcev.

Ne more se pa dognati, kaj je bilo vzrok, da cerkev ni bila takoj takrat, ko je bila dozidana, tudi posvečena. Najbrže je še tu in tam česa manjkalo, in se je vse potrebno le polagoma napravljal.

V teku 30 let so župljani svojo cerkev v toliko z vsem potrebnim oskrbeli, da so lahko povabili te-

¹⁾ Valvasor, VIII., str. 788.

²⁾ Župnijska kronika, str. 1.

³⁾ V neki listini v župnijskem arhivu čitamo: „Parochiani anno 1741. de novo erexerunt illam“.

danjega knezoškofa grofa Karola Herbersteina, da jo slovesno posveti. In res je prišel knezoškof Herberstein dné 9. junija 1774. l. na Brezovico ter posvetil tukajšnjo župno cerkev.¹⁾

Število duhovnikov pa se je vedno bolj množilo: cerkev je postala pretesna. Zato so sredi minulega stoletja začeli misliti na povečanje župne cerkve. Toda ni ostalo le pri mislih, začelo se je tudi z dejanji.

Delo se je pričelo sv. Jurija dan l. 1857. Podrli so stari, na cerkvi stoječ zvonik in sprednjo steno. Do tega leta je bila pred cerkvijo tudi lopa, kakršnih se pa dandanes le še malo vidi. Še isto leto so cerkev za tri sežnje podaljšali, napravili so nov zvonik ter vse pokrili. Delo je vodil Furlan Mohor Ermacora in je stalo 4375 gld. 33 kr. k. v., kar so duhovnjani zložili v več obrokih.²⁾

Naslednje leto (1858) se je zidovje osnažilo in zvonik pokril. Zidarsko delo se je izročilo zopet istemu mojstru kakor prejšnje leto, pokrivanje zvonika s ploščami pa je oskrbel kleparski mojster Jernej Nolli z Vrhnike za 1662 gld. 30 kr. k. v.³⁾

¹⁾ V krstni knjigi, ki se je rabila od l. 1802 pa do 4. septembra 1812 je na enem še nepopisanem listu zapisano: „Ad perpetuam memoriam — D. C. M. A. — Ad Maiorem Dei gloriam et S. Antonii Abb. honorem Celsissimus et Reverendissimus Dominus Dominus Carolus Dei et Apostolicae Sedis Gratia Episcopus Labacensis S. R. J. Princeps e Comitibus ab Herberstein etc. etc. Vicarialem hanc Ecclesiam solemni ritu consecravit Pridie Non. Junii 1774.

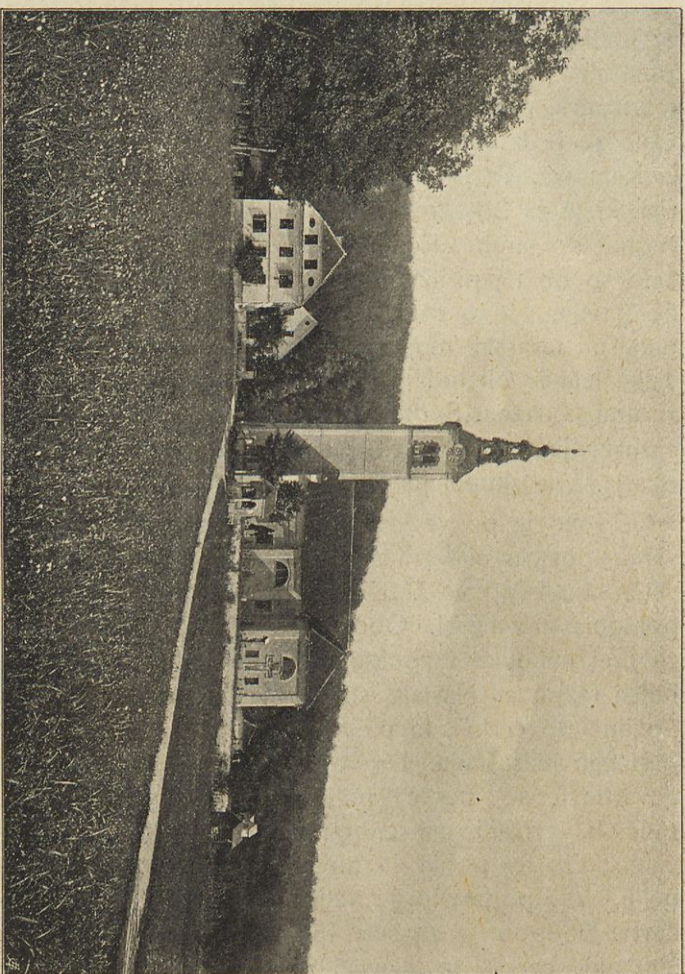
²⁾ Župnijska kronika, str. 9. — Prispevali so župljani v primeri s svojimi posestvi; Blaž Gregorin iz Dragomera št. 19. pa je daroval še posebej 100 gld. k. v.

³⁾ Račun J. Nollija z dné 6. septembra 1858.

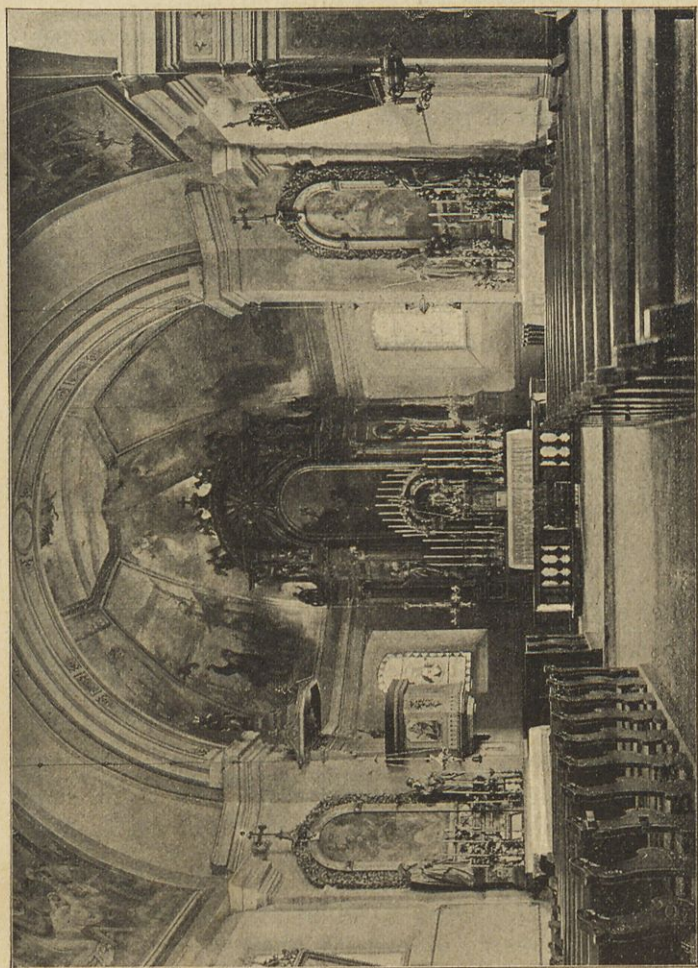
Župljani pa še vedno niso bili zadovoljni s svojo župno cerkvijo, hoteli so imeti še lepšo. Leta 1862. so se lotili prezbiterija. Stari prezbiterij in žagrad so popolnoma podrli, kajti oboje je bilo tako majhno in razrukano, da bi niti kaki podružnici ne delalo časti. Delo se je izročilo zidarskemu mojstru Tomažu Snoju iz Kamnika. Ta je še isto leto dovršil stavbo prezbiterija, ki je za 2 $\frac{1}{2}$ črevlja višji od prejšnjega, ter sezidal žagrad do strehe. Ker je bila pa tudi ladja zelo nizka, zato so ob tej priliki tudi ves cerkven zid povišali za tri črevlje. Novo ostrešje za vso cerkev je napravil tukajšnji tesarski mojster Valentin Armič z Brezovice. Tega leta je bil tudi prezbiterij in žagrad obokan ter znotraj osnažen. Spomladi leta 1863. pa se je pričelo s snaženjem ostale cerkve ter s postavljanjem velikega oltarja. Vse skupaj je veljalo 3741 gld. 93 kr.¹⁾

Tako je po večkratnem prezidavanju in prizidavanju postala cerkev taka, kakršna je sedaj. Strašni velikonočni potres l. 1895. pa tudi tej cerkvi ni popolnoma prizanesel. Obok med ladjo in prezbiterijem, že prej nekoliko razpokan, je dobil vsled potresa še hujše razpoke. Nastale so pa še tudi nekatere nove pokline po cerkvi, ki pa niso bile tako silne, da bi se bilo bati razrušenja. Da se pa vendar odstrani vsaka nevarnost, so meseca julija leta 1896. vdelali nekaj močnih vezi, ki naj zabranjujejo nadaljnje razpokavanje. Ob tej priliki so tudi vso cerkev znotraj prebelili. Vse popravilo je veljalo 2440 gld. 48 kr. Državna podpora je znašala 150 gld., škofijstvo je dalo 300 gld., cerkev je imela 529 gld. 98 kr., nekaj se je nabralo prostovoljnih doneskov, primanjkljaj v znesku

¹⁾ Zapisnik o izdatkih.

Župna cerkev na Brezovici.

Župna cerkev na Brezovici. Notranjčina.

1350 gld. pa je cerkvi posodil tedanji župnik Anton Hočevnar. Pozneje pa je vso vsoto daroval cerkvi s pripombo, da se le njegovemu bratu Jožetu izplačujejo skozi 25 let obresti.

Oglejmo si pa sedaj našo župno cerkev v njenih podrobnostih.

Vsa cerkev, ladja in prezbitერიj, je 28 *m* dolga in v ladji preko kapelic 12 *m*, v prezbitერიju pa 10 *m* široka. V ladji ima 6 pravokotnih in 2 polkrožni, v prezbitერიju pa 2 pravokotni in 3 polkrožna okna. Svetla je torej dovolj. Vhoda ima dva; glavni je pod zvonikom, drugi pa skozi žagrad.

Prezbitერიj ima v tlorisu podobo polovice osmerokotnika. Slavni slikar Ivan Šubic se je leta 1870. mudil tri mesece na Brezovici, da ga je slikal na opresen zid. Sprednjo steno zakriva veliki oltar in nima razen na oboku nekaterih majhnih okraskov nobene znamejše slike. Na obokih nad desno in levo napošev postavljeno steno pa sta podobi, posneti iz življenja župnijskega patrona, sv. Antona puščavnika. Na evangelijski strani je umetnik upodobil oni dogodek iz puščavnikovega življenja, ko je temu in puščavniku sv. Pavlu prinesel vran hleb kruha. Na listni strani pa vidimo sv. Antona poleg na tleh ležečega mrtvega sv. Pavla. Dva leva pa kopljeta jamo, v katero je potem sv. Anton položil truplo svojega prijatelja. Na stropu prezbitერიja vidimo sv. Antona, ki se spremljan od angelov vzdiguje v nebo. Stranski steni prezbitერიja krasita dve veliki podobi. Na listni strani vidimo Jezusov krst v Jordanu, na evangelijski pa Marijo, pomoč

kristjanov. Nad tema podobama sta v začetku oboka polukrožni okni, ob straneh teh oken pa po dve manjši sliki. Prvi par nam predstavlja daritev Kajna in Abelna, drugi par pa sv. aposteljna Matijo in Jerneja.¹⁾ Vse slike v prezbitariji so zelo lepo delo slavnega umetnika. Veljale so 461 gld. 74 kr. in hrano trem osebam. V ta namen je volil v Ljubljani v pokoju živeči brezoviški rojak, župnik Ignacij Remic, 300 gld., drugo so zložili župljani, hrano pa je dal župnik Ivan Potočnik.²⁾

Ladja, ki ima v tlorisu pravokotnik, je bila do l. 1887. le pobeljena. Meseca avgusta l. 1887. pa je na obokih stropa napravil slikar Simon Ogrin z Vrhnike dve podobi precejšnje velikosti. Ona na evangelijski strani predočuje Jezusovo rojstvo, ta na listni strani pa delujočo sv. Družino. Obe sliki sta veljali 78 gld.³⁾

Ko je bila brezoviška cerkev še podružnica svetega Petra, je imela le tri oltarje; sedaj pa jih ima že mnogo mnogo let pet. Kdaj je dobila še dva, ni nikjer zapisano, pa tudi najstarejši ljudje v župniji tega ne pomnijo več. Najbrže pa so jih postavili takrat, ko so sezidali novo cerkev, ali pa vsaj do takrat, ko jo je prišel knezoškof Herberstein posvetit.

Veliki oltar je posvečen sv. Antonu puščavniku. Naročili so ga leta 1862., ko so zidali nov prezbitarij,

¹⁾ Sv. Janez Krstnik na sliki Jezusovega krsta ter sliki svetega Matije in sv. Jerneja nas spominjajo treh ob istem času za cerkev delujočih oseb, namreč župnika Janeza Krst. Potočnika ter ključarjev Matije Remškarja in Jerneja Remškarja.

²⁾ Župnijska kronika, str. 15.

³⁾ Zapisnik o izdatkih.

pri podobarju Mateju Tomcu v Št. Vidu. Narejen bi moral biti leta 1863., toda podobar ga zaradi svoje počasnosti ni dovršil do določenega časa, temveč ga je izgotovil šele leta 1864. za 1700 gld.¹⁾ Dasi pa veliki oltar še ni bil popolnoma dodelan, ga je knezoškof Jernej Vidmar vendar posvetil devetnajsto nedeljo po binkoštih, dné 25. septembra leta 1864. Na listni strani je v oltar vdelano lastnoročno podpisano pismo knezoškofa Vidmarja v posvečenju tega oltarja. Iz tega pisma izvemo, da so v oltar vzdane svetinje treh mučencev, namreč sv. Beata, sv. Klemencije in sv. Eutropije.²⁾ Popolnoma dodelan oltar pa je bil blagoslov-

¹⁾ Zapisnik o izdatkih

²⁾ NOS BARTHOLOMAEUS WIDMER, EPISCO-pus Labacensis et Princeps Anno Domini MDCCCLXIV. Mensis Septembris die vigesima quinta, quae dies fuit Dominica undevigesima post Petecosten (4. Septembris) consecravimus in honorem Omnipotentis Dei ac gloriosissimae Virginis Mariae et omnium Sanctorum Altare majus in Ecclesia parochiali S. Antonii Abbatis in Brezovic, distr. decan. Labacensis sub invocatione S. Antonii Abb. in quod S. Beati, S. Clementiae et S. Eutropiae Martyrum, sacratissimas Reliquias imposuimus et singulis Christi fidelibus hodie unum annum et die anniversaria consecrationis (quam perpetuis futuris temporibus in Dominicam tertiam Octobris ex gratia et auctoritate episcopali ordinaria celebrandum remittimus et dispensamus) ipsam Ecclesiam parochialem S. Antonii Abbatis in Brezovic visitantibus quadraginta dies de vera indulgentia in forma ecclesiae consveta concessimus.

In cujus rei fidem hocce testimonium propria manu subscriptum et consveto Nostro Sigillo firmatum in dicta Ecclesia perpetuo asservari volumus.

Datum Labaci in Palatio episcopali die 25. Septembris 1864.

(L. S.)

Bartholomaeus Widmer, m. p.

Episcopus.

ljen šele na Antonovo nedeljo, dné 22. januarja leta 1865.¹⁾

Kip sv. Antona puščavnika, ki stoji v oltarju, je bil tudi že v prejšnjem oltarju. Pred kipom pa je za navadne dni in nedelje slika sv. Antona, ki jo je leta 1864. daroval tukajšnji rojak Frančišek Prešeren pl. Heldenfeld, bivajoč v Trstu. Slikal jo je dvorni slikar Geiling na Dunaju.²⁾ Meseca majnika, ko se obhaja šmarnična, in meseca decembra, ko se obhaja rožnovenska pobožnost, se pa dene mesto slike sv. Antona v veliki oltar podoba rožnovenske Matere Božje, ki jo je l. 1894. naslikal Anton Jebačin za 150 gld. Delo je krasno in nam predočuje Marijo Devico, ki podaja klečečemu sv. Dominiku kito cvetic. V naročju blažene Device sedeče Božje Dete drži rožni venec, v zraku plavajoč angel pa belo, rdečo in zlato vrtnico, ki kažejo tri dele sv. rožnega venca. V postnem času se pa devlje v oltar lepa slika križanega Jezusa, ki jo je slikal M. Bradaška iz Kranja za 80 gld.

Na straneh ima oltar ne globoki dolbini, v katerih stojita kipa sv. apostelnov Petra in Pavla. Na vsaki strani sta tudi po dva stebra, vrhu katerih so postavljene sedeče podobe mučenic sv. Neže in sv. Barbare na listni, sv. Lucije in sv. Katarine pa na evangelijski strani.

Na menzi stoji lep, pozlačen tabernakelj, ki ga je še leta 1895. ljubljanski pasar Leopold Tratnik bogato okrasil. Na starem oltarju je stal z raznimi barvami pobarvan tabernakelj, ki je bil napravljen leta 1834. in je še sedaj shranjen v župnišču pod streho.

¹⁾ Oznanilna knjiga.

²⁾ Lastnoročno pismo Fr. Prešerna pl. Heldenfeld z dné 2. febr. 1864.

Pred oltarjem je lična obhajilna miza iz črnega lesnobrdskega mramorja. Naredil jo je leta 1871. kamnosek Ivan Potrebuješ z Lesnega brda za 339 gld.¹⁾ V zadnjem času pa jo je mizar Frančišek Buh iz Horjula prav lično preoblekel s črnim lesom, tako, da se skoro nič ne pozna, da so na vrhu lesene plošče. Na železnih vratih, ki vodijo k velikemu oltarju, pa je vdzelana letnica 1872, kar kaže, da so bila vrata eno leto pozneje narejena.

O večjih praznikih je na oltarjevih stopnicah razgrnjeno lepo pregrinjalo, ki je v avgustu leta 1859. daroval že omenjeni dobrotnik Frančišek Prešern pl. Heldenfeld.²⁾

Pa zapustimo sedaj veliki oltar in oglejmo si še stranske. Sprednja dva stojita v sprednjih kotih ladije napošev med ladjino steno in obokovim podstavkom. Druga dva sta pa postavljena v plitvi vdolbini stranskih sten. Katerima svetnikoma sta bila posvečena oltarja, ki sta stala v cerkvi, predno se je ustanovila tu samostojna župnija, smo omenili že zgoraj. Ko so bili v cerkvi že štirje oltarji, sta bila onadva na listni strani posvečena Materi Božji in vsem svetnikom, onadva na evangelijski strani pa sv. Uršuli in sv. Mariji Magdalen. Kip zadnje je bil v tronu. Za župnika Andreja Kastrina, leta 1845., je pa dobila cerkev nove stranske oltarje. Veljali so 610 gld.³⁾ Zadnja dva sta dobila tudi nove oltarne podobe. Namesto vseh svetnikov je prišel v oltar sv. Jožef, namesto sv. Marije Magdalene pa

¹⁾ Zapisnik o izdatkih.

²⁾ Lastnoročno pismo Fr. Prešerna pl. Heldenfeld z dné 25. avg. 1859.

³⁾ Izkaz o prejemkih in izdatkih.

sv. Andrej. Podobi sta veljali 90 gld.¹⁾ Kdo jih je slikal, ni znano.

Oba sprednja oltarja sta bila precej ozka, pa tudi ne zelo visoka. V onem na listni strani je bila glavna podoba brezmadežno spočetje Device Marije, delo slavnega Mencingerja. Na menzi je stala tabernaklju podobna omarica s stekleno sprednjo steno, v nji pa je bila približno pol metra visoka lesena soha Božje Porodnice, ki je bila z detetom Jezusom vred vsa belo oblečena. Na vratu je imela na zlati verižici zlat križec. Pripovedujejo, da je bila ta podoba prej lastnina župnika Iv. Potočnika, ki jo je pa daroval cerkvi. Glavna podoba v oltarju na evangelijski strani je bila sv. Uršula, tudi Mencingerjevo delo. Pod to pa je bila manjša podoba žalostne Matere Božje. Stranskih sohi pri teh oltarjih ni bilo. Leta 1859. ju je prenovil podobar Zajec za 228 gld.²⁾ Zopet pa ju je prenovil, ali bolje rečeno, skoro popolnoma nova napravil l. 1903. podobar A. Rovšek iz Ljubljane. Ostali sta v oltarjih le glavni podobi, a dobila sta pa tudi stranski sohi in sicer oni na listni strani sv. Joahima in sv. Ano, oni na evangelijski strani pa sv. Notburgo in sv. Marijo Magdaleno. Veljala sta 800 gld.

V zadnjem oltarju na listni strani je bila in je še sedaj podoba sv. Jožefa,³⁾ ko se mu je v spanju prikazal angel ter mu izročil božje naročilo. Ob straneh sta stali sohi sv. Florijana in sv. Izidorja. Nasprotni oltar pa je imel prej in ima še sedaj na sredi podobo sv. Andreja,⁴⁾ ob straneh pa sohi sv. Marije Magdalene

1) Izkaz o prejemkih in izdatkih.

2) Zapisnik o izdatkih.

3) in 4) Naslikal l. 1902. Bradaška iz Kranja za 240 K.

in sv. Notburge. Pod glavnima podobama pa vidimo dve manjši, namreč Srce Jezusovo in Srce Marijino. Slikala ju je Henrika Langusova, prvotne okvire pa jima je napravil podobar Götzl. Ti dve podobi je blagoslovil kanonik in stolni dekan Jožef Zupan na kvaterno nedeljo v jeseni l. 1872. Veljali sta 176 gld., ki so jih župljani prostovoljno zložili.¹⁾ L. 1902. pa sta bila tudi ta dva oltarja okusno prenovljena. Oni na listni strani je dobil novo podobo umirajočega sv. Jožefa, ob straneh pa novi sohi sv. Antona Padovanskega in sv. Alojzija, ki ju je daroval cerkvi župnik Anton Hočevár. Oni na evangelijski strani pa je dobil novi sohi sv. Cirila in Metoda. Oba oltarja je prenovil podobar A. Rovšek iz Ljubljane za 600 gld. Vsi stroški za prenovljenje oltarjev so se pokrili iz cerkvenega denarja in iz prostovoljnih darov za lepoto hiše božje vnetih župljanov. V zadnjem času je bilo tudi mnogo svečnikov novih, ki jih je izdelal pasar Leopold Tratnik in so veljali do 200 gld.

Ko smo si ogledali oltarje, ozrimo se še na ostalo cerkveno opravo. Na evangelijski strani je od l. 1903. nova, lepa prižnica, ki jo je postavil podobar A. Rovšek za 400 gld. Krase jo slike štirih sv. evangelistov.

Križev pot je slikala Henrika Langusova l. 1870. Posnet je po Führichovem v ljubljanski stolnici. Okvire je napravil podobar Götzl. Vse skupaj je veljalo 600 goldinarjev, ki so jih župljani zložili pri dveh darovanjih. Blagoslovil ga je o. Salvator Pintar na kvaterno nedeljo v jeseni, dne 25. septembra 1870. l. Slavnosti primeren govor je imel kanonik in dekan Jožef Zupan,

¹⁾ Župnijska kronika, str. 16. — Zapisnik o izdatkih.

ki je daroval tudi slovesno sv. mašo.¹⁾ L. 1903. ga je prenovil brat zgoraj imenovanega podobarja Rovšeka za 140 gld. Pred tem pa je bil v cerkvi drug križev pot, ki se ga še sedaj lahko vidi v župnišču pod streho. Kdo ga je delal in kdaj je bil narejen, se ne vé; tudi najstarejši ljudje tega ne pomnijo. V župnijskem arhivu se je našel le nekak izkaz o izdatkih za ta križev pot, ki pa nima ne datuma ne podpisa. Iz tega izkaza zvemo, da se je dalo mizarju za napravo okvirov 32 gld. 30 kr., pozlatarju za pozlatenje 33 gld., slikarju 101 gld., steklarju za šipe 23 gld. 53 kr. in za druge malenkosti 6 gld. 56 kr., torej skupno 197 gld. 19 kr. v.²⁾ Slikan je bil na platno in vsaka podoba je imela primeren podpis; toda ta ni bil pravi, ker je imel drugačne postaje, kakor jih ima navadni križev pot.

Tlak v cerkvi je iz kamenitih plošč, ki jih je l. 1865. napravil in vložil kamnosek Ivan Potrebuješ z Lesnega brda za 450 gld.³⁾ Do tega leta je bila sredi cerkve grobnica, v katero so pokopavali umrle z Lukovca. Kamenita plošča, ki je pokrivala imenovano grobnico, je sedaj vdelana v prezbiteriju pod prižnico. Napis na tej plošči pa sem priobčil že na drugem mestu.

Po sredi cerkve je v dveh vrstah postavljenih po 14 ličnih petsedežnih klopi, ki jih je leta 1856. napravil mizar Tomaž Zdešar iz Horjula za 462 gld.⁴⁾ Pri zidu na obeh straneh je še nekaj eno- do dvo-sedežnih klopi, ki so se pa le polagoma druga za

¹⁾ Župnijska kronika, str. 15.

²⁾ Imenovani izkaz omenja tudi čvetero pobotnic, ki jih pa tudi ni bilo mogoče najti.

³⁾ Zapisnik o izdatkih.

⁴⁾ Pobotnica z dne 15. novembra 1856.

drugo postavile v cerkev. Tudi v prezbiteriju je na vsaki strani nekaj klopi.

Pod korom stojita dva lepo izdelana kropilna kamna iz lesnobrdskega mramorja, ki ju je l. 1865. izklesal in postavil kamnosek Ivan Potrebuješ z Lesnega brda za 60 gld.¹⁾ V levem kotu za velikimi vrati stoji l. 1858. napravljen krstni kamen. Spodnji del je kamenit, zgornji pa lesen. Veljal je 47 gld. Okoli njega je preprosta, vendar lična železna ograja, ki ima pa na ključavnici napis: „Janez Potočnik, župnik, 1878.“ Ta napis nam pové, da je bila ograja pozneje narejena kakor pa kamen.

Stopimo sedaj še na kor. Tu stoje orgle, delo orglarskega mojstra Ivana Mandlina iz Trebnjega. Imajo močan, prav prijeten glas in tudi lično zunanjo podobo. Spremenov imajo 21 in dva igralnika. Dodelane so bile l. 1859. in so veljale 2200 gld.²⁾ Nobena stvar pa ne trpi vedno, zato je bilo treba tudi orgle že večkrat popravljati. Meseca julija 1877. l. jih je popravil, oznažil in uglasbil Frančišek Goršič iz Ljubljane ter prejel za to 190 gld.³⁾ Popolnoma nov meh sta napravila brata Zupan iz Kamne gorice l. 1880. in zopet sta jih uglasbila l. 1893. L. 1902. pa jih je osnažil in uglasbil Zupančič, prvi pomočnik rajnega Mandlina. Pred temi so bile v cerkvi druge orgle, ki so jih župljani napravili l. 1808. Kakšne so bile, kdo jih je naredil in koliko so veljale, ni več znano. Orglavsko službo je tedaj opravljal vsakokratni cerkvenik. Dokler ni bilo orgel, je cerkvenik dobival od vsakega zemljišča po osem bokalov (Maß) ajde; ko je pa prevzel tudi

1) Župnijska kronika, str. 13.

2) Zapisnik o izdatkih.

3) Župnijska kronika, str. 23.

orglanje, je dobil pa še po osem bokalov pšenice.¹⁾ Da je bilo treba te orgle popraviti, je znan le en slučaj. L. 1856. jih je popravil orglarski mojster Jakob Mazi ter prejel za to 19 gld. 36 kr.²⁾

L. 1901. so napravili na koru namesto prejšnje lesene prav lično novo ograjo iz kovanega železa.

V cerkvi visi pet preprostih, steklenih lestencev, ki jih je napravil župnik Andrej Kastrin l. 1844. Veljali so 165 gld.³⁾ Do tega časa pa je bil v cerkvi le en lestenec, ki ga je pa imenovani župnik istega leta prodal za 15 gld.⁴⁾

Božji grob, ki ga ima cerkev sedaj, sta naredila l. 1875. Štefan Šubic in njegov sin Ivan Šubic iz Poljan za 240 gld.,⁵⁾ ki so jih župljani prostovoljno zložili. Do l. 1895. se je postavljaj k oltarju Matere Božje; tega leta ga je pa podobar Jernej Trnovec iz Polhovega gradca toliko predelal, da se sedaj postavi k oltarju sv. Jožefa. Prej je imela cerkev božji grob, ki je bil narejen l. 1844. in je veljal 182 gld.⁶⁾

Bandero je bilo napravljeno l. 1846., nebo l. 1875. za 434 gld.⁷⁾ in mali dve banderci l. 1861. za 69 gld. 85 kr.⁸⁾ Za veliko noč l. 1896. pa je dobila cerkev res krasno izdelanega od smrti vstalega Zveličarja, ki ga

1) Listina v župnijskem arhivu.

2) Pobotnica z dne 2. marca 1856.

3) Izkaz o prejemkih in izdatkih.

4) L. c.

5) Zapisnik o izdatkih.

6) Izkaz o prejemkih in izdatkih.

7) Koj prvo leto je je pri procesiji sv. Rešnjega Telesa dež popolnoma zmočil; toda, ker je iz dobrega blaga, mu ni škodovalo. (Župnijska kronika, str. 19.)

8) Zapisnik o izdatkih.

je napravil podobar Jernej Trnovec iz Polhovega gradca za 60 gld.

Cerkev ima tudi več posebno lepih mašnih plaščev vsake barve, lep pluvijal in dalmatike. Med cerkveno opravo je tudi lepa mašna knjiga, ki so jo župniku Ivanu Potočniku ob priliki njegove zlate maše darovali njegovi nekdanji kaplani in srebern ter pozlačen kelih, ki so mu ga ob isti priliki darovali njegovi vdani župljani. Za vso opravo je napravil mizar Frančišek Buh iz Horjula prostorno omaro. Na tem mestu naj omenimo tudi lepo bandero Marijine družbe, ki je bilo narejeno l. 1903. ter je veljalo 280 gld.

Desni strani prezbiterja je prizidan prostoren žagrad, ki je bil sezidan obenem s prezbiterijem. Po sredi žagrada je dal župnik Anton Hočevnar postaviti leseno, bogato izrezljano steno, ki deli istega v duhovščini odločen kraj in v prostor za vhod v cerkev. Nad žagradom je oratorij, kjer so shranjeni cerkveni paramenti, božji grob in druga cerkvena oprava.

Pri velikih vratih se vzdiguje mogočen, s kositrom pokrit zvonik. Prejšnji je bil majhen, stoječ vrhu cerkve. V njem so bili tudi le trije majhni zvonovi, katerih teža je bila 12 st. 11 f., 7 st. 50 f. in 3 st. 58 f.¹⁾ Zadnjikrat so ti zvonovi peli pri šolarski maši v dan sv. Alojzija l. 1858. Zidani del zvonika je 15 sežnjev visok, streha z zvezdo vred pa 12½ črevlja. Jabolko na njem je s starega zvonika; popravil in pozlatil ga je ljubljanski pasar Matej Schreiner za 189 gld.²⁾ L. 1900. je klepar Oblak z Vrhnike vso zvonikovo streho popravil in pobarval. Zvonove je vlil Anton Samassa in imajo glasove h, e, gis, h.

1) Pismo A. Samasse z dne 21. junija 1858.

2) Račun z dne 5. februarja 1859.

Prvi tehta 34 st. 45 f. Na klobuku ima več podob, ob robu pa napis: „N. 1216. Opus Antonii Samassa Labaci 1858“ in „Čast Bogu na višavi“. Drugi tehta 16 st. 73 f. Razven podob na klobuku ima ob robu napis: „N. 1214. Opus Antonii Samassa Labaci 1858“ in „Mrtvim večno življenje.“ Tretji tehta 10 st. 28 f. ter ima poleg podob na klobuku ob robu sledeči napis: „N. 1215. Opus Antonii Samassa Labaci 1858“ in „Mir na zemlji ljudem svete volje.“ Četrta ima 5 st. 25 f. in razen podob še napis: „N. 1213. Opus Antonii Samassa Labaci.“ Ker je stare zvonove vzel zvonar na račun, je bilo doplačati še 4271 gld. 18kr.¹⁾ L. 1901. so bili zvonovi obrnjeni.

Uro, ki je sedaj v zvoniku, je naredil Jurij Pirc, urar iz Kroke. Nova je bila l. 1859., težka je 6 $\frac{1}{2}$ st. ter velja 680 gld. Kazala ima iz ploščaka. Do l. 1894. je bila na 3 zvonove; omenjenega leta pa jo je dal župnik Anton Hočevar osnažiti in toliko predelati, da bije sedaj četrte ure na dva zvonova. Zopet je bila popravljena in osnažena l. 1903. V starem zvoniku je bila ura, ki jo je okoli l. 1847. napravil samouk Vrtnikov s Hruševega v dobrovski župniji za 300 gld. L. 1859. pa jo je kupil zidarski mojster Mohor Ermacora za svojo domačo cerkev v Retenju pri Vidmu na Laškem za 80 gld.

V zunanjem cerkvenem zidu, na desni in levi, je po ena dolbina, v kateri je l. 1844. naslikal Goldenstein Mater Božjo in sv. Florijana za 15 gld. Sliki nista lepi in bi ju bilo treba nadomestiti s primernima kipoma.

Okoli cerkve je pokopališče, kamor prinašajo utrujene zemeljske popotnike z Brezovice, s Podlukovca, z Loga in iz onega dela Dragomera, ki je v bližini državne ceste. L. 1905. so je za 15 m razširili; prej pa

¹⁾ Račun z dne 18. junija 1858.

je bilo 42 *m* dolgo in 34 *m* široko. Še manjše pa je bilo do l. 1856., ker so je istega leta razširili za 141 □ sežnjev. Potrebni prostor se je kupil od Jak. Pezdirja z Brezovice, št. 27, in od Ivana Armiča z Brezovice, št. 21, in sicer od prvega 20 □ sežnjev, od drugega pa 121 □ sežnjev. Plačali so □ seženj po 50 kr. in je bilo torej treba za ves odkupljeni svet šteti 117 gld. 30 kr. Pri tej priliki je bilo vse pokopališče nanovo obzidano ter sezidana nova mrtvašnica. Da voda iz bližnjega hriba ne zamaka preveč pokopališča, so napravili nad njim preko župnikovega vrta 12¹/₂ črevlja globok odtok, ki odvaja preobilno močo. Kamnosek Ivan Potrebuješ z Lesnega brda je napravil kamenite stebre pri vratih in kamenite stopnice za 81 gld. Obzidje, mrtvašnica in kanal je stalo 800 gld. 26 kr. Da se je dobil za to potrebni denar, so plačali župljani iz istih vasi, iz katerih se na tem pokopališču pokopavajo, primerno s svojim premoženjem tako-le: Posestniki celih zemljišč po 36 gld., veliki hišniki po 6 gld., mali hišniki po 2 gld. in gostači po 20 kr. Sredi pokopališča stoji lep križ. Sedanjega je naredil l. 1895. podobar Jernej Trnovec iz Polhovega gradca. Na lepem črnem križu visi kaj krasno izdelana podoba umirajočega Zveličarja. Kamenit podstavek je izklesal kamnosek Primož Merlak z Lesnega brda, vanj pa usekal pomenljive besede iz sv. pisma: „Jaz sem vstajenje in življenje; kdor v me veruje, ne bo umrl večkomaj. Jan. XI. 25. 26.“ Prej je stal tu križ, ki je imel na ploščaku naslikano podobo Kristusovo. Narejen je bil l. 1856.; klepar Jernej Nolli z Vrhnike ga je pa pokril ter zaslužil 19 gld.¹⁾ Nov kamenit podstavek je

¹⁾ Pobotnica z dne 19. novembra 1856.

dobil l. 1884. Ker je bil pa križ že jako slab, ga je nekega dne podrl veter in odstraniti ga je bilo treba s pokopališča. Slikar Simon Ogrin pa je l. 1887. na žagradov zid naslikal podobo Križanega za 25 gld. Do l. 1856. pa na pokopališču sploh ni bilo križa.¹⁾

V župnijski cerkvi se bere vsako leto več ustanovljenih sv. maš, katerih nekatere so že precej stare. Ustanove so od sledečih ustanovnikov: Valentin Hočevar, drugi tukajšnji vikar 18 (od l. 1736.), Gregor in Margareta Škander 6 (od l. 1785.), Uršula Božič 4 (od l. 1787.), grof Janez Nep. pl. Rasp 5 (od l. 1802.), Tomaž Prešern 6 (od l. 1803.), Marija Jama 3 (od l. 1807.), Marija Škof 1 (od l. 1808.), Jurij Kršmanec 3 (od l. 1808.), France Remškar 2 (od l. 1802.), Marija Rus 1 (od l. 1802.), Ana Kette roj. Prešern 10 (od l. 1833.), Marija Selan 1 (od l. 1851.), Ivan Krmavner 5 (od l. 1856.), Marijana Krmavner 2 (od l. 1808.), knezoškof Anton Alojzij Wolf 1 (od l. 1857.), Valentin Slana 3 (od l. 1857.), Janez in Jera Skubic 3 (od l. 1858.), Elizabeta Seliškar 10 (od l. 1864.), Neža Birtič 6 (od l. 1866.), Ivan Prešern 4 (od l. 1859.), Urban Kmetovc 2 (od l. 1859.) Ker pa se je vseh teh ustanov glavnica sčasoma, zlasti vsled konvertiranja, skrčila, zato se je tudi število napominanih maš skrčilo z odlokom preč. knezoškof. ordinarijata z dne 24. julija 1899., št. 3138, na 57 sv. maš „za razne dobrotnike“. Poleg teh se pa opravlja še 12 ustanovljenih sv. maš za r. Marijo Petrič (od l. 1882.) in 3 za r. Marijo Marinko (od l. 1842.) Glavnica napominanih ustanov, ki je naložena v obligacijah, znaša 5298·10 K ter donaša 220·44 K obresti v pokritje obveznosti za maše, cerkev in cerkvenika. Pri

¹⁾ Zgodnja Danica, 1864, str. 193.

cerkvi so pa še sledeče ustanove: od l. 1887. Eliza-beta Čuden 2, Jakob in Marija Gregorin 6; od l. 1882. pa 21 družine Pezdir (France, Jakob, Marija, Jernej, Jožef, Polona, Luka) ter novejša: Anton in Helena Jereb 4, Jernej Selan 2, Neža Grampovčnik 3, Marijana Jereb 2, gospod župnik Anton Hočevar 8, France Štrukelj 2, Janez in družina Remškar 2.

„Žegnanje“ se je pri župni cerkvi obhajalo nekda j v nedeljo po prazniku sv. Rešnjega Telesa. Tudi v prvi polovici minolega stoletja so župljani še vedno ta dan obhajali žegnanje; toda cerkev se v svojih molitvah in v pridigi ni več ozirala na staro navado, temveč je tozadevne molitve opravljala tretjo nedeljo v oktobru.¹⁾ Ko je pa leta 1864. knezoškof Jernej Vidmar na kvaterno nedeljo v jeseni posvetil novi veliki oltar, se je pa tudi žegnanje prestavilo na to nedeljo, kakor se še tudi sedaj obhaja.

Okoli leta 1631. je imela cerkev sledeče dohodke: Od 7 krav je dobila na leto od vsake po 16 kr., če so imele mleko, 1 travnik ji je donašal po 30 kr. na leto in od nekoliko posojila so plačevali dolžniki po 4 kr. od goldinarja.²⁾ Leta 1845. je imela cerkev „in verloosten Staatsschuldverschreibungen“ 270 gld.³⁾; leta 1854. pa je dobila od dveh njiv 8 gld. 28 kr. najemnine. Sedaj ima 7 oral 592 štirj. sežnjev sveta ter 913·76 K lastnin-ske glavnice v obligacijah, katere obresti služijo za pokritje rednih stroškov, katerih je vedno dovolj pri župni cerkvi tako, da se ne bi mogla vzdržavati sama, ako ne bi župljani sami tudi prispevali s svojimi mi-limi darovi vsako leto v pomoč.

1) Matrikula, str. 45.

2) Vizitacijski zapisnik z dne 14. julija leta 1631.

3) Zapisnik o vrednostnih papirjih.

Cerkvene zadeve voditi in premoženje oskrbovati pomagata župniku dva ključarja, ki sta dandanes Andrej Remškar in France Jager.

Župna cerkev, vse štiri podružnice, vikar Ivan Verhand in kaplan Andrej Cuderman so bili dne 4. maja l. 1790. oropani vse gotovine. Župnijska kronika ¹⁾ nam o tem zločinu poroča sledeče: Vikar Ivan Verhand je bil strasten nosljač; tobak pa si je najraje dobival od tihotapcev. Več let ga je s takim tobakom zalagal neki Hrvat, ki se je v župnišču popolnoma udomačil; kadar je potrkal, se mu je odprlo. Nekoč potrka pozno zvečer, in ker je bil že star znanec, mu dekla takoj odpre. A kako se prestraši, ko vidi poleg njega še tri oborožene može, ki ji s smrtjo zažugajo, ako ne molči. Brez ovir gredo nato v vikarjevo sobo ter zahtevajo od vikarja njegov in cerkveni denar. Ker ga jim ni hotel dati, so njemu in kaplanu, ki je v tem že tudi prišel bliže, zamašili usta ter s silo pobrali vso gotovino obeh gospodov, razbili cerkvene skrinjice ter tudi te izpraznili. Nato so jo roparji urno odkurili. Da so se napravile nove skrinjice, in da so se vsaj deloma odškodovale oropane cerkve, se je izplačalo z dovoljenjem gubernija iz premoženja župne cerkve sv. Petra v Ljubljani 500 gld.²⁾ Na drugem kraju³⁾ pa beremo o istem zločinu, da je v noči dne 4. maja leta 1790. med 10. in 11. uro napadla tolpa, nekako 15 Čičev župnišče ter ga do čistega oropala.

¹⁾ Župnijska kronika, str. 3.

²⁾ Listina z dné 20. oktobra 1790.

³⁾ Mittheilungen des Musealvereines, 1896, str. 285.

2. Podružnica sv. Duha v Vnanjih Goricah.

Južno od Brezovice, na barskem 338 *m* nad morjem visokem hribčku, „Gulč“ imenovanem, stoji prijazna cerkvica sv. Duha v Vnanjih Goricah. K tej spada le vas Vnanje Gorice s 87 hišami in 515 prebivalci. Njena starost se ne da natančno določiti, gotovo je pa že jako stara. Ob času turških napadov je morala tudi ta cerkev izročiti 1 srebrn kelih in 8 og. gld. v zlatu,¹⁾ t. j. v našem denarju nekako 7 gld. 20 kr. Ker nobena druga cerkev v tej župniji ob istem času ni imela toliko denarja kakor ta, bi smeli sklepati, da je bila gotovo imenitnejša od drugih.

V župnijski kroniki²⁾ beremo, da je bila ta cerkev nekdanj posvečena sv. Boštjanu; toda na kaj se to poročilo opira, ni znano. Tukaj tudi najstarejši ljudje ne vedo o tem ničesar povedati; mogoče je pa le, ker je še sedaj v stranskem oltarju podoba sv. Boštjana. Seveda je moralo to biti še pred letom 1526, ker tega leta je bila posvečena že v čast sv. Duhu.

Zadnje dve leti 16. stoletja je morilka kuga gospodarila po vsej ljubljanski okolici. Tudi Brezovičanom ni prizanesla. Prebivalci vasi „Vunanja Goriza“³⁾ so radi tega, da bi se znebili te šibe, zaobljubili, da hočejo na lastne stroške v svoji cerkvi sv. Duha, takrat šentpeterski podružnici, napraviti nov oltar sv. Boštjana, mučenca, in kuga je nehala. Ljubljanski škof Tomaž Chroen je napominani oltar na prošnjo občanov posvetil dne 9. junija leta 1602., opravil na njem ponti-

1) Izvestja muz. društva, 1895, str. 79.

2) Str. 2.

3) Knezoškofijski arhiv: Pontif. I. a. str. 63.

Podružnica sv. Duha v Vnanjih Goricah.

fikalno sv. mašo ter blagoslovil tudi pokopališče pri tej cerkvi. Popoldne istega dne pa je ondi birmoval 600 oseb in vendar je komaj polovico izvršil.

O čemer pisani viri molče, to nam je vsaj v skromnem ustnem izročilu ohranilo domoljubno ljudstvo. Stari ljudje današnjih dni pripovedujejo, da so jim stari ljudje pripovedovali, da je bila nekdam pri Sv. Duhu sloveča božja pot, kamor je vsako leto prihajalo o binkošti na „patrocinij“ nebrojno število pobožnih romarjev. Službo božjo so hodili tu sem opravljat vikarji ali pa kaplani od Sv. Petra. Kako so se nam na prav čuden način ohranila še celo imena nekaterih teh gospodov, sem pa že na drugem kraju omenil.

Iz vizitacijskega zapisnika knezoškofa Reinalda Scarlichija o vizitaciji dné 14. julija leta 1631. pa izvemo o tej cerkvi sledeče: „Cerkev je imela dva oltarja. Glavni, sv. Duha, je posvečen in ima staro malo sliko; nima pa križa in tudi mnogo drugega potrebnega mu še manjka. Stranski, sv. Boštijana, stoji na listni strani in je tudi posvečen; a manjkalo pa mu je vse potrebno. Cerkev je bila temna, ker je imela le eno okno. V zvoniku sta visela dva zvonova; okoli cerkve pa je bilo posvečeno, obzidano pokopališče.“ Škofov odlok se je pa glasil: „Za glavni oltar naj se vse potrebno oskrbi, a stranski naj se odstrani; kamenje naj se zloži na pokopališčni zid. Na pokopališču naj se postavi železen ali vsaj lesen križ.“

Od tu dalje pa nas zopet vsi viri pusté na cedilu, dokler nam Valvasor¹⁾ ne poda zopet nekaj vrstic. Da bi bila tu še božjepotna cerkev, o tem ne

¹⁾ Valvasor, VIII. str. 788.

vé ničesar povedati; pač pa nam je zapisal, da je imela cerkev ob njegovem času že tri oltarje, namreč: sv. Trojice,¹⁾ sv. Marije in sv. Boštijana. Tudi tu vidimo, kakor pri brezoviški cerkvi, da so Vnanjčanje rajši postavili še tretji oltar, kakor pa da bi edinega stranskega podrl.

V župnijski kroniki²⁾ beremo, da je bila ta cerkev trikrat predelana; toda gotova dokaza za to imamo le dva. Dne 12. februarja leta 1742. je brezoviška cerkev posodila vnanjški 72 gld. nem. velj. za popravilo iste. Vrnil se je ta denar dne 25. januarja leta 1780.³⁾ Drugič pa se je temeljito popravila leta 1782. Dne 9. februarja leta 1782. ji je v to svrho posodila cerkev sv. Janeza Krst. na Logu 300 gld. nem. velj. Dne 16. januarja leta 1803. se je vrnilo na račun 50 gld.,⁴⁾ ostalih 250 gld. pa se je vrnilo, kakor stari ljudje pripovedujejo, ob času župnika Andreja Kastrina. Leta 1782. se je najbrže sezidal tudi zvonik, s katerim sta se zakrili oni znameniti podobi.

Tretjič pa se je ta cerkev popravila leta 1896., ko je pisatelj kronike, župnik Ivan Potočnik, že tri leta v grobu počival. Tega leta so cerkev za 3·4 *m* podaljšali, da meri sedaj na dolgost 19·7 *m* in je v prezbiteriju 4·65 *m*, v ladji pa 7·04 *m* široka.

V tlorisu ima podobo pravokotnika. Vhoda ima dva; glavni je pod zvonikom, stranski vodi skozi žagrad. Novo ostrešje na cerkvi so napravili leta 1878.

1) Podoba je res sv. Trojice; toda oltar je posvečen v čast sv. Duhu.

2) Župnijska kronika, str. 2.

3) Urbarium Ecclesiae S. Spiritus in Exteriori Lacu, Renovatum Anno 1772.

4) L. c.

Stroškov je bilo nad 1000 gld. in so se poravnali večinoma iz soseskeinega premoženja.¹⁾

Slikar Ivan Šubic je leta 1870. slikal cerkev, za kar se mu je plačalo iz soseskine imovine 219 gld.²⁾ V prezbiteriju je naslikal na moški strani učenca, idoča z Gospodom v Emavs, ter Jezusa, ki izroča sv. Petru vrhovno oblast. Na ženski strani vidimo pa Mojzesa, ki je v sveti jezi nad malikovanjem izraelskega ljudstva vrgel tabli z božjimi zapovedmi ob tla, ter beg svete Družine v Egipet. V ladji sta na moški strani sveti Andrej in sv. Matija, na ženski pa sv. Jedert in sveta Uršula. Na stropu ladje so pa tri podobe, na katerih vidimo Boga Očeta, oznanjenje Devici Mariji ter kralja Davida. Vse slike so lepo izdelane ter dajejo cerkvi prav veličastno lice.

Oltarje ima cerkev tri. V velikem oltarju je podoba sv. Trojice, na straneh pa stoje štirje evangelisti, na moški strani sv. Marka in sv. Matej, na ženski pa sv. Janez in sv. Lukež. Vrh stebrov stojita na desni sv. Štefan in na levi sv. Vincencij. Na menzi stoji lesen, belo barvan tabernakelj. Ta oltar je bil leta 1860. prenovljen, za kar se je plačalo nad 300 gld. iz soseskinih dohodkov.³⁾

Moški stranski oltar je posvečen sv. Boštjanu, čigar kip stoji sredi oltarja. Na straneh vidimo svetega Florijana na desni in sv. Jakoba na levi. Na menzi stoji lepa podoba Srca Jezusovega. V oltarju na ženski strani je kip Marije Kraljice, ki ima v ušesih zlate uhane, dar neznanega častilca. Na straneh sta kipa sv. Roka na desni in sv. Silvestra na levi. Na menzi je podoba Srca

¹⁾ Župnijska kronika, str. 25.

²⁾ Zapisnik o izdatkih.

³⁾ Zapisnik o izdatkih.

Marijinega. Ta dva oltarja je naredil l. 1856. podobar J. Zajec iz Oslice; blagoslovil pa ju je še isto leto kanonik in dekan Jožef Zupan.¹⁾ Prenovljena sta bila okoli l. 1880.

Na listni strani je preprosta, pa lična prižnica, pri vratih pa majhen kamenit kropilnik. V cerkvi, v žagradu in pod zvonikom je bil leta 1896. napravljen šamotni tlak.

Na desni strani prezbiterija je prizidan majhen žagrad, nad katerim je oratorij. Tu je spravljenega tudi nekaj cerkvenega orodja. Kot podružnica je dobro preskrbljena z raznimi potrebnimi paramenti.

Pri vhodu stoji lep, 40 m visok zvonik, ki je bil sezidan l. 1896. Zidani del zvonika meri 22·8 m, streha 13·1 m, jabolko in križ pa 4·1 m. Podaljšanje cerkve nov šamotni tlak in zidanje zvonika je veljalo 9000 gld. brez tlake, ki so jo Vnanjčanje sami opravljali. V ta namen je daroval tudi tukajšnji rojak Anton Klemen, župnik v Šmartinu pri Kranju 50 gld. Prejšnji zvonik, ki je bil okoli 11 sežnjev visok, so podrli dne 6. aprila 1891. l. v trdni nadi, da bodo takoj drugega sezidali. Razne zapreke pa so ovirale, da se je z delom pričelo šele po preteku petih let. Ker sta bili najbrže šele s tem zvonikom zazidani oni znameniti podobi, je prvotni zvonik gotovo stal vrhu cerkve.

Od l. 1896. ima ta cerkev štiri zvonove; v starem zvoniku so viseli le trije. Prejšnji mali zvon, ki se je bil ob neki priliki ubil, so dali zvonarju ter naročili dva nova. Prvi tehta 1230 kg in ima podobe svetega Florijana, sv. Janeza Krst., sv. Janeza Evang. in sv. Trojice. Posvečen je sv. Florijanu. Ob krilu ima napis: „Napravili

¹⁾ Župnijska kronika, str. 8.

vrli Goričani! Anton Hočevan, župnik, Ivan Marinka in Ivan Pezdir, ključarja. Opus No. 2484. A. D. 1896.“ Veljal je 1750 gld. brez jarmov. Drugi tehta brez

Podružnica sv. Duha v Vnanjih Goricah. Notranjščina.

žvenklja 613 kg in ima podobe sv. Trojice, naše ljube Gospe in najdenja sv. Križa ter „No. 843—1878“. Ob krilu ima napis: „Gospod Janes Potočnik, župnik,

Andrej in Matija Marinka, ključarja.“ Vžil ga je Albert Samassa za 889 gld. 60 kr. Pred tem je bil v zvoniku drug, 416 *kg* težek zvon z letnico 1761.¹⁾ Zvonar ga je vzel na račun in je bilo vsled tega treba doplačati le 493 gld. 52 kr.²⁾ Tretji tehta 6 st. 20 f. in ima podobe kronanja Device Marije, sv. Boštijana in križ. Ob robu ima napis: „No. 265. Opus Antonii Samassa Labaci 1835.“ Četrty tehta 166 *kg* ter ima podobe Kraljice brez madeža spočete, Kristusovega vstajenja in sv. Boštijana. Posvečen je dušam v vicah. Ob robu ima napis: „Daj jim večni mir in večna luč naj jim sveti, naj v miru počivajo. Amen. Opus No. 2496. A. D. 1896.“ Veljal je brez jarmov 256 gld. Pred tem je bil v zvoniku že zgoraj omenjeni zvon, ki je tehtal 3 st. 33 f. in je imel podobe križa, sv. Florijana in Kraljice sv. rožnega venca, ob krilu pa napis: „No. 266. Opus Antonii Samassa Labaci 1835.“

Od l. 1899. je v zvoniku tudi ura, ki je veljala okoli 200 gld.

Pokopališče, na katerem pokopavajo mrtvece iz Vnanjih Goric, blagoslovljeno že l. 1602., kakor smo zgoraj omenili, ima nekatere jako lepe nagrobne spomenike. L. 1856. je bilo za 4 sežnje razširjeno in za 1½ sežnja podaljšano ter na novo obzidano. Tega leta je bila sezidana tudi nova mrtvašnica ter postavljen nov križ. Še isto leto je razširjeno pokopališče blagoslovil kanonik in dekan Jožef Zupan. Leta 1897. se je pokopališče zopet za 6 *m* podaljšalo ter obzidje popravilo. Podoba Križanega je na pokopališkem križu slikana na ploščak. Na nizkem kamenitem podstavku so vdolbene besede: „Jezus usmili se jih! 1879.“

1) Povedal Iv. Zdešar.

2) Račun z dne 3. maja 1878.

Okoli l. 1631. je bilo v tej cerkvi redno po osem sv. maš na leto;¹⁾ sedaj pa se beró naslednje dni: V nedeljo po izpreobrnjenju sv. Pavla, v god sv. Matije in sv. Marka (procesija), binkoštni ponedeljek, v praznik sv. Trojice, tretjo nedeljo po binkoštih, v god sv. Aleša in sv. Lukeža, v nedeljo po sv. Lukežu, sv. Lenarta dan (za umrle te soseske), na sveti dan (1 sv. maša) in sv. Silvestra dan. Opravljajo pa se v tej cerkvi tudi sledeče ustanovljene sv. maše: Jožef Zdešar (ust. l. 1803.), Tomaž Zvoljenek 4 (ust. l. 1805.), Tomaž Šuštaršič 2 (ust. l. 1806.), Marija Tomežka (ust. l. 1806.), Jurij Oražem 2 (ust. l. 1808.), Matija Marinka 2, Helena Krmavnar (ust. l. 1861.), zdaj skrcene na 7 skupno za ustanovnike.

V pokritje za opravljanje imenovanih sv. maš za duhovnika, cerkev in cerkvenika ima cerkev ustanovne glavnice v obligacijah 828·64 K, ki dajo 34·56 K obresti.

L. 1631. je imela cerkev sledeče dohodke: Od 8 krav je prejemale po 16 kr. od vsake na leto; dolžniki so dajali od nekaj posojila po 4 kr. od gld. na leto in „2 petias“ zemlje je donášalo 3 renške na leto.¹⁾ L. 1811. je imela cerkev 9 njiv in 1 vrt. L. 1854. je dobila od nekega travnika 3 gld. 40 kr. najemnine. Do l. 1848. je imela cerkev 6 oralov 864 štirj. sežnjev sveta. Tega leta pa je kupil od nje Jakob Pezdir 2 oralu 239 štirj. sežnjev travnika in pašnika.²⁾ L. 1845. je imela „in verloosten Staatsschuldverschreibungen“ 470 gld.³⁾ Sedaj ima 4963 štirj. sežnjev sveta in lastninske glavnice 220 K. — Cerkvena ključarja sta dandanes Janez Marinko in Janez Pezdir.

¹⁾ Vizitacijski zapisnik z dne 14. julija 1631.

²⁾ Kupna pogodba z dne 23. aprila 1858.

³⁾ Zapisnik o vrednostnih papirjih.

3. Podružnica sv. Martina v Notranjih Goricah.

Stopiva, dragi čitatelj, še dobre pol ure po okrajni cesti dalje od Vnanjih Goric, pa dospeva v Notranje Gorice. Na zadnjem koncu vasi stoji tik ceste podružnica sv. Martina. K tej podružnici spadata vasi Notranje Gorice s 74 hišami in 430 prebivalci ter Plešivica s 63 hišami in 348 prebivalci.

V zapisniku o cerkvenih dragocenostih iz l. 1526.,¹⁾ kjer beremo, da so v tej cerkvi vzeli 1 majhen srebrn kelih in 1 f. vin., a pustili ji 1 bakren kelih, se imenuje ta cerkev sv. Marije Magdalene. Ker nam pa še stareji vir, namreč fevdna knjiga predjamskih gospodov iz l. 1453. ta kraj imenuje Gorice pri sv. Martinu,²⁾ se je v prej imenovani zapisnik gotovo vrinila kaka pomota, ker cerkev najbrže ni bila nikdar posvečena sv. Mariji Magdaleni.

O tem, kakšna je bila ta cerkev nekdanj, nam zopet poroča že dvakrat imenovani vizitacijski zapisnik knezoškofa Scarlichija z dne 14. julija 1631. l. Tam beremo o tej cerkvi sledeče: „Cerkev je imela dva oltarja. Glavni, sv. Martina, je bil posvečen in je imel staro sliko; a manjkalo mu je antipendija in še marsikaj drugega. Stranski, na evangelijski strani, je bil tudi posvečen in sicer sv. Magdaleni, ter je bil brez vse oprave, majhen in nepripraven. Cerkev je imela dva zvonova ter posvečeno z zidom obdano pokopališče.“ Škofov odlok se je glasil: „Podoba sv. Martina se mora napraviti nova ter za cerkev vse potrebno oskrbeti. Okna v prezbiteriju se morajo povečati in tako urediti,

¹⁾ Izvestja, 1895, str. 79.

²⁾ Nidern Puchell bei sannd Mertten (Mittheil. 1895 str. 11.)

da se morejo za zračenje odpirati; morajo se tudi omrežiti. Prenovi naj se tudi cerkvena streha. Stranski

Podružnica sv. Martina v Notranjih Goricah.

oltar naj se podere ter odstrani, kamenje pa naj se zloži na pokopališki zid. Da se pa vse to uredi, morajo dolžniki vsaj do sv. Martina poravnati svoje dolgove

cerkvi na korist. Stranskega oltarja pa tudi tu niso porušili, temveč so ga rajši primerno popravili, ker je imela ta cerkev tudi ob Valvasorjevem času dva oltarja, namreč sv. Martina in sv. Marije Magdalene. Valvasor nam tudi še pové, da se je žegnanje tu obhajalo v nedeljo pred sv. Lavrencijem.¹⁾

Ali je bila cerkev kdaj prezidana ali povečana, se ne da dognati. Pač pa so l. 1861. staro, trhleno, s škodljami krito ostrešje nadomestili z novim ter vso cerkev z opeko pokrili. Stroškov je bilo 417 gld.²⁾ Cerkev ima v tlorisu pravokotnik ter meri ladja 7.65 *m* na dolgost in 7.60 *m* na širokost. Visoka pa je ladja 7 *m*. Prezbitarij je visok 6.40 *m*, širok 5.85 *m*, dolg pa 6 *m*.

Sedaj so v cerkvi trije oltarji. Glavni nima zelo prikupljive oblike ter ima v tronu sv. Martina, sedečega na konju, ki ga je l. 1873. naredil podobar Leopold Götzl za 27 gld. Ob strani stojita sv. Janez Krst. na levi in sv. Matevž na desni. Precej višje sta sv. Katarina in sv. Barbara, na vhodih, skozi katera se gre za oltar, pa stojita sv. Izidor in sv. Notburga. Nad glavno podobo je prav pod vrhom sv. Trojica, ki krona Marijo. Ma menzi stoji belo pobarvan tabernakelj, na sprednji strani menze pa je pritisknjen okrogel kos platna, na katerem je naslikan sv. Martin. K oltarju vodita dve kameniti stopnici iz lepega črnega kamena, narejeni l. 1895.

Moški stranski oltar ima za glavno podobo Jezusa na križu. Na menzi stoji prav navadna na papir natisnjena podoba Srca Marijinega. V oltarju na ženski strani je glavna podoba kip sv. Marije Magdalene, ob

¹⁾ Valvasor, VIII., str. 788.

²⁾ Župnijska kronika, str. 11. — Zapisnik o izdatkih.

straneh pa stojita Marija Jakobova in Marija Kleofova. Na menzi je podoba angela variha. Vse tri oltarje je l. 1866. prenovil podobar Leopold Götzl iz Ljubljane ter je ob tej priliki napravil tudi prižnico, ki je v cerkvi na levi strani. Vse skupaj je veljalo 382 gld. ter se je plačalo iz soseskeinega premoženja.¹⁾

Tlak v prezbiteriju je iz lepih črno in belo pikastih plošč, v ladji pa iz opeke. V tej cerkvi je bila nekdanja grobnica baronov Kuschlanov. Do današnjega dne se nam je ohranila kamenita plošča, ki je nekdanj pokrivala to grobnico, in je sedaj deloma skrita pod klopmi na evangelijski strani. V kamen vsekane napis nam sicer ne poroča o kakem odličnem Kuschlanu, temveč le o dveh deklicah-dvojčkih, ki počivata pod ploščo. Napis se glasi:

†
H: T: C:
K H V S H L A N A E
S O R O R E S G E M I N A E,
Q V A E
O B I E R V N T. 28. J V N.
A N N O: 1663.

Sredi preproste deloma pobeljene, deloma pa rdečkasto pobarvane cerkve visi steklen lesteneč, pri vratih je preprost v zid vdolan kamenit kropilnik, po cerkvi pa devet nepobarvanih klopi.

Levi strani prezbiterija je prizidan žagrad in nad njim je oratorij.

Pri velikih vratih kipi v nebo približno 13 sežnjevisok zvonik, ki je bil že dvakrat povišan. Kdaj je bil

¹⁾ Zapisnik o izdatkih.

prvič prizidan, se ne vé; pozna se le, da so bile line zazidane. Drugič pa je bil za 1 *m* povišan leta 1881. Dné 12. junija 1879. l. je začelo goreti zunaj vasi pri podih. Ogenj je napravil mnogo škode, pa tudi s škrli kriti zvonik se je vnel in pogorela mu je streha. Streho za silo so napravili še isto leto; veljala je 29 gld.¹⁾ Popolnoma novo streho pa so naredili ter tudi zvonik za 1 *m* povišali l. 1881. Pri tej priliki se je usmiljenega dobrotnika skazal posestnik Kuschlanovega gradu, Feliks Reya pl. Casteletto, ki je daroval 100 gld. ter ves potrebni les za začasno pokritje zvonika. Tudi drugim pogorelcem je dal mnogo lesa brezplačno.²⁾ Kljub temu pa je morala soseska za povišanje in kritje zvonika prispevati 700 gld.³⁾, pa še tlako so morali Notranjčanje in Plešivičanje sami opravljati.⁴⁾ V zvonik je l. 1897. treščilo. Vžgalo se sicer ni, pač pa je strela razbila mnogo škrllov ter napravila do 200 gld. škode.

V zvoniku vise trije zvonovi, a do leta 1878. so imeli le dva. Da se je napravil še tretji, si je največ prizadeval posestnik Jakob Sojer iz Notranjih Goric št. 3.⁵⁾ Seveda je sedaj pri zvonovih zelo tesno, ker je bil zvonik zidan le za dva zvonova. Veliki tehta z žvenkljem vred 724 *kg* ter ima podobe sv. Martina, naše ljube Gospe in Jezusa na križu ter naslov zvonarja Alberta Samasse iz Ljubljane z „N° 853—1878“. Veljal je 996 gld. 88 kr.⁶⁾, jarem in druga popravila pa so veljala do 600 gld. Drugi zvon tehta 7 stotov

1) Zapisnik o izdatkih.

2) Župnijska kronika, str. 27.

3) Zapisnik o izdatkih.

4) Župnijska kronika, str. 32.

5) L. c., str. 26.

6) Račun z dné 4. julija 1878.

in ima podobe sv. Martina, Kraljice sv. rožnega venca in Jezusa na križu. Na klobuku je napis: „Sancte Martine, ora pro nobis“, pod križem pa: „Opvs Johan Jacob Samassa Labaci Anno 1801.“¹⁾ Tretji, ki tehta 4 stote, ima podobe sv. Lenarta, brezmadežne Device in Križanega. Ob krilu ima napis: „Opvs Joanis Jacobi Samassa Labaci Anno 1801.“ Pripovedujejo, da je bil ta zvon namenjen k Sv. Lenartu v Sostrem; toda, ker se je glas tega bolj vjemal z drugim, kakor pa onega, ki je bil namenjen za to cerkev, so pri zvonarju zamenjali ter poslali tega sem, onega, ki je bil namenjen za Notranje Gorice, pa v Sostro. V zvoniku je tudi ura, ki jo je l. 1891. naredil Matej Novak z Vrhnike za 350 gld.

Okoli cerkve je za sosesčane sicer majhno a vendar primerno pokopališče. To so l. 1855. razširili za enega mrliča. Takrat so je tudi nanovo obzidali ter postavili nov križ. Podoba Križanega je lesena. Križ je zasajen v tla ter nima kamenitega podstavka. Stroškov je bilo 273 gld. ter so jih sosesčanje pokrili s prostovoljnimi doneski.²⁾ Zopet je bilo razširjeno leta 1888. ter dne 17. septembra i. l. blagoslovljeno. Nova mrtvašnica je bila sezidana l. 1872. ter je veljala 191 gld.³⁾

Okoli leta 1631. se je v tej cerkvi redno opravljalo sedem sv. maš na leto. Sedaj se bero redno naslednje dni: V sredo po veliki noči (dve urni sv. maši), v petek po veliki noči (pogorelska sv. maša), v god najdenja sv. Križa, peto nedeljo po binkošti, v ponedeljek križevega tedna (procesija), sv. Kocijana dan

¹⁾ Letnica je sicer stolčena, ker bije ura nanjo; vendar stari ljudje pripovedujejo, da sta bila ta in tretji obenem vlita.

²⁾ Zapisnik o izdatkih. — Župnijska kronika, str. 9.

³⁾ Zapisnik o izdatkih.

(pogorelska sv. maša za Plešivico), v nedeljo po svetem Petru in Pavlu, v god sv. Marije Magdalene, v nedeljo po tem godu, v nedeljo pred sv. Lavrencijem, v god povišanja sv. Križa, v nedeljo po tem godu, kak dan po vseh svetnikih (za umrle), sv. Martina dan, v nedeljo po tem godu in na sveti dan (ena sv. maša). Ustanovljene sv. maše pri tej cerkvi so: Za baron Kuschlanovo rodbino 2 (od l. 1768.), Marija Oblak 2 (od l. 1807.), Blaž Oblak 1 (od l. 1803.), skrčene vse skupaj na 3; Matevž Artač 3, Martin Novak 1, Marija Zavašnik 3 (od l. 1884.), Janez Židanek 2 in Anton Ciuha 3 (od l. 1869.).

Leta 1631. je imela cerkev sledeče dohodke: Od 240 renškov so dajali dolžniki po en groš obresti od renška. Tekočega denarja je bilo 28 ogrskih zlatov in 50 gld. v srebru. Od osem krav je dobivala cerkev od vsake po 16 kr. na leto. En travnik je dajal na leto po sedem renškov.¹⁾ Leta 1811. je imela cerkev en travnik in eno njivo.²⁾ Od travnika je dobila l. 1854. 2 gld. 30 kr. najemnine. L. 1845. je imela „in verloosten Staatsschuldverschreibungen“ 160 gld.³⁾ Sedaj ima ta cerkev približno dva orala sveta ter lastninske glavnice 224·20 K. Ustanovna glavnica, ki je naložena v obligacijah za pokritje vsled pri župni cerkvi omenjenega škofijskega odloka skrčenih ustanovljenih sv. maš na število 9 „za razne dobrotnike“, znaša 1298·90 K z letnimi obrestmi 53·59 K. „Dedicatio“ pri tej podružnici je v nedeljo pred sv. Lavrencijem, „patrocinij“ pa na Martinovo nedeljo⁴⁾.

Župniku v pomoč pri vodstvu cerkvenih zadev sta dandanes ključarja Anton Alič in Jakob Sojer.

¹⁾ Vizitacijski zapisnik z dne 14. julija 1631.

²⁾ Listina z dne 9. maja l. 1811.

³⁾ Zapisnik o vrednostnih papirjih.

⁴⁾ Knezoškofijski arhiv: listine v matrikuli.

4. Podružnica sv. Janeza Krstnika na Logu.

Ako jo kreneš z Brezovice po državni cesti proti Vrhniki, ugledaš kmalu pred seboj na prijaznem, večinoma z bukovjem obrastlem 370 m visokem hribčku malo cerkvico. Stopi nekoliko urneje in v pol ure dospeš do vznožja „Boršta“, ki se vzdiguje tik državne ceste. Mahni jo po kolovozni poti navkreber in kmalu si pri podružnici sv. Janeza Krstnika.

Kdaj je bila prvič zidana, se ne vé. Najbrže v 14. veku, ko se je češčenje sv. Janeza Krstnika po malteških vitezih razširjalo po Kranjskem.¹⁾ V ustnem izročilu se je le to ohranilo, da so imeli Ložani, preden so sezidali tu na gričku cerkvico, pri Vrbiču kapelico.

Znano pa nam je iz zapisnika o cerkvenih dragocenostih, da je tudi ta cerkev že stala leta 1526. Iz imenovanega zapisnika pa zvemo, da so ji en kelih z bakrenim stojalom pustili, vzeli pa so ji 14 funtov vinarjev v penezih.²⁾ Vizitacijski zapisnik z dné 14. julija leta 1631. pa nam o njej pové sledeče: „Cerkev je imela dva oltarja. Glavni in stranski na evangelijski strani, oba sta bila posvečena, a tudi oba brez vse potrebne oprave. Oba sta bila sv. Janeza oltarja. Cerkev je imela eno okno in dva zvonova. Okoli cerkve pa je bilo posvečeno, obzidano pokopališče.“ Škofov odlok se je pa glasil: „Glavni oltar se mora z vsem potrebnim oskrbeti, stranski pa naj se kot nepotreben odstrani iz cerkve. Tudi slikarije v prezbiteriju in zunaj cerkve naj se kot nespodobne odstranijo in pobelijo.“

¹⁾ Voditelj IV. str. 179.

²⁾ Izvestja muz. društva, 1895. str. 78.

Valvasor nam o tej cerkvici ne vé drugega povedati kakor le to, da se žegnanje obhaja v nedeljo po sv. Jerneju.¹⁾

V davnih časih pa je stalo na tem kraju gradišče, t. j. utrjen kraj, ki pa tudi v rimski dobi ni bil zapuščen, kajti, kakor znano, je vodila rimska cesta ravno pod tem hribom iz Nauportusa v Emono, t. j. z Vrhnike v Ljubljano. Še sedaj se okoli cerkve prav dobro pozna dvojni nasip, ki se razteza precej daleč na vzhodno stran. Verjetno je torej, da so na Logu že ob času Rimljanov stale hiše.

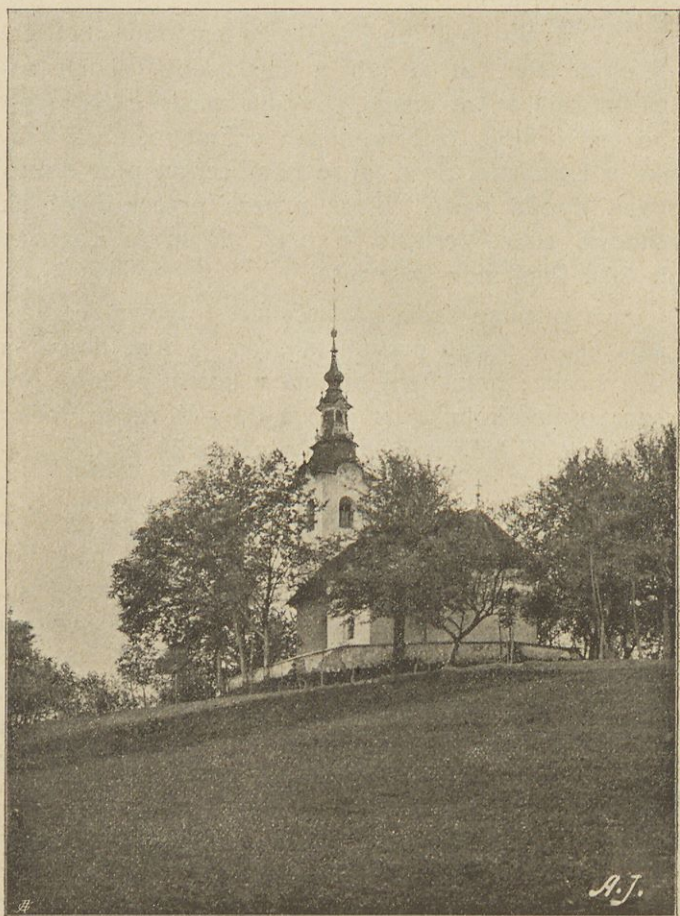
Pa pustimo sedaj gradišče ter si oglejmo cerkev. Ladja ima v tlorisu pravokotnik ter je 8 *m* dolga in 5,4 *m* široka; prezbiterij pa ima v tlorisu podobo polovice osmerokotnika ter je 5 *m* dolg in ravno toliko tudi širok. V ladji ima štiri, v prezbiteriju pa dve pravokotni okni.

Oltarji so trije. V glavnem oltarju, ki je pa preobilno pozlačen, je soha sv. Janeza Krstnika, nad njim pa je manjši kip Matere božje. Na listni strani sta sv. Janez Evangelist in sv. Pavel, na evangelijski strani pa sv. Ahacij in sv. Peter. Na vsaki strani je tudi po en steber, vrhu katerih stojita sv. Matija in sv. Primož. Kdaj je bil nov, ni znano; prenovil pa je tega in stranska oltarja leta 1868. podobar Leopold Götzl ter prejel za to 304 gld.²⁾

Stranski oltar na moški strani je posvečen svetemu Florijanu. Nad njim je v majhni vdolbini kip nebeške Kraljice, njemu na desni strani stoji sv. Blaž, na levi pa sv. Urban. Na menzi je podoba Srca Jezuso-

¹⁾ Valvasor, VIII. str. 788.

²⁾ Zapisnik o izdatkih.

Podružnica sv. Janeza Krstnika na Logu.

vega. Oltar na ženski strani je posvečen brezmadežni Devici Mariji, njej na desni je sv. Barbara, na levi sv. Katarina. Nad njo je kip sv. Jožefa, njemu na desni sv. Tomaža, na levi pa sv. Valentina. Na menzi stoji podoba Srca Marijinega. Trhljena in razpadla sta bila stranska oltarja že okoli leta 1833., kajti dné 14. junija leta 1833. je prosil župnik Jakob Hartmann okrajno oblastvo, naj mu dovoli volilo Mateja Seliškarja v znesku 40 gld. porabiti za napravo dveh novih stranskih oltarjev.¹⁾ V drugem dopisu z dné 29. avgusta leta 1834. pa župnik poroča, da se je sklenila pogodba s podobarjem Jožefom Kušlanom v Cerknici, da napravi stranski oltar Naše ljube Gospe.²⁾

Pasar Leopold Tratnik je napravil leta 1889. štiri nove po 65 *cm* visoke svečnike iz medi ter močno posrebrene za 40 gld.³⁾

Tlak je narejen iz opeke. V cerkvi je devet preprostih klopi, pri vratih pa majhen kamenit kropilnik. Sredi cerkve visi steklen lesteneč. Prižnice pa ta cerkev nima.

Na levi strani prezbiterija je prizidan majhen žagrad. S potrebnimi paramenti je cerkev dobro oskrbljena. Leta 1869. je podaril posestnik Ivan Rus z Loga št. 30 tej cerkvi nov kelih v vrednosti 70 gld.⁴⁾

Pri velikih vratih se vzdiguje proti nebu do strehe 13 *m* visok zvonik, v katerega je leta 1854. treščilo ter ga deloma požgalo, deloma pa razrušilo. Naslednje leto so zvonik popravili in na novo s ploščakom pokrili

1) Dopis v župnijskem arhivu.

2) Dopis v župnijskem arhivu.

3) Račun L. Tratnika z dné 21. avg. 1889.

4) Župnijska kronika, str. 14.

ter tudi strelovod popravili. Stroškov je bilo 500 gld.¹⁾ Leta 1872. je streho na zvoniku neki „hribovc“ po-barval,²⁾ leta 1874. pa so ga nad zvonovi obokali. Do tega leta sta visela v zvoniku le dva zvonova, od tedaj pa imajo tri.

Veliki tehta 15 st. 92 f. ter ima na klobuku podobe sv. Janeza Krstnika, sv. Janeza Evangelista ter križ. Namesto četrte podobe vidimo naslov zvonarja Alberta Samasse, št. 599 in letnico 1874. Ob robu je napis: „Janez Potočnik, župnik, Matthaeus Rus ino Matth. Remškar, klučarja.“ Ta zvon je veljal 1442 gld. 24 kr. Plačevali so Ložani po 50 kr. od orala zemlje. Drugi ima poleg podob sv. Janeza Krstnika, sv. Marka, sv. Luke, sv. Marjete na klobuku v vrhu napis: „A Fvlgvre et tempestate libera nos Domine,“ spodaj ob robu pa: „Opvs Caspari Franchi A. 1720.“ To je naj-starejši zvon v župniji. Tretji ima podobe sv. Janeza Krstnika, sv. Florijana, sv. Roka in v rožicah ležečega svetnika s križem v roki. Pod vrhom je napis: „A ful-gure et tempestate libera nos Domine,“ ob robu pa: „Anno 1727.“

V zvoniku je tudi ura, ki jo je leta 1860. na-pravil neki „Pseudo-Pirc“ za 308 gld.³⁾

Kakor smo zgoraj slišali, je bilo leta 1631. tudi pri tej cerkvi pokopališče; ni pa bilo mogoče dognati, kdaj se je opustilo. Sedaj pokopavajo zemeljske ostanke umrlih Ložanov pri župni cerkvi. Vendar pa je okoli cerkve nizko obzidje.

Nekdaj se je opravljalo v tej cerkvi redno sedem sv. maš vsako leto, sedaj pa se berejo naslednje dni:

1) Zapisnik o izdatkih.

2) Župnijska kronika, str. 16.

3) Zapisnik o izdatkih. — Župnijska kronika, str. 11.

sv. Blaža dan, v sredo po beli nedelji (pogorelska sv. maša), sv. Florijana dan, v torek križevega tedna (procesija), sv. Primoža dan, v god sv. Janeza Krstnika, v nedeljo po tem godu (patrocinij), v nedeljo po sv. Jerneju (žegnanje),¹⁾ na rožnivensko nedeljo, kak dan po vernih dušah (za mrtve te soseske), sv. Tomaža dan, dan pred svetim dnevom,²⁾ na svet dan (1 sv. maša),³⁾ v god nedolžnih otročičev, in kadar je žitna bera.

V 18. stoletju je bilo tudi na praznik sv. Štefana duhovno opravilo na Logu, po sv. maši pa blagoslavljanje soli.⁴⁾ Na veliko nedeljo je v imenovanem stoletju vikar blagoslovil zjutraj zgodaj velikonočno jagnje na Brezovici, Podlukovcem in v Dragomeru, potem pa je šel na Log, kjer je maševal in pridigoval, in nazadnje blagoslovil velikonočno jagnje.⁵⁾ Ta dan v župni cerkvi ni bilo sv. maše.

Leta 1631. je imela cerkev nekaj zemlje, ki jo je užival cerkvenik ter dajal cerkvi od nje 4 R. 40 kr., in še nekaj drugega sveta, ki je donášal 1 R. 26 kr. Tudi nekaj posojila je donášalo po 4 kr. od goldinarja na leto.⁶⁾ V listini z dne 9. maja 1811. l. beremo, da je imela ob istem času ta cerkev gozd, tri njive, dva travnika, kos brega in cerkvenikovo zemljišče.⁷⁾ C. kr. stav-

¹⁾ V 18. stoletju so bile na tan tudi večernice v tej cerkvi.

²⁾ Ta dan je v 18. stoletju vikar blagoslavljal hiše na Logu, v Dragomeru in Podlukovcem. (Directorium, 1716.)

³⁾ V 18. stoletju sta bili na svet dan na Logu dve svet maši, prva zjutraj zgodaj, druga ob 9. uri. V župnijski cerkvi je bila sv. maša le o polnoči. (Directorium, 1716.)

⁴⁾ Directorium, 1716.

⁵⁾ L. c.

⁶⁾ Vizitacijski zapisnik z dne 14. julija 1631.

⁷⁾ Listina v župnijskem arhivu.

binsko ravnateljstvo pa je cerkven gozd več let rabilo za kamnolom ter je cerkvi za leta 1822. do 1831. plačalo le 52 kr. Vsled tega se je župnik Jakob Hartmann pritožil na magistrat „als Vogtey“; toda ne ve se, ali je njegova pritožba imela kaj uspeha ali ne.¹⁾ L. 1854. je dobila cerkev „von einer kirchl. Hofstaat“ 4 gld. 32 kr. najemnine. Dandanes 1904. l. ima cerkev lastninske glavnice 878·60 K ter ustanovne glavnice za reducirane sv. maše 380 K, ki donašajo 15·96 K obresti.

Čudom se moramo pa čuditi, da vse napominano cerkveno posestvo dandanes uživa kot lastnik cerkvenik, ko vendar ni nikjer nobene pogodbe glede tega. Najbrže je vsled brezbržnosti poprejšnjih cerkvenih predstojništev za cerkvenika zastarela uživaška pravica in cerkev stoji zdaj sama na vrhu hriba v sredi tujega, poprej lastnega ozemlja.

Pozabiti ne smemo, da je l. 1895. potres to cerkev prav temeljito zrahljal tako, da so jo morali potem l. 1900. polovico podreti in nato nekoliko večjo, lepšo in primernejšo zgraditi. V to svrho l. 1898.²⁾ v Ljubljani napravljeni obris in stroškovnik se nanaša na sledeče:

1. Zidarska dela:

delavci	676·14 gld.
tlaka	453·18 „
materijal	1595·02 „

2. Tesarska dela:

delavci	228·58 „
materijal	437·58 „

O d n o s . . . 3390·50 gld.

¹⁾ Listina z dne 11. febr. 1835.

²⁾ Glej župni arhiv!

Prenos . . 3390·50 gld.

3. Streharska dela:

krovci	17·63	„
materijal	137·80	„
tlaka	17·66	„
4. Kleparska dela skupaj: .	30·38	„
5. Mizarska dela skupaj . .	149·40	„
6. Ključavničarska dela skupaj	142·30	„
7. Steklarska dela skupaj .	29·75	„
8. Pleskarska dela skupaj .	16·39	„
9. Oskrbovanje skupno . .	87·17	„

Torej skupaj . . 4018·98 gld.

Proračun za ograjni zid okrog cerkve in uravnavo prostora pa je znašal 768·77 gld.

Vsa prenovljena in povečana cerkev je zdaj 14·80 *m* dolga (prezbiterij sam 6 *m*), 5·80 *m* široka (prezbiterij 0·90 *m* ožji) ter 6 *m* visoka (prezbiterij 0·50 *m* nižji). Tlakana je v prezbiteriju z osmokatnimi, v ladji pa s čveterokatnimi belo, črno, rdeče barvanimi cementnimi ploščami, kar dela tlak prijeten za pogled. Vsa cerkev je osnažena, v ladji zeleno-rumeno, v prezbiteriju pa višnjevo-zeleno pobarvana po stenah ter obokana. V ladji so na vsaki strani po štiri pripravne nove klopi iz jesenovega lesa. Prižnica pa je v renesančnem slogu izdelana iz smrekovine. Kor za pevce, kamor drži 11 stopnic, je obokan ter sloneč na dveh slopih.

Prezbiterij, ki je nekoliko z ornamentiko okrašen, ima dvojce po 2·10 *m* visokih na vrhu polukrožno barvanih oken, ladja pa ima na vsaki strani po dvojce enakih s prozornim steklom. Žagrad, poprej na evangelijski, zdaj na listni strani prezbiterija prizidan, ima eno okno ter oratorij nad seboj, kjer je spravljena čedna mašna

obleka. Žagrad ima za $8 \cdot 10 \text{ m}^2$ prostora. Ondi je lesena omara za navadno cerkveno obleko in dva renesančna keliha. Žagrad ima dvojna, cerkev pa ena nova hrastova vrata pod korom.

Cerkve ima tudi l. 1884. novo bandero od rdečega damasta s podobama Matere božje kraljice in sv. Janeza Krstnika.

Oltarji so bili l. 1901. vsi trije prav okusno prenovljeni. To delo sta izvršila France Toman in Janez Gregorin z Brezja. — Kropilnika sta pod korom zdaj dva prav lična iz kamena izklesana.

Omenim naj končno še, da je zidarsko delo pri tej cerkvi napominanega leta prevzel domačin France Marinčič, mizarsko France Buh iz Horjula, tesarsko pa Jakob Škufca. Opeka za pokrivanje strehe se je navozila z Vrhnike. Vse delo pri tej zgradbi je veljalo prekoračivši stroškovnik okroglih 4500 gld. brez tlake, ki so jo dali vaščani, kar je pa tudi dokaj vredno. Vsi ti denarski izdatki so se pokrili s skupilom iz cerkvenega gozda.

Ko je bila ta stavba dodelana, so jo blagoslovili na kresno nedeljo 1901. l. Lahko rečemo, da je zdaj ta podružnica poleg one tudi prenovljene sv. Duha v Vnanjih Goricah ena najličnejših in prav prijaznih cerkvic.

Cerkvena ključarja sta dandanes pri tej cerkvi France Rus in Janez Remškar.

5. Podružnica sv. Lavrencija v Dragomeru.

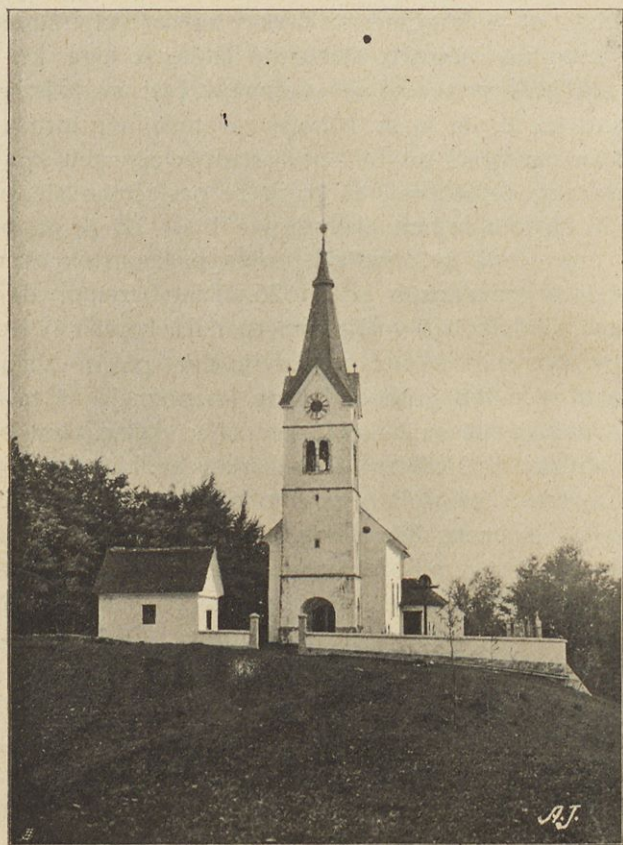
Približno 11 km od Ljubljane ter pol ure od župne cerkve stoji na prijaznem 378 m nad morjem visokem hribčku, „Grič“ imenovanem, mična cerkvice

sv. Lavrencija v Dragomeru. Pod ta zvon spadata vasi Dragomer s 36 hišami in 210 prebivalci in Podlukovec s 34 hišami in 194 prebivalci. Med ljudstvom je sploh ta misel, da je dragomerska cerkev najstarejša v župniji. Da je to res mogoče, sklepamo lahko iz tega, ker je bila ta cerkev nekdanj posvečena v čast sv. Nikolaju. Znano pa je, da je sv. Nikolaj zavetnik in priprošnjik ribičev; in ribiči so bili prvi stanovalci v teh krajih. Prav mogoče je torej, da so si že prvi stanovalci postavili na tem hribcu majhno svetišče. Da je pa bila res posvečena sv. Nikolaju, priča pa zapisnik o cerkvenih dragocenostih iz l. 1526. Tam beremo, da je cerkev sv. Nikolaja v Dragomeru dala 1 kelih.¹⁾ Kdaj se je posvetila v čast sv. Lavrenciju, pa ni znano; vendar je toliko gotovo, da sto let pozneje že ni bil njen patron več sv. Nikolaj, ker se v vizitacijskem zapisniku iz l. 1631. imenuje že cerkev sv. Lavrencija. V imenovanem zapisniku beremo o tej cerkvi sledeče: „Cerkev je imela dva oltarja. Glavni, posvečen v čast sv. Lavrenciju, je bil brez oprave; pa tudi na listni strani stoječ stranski oltar, ki je bil posvečen v čast sv. Nikolaju, je bil brez vse potrebne oprave. Cerkev je bila temna, vlažna in slaba, streha stara in raztrgana. V zvoniku sta visela dva zvonova. Pokopališče je bilo posvečeno in z zidom obdano.“ Škofov odlok se je glasil: „Cerkev se mora prenoviti, streha nova napraviti, okna povečati; preskrbeti se mora tudi vsa potrebna oprava, da bode vse v redu. Stranski oltar pa naj se iz cerkve odstrani.“ Valvasor²⁾ o tej cerkvi ne vé nič drugega povedati, kakor da se je žegnanje obhajalo

¹⁾ Izvestja, 1895, str. 78.

²⁾ Valvasor, VIII, str. 788.

v torek po veliki noči, ki je bil ob istem času še zapovedan praznik. Žegnanje pa se je kmalu potem, ko

Podružnica sv. Lavrencija v Dragomeru.

se je na Brezovici ustanovila samostojna duhovnija, prestavilo na drug čas, kajti l. 1714. se je pri župnijski cerkvi ustanovila že na drugem mestu omenjena bratovščina

angelov varihov, ki je imela torek po veliki noči za svoj glavni praznik.

Od te cerkvice je prav lep razgled po prostranem ljubljanskem barju; le proti severu zapirajo pogled v daljavo dragomerski hribi. Kdaj je bila sezidana, ni znano. Kakšna je bila prvotna cerkev, nam je znanega le toliko, kolikor se je ohranilo po ustnem izročilu. Ladja je bila prav tako velika, kakor je sedaj, kajti spodnji zid sedanje cerkve je ostal še od prejšnje. Podrli so jo namreč le do oken. Prezbitერიj pa je bil v stari cerkvi nekoliko manjši kakor je sedanji; strop pa je imela prejšnja cerkev raven in lesen. Že v začetku 19. stoletja je bila ta cerkev zelo slaba; ena cerkvenih sten se je hotela podreti. Zato so l. 1811. izterjali posojenih cerkvenih 43 gld., da so omenjeno steno nanovo sezidali.¹⁾ L. 1837. so napravili pri glavnem vhodu nove kamenite podboje. Naposled pa vsa popravila niso nič pomagala in treba jo je bilo temeljito predelati. Dne 8. julija 1840. l. je bila v stari cerkvi zadnjič sv. maša. V par letih je bila sedanja cerkev dodelana in sv. Lavrencija dan l. 1843. blagoslovljena. Zidal jo je Anton Knapič, takrat stanujoč na Brezovici.

Ladja in svetišče imata v tlorisu pravokotnik; prva je 8·60 *m* dolga in 5·80 *m* široka, drugo pa 6·70 *m* dolgo in 4·60 *m* široko. Glavni vhod je pod zvonikom, stranski skozi žagrad. V ladji ima na vsaki strani po dvoje pravokotnih oken, v prezbitერიju pa na levi eno pravokotno, na desni nad žagradom pa eno polukrožno okno. Vsa cerkev je pobeljena. Tlak je vložen iz opeke.

Oltarjev ima troje. Glavni je posvečen v čast sv. Lavrenciju, čigar soha stoji sredi oltarja; nad njim

¹⁾ Cerkveni račun za l. 1827.

pa je manjši kip Matere božje. Na straneh oltarja sta preprosta vhoda, skozi katera se gre za oltar, vrhu istih pa stojita na desni sv. Janez Evangelist, na levi pa sv. Mihael. Oltar ima tudi dva stebra, vrhu katerih sta na desni sv. Florijan, na levi pa sv. Rok. Namesto tabernaklja ima podobo sv. Alojzija.

V stranskem oltarju je na moški strani kip svetega Jožefa, ob straneh pa stojita na desni sv. Jedert, na levi pa sv. Matija. Na menzi stoji podoba kronanega Zveličarja. V oltarju na ženski strani je kip sv. Nikolaja, ob straneh pa stojita na desni sv. Marjeta, na levi pa sv. Juri. Pod glavno podobo pa vidimo podobo žalostne Matere božje.

Vsi trije oltarji so prav preprosti, a vendar čedni. L. 1865. je vse tri prenovil podobar Leopold Götzl iz Ljubljane. Tega leta so se oskrbele tudi nove oltarne slike in kupili za vse tri oltarje novi svečniki. Vse skupaj je veljalo 371 gld.¹⁾ Znatno vsoto je prispeval posestnik in ključar Blaž Gregorin iz Dragomera št. 19.

Na levi strani je preprosta pa lična prižnica. V cerkvi je tudi deset klopi in pri velikih vratih majhen kamenit kropilnik. Sredi cerkve visi v ognju pozlačen lesteneč. Desni strani prezbiterija je prizidan majhen žagrad.

Pri glavnem vhodu se dviga 33 m visok zvonik, ki je bil sezidan v letih 1840 do 1843. Kakor cerkev tako je bil tudi stari zvonik že zelo slab. Zato so l. 1823. izterjali dolg 17 gld., da so popravili zvonik.²⁾ Dne 18. oktobra 1869. l. je bilo tako hladno, da je tudi po dolini snežilo; toda še isti dan se je vreme toliko

¹⁾ Zapisnik o izdatkih.

²⁾ Urbarij podružnice sv. Lavrencija.

izpremenilo, da je začelo grmeti in treskati. Treščilo je v zvonik dragomerske cerkvice in v hipu je bila streha v ognju. Streha je sicer pogorela; da se pa ogenj tudi znotraj zvonika ni razširil in da ni napravil škode zvonovom, je pa zahvaliti pogumnega Frančiška Seliškarja, po domače Gorjančevega Franceljna, ki je srčno šel do zvonov ter toliko časa branil pred ognjem, dokler mu niso prišli z vodo na pomoč.¹⁾ L. 1871. so pogoreli zvonik nekoliko povišali, ga pokrili s škrlji, napravili nove jarme in strelovod. Naslednje leto so deli v zvonik tudi uro. Vseh stroškov je imela dragomerska soséska 1417 gld.²⁾

Skoro do najnovejšega časa sta bila v Dragomeru le dva zvonova; tretjega so napravili šele l. 1880. Veliki zvon tehta 19 st. Na vratu ima napis: „Albert Samassa, Laibach, No. 1011—1880“. Veljal je 1554 gld. 38 kr., drugih stroškov pa je bilo do 90 gld. Srednji tehta 10 st. in ima na vratu letnico 1752. Na klobuku je napis: „Jesvs Nazarens Rex Jvdeorum“, ob krilu pa: „Dvrch Feyr vnd Hitz bin ich geflossen — Zacharias Reidt hat mich gegossen in Laybach 1752.“ Mali tehta 5 st. in ima ob krilu napis: „No. 475. Opvs Antonii Samassa Labaci 1842“.

Tudi ta cerkev je pod vodstvom župnika in ključarjev: Tomaža Seliškarja in Lovrenca Vrhovca s potrebnimi paramenti dobro preskrbljena.

Okoli cerkve je 32 *m* dolgo in 20 *m* široko pokopališče, ki je pa bilo do l. 1885. mnogo manjše. Že l. 1884. se je pa razširilo in nanovo obzidalo, pa tudi nova mrtvašnica se je ob tej priliki sezidala. V god

¹⁾ Župnijska kronika, str. 14.

²⁾ Zapisnik o izdatkih.

sv. Lavrencija l. 1885. je pokopališče blagoslovil župnik Ivan Potočnik. Stroškov je bilo 268 gld.¹⁾ Zid okoli pokopališča je bil popravljen l. 1902. Prejšnje pokopališče je bilo nanovo obzidano l. 1855. za 85 gld.²⁾

Na pokopališču stoji križ, ki je bil narejen l. 1876. in je veljal 46 gld.³⁾ Nov kamenit podstavek pa je dobil l. 1885., kar priča vsekana letnica.

V 17. stoletju so šentpeterski kaplani opravili v tej cerkvi redno po 7 sv. maš na leto. Sedaj pa se bero te-le dni: sv. Agate dan, sv. Jurija dan, veliko-nočni ponedeljek, v sredo križevega tedna (procesija), šesto nedeljo po veliki noči,⁴⁾ v petek po sv. Jakobu (obljubljena maša) sv. Lavrencija dan,⁵⁾ v nedeljo po tem godu (patrocinij), v nedeljo po rožnivenški nedelji sv. Mihaela dan, na poljuben dan v čast sv. Florijanu, kak dan po vernih dušah (za mrtve te soseske), sv. Marjete dan, v god sv. Nikolaja in sv. Janeza Evangelista ter dve poljski sv. maši v poljubnem času. Tudi v praznik sv. Jožefa je bila v 18. in nekaj časa tudi v 19. stoletju sv. maša v Dragomeru.⁶⁾ Ustanovljene a od l. 1899. reducirane sv. maše se beró pri tej cerkvi za sledeče ustanovnike: Andrej Čamernik, Tomaž in Marija Seliškar, Jurij, France, Luka in Marija Čuden (od l. 1806.), Jakob Armič (od l. 1808.) in Blaž Gregorin z družino (od l. 1858.) Glavnica zanje v obligacijah naložena znaša 370·50K z obrestmi 15·56K za pokritje vsakoletnih opravil.

¹⁾ Zapisnik o izdatkih.

²⁾ L. c.

³⁾ L. c.

⁴⁾ V 18. stoletju je bila ta sv. maša na Vnebohod in pòpoldne so bile tudi večernice v Dragomeru. (Directorium, 1716.)

⁵⁾ Ta dan so bile v 18. stoletju tudi večernice v Dragomeru. (Directorium, 1716.)

⁶⁾ Directorium, 1716. — Matricula, 1805.

L. 1631. je imela cerkev okrog hriba nekaj zemlje s hišo, od česar je dobivala po 4 R. na leto. Od 20 krav je prejela po 16 kr. od vsake ter od nekaj posojila so plačevali dolžniki po 3 kr. od goldinarja na leto.¹⁾ L. 1811. je imela cerkev dve hiši, dve njivi, dva vrta in travnik; l. 1845. pa je imela „in verloosten Staatsschuldverschreibungen“ 160 gld.²⁾ Sedaj ima cerkev 5 oralov 501 štirj. sežnjev sveta in 345·42 K lastninske glavnice.

VIII.

Znamenja.

Različni so vzroki, zakaj se je to ali ono znamenje sezidalo; resnica pa je, da je vsem glavni vzrok verno srce istih, ki so jih postavili. V tej župniji je več zidanih znamenj in pri vsakem se hočemo nekoliko pomuditi.

Tri znamenja so prav blizu župne cerkve, ki pa nobeno ni prav staro. Pri teh znamenjih se beró evangelijski pri procesiji sv. Rešnjega Telesa. Za drugi evangelijski sicer še ni znamenja, toda nameravajo ga postaviti v bližnji bodočnosti. Najprej je bilo sezidano znamenje, stoječe ob vozni poti, ki se odcepi od državne ceste in pelje proti župni cerkvi. Sezidano je bilo leta 1886. in še isto leto dné 28. novembra blagoslovljeno. Blagoslovil ga je kanonik in dekan Anton Urbas. Slavnostni govor pa je imel kanonik Andrej Čebašek. Štirje kameniti stebriči nosijo svod in streho. Slika, ki jo je na opresni zid napravil Simon Ogrin z Vrhniške, nam predstavlja Lurško Mater Božjo. Vrh

¹⁾ Vizitacijski zapisnik z dne 14. julija 1631.

²⁾ Zapisnik o vrednostnih papirjih.

slike je napis: „Jaz sem neomadeževano Spočetje“; pod sliko pa: „Neomadeževana Devica, naša vedna pomočnica, prosi Boga za nas!“ Na zadnji zunanji steni, ki je obrnjena proti državni cesti, je naslikan sv. Jožef; na desni in levi zunanji steni pa sv. Janez Krstnik in sv. Anton puščavnik. Tudi ves ostali zid je s primernimi podobami in ornamentami okrašen. Pri tem znamenju rasteta dve lipi, ki sta bili vsajeni dné 23. novembra leta 1888. v spomin 40letne vlade presv. cesarja Frančiška Jožefa I. Za sezidanje tega znamenja je volil Matija Petrič z Loga primerno vsoto, in črki M. P., vsekani v kamenitem podstavku desnega stebra, bodeta varovali njegovo ime pozabljenosti.

Drugo znamenje, ki je prav tako sezidano, kakor prvo, je ono ob pešpoti proti župni cerkvi. Sezidano je bilo leta 1889. Dné 5. avgusta istega leta je je ob priliki birmovanja na Brezovici blagoslovil knezoškof dr. Jakob Missia. Glavna slika nam predočuje Srce Jezusovo; na desni in levi zunanji steni pa sta sv. brata Ciril in Metod. Le škoda, da teh podob ni napravil kak v svoji stroki izvežban slikar, temveč jih je neki mazač v besede pravem pomenu „spacal“ tako slabo, da mora vsakega v dno srca zaboleti, ko vidi te čudne obraze.

Tretje znamenje je tik pokopališča in je bilo sezidano leta 1891. Blagoslovil ga je o priliki nove maše o. Kajetana Kogejja dné 17. januarja leta 1892. kanonik in dekan Ivan Flis. Tudi to znamenje je prav tako sezidano, kakor prejšnje. Glavna podoba je narejena na platno in predstavlja Jezusov krst v reki Jordanu. Delal jo je Anton Jebačin in pokazal obilno svojo zmožnost. Nad podobo je napis: „Sv. Janez Krstnik, za nas Boga prosi!“ Na desni in levi zunanji steni sta podobi

sv. Matija in sv. Frančiška Serafinskega. Že pri prvem znamenju omenjeni Matija Petrič z Loga je volil v svoji oporoki loški soseski nekaj sveta. Iz dohodkov tega sveta pa se je postavilo to znamenje. Ob času potresa leta 1895. se je v tem znamenju dalj časa opravljala služba božja.

Obiščimo sedaj še druga znamenja v župniji. Podlukovcem pri Klajpčevi hiši stoji prejšnjim popolnoma podobno in prav lično izdelano znamenje. V podstavek vsekana letnica nam pove, da je bilo zgotovljeno leta 1887.; črki A. Č. pa nas spominjata Antona Čudna, ki je v svoji oporoki volil potrebno vsoto, da se je to znamenje postavilo. Podoba v znamenju nam predstavlja „Marijo pomočnico“. Na desni in levi zunanji steni sta podobi sv. Antona puščavnika in sv. Jožefa.

V Dragomeru pri Rusovi hiši je znamenje po zidanju podobno prejšnjim, le da je to kar pobeljeno, prejšnja so pa slikana. Razlikuje se pa tudi v tem od prejšnjih, da nima slikane podobe, temveč je v njem kip žalostne Matere božje z Jezusom v naročju. To znamenje in kip je dala napraviti leta 1877. posestnica Antonija Čuden, po domače Rusovka. Na kamenitih podstavkih je vsekano: „Ta kapela je blagoslovljena 9. maja 1877 od g. župnika Janeza Potočnika iz Brezovice. A. Č.“

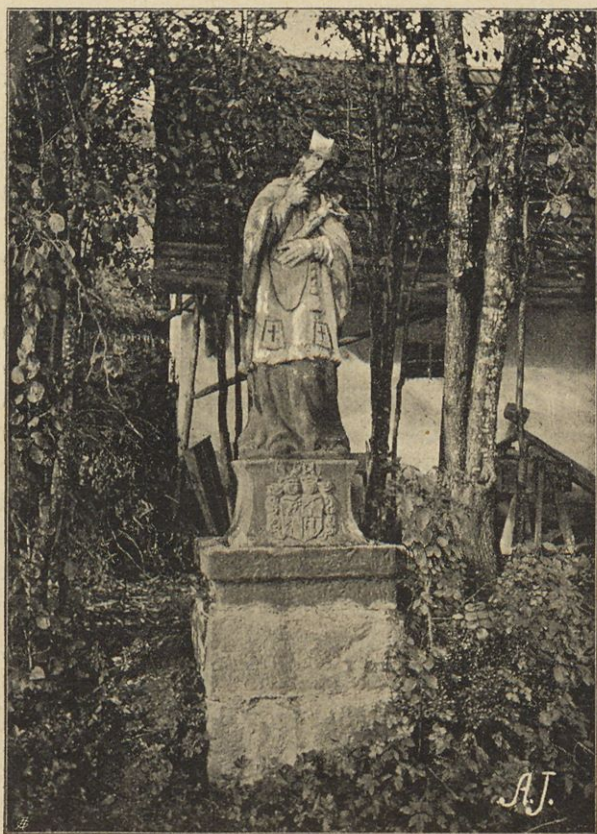
Ob občinski cesti v Dragomeru stoji šele leta 1895. sezidano znamenje, ki ga je spomladi leta 1896. slikal Anton Jebačin in dné 16. avg. leta 1896. blagoslovil župnik Anton Hočevnar. Zidano je prav tako, kakor prej omenjena. Glavna podoba v tem znamenju je sv. Anton Padovanski, slikana na platno. Na zunanjih stenah pa vidimo na desni sv. Florijana, na levi svetega Lavrencija in zadaj sv. Jožefa. Vse slike so prav

lične. Stroške je pokrtil Tomaž Seliškar, posestnik v Dragomeru, po domače Čudja.

Na Logu nasproti Vrbičevi hiši stoji znamenje podobno prejšnjim, le da je nekoliko globočje. Na oltarjevi menzi je spredaj vdolana mramornata plošča, v katero je vsekano: „M. P. 1842.“ To znamenje je dal torej napraviti Matija Petrič z Loga, po domače Vrbič, t. j. oče onega Matija Petriča, ki je volil del svojega imetja za znamenje na Brezovici. To znamenje je bilo že dvakrat slikano: prvič leta 1842., ko je bilo dodelano, in drugič leta 1858. Prve slike so bile neki jako slabe, zato je dal leta 1858. imenovani Matija Petrič iste odstraniti ter s sedanjimi nadomestiti. Glavna podoba nam predočuje prizor na gori Kalvariji. Sveto razpelo je leseno in na zid obešeno, Mati božja in Marija Magdalena pa sta ob straneh križa naslikani. Na levi notranji steni je podoba, ki nas v duhu vodi v vrt Getzemani, kjer Jezus poti krvavi pot; na desni notranji steni pa je naslikan Jezus k stebru privezan. Na levi zunanji steni vidimo podobo sv. Alojzija in na desni sv. Matija. Na sliki sv. Alojzija je v desnem spodnjem oglu letnica „1858“. V znamenju na stropu je podoba Boga Očeta; zunaj nad uhodom pa vidimo božje oko in pod istim napis: „Človek, spomni se, da te božje oko povsod vidi!“

Omeniti nam je sedaj še znamenja, ki stoji sredi vasi v Notranjih Goricah. Zidano je v podobi čveterostranega stolpiča, ki ima na vseh štirih straneh v primerni višini plitve vdolbine, v katerih so naslikane glavne podobe in pod temi je na vsaki strani še manjša vdolbina, katerih vsaka je istotako okrašena s primerno sliko. To znamenje je na opresni zid slikal Ivan Šubic leta 1872. Na severni strani je v zgornji

duplini sv. Martin, spodaj pa je upodobljen prizor, ko sv. Izidor moli, dva angela pa orjeta namesto njega.

Znamenje sv. Janeza Nepomuka na Brezovici.

Nad zgornjo podobo je napis: „Sv. Martin, prosi Boga za nas!“ Na vzhodni strani je zgoraj podoba Križanega z napisom: „Oče, v Tvoje roke izročam svojo

dušo!“ spodaj pa zadnja večerja. Na jugu je zgoraj sv. Florijan ter napis: „Sv. Florijan, prosi Boga za nas!“ in spodaj prizor, ko so sv. Janeza Nepomuka vrgli preko mosta v Veltavo. Na zahodni strani vidimo v zgornji duplini brezmadežno spočetje Marije Device z napisom: „Sv. Marija, prosi Boga za nas!“; v spodnji pa greh prvih staršev. V podstavku na vzhodni strani je vsekana letnica „1868“. To znamenje je postavila vas Notranje Gorice in je bilo blagoslovljeno v dan sv. Martina leta 1869. Stroškov je bilo 212 gld.¹⁾

Nekaj posebnega pa je kip sv. Janeza Nepomuka, ki stoji na Brezovici ob državni cesti pri Smodinovi hiši. Podstavek in kip sta kamenita. Na podstavku je izklesan grb Kuschlanov in letnica „1713“. Do l. 1895. sta bila podoba in podstavek nepobarvana; tega leta pa je nevešča roka ves kip z raznimi barvami pomazala in tako znamenje mesto lepše le grje napravila. Kdo je to znamenje postavil, se ne da prav določiti. Pripoveduje se pa, da se je nekoč Kuschlanova gospa ponoči peljala mimo tega kraja ter zapazila tu svojega rajnega soproga, Ivana Adama Kuschlana. V spomin na ta dogodek je dala napraviti to znamenje.

V župniji je še več križev ob poti, kar daje župljanom častno spričalo o njih vernosti. Jako okusen je tudi leta 1905. napravljeni kip presv. Jezusovega Srca na županovi vulgo „Grumovi“ hiši na Logu. V Vnanjih Goricah si je leta 1905. tudi gasilno društvo na svojem domu oskrbelo za 120 K krasen kip svetega Florjana, ki ga je sedanji g. župnik blagoslovil na binkoštni ponedeljek.

¹⁾ Zapisnik o izdatkih.

IX.

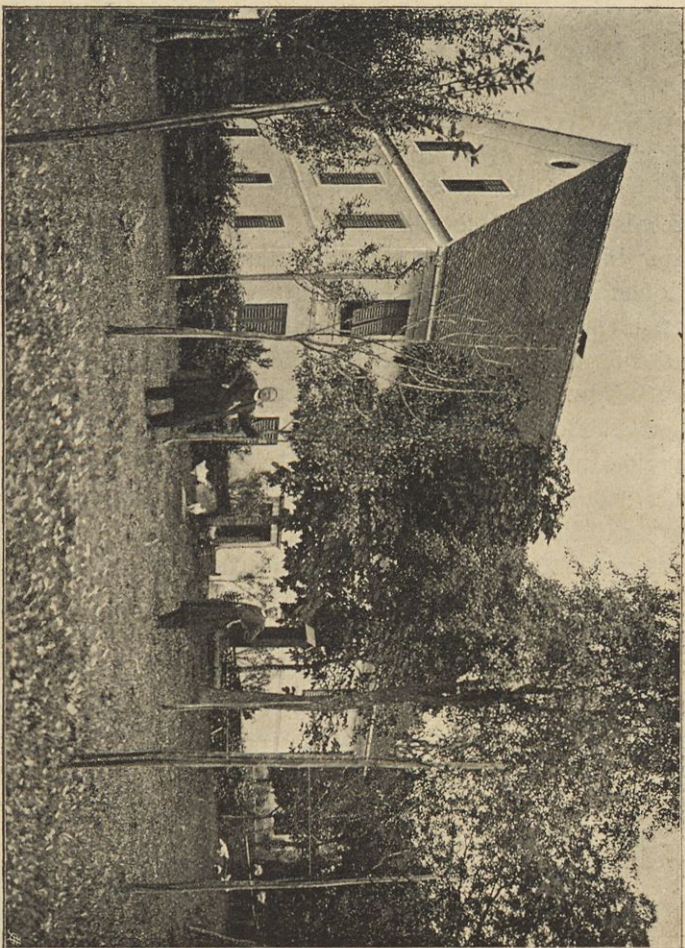
Župnišče.

Ko je bila l. 1702. na Brezovici duhovnija ustanovljena, je bil med drugimi pogoji tudi ta, da morajo Brezovičanje svojemu prihodnjemu dušnemu pastirju pripraviti primerno stanovanje. Brezovičanje so to seveda z veseljem obljubili storiti ter hitro poiskali prostor, kjer bi bilo primerno postaviti domovanje svojim bodočim duhovnikom. Najprimerneje se jim je zdelo postaviti župnišče v bližini župne cerkve; toda tam so bila že poslopja posestnika Gosarja. Kupijo torej od njega vsa poslopja s tem pogojem, da se do julija l. 1703. s tega prostora umakne. Gosar si je začel graditi novo bivališče ob veliki cesti, kjer še sedaj stoji; toda do pogojenega časa ga ni postavil, in ko je prišel jeseni l. 1703. prvi vikar, je moral isti stanovati nekaj časa v Kušljanovem gradu.¹⁾

„Directorium Mostalense“ iz l. 1703.²⁾ nam kaže na zadnjih straneh, da je že 11. vikar Lovro Zvoljenik popravljal prvotno vikarijatno hišo. Strešne opeke je porabil 1300 kosov s 102 korcema, kar je stalo 213 gld. Poleg tega pa je plačal še za zidarska, mizarska, tesarska in kovaška dela skupno 670 gld. 42 kr., torej skupaj: 883 gld. 42 kr. V tej svoti je zapopadenih tudi 22 gld. 33 kr., ki so se plačali za steklo osmih oken. Tesarji so bili: Matevž Rus, Jakob Kavčnik in Lovre Lipar.

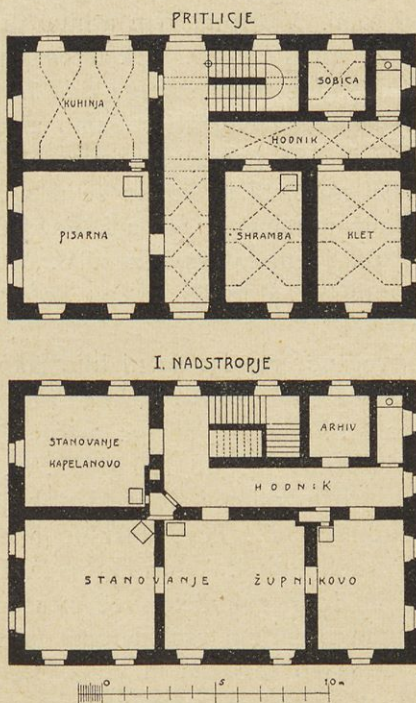
¹⁾ Župnijska kronika, str. 1.

²⁾ Hrani se v knezoškofijskem arhivu ter ima sledeči kronografikon: „*Deo oMnIpotentI aC sarCto AntonIo*“ na naslovni strani zapisan.

Župnišče na Brezovici

V pokritje napominanih stroškov so prispevali poleg vikarja domačina, ki je največ trpel, kakor sam pravi, tudi župljani, in sicer: Brezovičani 52 gld., Ložani 39 gld. 15 kr., Dragomerčani 59 gld., Plešivčani 25 gld.,

Zupnišče. Tloris.

Notranje Gorice 53 gld. 15 kr., Vnanje Gorice pa 31 gld. 30 kr., torej skupaj 260 gld.

Župnišče, ki se je zgradilo l. 1703., je bilo majhno in nizko. Kako je bilo pravzaprav veliko, se ne da določiti, pač pa lahko iz naslednjega sklepamo, da je

bilo jako majhno in za dva duhovnika gotovo pretesno. Čudno se nam zdi, da sta sploh bivala po dva gospoda v njem nad 40 let, t. j. od l. 1787., ko je prišel prvi kaplan, pa do l. 1830., ko so ga povečali. L. 1828. so stala popravila 62 gld. 50 kr. pri župnišču. Tlako so dali župljani sami. V župnijskem arhivu je neki proračun z dné 21 aprila l. 1859., v katerem župnik Hartmann pravi, da bode treba starega zidu 7[□] 3' podreti, potem pa več novega napraviti. Samo zidarsko delo brez materijala je bilo proračunjeno na 495 gld. 16 kr. Koliko je veljal materijal in koliko še drugo delo, se ne vé, ker dotičnih računov ni najti. Pač pa nam drug izkaz pove, da je moral vsak zemljak dati 6 gld. za popravilo župnišča, a molči pa, po koliko so dajali hišniki in gostači.

Dasi povečano, vendar še ni bilo tako, kakor bi moralo biti. Sobe so bile jako nizke in zato so l. 1856. vse stropce vzdignili za 1¹/₂ čevlja; napravili so nova vrata itd. in stroškov je bilo 170 gld. k. v., ki so jih pa župljani s prostovoljnimi doneski pokrili.¹⁾ Da je pa dobilo župnišče tako lice, kakršno ima sedaj, se je pa najbolj trudil župnik Anton Hočevár. L. 1895. so delali zidarji in drugi rokodelci več mesecev, da so napravili dušnim pastirjem vsaj deloma primerno stanovanje. Povečala so se okna in vrata, stari podi so se nadomestili z novimi, nekatere sobe so dobile nove peči; pa tudi kuhinja in klet sta se primerno popravili. Vse delo, ki ga je prevzel zidarski mojster Martin Kogovšek iz Horjula, je veljalo 4473 gld. 23 kr. Za pokritje stroškov je dal župnik Anton Hočevár 1047 gld. 61 kr.; 150 gld. se je dobilo državne podpore in ostalo so plačali župljani v štirih letih pri občinskih dokladah.

¹⁾ Župnijska kronika, str. 8.

Posebnih znamenitosti v župnišču ni; le ako gremo pod streho, vidimo tam lahko prejšnji križev pot in nekdanji tabernakelj, ki smo ju pa že na drugem mestu omenili.

Sedanje sicer prijazno župnišče, ki je bilo že mnogokrat predelano, meri 18 *m* dolžine, 12·50 *m* širine in je do strehe 6 *m* visoko. V prvem nadstropju ima župnik tri sobe, kaplan pa eno; v pritličju se nahaja hištrna, ki služi obenem tudi za pisarno, kuhinja, klet in shramba za jedila. Kljub temu pa je župnišče z ozirom na sedanje razmere in potrebe najmanj za tri sobe premajhno.

Prvo gospodarsko poslopje pri župnišču je bilo gotovo tudi že l. 1703. postavljeno. Toda o gospodarskih poslopih ne najdemo dol. 1870. nikakega poročila. Knjiga o stroških nam pove, da je bilo l. 1870. postavljeno novo gospodarsko poslopje za 1745 gld.¹⁾ To pa ni imelo obstati dolgo; temveč že dné 7. oktobra l. 1878. ga je uničila strašna moč ognja. Goreti je začelo pri sosedu Antonu Slanu, kjer mu je pogorelo stanovanje in gospodarsko poslopje, pa tudi župnijski hlev je bil žrtev ognjenemu elementu. Škode je bilo do 1500 gld. (pri sosedu do 4000 gld.). Sicer so bila poslopja zavarovana; ne pa tako tudi krma, ki je je v obeh krajih obilno zgorelo.²⁾ Meseca aprila l. 1879. se je začelo popravljati, kar je zopet precej veljalo. Iv. Novak iz Notranjih Goric št. 7. je napravil ostrešje za 300 gld. Opeka za pokritje strehe je veljala 200 gld. Ivan Pezdir z Brezovice št. 13. je postavil pod za 70 gld.; drugo lesnino pa je preskrbel Fr. Vrhovec iz Dragomera št. 16. za 60 gld. Zidarska dela so veljala 80 gld. in

¹⁾ Zapisnik o izdatkih.

²⁾ Župnijska kronika. str. 26.

opeka za zidanje 45 gld.; torej vsega skupaj 755 gld. Tako je imela župnija v teku devetih let dvakrat obilno stroškov.¹⁾

Poleg župnišča je prostoren vrt, ki ga je zlasti župnik Anton Hočevnar kaj okusno uredil. Pred župniščem je zasadil mnogo mladega sadnega drevja, več starega pa odstranil. Novo, spodaj zidano, zgoraj leseno ograjo je dobil vrt l. 1856.²⁾; lepi zgornji del pa se je l. 1895. zopet z novim zamenil.

L. 1877. so skopali pred župniščem 5 m globok vodnjak, ki je veljal 157 gld.³⁾

Pišoč o dohodkih župnikovih, naj omenim, da je bilo l. 1818.⁴⁾ župniku zaračunjenih 300 gld. dohodkov plače in sicer:

1. Posestvo je donášalo čistega	20·40 gld.
2. Kolektura (drva, žito, predivo, seno in denar) je znašala	209·13 „
3. Štola in drugo	8·33 „
4. Ustanovljene maše	7·15 „
5. Kongrue se je (po odbitih stroških 12·19 gld. od dohodkov) dalo	66·38 „

Torej: 312·19 gld. — 12·19 gld. = 300 gld.

Leta 1861. so bili pa župnikovi dohodki sledeče zaznamovani: Posestvo je donášalo 30·49 gld., štola 12·50 gld., ustanovljene maše 52·34 gld., kolektura (42 mernikov pšenice, 31½ mernikov prosa, 18 mernikov

1) Župnijska kronika, str. 27.

2) Tam, str. 8.

3) Zapisnik o izdatkih.

4) Knezoškofijski arhiv.

ajde, 3 mernike ječmena, 45 voz drv à 20 kr., 103 funte prediva, 28 stotov sena) pa 168·20 $\frac{1}{2}$ gld. C. M., kar znaša skupno 264·33 $\frac{1}{2}$ gld. Ker pa se je od tega odbilo 31·06 gld. stroškov, se je k ostanku 233·27 $\frac{1}{2}$ gld. dodalo še 35·33 gld. kongrue. Kaplanska plača pa je znašala takrat 210 gld. a. v.

Po najnovejši postavi iz l. 1885., dopolnjeni l. 1898., pa je župniku odmerjene 1400 K plače, kaplanu pa 600 K. Ker so izključene ustanovljene maše in štola, se je dopolnilo kongrue povečalo obema.

H kaplanskim dohodkom moram še pripomniti, da so se župljani l. 1803. sami zavezali kot priboljšek prispevati vsakokratnim kaplanom na leto 150 gld. Ta znesek se razdeli na posamezne vaščane takole: Brezovica daje 40 gld., Dragomer 25 gld., Log 25 gld., Notranje in Vnanje Gorice vsaka po 30 gld. Žal, da niso dali te zavezbe oblastem potrditi.

* * *

Omenimo sedaj še prav na kratko mežnije. Koj ob ustanovitvi župnije l. 1703. se je cerkveniku odločila v stanovanje Gosarjeva bajta. Ta je stala severno od cerkve nasproti župnišču. Ko se je l. 1855. ustanovila na Brezovici šola, je prevzel cerkvenikovo službo vsakokratni učitelj. Nova šolska postava pa je ti službi ločila in novi cerkvenik je imel stanovanje v pritlični sobi šolskega poslopja. L. 1882. se je pa enorazrednica razširila v dvorazrednico in cerkvenikova soba se je spremenila v učno sobo za II. razred. Stara mežnija, je pa nekoliko prej, namreč 23. januarja l. 1882. pogorela. Misliti je bilo torej treba na novo mežnijo. Zidali so jo severno od župnišča spomladi l. 1883. Delo so po konkurenčni poti prevzeli peteri tukajšnji posest-

niki za 2756 gld. Zidanje je vodil Martin Kogovšek iz Horjula; tesarsko delo pa Ivan Vampelj iz Vnanjih Goric.¹⁾

Zapisnik z dné 9. septembra 1788.²⁾ nam kaže, da so župnemu cerkveniku dajali župljani v denarjih 93·29 gld. (Brezovica 17·43 gld., Dragomer 17·43 gld., Log 22·46 gld., Vnanje Gorice 20·14 gld., Notranje Gorice pa 15·03 gld.), kolekture žita (pšenice 28 mernikov, rži 3 mernike, prosa 18 mernikov, ajde pa 41½ mernika) pa 90½ mernika skupaj, kar se je cenilo na 65 gld. tedanje veljave. Kaki so pa dandanes cerkvenikovi dohodki, ki je obenem tudi organist, se razvidi iz popisa šol in učiteljev.

X.

Duhovni pastirji.

Od ustanovitve župnije pa do l. 1787. je bil na Brezovici le po en duhovni pastir. Imenoval se je vikar, prvotno tudi podvikar, ker je bil še nekoliko odvisen od šentpeterskega vikarja, nekateri so se imenovali celo samo kurati. L. 1787. pa je dobil vikar tudi duhovnega pomočnika; a večkrat se je pripetilo, da ga tudi po leto dni ali pa še dalje ni bilo. L. 1862. pa je postal tukajšnji župnijski vikarijat prava župnija in vikar je dobil naslov župnika.

V naslednjem podajam imena in kratke životo-pisne črtice vseh tu službujočih duhovnih pastirjev.

A. Samostojni duhovni pastirji: vikarji ali župniki.

1. Mag. Ahacij Stržinar (1703—1707) se je rodil dne 11. maja 1676. na Suhi v Škofji Loki; v mašnika je bil posvečen v Vidmu na titel Slugovih pose-

¹⁾ Župnijska kronika. str. 38.

²⁾ Knezoškofijski arhiv.

stev na Suhi l. 1702. Na Brezovico je prišel meseca oktobra l. 1703. in je ostal tu do februarja l. 1707. Nato je bil do l. 1713. spovednik pri klarisinjah v Ljubljani; tega leta je pa postal župnik in komisar v Gornjem gradu, kjer je služboval 20 let. Tu je l. 1715. pristopil kot ud k mengiški bratovščini sv. Mihaela. On je začetnik slavne božje poti pri Sv. Ksaveriju na Stražah in ustanovnik tamošnje cerkve. L. 1733. se je župniji odpovedal in se podal k Sv. Ksaveriju; kjer je še več let s posebno gorečnostjo deloval. Umrl je poln zaslug dne 17. maja l. 1741. v Nazaretu; pokopali so ga pa pri Sv. Ksaveriju. Gornjegraška mrtvaška knjiga ima o njem: „1741 Maii 17. diuturnam et anxiam infirmitatem tolerans eamque summa cum patientia superans miseram mortalitatem cum felici, ut pie ac indubie ominamur, immortalitate cummutavit Adm. R. D. Achatius Sterschiner, A. A. L. L. et Phliae Mger et S. Thlgiae auditor emeritus Viennae, quondam ob insignem sacrae Asceseos Spiritum Sanctimonialium S. Clarae Labaci Confessarius, dein multa segete Oberburgensis Parochus et Commissarius, quo in officio summa laude gesto Anno 1715. die 3. Decembris primum decantatae per utrumque orbem Xaverianae devotionis jecit fundamentum, ob quam merito eidem zelosissimo viro Sacerdoti ecclesiasticae indefesso animarum venatori tot in coelo immarcescibilis gloriae nectuntur coronae, quot in Xaveriano loco numerantur aut numerabuntur ad suum supremum finem animae conversae, hujus venerandae exuviae e Monasterio Nazarethano, ubi ob dudum susceptum tertium S. P. Francisci Ordinem infirmus delitescere et mori amabat, die 18. Maii ad Thaumaturgum locum advectae et teste copioso clero et populo ad Cryptam S. V. et M. Bar-

barae sepultae et reconditae sunt aetatis laboribus fractae et ideo non adeo magnae utpote 66 annorum, sed virtutibus et meritis plenae.“¹⁾ Stržinar je izdal tudi slovensko pesmarico, ki ima sledeči naslov: „Catholish kershanskiga vuka peissme, katere se per kershanskimu vuko, boshyh potyh, per svetimu missionu, ino slasti per svetimo Francisco Xaverio na strashe Gorniga Grada fare nuzno poyo, pogmyrane ino na svitlobo dane skosi Ahaza Stershinerja. V nemshkim Gradcu per Widmanstadianskih erbizhah 1729“²⁾ in pa „Pisseem Od teh velikih Odpustikov te Svete Krishove Poti per te novi Cerkvi Svetiga Francisca Xaveria v' Gornim Gradu. Superiorum Permissu. Labaci. Formis J. G. Mayr, Incl. Prov. Carn. Typ. 1730.“³⁾

1) Slovensko se glasi: „17. maja l. 1741. se je preselil po dolgotrajni in mučni bolezni, katero je pa z največjo potrpežljivostjo prenašal, v blaženo večnost — kar smemo brez dvoma upati — preč. g. Ahacij Stržinar, učenik modroslovja in zaslužni slušatelj bogoslovja na Dunaju. Znan kot izvrsten ascet je bil najprej spovednik pri klarisinjah v Ljubljani (Še prej je bil vikar na Brezovici. Opomba pisatelja.) potem pa župnik in komisar velike gornjegraške župnije, kjer je opravljal svojo službo z največjo vnemo. 3. decembra l. 1715. je položil temelj slavni božji poti sv. Ksaverija, za kar je ta goreči duhovnik in neutrudljivi dušni pastir gotovo prejel v nebesih toliko vencev nevenljive slave, kolikor duš se je in se bode še spreobrnilo na tej božji poti. Zadnji čas je preživel kot tretjerednik v samostanu v Nazaretu, kjer je umrl tiho in svetu odmaknjen. Njegove častitljive telesne ostanke so prenesli 18. maja na božjo pot k sv. Ksaveriju, kjer so ga vpričo obilo zbrane duhovščine in ljudstva položili v kripto device in mučenice sv. Barbare. Umrl je ne toliko radi visoke starosti — bil je 66 let star — temveč bolj radi sicer trudapolnega toda krepostnega in zaslug polnega življenja.“

2) M. Slekovec, Odlični Kranjci, str. 69.

3) Učiteljski Tovariš, 1884, str. 41.

2. Mag. Valentin Hočev ar (1707—1719) je bil rojen v Ljubljani ter je študiral na tamošnjem jezuitskem gimnaziju. Posvetili so ga na naslov Ernesta Engelberta Fabijaniča, in sicer v subdijakona dne 26. marcija na veliko soboto 1701, v dijakona še istega leta dne 21. maja, v mašnika pa dne 11. marcija 1702. v Ljubljani. Postal je magister modroslovja in baccalaureus bogoslovja. V cerkvi sv. Štefana na Dunaju je imel govor, ki je bil tiskan pod naslovom: „Columna ignis in nocte, in D. Joanne Apostolo et Evangelista, Inclytae Facultatis Theologicae Tutelari pridie Nonas Maji publica laudatione exhibita 1704. Viennae typ. Joa. Greg. Schlegel.“¹⁾ Meseca februarja l. 1707. je prišel na Brezovico. L. 1716. je sestavil direktorij, po katerem so se brezoviški vikarji ravnali skoro 100 let. Hočev ar je tudi ustanovil bratovščino angelov varuhov in vseh svetnikov, o kateri smo že na drugem mestu obširneje govorili. Dne 28. septembra l. 1719. je dobil dekret za vikarja v Bohinju pri Sv. Martinu v Srednji vasi, dne 18. oktobra ga je generalni vikar v Ljubljani umestil in dne 30. oktobra je nastopil novo službo. V Bohinju je pisal župnijsko kroniko od svojega nastopa do l. 1732. Zakaj ni pisal tudi pozneje, ni znano. Umrli je na velikonočno nedeljo l. 1737.²⁾ Na Brezovici je ustanovil zase več sv. maš, ki se še dandanes opravljajo.

3. Mag. Pavel Rajko Franchi (1720—1724) se je rodil v Vidmu na Laškem. Bil je magister modroslovja in emeritus bogoslovja. Za Brezovico je prosil dne 15. decembra 1719, jo dobil in prišel ob novem letu

¹⁾ A. Dimitz, Geschichte Krains, IV., str. 121.

²⁾ Za te podatke bodi izrečena dostojna zahvala č. g. župniku J. Berlicu v Srednji vasi v Bohinju.

l. 1720. ter je bil tu do dne 5. marcija l. 1724., ko se je preselil za vikarja k Sv. Petru v Ljubljano, kjer je deloval do oktobra l. 1737. Bil je zgleden, goreč in delaven duhovnik.¹⁾ Bil je sin ljubljanskega zvonarja Gašperja Franchi, kateri je v ljubljanski stolnici záse in za Pavla ustanovil več sv. maš. Preden je prišel na Brezovico, je kaplaňoval v Šmartinu poleg Kranja eno leto.

4. Mag. Sebastijan Pogačar (1724—1729). Rodil se je v Zgornjih Gôrjah dne 17. januarja l. 1693. Bogoslovje je dovršil v Gradcu, nižje redove je prejel od ljubljanskega škofa Kauniza 16. marcija l. 1715., mašništvo pa od pičenskega škofa Jurija Marottija l. 1725. Bil je tudi doktor bogoslovja.²⁾ Služil je pet mesecev za kaplana v Braslovčah, na Straži pri Gornjem gradu štiri mesece, v Pilštanju ob Sotli šest mesecev, v Št. Petru pod Gorami eno leto, na Sori od 1723—1724, na Brezovici kot vikar od 1724 do marcija l. 1729., v Kranju tri leta, v Radovljici kot vikar pet let, kjer je l. 1734. pristopil kot ud k mengiški bratovščini sv. Mihaela, v Srednji vasi v Bohinju je župnikoval pet let, potem na Igu od l. 1742., z Iga je šel radi zdravja na Soro l. 1749. in od tam l. 1755. v Ljubno. Pogačar je skoval več latinskih pesmi moralnega obsega in brez števila kronogramov.³⁾ Že na Sori sklene za trdno, ondi počakati zadnjo uro, a je vendar umrl v Ljubnem na Gorenjskem vsled mrtvouda dne 7. decembra 1762. Bil je pobožnega srca in poln zaupanja v Boga, a kakor je videti, prav zadovoljen pa le ni bil nikjer.

¹⁾ Protokol, št. 48, str. 89., v knezoškofijskem arhivu in kapit. arhiv.

²⁾ Zgodov. zbornik, str. 429.

³⁾ A. Koblar, Zgodovina sorske fare, str. 82.

5. Frančišek Jakob Strupi (1729—1730)¹⁾ je služboval kot vikar na Brezovici od 14. marcija l. 1729. do aprila l. 1730., ko je šel župnikovat na Jesenice do l. 1733., a dne 20. februarja se preseli v večnost. Porojen v Kranju dne 24. julija 1701., je bil po zadobljeni dispenzi glede nedoletnosti v mašnika posvečen dne 10. avgusta 1724. Mož ni bil zdrav, zato se je preselil z Jesenic v svoj rojstni kraj, kjer je ostavil to solzno dolino star šele 32 let.

6. Andrej Oglar (1730—1738), nečak „Karbonarijev“, je zagledal beli dan dne 30. novembra l. 1683. v Naklem h. št. 39. v mašnika je bil posvečen dne 3. marcija 1708. Na Brezovici je bil kot vikar od aprila 1730. do decembra l. 1738. Od l. 1739. do svoje smrti dne 12. septembra l. 1766. je bil vikar v Križih pri Trziču. 83 letnega starčka, zlatomašnika, je pokopal vpričo 13 duhovnikov tedanji župnik kranjski Ivan Kraškovec.²⁾ Kot braslovški kaplan je prosil dne 17. marcija 1730. za Brezovico ter jo tudi dobil.³⁾

7. Mag. Karol Jožef Marburger (1739—1741) je bil magister modroslovja in doktor bogoslovja. Na Brezovici je deloval kot vikar od novega leta 1739 do 24. aprila 1741, ko se je preselil v Pilštanj na Štajersko, kjer je služboval do l. 1748. Porojen v Ljubljani je bil v mašnika posvečen v soboto „Sitientes“ dne 1. aprila 1724. Sprva je kaplanoval na Jesenicah eno leto. L. 1737. je bil kurat v Ljubljani. Župnikoval je v Laa na Avstrijskem, l. 1748.—1750. na Ovsišah pri Podnartu na Gorenjskem, odkoder se je preselil kot cesarski

1) Škofijski arhiv: Protokol, št. 49. in 50., ter jeseniški in kranjski župnijski arhiv.

2) Vrhovnik-Koblar, Zgodovina nakelske fare, str. 101.

3) Škof. arhiv: Protokol, št. 50, str. 16.

župnik v Gorje pri Bledu. Tukaj pa ostavi svet dne 7. januarja 1754. Polože ga v kripto župnijske cerkve.¹⁾

8. Janez Krst. Pitterle (1741—1747)¹⁾ je služboval na Brezovici od 24. aprila l. 1741. do 1747. Mestna zibelka se mu je zazibala v Kranju dne 3. avgusta 1702. V mašnika so ga posvetili dne 11. junija 1729. v Ljubljani. Služboval je kot kaplan od sv. Mihaela 1731 v Šmartinu poleg Kranja do novega leta 1733., pet let v Mošnjah, eno leto v Gornjem gradu, tri leta v Lučah na Štajerskem, odkoder je prišel na Brezovico. Odtod se je preselil v Kranj za tri leta. Potem je župnikoval na Ovsišah v l. 1749.—1771., ko se je opešal na očeh in rokah preselil v pokoj v svoj rojstni kraj, kjer je umrl dne 21. marcija 1773.

9. Jernej Jambšek (1747—1758)¹⁾ je bil na Brezovici od l. 1747. do svoje smrti. Pokopan je bil na Brezovici dne 5. novembra l. 1758., star 60 let. Beli dan je zagledal v Kranju dne 11. avgusta 1698. V mašnika so ga posvetili na veliko soboto dne 20. aprila 1726 v Ljubljani. Služboval je tudi štiri leta v Šmartinu poleg Kranja (1730—1734).

10. Frančišek Karner (1758—1765) je prišel na Brezovico v decembru l. 1758. ter je bil tu dne 9. decembra l. 1765. pokopan, v starosti 54 let. Bil je dolgo časa bolan in je imel dve leti namestnika Janeza Jurija Carlstädterja. Bil je Ljubljčan in v mašnika posvečen dne 18. septembra 1734 na titel gospostva „Thurn“ grofa Balt. Žige pl. Gallenberg. L. 1745.²⁾ je

¹⁾ Ordin. zapisnik v škofijskem arhivu ter arhivi imenovanih župnij.

²⁾ Protokol, št. 52, str. 490., v knezoškof. arhivu.

kaplanoval pri Sv. Mihaelu v Junski dolini. L. 1738.¹⁾ je bil kurat pri Sv. Ksaveriju na Stražah, l. 1743. pa provizor v Trbovljah

11. Lovro Zvoljenek (Suollenigk) (1766—1784) je zagledal luč sveta v Vnanjih Goricah dne 30. julija l. 1716. Od julija l. 1743. je večkrat nadomestoval tukajšnje vikarje. L. 1748. je služboval pri Sv. Joštu nad Kranjem. Na šentjanžev dan l. 1765. pa se je preselil sam na Brezovico kot vikar, kar je bil do svoje smrti. Umrl je na Brezovici dne 29. aprila l. 1784. Tudi ta je imel za časa bolezni namestnika, avguštinca patra Feliksa, ki je še tudi po Zvoljenkovi smrti opravljal do nove namestitve vso župnijo. V mašnika so ga posvetili na naslov Kušljanovega posestva barona Karola Valentina dne 13. aprila 1743 v Ljubljani. On je župnišče prenovil l. 1767. — Administrator v Podčetertku na Štajerskem je bil l. 1748—1753.

12. Ivan Werhand (1784—1797) je prišel na Brezovico dne 16. julija l. 1784. in je bil tu do l. 1797. Umrl je v Ljubljani dne 6. aprila l. 1797. Cerkvi sv. Antona na Brezovici je zapustil 30 gld.²⁾ Porodil se je v Vodica l. 1745.³⁾ študiral je moralko in jus v Ljubljani, kjer je bil dne 15. maja 1769. v mašnika posvečen na naslov gospostva „Croysenbach“. Bil je zmožen duhovnik in dober govornik. Služboval je l. 1774. v Krajini, pozneje pa v Kranju.

13. Andrej Slejko (1797—1802) se je porodil v Zapužah pri Vipavi dne 4. novembra l. 1754.; posvečen je bil v Gorici dne 25. januarja l. 1778. Od

¹⁾ M. Slekovec: Odlični Kranjci, str. 36.

²⁾ Zapisnik o izdatkih.

³⁾ Pravo ime njegovo je Brgant = Werganth = Werhant; glej ordinac. zapisnik in oni l. 1788. v škof. arhivu!

junija do konca oktobra l. 1782. je bil kaplan v Slivnici pri Mariboru; l. 1783. je bil vikar v Trebnjem skozi več let, še l. 1788.; l. 1797. je bil kaplan na Vrhniku, od tam pa je prišel meseca maja l. 1797. za vikarja na Brezovico. Meseca aprila 1802 je šel za župnika in dekana v Škocijan pri Dobravi, kjer je bil še l. 1812. Nato se je preselil za lokalnega kaplana na Bučko, leta 1826. pa je šel v pokoj v Šmarjeto, leta 1827. v grad „Neustein“ pri Studencu, l. 1829. v Ljubljano, l. 1830. v Radomlje pri Kamniku, l. 1831. zopet nazaj v Ljubljano, kjer je kot zlatomašnik v Gospodu zaspal dne 26. decembra 1834, star 80 let. Bil je korpulenten, a slabih pljuč, dober govornik, vzgleden, goreč duhovnik, bistrega uma. — Bil je tudi od l. 1783.¹⁾ ud bratovščine sv. Mihaela v Mengšu.

14. Inocencij Köhrer (Khörrer) (1802—1806) je zagledal luč sveta v Ljubljani dne 26. julija l. 1767.; mašništvo je sprejel dne 23. oktobra l. 1791. Služboval je v Naklem kot subsidijarij od januarja l. 1792. do Jurijevega l. 1794. odtam se je preselil za kaplana v Dol, l. 1799. pa za stolnega kaplana v Ljubljano. Dne 21. aprila l. 1802. je prišel na Brezovico kot župni upravitelj, a je že meseca majnika postal pravi župnik. Dne 25. novembra l. 1806. je šel za vikarja v Podbrezje, kjer je umrl dne 6. decembra l. 1829. L. 1805. je spisal „Matriculo“, iz katere smo tudi za ta zgodovinski spis posneli marsikatero zrno. Vzrok, da je Brezovico zapustil, je bil, kakor sam pravi, nezdravi zrak, največ pa prihod sovražnikov, ki so mu mnogo strahu, pa tudi poškodovanja napravili.

¹⁾ Zgod. zbornik št. 30, str. 478.

15. Nikolaj Cipriani (1806—1827) se je rodil v Kormonsu na Furlanskem dne 3. oktobra l. 1760. Na Brezovici je služboval najprej kot kaplan od l. 1787. do l. 1788. Pozneje je bil vikar v Kresnicah do l. 1795.; vikar v Horjulu do l. 1806. in od meseca decembra l. 1806. vikar — ali kakor je sam trdil — župnik na Brezovici. Deloval je tu nad 20 let in je tudi na Brezovici dne 12. decembra l. 1827. umrl za vodenico.¹⁾ Vse svoje premoženje, kar ga je imel na Kranjskem, je zapustil za brezoviške reveže in je tako ustanovil tukajšnji župnijski ubožni zaklad. Zapuščina je znašala okoli 1800 gld. k. v. Posestva v svoji domovini, na Laškem, pa je volil sorodnikom. O sv. Mihaelu 1787. je še na Jesenicah kaplanoval.

16. Matej Kuhar (1828—1829) je bil rojen v Dobu dne 8. septembra l. 1794.; mašništvo je sprejel dne 21. septembra l. 1817 po spregledu enajst mesecev nedoletnosti. Kaplanoval je na Brezovici od oktobra l. 1817. do l. 1821., ko je šel dne 1. septembra v Šmarje, kjer je ostal do l. 1825., v Moravčah do l. 1826., odkoder je šel za vikarja na Lipoglav, kjer je bil do l. 1828. Tega leta je postal vikar na Brezovici, vmeščen dne 9. aprila, kjer je pa že dne 11. oktobra l. 1829. umrl za jetiko. Večino svojega premoženja je volil tukajšnjemu ubožnemu zakladu. Dasi je prišel na Brezovico že bolehen, vendar se je lotil popravljanja in razširjevanja župnišča, a to delo je dovršil šele njegov naslednik. Konkurzni izpit je z odliko napravil.

17. Jakob Hartmann (1830—1835) je zagledal luč sveta v Binklu v Stari Loki dne 20. julija l. 1788.; v mašnika je bil posvečen dne 2. januarja

¹⁾ Govori se med duhovniki, da za kapjo pri nekem obisku v Polhovem gradu.

l. 1814. in je sprva pomagal doma v dušnem pastirstvu. Kaplanoval je v Stopičah, odkoder je l. 1816. šel za zgodnjika v lhan, odtam pa l. 1818. za kaplana v Zagorje ob Savi in l. 1821. za lokalnega kaplana na Zlato polje. Dne 17. marcija l. 1830. je bil umeščen za vikarja na Brezovici, kjer je dne 4. decembra l. 1835. umrl.

18. Andrej Kastrin (1836—1855) se je porodil v Šturiji na Vipavskem dne 10. novembra l. 1782.; ordiniran je bil dne 31. avgusta l. 1806. Kaplanoval je v Selcih od 15. septembra 1806. do 5. novembra 1807, potem v Idriji do 29. septembra 1810, na Vrhniki do 8. januarja 1814, v Cerkljah do 19. novembra 1814. Za radi bolehnosti se je preselil v začasni pokoj na Vrhniko, kjer je ostal do 24. junija 1815. Odtod se je podal za kurata na Žalostno goro v preserški župniji, kjer je deloval do 8. oktobra 1819. Ta dan je bil umeščen za vikarja v Planini pri Cirknici, od koder je prišel v začetku februarja 1836 za vikarja na Brezovico, katero je izmed devetih prosilcev prejel dne 18. januarja i. l. Upokojen dne 23. aprila l. 1855. se je podal v Ljubljano, kjer je kot zlatomašnik umrl dne 17. januarja l. 1868. Njegova največja skrb je bila, cerkvi, ki ni imela nikakršnih svojih dohodkov, preskrbeti prepotrebni paramentov.¹⁾ Po razpisu župnije vsled upokojenja imenovanega se je oglasilo deset prosilcev, izmed katerih je sreča zadela naslednjega, ki je bil že nje upravitelj.

19. Ivan Potočnik (1855—1893) je bil rojen v selški dolini pri Sv. Lenartu nad Škofjo Loko dne 19. junija l. 1813.; v mašnika je bil posvečen dne 3. avgusta l. 1841. Nato je bil pet let domači učitelj pri rodbini Thurn in Valsassina. Njegov učenec je bil

¹⁾ Farna kronika, str. 6, in Zgodovina cerklj. fare, str. 92.

Gustav Thurn Valsassina, poznejši deželni glavar kranjski. L. 1846. je šel za kaplana v Cirknico, odkoder je prišel jeseni l. 1848. na Brezovico. Tu je služboval do 23. aprila l. 1855. kot kaplan, do 20. junija l. 1855 kot župni upravitelj in od tega dne do svoje smrti, dne 23. aprila l. 1893. kot vikar oziroma vmeščeni župnik. V začetku svojega bivanja na Brezovici je mnogo zidal. Že kot kaplan je zidal šolo, kot vikar pa zvonik, prezbiterij i. t. d. Nov veliki oltar, novi zvonovi, orgle, klopi, križev pot i. t. d., vse je sad njegovega truda. Njegovo veliko delavnost so vedeli tudi na višjih mestih čislati. Dne 19. maja l. 1882. je bil imenovan duhovnim svetnikom, ob priliki njegove zlate maše, dne 9. julija l. 1891. pa mu je Nj. Veličanstvo presvetli cesar podelil zlat križec s krono za zasluge. Pa tudi njegovi župljani so se mu ob vsaki priliki skazali hvaležne, zlasti ob 25 letnici njegovega župnikovanja, dne 4. julija l. 1880., ko so mu podarili srebrno kupo, in ob zlati maši, ko so mu darovali srebrn in pozlačen kelih. Ker je bil jako blaga duša, so ga ljubili tudi njegovi duhovni sobratje, zlasti njegovi kaplani. Ob zlati maši so mu darovali njegovi bivši kaplani krasne mašne bukve, frančiškanski samostan v Ljubljani pa mu je daroval ob 25letnici župnikovanja lepo podobo dobrega Pastirja, o kateri je sam zapisal v župnijski kroniki, da ga najbolj razveseljuje. — V kotu pokopališča na južni strani ima marmeljnati spomenik z železno ograjo okrog groba, kjer počivajo njegovi telesni ostanki. Napisa pa slove :

„Odvaljen je kamen, moj Jezus živi,
On vstal je iz groba iz lastne moči;
Premagal je pekel, moč smrti razdjal,
To meni up daje, od mrtvih bom vstal!“

20. Anton Hočev ar (1893—1904) se je rodil v Hrušici pod Ljubljano dne 1. junija l. 1841.; v mašnika je bil posvečen dne 1. avgusta l. 1868. Kaplanoval je v Starem Logu pri Kočevju do l. 1874. Odtam je šel za župnika v Šent Jošt; dne 3. novembra l. 1893. pa je prišel za župnika na Brezovico, kjer je bil do svoje smrti dne 21. maja l. 1904. Nad 20 duhovnikov ga je spremilo k večnemu počitku. Trudil se je mnogo, da se je župnijska cerkev kolikor mogoče olepšala; za časa njegovega župnikovanja se je sezidal nov zvonik v Vnanjih Goricah, popravilo se je župnišče, zgradila nova cerkev na Logu i. t. d. Bil je goreč in skrben duhovnik, le žal, da vsled svoje bolehnosti nekoliko čmeren, kar je bilo krivo, da ni bil v tej meri priljubljen pri župljanih, kakor njegov prednik. Vodenica ga je spravila v grob, ki ga ima na zapadni strani župne cerkve. Nagrobni spomenik pa je siva marmeljnata plošča s črnim podstavkom, ki je vzdan v cerkveni steni, s sledečim napisom:

„Rahlo naj Te zemlja krije,
Spavaj mirno in sladko,
Luč nebeška naj Ti sije,
Mir in pokoj naj Ti bo!“

21. Anton Pad. Žgur (1904—) se je zazibal v Podragi na Vipavskem dne 20. junija l. 1845. Oče mu je bil Anton, mati pa Terezija roj. Trošt. V mašnika so ga posvetili dne 9. julija 1870. Kaplanoval je v Postojni do l. 1872., na Raki do l. 1876., v Hrenovicah do l. 1878., v Trnovem na Notranjskem, kjer je napravil župnijski izpit, do l. 1880. Nato je župnikoval na Premu štiri leta. Ondi je napravil žagrad in spovednice ter se trudil za povzdigo sadjarstva, za kar je prejel diplomo. Leta 1884. se preseli v Loški potok, kjer je pastiroval

do l. 1887. Poprava župnišča, veliki oltar v župni cerkvi, cerkvene klopi, spovednice pričajo njegovo gorečnost za olepšavo hiše božje. Iz Loškega potoka se preseli v Ledine, kjer je ostal do l. 1890. Odtod pa gre župnikovat v Belo cerkev na Dolenjskem do l. 1899. Priče njegove neumornosti za čast božjo in blagor ljudstva na tej župniji so novi oltar lurške Matere Božje, preslikana cerkev, novi marmornati tlak. Zasadil je v Gorčiču tudi velik nograd in kuhinjo predelal na korist naslednikom. Na sv. Jurija dan l. 1899. pa so ga umeštili župnikom v Hrenovicah, kjer je v sredi mnogih težav tudi pokazal, da se ne straši znoja. Zgradil je krasno kapelo pri župni cerkvi, napravil apna in kamnja za zgradbo nove župne cerkve, župnišče mnogo prenovil, podružnice popravil, lep vrt uredil pri župnišču itd. Dne 30. avgusta l. 1904. pa je bil umeščen za župnika na Brezovici, kjer se je takoj potrudil za ustanovitev mlekarne, ki prav dobro napreduje, in napravil novi zimski pod v župni cerkvi. Tudi na slovstvenem polju deluje on. Kot pisatelj se je oglasil že l. 1865. v „Novicah“. Sestavil je pa tudi že troje „Šmarnice“, in sicer: „Mati dobrega sveta“ 1874. — „Marija moja kraljica“. 1886. — „Marija Devica, Majnikova Kraljica“. 1896. Za l. 1908. pa namerava izdati že četrte pod naslovom: „Cvetlični Marijin vrt!“

B. Kaplani.

1. Nikolaj Cipriani (1787—1788.) (Glej župnike brezoviške.)

2. Andrej Cuderman (1788—1790) je kaplanoval na Brezovici od l. 1788. do 1790., v Škocijanu pri Dobravi do l. 1794., v Cerkljah do l. 1799. Nato je bil do l. 1802. župnik in dekan na Vrhniki; potem

od dne 20. aprila pa župnik in dekan ter konzistorijalni svetnik v Šmartinu pri Kranju, kjer je dne 5. marcija l. 1822. zaspal v Gospodu. Porodil se je na Zgornji Beli v preddvorski župniji dne 20. novembra l. 1753. Bogoslovne vede je dovršil v Gradcu. V mašnika so ga posvetili na Goričanah dne 6. julija 1788. ter poslali na Brezovico. Mož je bil učen, večč ter zgleden duhovnik, a vedno v denarnih zadregah.

3. Frančišek Ksav. Mullei¹⁾ (1790—1791) je bil rojen v Leskovcu pri Krškem dné 29. junija l. 1765.; v mašnika je bil posvečen dné 6. junija l. 1789. Kaplanoval je na Brezovici do meseca novembra l. 1791., v Ribnici do l. 1796. in v Ložu do l. 1799. Nato je bil vikar v Logatcu, odkoder je šel l. 1804. za župnika v Kostanjevico, l. 1807. v Smlednik in čez nekaj let v Dob, kjer je bil do l. 1823. Tega leta se je preselil v Škofjo Loko in l. 1829. v Staro Loko, kjer so ga umeštili dne 24. aprila. Umrl je ondi dné 22. decembra 1830. za jetiko. Znan je bil pod imenom: „vivat Francelj“ med duhovniki.

4. Lovro Žagar (1791—1793) je prišel na Brezovico l. 1791; odtod je šel l. 1793. v Polšnik, l. 1794. v Poljane, l. 1796. na Vače in l. 1797. v Lašče, kjer je l. 1799. pristopil kot ud k mengiški bratovščini sv. Mihaela. Umrl je kot upokojeni duhovnik dné 10. marcija l. 1803. v Gorenji vasi pri Retečah h. št. 9. za jetiko, 39 let star, na svojem domu. V mašnika so ga posvetili dne 18. septembra 1790. v šentjakobski cerkvi v Ljubljani ter poslali kaplanovat na Brdo, odkoder so ga dne 29. oktobra 1791. dekretirali na Brezovico.

¹⁾ V župnijskih maticah se je sam podpisaval Mullei, v šematiznih pa je njegovo ime tiskano Mully in pozneje Muli. Glej starološki župnijski arhiv!

5. Marko Šlakar (Schlager) (1793—1795) je bil subsidijarij pri Sv. Lovrencu na Temenici, odkoder je dné 1. marcija l. 1793. prišel na Brezovico. Tu je bil do 30. aprila l. 1795. ter se je preselil na Rako, odtam pa l. 1796. za stolnega kaplana v Ljubljano, kjer je umrl dné 24. marcija l. 1797. Porodil se je v Metliki, posvečen pa je bil v mašnika v Ljubljani dne 14. oktobra 1792. dispenziran glede enega meseca nedoletnosti ter so ga poslali v pomoč na Temenico.

6. Anton Resman (1795—1796) je kaplanoval na Brezovici od 1. maja l. 1795. do 3. aprila l. 1796., v Kropi do l. 1804. in pri Sv. Jakobu v Ljubljani do l. 1806. Odtam je šel za vikarja v Leše, kjer je bil do svoje smrti, dne 30. oktobra l. 1822. Doma je bil v Begunjah na Gorenjskem. V mašnika so ga posvetili v Ljubljani dne 22. decembra l. 1793. V Lešah je zgradil novo cerkev.

7. Jožef Prešern (1796—1797) je zagledal luč sveta v Radovljici dne 16. marcija l. 1752.; mašništvo je sprejel dné 1. aprila l. 1786. Do l. 1796. je bil kaplan pri uršulinkah v Ljubljani, odkoder je prišel dné 3. aprila l. 1796. na Brezovico. 2. majnika l. 1797. je šel na Vrhniko in l. 1800. za lokalnega kaplana na Kopanj. Koncem aprila ali v začetku maja l. 1820. je šel za lokalnega kaplana na Ježico, kjer je ostal do meseca junija l. 1829. Tedaj pa se je preselil v Ljubljano, kjer je umrl dné 24. marcija l. 1835. Bil je stric pesnika dr. Franceta Prešerna. ¹⁾

8. Dominik Defaccio (1797—1798) je prišel na Brezovico dne 25. julija l. 1797. in je ostal tu do dne 31. oktobra l. 1798. Nato je kaplanoval do l. 1801 v Valtavasi in do l. 1804 v Kranjski gori, odkoder se

¹⁾ Schumi, Archiv, II. Bd., str. 167.

je preselil v lavantinsko škofijo, ter kaplanoval v Šoštanju¹⁾ do l. 1806.

9. Dominik Andriussi (1798—1799) je kaplanoval na Brezovici od dne 31. oktobra l. 1798. do dne 31. oktobra l. 1799. v Sodražici do l. 1805., potem pa v Hinjah do l. 1807.

10. Jakob Liva (1799—1801), duhovnik videmske nadškofije, je prišel na Brezovico dne 31. oktobra l. 1799., odkoder je bil poslan koncem l. 1801. v Ihan, l. 1802. v Dol, l. 1804. na Brdo in l. 1805. v Kamnik, kjer je služboval do l. 1808.

11. Juri Jesenko (1802—1803) je bil poslan l. 1802. za kaplana na Brezovico, l. 1803. pa za vikarja v Novo mesto. Zaradi bolehnosti je bil kmalu upokojen in je kot tak bival v Šent Vidu pri Zatičini do l. 1808., v Ljubljani do l. 1809. in v Dobropoljah do svoje smrti dne 15. junija 1810. l. Doma je bil v Škofji Loki, v mašnika posvečen pa v Ljubljani dne 8. septembra 1801.

12. Lovro Meden (1803) je služboval kot subsidijarj v Loškem potoku do l. 1794. in na Krki do l. 1795.; nato je šel na Janče, kjer je bil najprej administrator, potem pa lokalni kaplan do l. 1798. Tega leta se je preselil za lokalnega kaplana v Šent-Jurij pri Šmarju, l. 1800. za vikarja v Cerklje na Dolenjskem in l. 1801. je postal provizor v Javorju. L. 1803. je dne 10. maja prišel kot kaplan na Brezovico, a je šel še isto leto za ekspozita v Žilce pri Cirknici, l. 1804. za administratorja v Staro Oslico in l. 1805. za provizorja v Zaplano. Tam je bil dné 14. januarja l. 1808. upokojen ter se je preselil v Ljubljano, kjer je dné 25. marcija l. 1809. l. zaspal v Gospodu.

¹⁾ Ign. Orožen: Das Bisthum u. Dioec. Lavant, V., str. 464.

13. Jakob Prešern (1803—1805) se je rodil na Breznici dné 15. julija l. 1777.; v mašnika je bil posvečen dné 4. septembra l. 1803. v uršulinski cerkvi v Ljubljani. Kaplanoval je dekretiran dne 4. septembra l. 1803. na Brezovici do dne 1. oktobra l. 1805., v Preserji do l. 1806. in na lgu do l. 1812. Nato je postal vikar v Borovnici, l. 1826. pa vikar v Lešah na Gorenjskem. L. 1830. je šel na Šmarno goro, kjer je dné 20. junija 1837. l. umrl.

14. Luka Istenič (1805—1807) je bil rojen na Vrhniki dné 16. oktobra 1779. l.; prezbiterat je sprejel dné 22. avgusta 1805. Služboval je kot kaplan na Brezovici od dne 30. septembra l. 1805. do l. 1807., v Stari Loki do l. 1809. in v Cerkljah do l. 1812. Odtam je šel župnikovat v Kolovrat do l. 1822. in naposled v Krašnjo, kjer je umrl dné 17. novembra l. 1837.

15. Jurij Senkel (1807—1808) je zagledal luč sveta v Ljubljani dné 6. aprila l. 1781.; v mašnika je bil posvečen dné 6. septembra l. 1807. Še isti mesec je prišel na Brezovico za kaplana, kjer je ostal do l. 1808. Odtod je šel za kaplana in beneficijata v Kropo, kjer je bil do l. 1815. Nato je postal vikar v Sodražici, l. 1819. pa v Beli peči, kjer je bil do l. 1830. Umrl je na Dobravi pri Zaspu dné 12. junija l. 1831.

16. Jožef Kos (1808—1809) iz Moravč je bil v mašnika posvečen dné 31. avgusta l. 1808. ter je prišel za kaplana na Brezovico, odkoder je šel l. 1809. za provizoričnega profesorja sv. pisma v Ljubljano, kjer je bil pa že dné 3. novembra 1814. upokojen. Kot semeniški podvodja je umrl dné 18. maja l. 1815.

17. Greg. Appalik (Appaliz, Apalig) (1809—1810) je zagledal luč sveta v Laščah dné 1. marcija l. 1781.; mašništvo je sprejel dné 9. avgusta l. 1809. Kaplanoval

je na Brezovici do aprila l. 1810., v Kranjski gori do l. 1813., v Šmartinu pri Kranju do l. 1815., v Dobropoljah do l. 1817., v Št. Rupertu do l. 1819. in v Ložu do l. 1822. Tega leta je šel za lokalnega kaplana v Ráteče na Gorenjskem, l. 1824. pa za vikarja na Prežganje, kjer je dné 24. januarja l. 1832. umrl.

18. Andrej Tomšič¹⁾ (1810—1811) je bil rojen v Ljubljani dné 27. novembra l. 1783. V mašnika je bil posvečen dné 31. avgusta l. 1808. Kaplanoval je od 10. septembra l. 1808. do meseca majnika l. 1810. v Kranjski gori, odkoder je prišel na Brezovico. Odtod je bil dné 5. aprila l. 1811. odpuščen v lavantinsko škofijo; a je že dné 27. marcija l. 1811. odšel v Gornji grad, odtam dné 27. junija l. 1812. v Prihovo, kjer je služil do 27. oktobra l. 1815., potem pa se je preselil v Šoštanj. Ondi je kaplanoval do 24. oktobra l. 1818., potem pa je bil premeščen k Sv. Jakobu v Dolu, odtam pa dné 17. junija l. 1820. v Ponikvo. Dné 23. aprila l. 1821. je postal župnik pri Sv. Rupertu nad Laškim, kjer je umrl dné 30. decembra l. 1841.

19. Lovro Poklukar (1811—1812). Zibelka mu je tekla v Gornjih Gorjah, kjer se je porodil dné 4. avgusta leta 1785. Posvečen je bil dné 23. septembra leta 1810. Jeseni naslednjega leta je prišel za kaplana na Brezovico, odkoder je šel v postu leta 1812. v Windisch Matrey na Koroško. S Koroškega je prišel o svečnici leta 1814. v Naklo, kjer je bil do 9. maja leta 1817. Tega leta menja s sošolcem Matejem Kavčičem, na čigar mesto gre v Moravče. Jeseni l. 1819. je postal lokalni kaplan v Blagovici; a je zavaljo

¹⁾ Ign. Orožen: IV. b, str. 261. — „Slovenec“ l. 1887., št. 226. Starši so se preselili službovat v Puštal v Škofjo Loko, zato ga imajo za Ločana.

bolezni že v začetku leta 1821. odšel kot bolehnik v Ljubljano. Od oktobra leta 1821. do 14. januarja leta 1823. je živel v začasnem pokoju v Dupljah. Okrepčavši se nastopi vikarijat v Lešah, odkoder se preseli meseca avgusta leta 1826. na Črnuče in dné 28. oktobra leta 1834. na Bled. Tu je kot župnik nagloma umrl za mrtvoudom dné 23. septembra leta 1835. Bil je lep, precej velik mož; dokler ni prišel v Blagovico, je bil zdrav in krepak kot jeklo, potem pa je vedno bolehal. Bil je delaven duhovnik, glasen in priljubljen govornik.

20. **Ivan Kuralt** (1814—1815) je bil rojen v Žabnici h. št. 41 v Stari Loki dné 25. februarja l. 1787., posvečen pa dné 2. januarja leta 1814. Kaplanoval je najprej na Brezovici do dné 30. julija l. 1815., potem v Moravčah do leta 1822., odkoder je šel meseca maja istega leta za lokalista v Goriče, kjer je bil do sv. Jurija leta 1843. Iz Gorič je šel za župnika v Mengeš, kjer je umrl dné 14. septembra leta 1867. kot zlatomašnik.

21. **Jakob Bercè** (1816—1817) iz Struževega, nakelske župnije, je bil rojen dné 30. aprila l. 1792.; mašnik je postal dne 24. septembra leta 1815. Prišel je dné 13. oktobra leta 1815. na Brezovico za kaplana in je tudi tu dné 7. februarja l. 1817. umrl za sušico.

22. **Matej Kuhar** (1817—1821). (Glej župnike brezoviške.)

23. **Gašper Švab** (1821—1825) se je porodil v Bohinjski Bistrici dné 2. januarja leta 1797.; mašništvo je sprejel dné 23. septembra leta 1820. Kaplanoval je na Brezovici od dne 12. oktobra l. 1821. do dne 13. septembra leta 1825., v Stari Loki do l. 1827.; je šel za administratorja v Hotedršico, kjer je postal pozneje vikar; leta 1834. je postal župnik v Dobu, kjer je umrl dné 6. januarja leta 1866. Švab je spisal

tudi četvero nabožnih knjig, in sicer: „Katoliški Nauk od zakramentov svete pokore in presvetiga rešnjiga telesa.“ — „Zgodbe svetiga pisma za mlade ljudi.“ — „Nauk katoliške cerkve od opravičenja grešnika.“ — „Pridige za vse Nedelje in Praznike celiga leta.“¹⁾ Dne 20. decembra l. 1826. je bil dekretiran za Lichten-thurnovega beneficijata v Idrijo, a je prišel potem v Hotedršico. Bil je mož jako dovtipen. Naposled je ohromel in oglušil in ker so ga vsledtega vpokojili, je bil tako užaljen, da je rekel homeopatu, ki ga je krpal: „daj mi kroglic, da bom umrl!“ Več o njem beri v „Izvestjih muzejskega društva“ l. 1905.

24. Jurij Grabrijan (1825—1827) je bil rojen v Adlešičih na Belokranjskem dné 22. marcija l. 1800.; v mašnika je bil posvečen dné 27. avgusta leta 1825. Prva njegova služba je bila na Brezovici; tu je kaplanoval od dne 1. oktobra leta 1825. do dne 19. junija leta 1827. Odtod se je preselil za mestnega kaplana v Škofjo Loko in je bil tam do 2. septembra l. 1830., odtam je šel v Žiri, kjer je ostal do 1. avgusta l. 1831. Nato je šel za kurata v Šturije, kjer je pastiroval do 6. februarja leta 1838. S tem dnem je prevzel upravljanje dekanijske župnije vipavske; za župnika in dekana vipavskega pa je bil umeščen dné 9. junija leta 1840. Grabrijan je bil zelo delaven in za ljudske koristi nad vse vnet mož. Pod njegovim vodstvom se je pozidalo in olepšalo mnogo cerkev, sezidalo se je nekaj šolskih poslopij in ustanovilo več šol. Od leta 1867. do 1874. je bil deželni poslanec kmečkih občin vipavskega in idrijskega okraja. V priznanje njegovih zaslug je bil izvoljen častnim občanom v Vipavi; dné

¹⁾ Učiteljski Tovariš, 1885, str. 181.

6. junija l. 1857. mu je podelilo Njegovo Veličanstvo presvetli cesar viteški križ Franc Jožefovega reda in dné 26. novembra l. 1858. je bil imenovan častnim kanonikom stolnega kapitlja ljubljanskega. Meseca septembra l. 1875. je obhajal zlato mašo in dne 22. junija l. 1882. je sklenil svoje plodonosno življenje.¹⁾

25. Anton Pavlin (1827—1829) se je rodil v Smledniku dné 16. junija l. 1794.; mašnik je postal dné 21. septembra l. 1818. Bil je semeniški duhoven in je šel leta 1819. za kaplana v Lašče, leta 1820. v Cirknico, l. 1822. v Črnomelj l. 1823. v Šmarjeto in leta 1826. k Devici Mariji v Polje. Leta 1827. dné 22. junija je prišel na Brezovico, kjer je bil nekaj časa tudi administrator, odtod pa je šel dné 1. oktobra l. 1829. v Poljane nad Loko. Leta 1830. je dobil lokalno kaplanijo v Zlatem polju, kjer je umrl dné 22. novembra l. 1835.

26. Ivan Žlebnik (1829—1830) je zagledal luč sveta v Ljubljani dné 18. junija l. 1798., v mašnika je bil posvečen dné 21. septembra l. 1823. Do leta 1824. je bil kaplan v Loškem potoku, do l. 1825. v Preserjih, do l. 1826. na Dobrovi, do l. 1829. v Radovljici, od dné 6. oktobra l. 1829. do oktobra l. 1830. na Brezovici, kjer je bil tudi pet mesecev administrator. Od l. 1830. do 1834. je bil beneficijat v Hrastju in od l. 1834. do 1855. lokalni kaplan v Grahovem. Bil je pa že l. 1851. upokojen in je umrl dne 30. oktobra l. 1866.

27. Frančišek pl. Frauendorf (1830 do 1834) je bil rojen dne 18. decembra 1805. l. Pred Jamo v hrenoviški župniji, kjer je bil njegov oče oskrbnik. Kot tretjeletnik je bil dne 29. avgusta 1829. l. v mašnika posvečen; jeseni naslednjega leta dne 18. septembra

¹⁾ Daljši življenjepis je priobčil „Dom in Svet“ leta 1893.

ga pošljejo za kaplana na Brezovico, kjer je bil do oktobra 1834. l. Odtod je šel v Naklo, kjer je kaplanoval devet let. Z adventom 1843. l. je prevzel lokalijo Duplje, odkoder je pogosto prihajal nazaj v Naklo. Dne 15. decembra 1844. l. je zopet obiskal župnika Blaznika. Ko se je pa po večerji hotel odpeljati, vzdignila se mu je kri in malo pred polnočjo je ugasnil. Bolehal je že prej na pljučih in na jetrih, sedaj pa se mu je utrgala srčna žila. Pokopan je na nakeljskem pokopališču.

28. Aleš Šusteršič (1834—1836) se je porodil pri Sv. Petru v Komendi dne 8. julija 1803. l. Mašnik je postal dne 20. avgusta 1829. l. Kaplanoval je v Trziču do l. 1830., v Dobropoljah do l. 1834, potem na Brezovici, kjer je bil nekaj časa tudi administrator, do 10. dne oktobra l. 1836., dalje na Trati do l. 1837. in na Bledu do l. 1842. Odtam je šel za lokalnega kaplana v Dražgoše, l. 1864. pa za Glavarjevega beneficijata v Komendo, kjer je umrl dne 21. februarja 1872. l. Tega in njegovega prednika so ljudje hvalili kot prav priljudna gospoda.¹⁾

29. Anton Kašman (1836—1837) se je rodil v Loki dne 30. maja 1806. l.; v mašnika je bil posvečen dne 19. julija 1831. l. Bil je semeniški duhoven in je bil naslednjo jesen poslan za kaplana v Borovnico, l. 1833. v Trnovo na Notranjskem, l. 1835. je bil kaplan, katehet in učitelj šole v Radovljici, l. 1836. dne 18. oktobra pride na Brezovico, koncem l. 1837. za kaplana in beneficijata v Šmartno pri Litiji in l. 1844. za kaplana v Mengeš. L. 1845. je postal vikar na Črnučah, kjer je pa okoli l. 1852. toliko bolehal, da je moral imeti administratorja. L. 1854. je bil upokojen in se je preselil najprej v

¹⁾ Župnijska kronika, str. 6.

Škofjo Loko, l. 1856. v Litijo in l. 1861. zopet v Škofjo Loko, kjer je umrl dne 10. marca 1867. l. Dekretiran je bil na Brezovico dne 29. decembra 1836 viniški kaplan Jakob Škrl, a ni prišel, ker se je preselil na Trebelno in Kašman je še ostal.

30. Aleš Okorn (1838) je bil rojen v Kranju dne 9. julija 1802. l.; posvečen je bil dne 29. avgusta 1829. l. Kaplanoval je v Sorici do l. 1830., v Predvoru do l. 1836., v Selcih do l. 1837., ko je bil dne 12. decembra dekretiran na Brezovico ter nastopil dne 9. januarja 1838. za malo časa, na Vačah do l. 1841., v Dolu do l. 1846. in pri D. M. v Polju do svoje smrti dne 12. aprila 1864. l.

31. Anton Pokorn (1838—1840) je zagledal luč sveta v Binklju h. št. 6. v Stari Loki dne 7. julija 1807. l.; mašnik je postal dne 24. julija 1832. l. Kaplan je bil pri Sv. Križu pri Kostanjevici do l. 1835., na Vačah do l. 1838., na Brezovici do septembra 1840. l., v Tržiču do l. 1842., v Šmarju do l. 1844., odkoder je šel za župnika v Krašnjo. L. 1849. je šel v Senožeče in l. 1856. v Slavino, kjer je dne 13. avgusta¹⁾ 1874. l. izdihnil svojo blago dušo.

32. Florijan Mulej (1840—1842) se je rodil na Breznici dne 9. maja 1808. l.; v mašnika je bil posvečen dne 2. avgusta 1835. l. Najprej je kaplanoval v Poljanah do l. 1837., potem v Dolu do l. 1838., v Senožečah do začetka oktobra 1840. l., na Brezovici do l. 1842., v Žužemberku do l. 1844. in v Železnikih do l. 1851. Nato je postal vikar v Hinjah, kjer je umrl dne 26. aprila 1864. l.

¹⁾ Šematizem ima 21. avgusta, Izv. muz. dr. IV., str. 115, pa 13. avgusta.

33. I v a n K u n s t e l (1842—1845) se je poročil v Radovljici dne 17. avgusta 1813. l.; mašnik je postal dne 4. decembra 1836. l. Naslednje leto je bil poslan za kaplana in beneficijata v Stari trg pri Ložu, l. 1838. za kaplana v Selce, l. 1842. na Brezovico in l. 1845. v Žiri. L. 1846. je postal vikar v Lešah na Gorenjskem, l. 1854. pa župnik v Škocijanu pri Dobravi, kjer je umrl dne 2. februarja 1874. l.

34. I g n a c i j R e b o l (1845—1846) je bil rojen v Pečah dne 31. julija 1806. l.; v mašnika je bil posvečen dne 22. avgusta 1838. l. Najprej je bil subsidijarij v Šmarijah, od l. 1839. kaplan v Št. Vidu pri Žilcah, od l. 1840. v Senožečah, od l. 1842. v Polšniku, od l. 1843. v Tržiču; od l. 1845. na Brezovici. L. 1846. je šel za administratorja v Godovič; l. 1847. za ekspozita v Begunje pri Cirknici, l. 1850. zopet za kaplana v Komendo; l. 1852. v Mošnje; l. 1859. na Dovje in l. 1863. za kurata v Lome pri Tržiču, kjer je bil l. 1875. upokojen. Umrl je ravnotam dne 9. marca 1887. l.

35. M a t e j P u h a r (1846—1848) se je rodil v Kranju dne 2. septembra 1818. l. Kot tretjeletnik je bil posvečen dne 6. avgusta 1842. l. Jeseni l. 1843. je šel za kaplana v Vipavo, meseca septembra 1844. l. v Spodnjo Idrijo, meseca septembra 1845. l. v Križe pri Tržiču, meseca oktobra 1846. l. na Brezovico, kjer je jel hirati. Odtod je šel v Naklo dne 31. avgusta 1848. l., kjer je pa zopet okreval. Toda meseca septembra 1855. l. je začel zopet bolehati in je dne 12. julija 1856. l. poslednjič maševal. Dne 1. novembra 1856. l. so mu nakazali 200 gld. začasne pokojnine; 14 dni pozneje se je preselil k svoji materi v Kranj, kjer ga je že dne 18. novembra smrt rešila nadaljnega trpljenja. Imel je raka v črevih. Bil je izvrsten dijak, vrl duhovnik, več

botanik in homeopat, pa tudi izboren pevec; uglasbil je tudi sam nekatere cerkvene pesmi.

36. **Ivan Potočnik** (1848—1855). (Glej župnike brezoviške.)

37. **Jakob Indihar** (1855) je bil rojen v Škocijanu pri Turjaku dne 24. julija 1806. l., v mašnika posvečen pa dne 3. avgusta 1836. l. Naslednje leto je šel za grajskega duhovnika in domačega učitelja k grofu Blagaju v Boštanj pri Šmariju; l. 1839. za kaplana na Vinico, l. 1851. za kaplana in beneficijata v Šmartno pri Litiji, l. 1854. za kaplana v Št. Peter pri Bajnofu, l. 1855. kviescent v Javorju, odkoder je bil dne 12. junija dekretiran na Brezovico in še isto leto za lokalnega kaplana v Preloko, kjer je umrl dne 30. maja 1856. l.

38. **Jozef Kogej** (1855—1857) se je rodil v Idriji dne 22. februarja 1831. l. Ordiniran je bil dne 30. julija 1854. l. Od l. 1854. do 1855. je bil suplent na ljubljanskem gimnaziju, potem pa dekretiran 3. dne novembra do l. 1857. kaplan na Brezovici, odkoder je šel zopet v Ljubljano za gimnazijskega učitelja. Ta čas je bil tudi domači učitelj pri deželnem predsedniku grofu Gust. Chorinskem. Od začetka oktobra 1860. l. pa do sv. Jurija 1861. l. je bil kaplan v Tržiču, odkoder je šel na Vrhniko. Začetkom novembra 1872. l. pa se je preselil za župnika in dekana v svoje rojstno mesto Idrijo, kjer je neumorno deloval do svoje smrti dne 25. avgusta 1896. l.

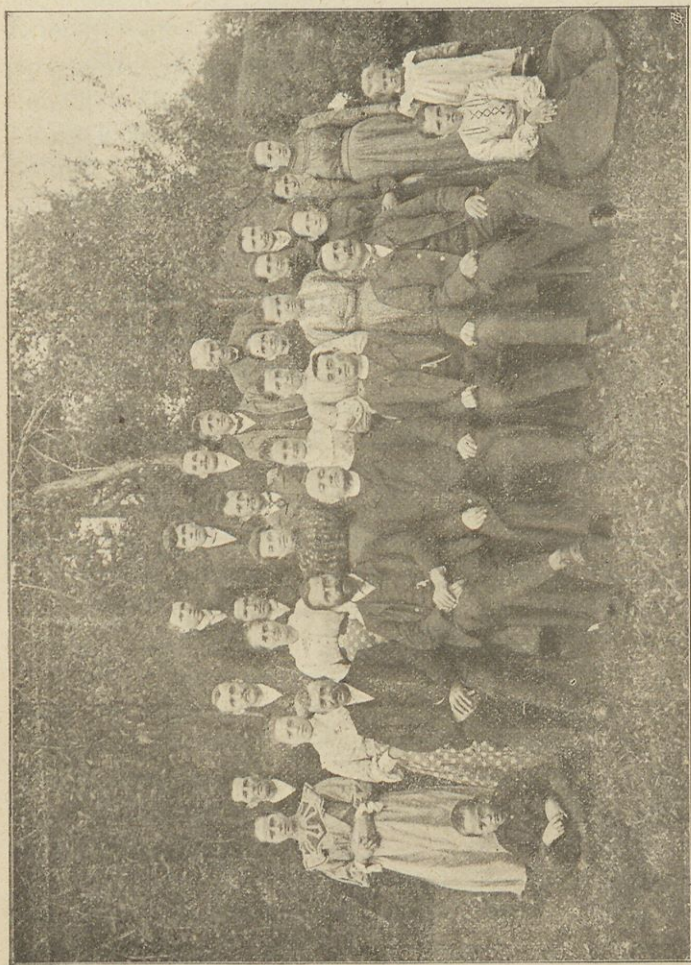
39. **Anton Klemen** (1857—1859) je zagledal luč sveta v Vnanjih Goricah dne 16. januarja 1821. l.; mašništvo je sprejel v tretjem letu bogoslovja dne 31. julija 1847. l. Najprej je bil vzgojitelj poznejšemu deželnemu glavarju grofu Thurnu v Radovljici, potem kaplan v Logatcu do l. 1856., v Ribnici do l. 1857.,

v svoji rojstni župniji na Brezovici do l. 1859., v Mengšu do meseca maja 1864. l. in potem v Cerkljah do januarja 1868. l. Iz Cerkelj se je preselil za župnika v Smlednik in naposled dne 3. maja 1885. l. v Šmartin pri Kranju, kjer je dne 31. maja 1893. l. izdihnil svojo dušo.

40. Peter Krištofič (1859—1864) se je rodil v Radovljici dne 4. julija 1816. l.; posvečen je bil dne 4. avgusta 1841. l. Naslednje leto je postal suplent na ljubljanskem gimnaziju, kjer je ostal do l. 1844. Tedaj pa je bil poslan za kaplana v Kočevje, odkoder je šel l. 1853. v Mengeš, l. 1859. na Brezovico do 18. dne maja 1864., ko je odšel za kaplana in beneficijata v Gorje in l. 1865. za kaplana v Križe pri Trziču. V začetku oktobra 1865 l. se je preselil za administratorja na Vojsko, kjer je umrl dne 14. maja 1873 l. Bil je prijatelj šolske mladine; vedno je imel v žepu kaj zanjo.

41. Stanislav Šranc (1864—1872) je bil rojen v Kranju dne 7. maja 1821. l.; mašništvo je sprejel dne 3. avgusta 1845. l. Za kaplana je bil v Kočevju do l. 1846., v Metliki, v Boštanju, v Št. Vidu pri Zatičini od 1858. do 1864. l. Odtam je prišel na Brezovico, kjer je bil od junija 1864. l. do januarja 1872. l. Odtod je šel za župnika v Hotič, odtam pa v Reteče pri Škofji Loki, kjer je umrl vsled mrtvouda dne 30. julija 1889. l. Na podlagi novega šolskega zakona z dne 14. maja 1869. l. je bil on prvi predsednik krajnega šolskega sveta na Brezovici.

42. Frančišek Mekinec (1872—1876) je bil rojen v Ljubljani dne 2. avgusta 1845. l., v mašnika je bil posvečen dne 31. julija 1871. l. Služboval je kot kaplan v Srednji vasi na Kočevskem šest tednov, na Brezovici od februarja 1872. l. do 14. julija 1876. l., na

Brezovica: Skupina župljanov.

Dobrovi štiri in pol leta, v Dolu pod Ljubljano dve leti, v Dobu tri leta, pri D. M. v Polju dve leti, v Št. Juriju pri Kranju pol leta in od 16. oktobra 1888 l. do l. 1896. v Šent Vidu nad Ljubljano. Nato je bival do l. 1899. kot bolehnik v Ljubljani, do l. 1902. kot župnik v Ihanu, odkoder se je kot upokojen župnik preselil v Ljubljano. Dne 8. februarja 1906. pa so ga umestili župnikom na Črnučah, kjer je bil poprej že nekaj tednov upravitelj.

43. Frančišek Marešič (1876—1877) se je rodil v Kostanjevici dne 26. novembra 1846. l.; mašnik je postal dne 31. julija 1871. l. Kaplanoval je pri Svetem Duhu v Trnju, v Šmihelu pri Novem mestu, od 22. julija 1876. l. do 25. januarja 1877. l. na Brezovici. Odtod je šel v Šent Vid nad Ljubljano, potem v Višnjo goro in v Sostro. Odtam se je preselil za župnika na Lipoglav, kjer je umrl dne 10. decembra 1901. Bil je marljiv pisatelj slovenskih nabožnih knjig. Spisal je: „Lurška Mati Božja.“ 1881. — „Lurški majnik in molitvenik.“ 1883. — „Molitvenik za dijake.“ 1884. — „Molitvenik za dečke.“ 1886. — „Molitvenik za deklice.“ 1886. — „Lurški čudeži.“ 1902.

44. Adolf Pogorelec (1879—1881) je zagledal luč sveta v Ljubljani dné 6. maja l. 1846.; ordiniran je bil dné 31. julija l. 1869. Kaplanoval je pri Sv. Petru v Ljubljani in od 1. oktobra l. 1879. do 11. maja l. 1881. na Brezovici. Vstopil je v red čč. oo. lazaristov, kjer še sedaj marljivo deluje.

45. Andrej Pipan (1881—1886) se je rodil na Planini pri Vipavi dné 1. novembra l. 1847.; v mašnika je bil posvečen dné 21. julija l. 1874. Kaplanoval je v Polhovem Gradcu do l. 1879., na Vrhniki do l. 1881. in na Brezovici od 25. oktobra l. 1881. do 20. aprila

l. 1886. Odtod je šel za župnika na Polico pri Višnji gori, kjer je še vedno priden delavec v vinogradu Gospodovem.

46. Albin Illowsky (1886—1887) se je porodil v Novem mestu dné 15. januarja l. 1861.; ordiniran je bil dné 19. julija l. 1884. Kaplan je bil v Vipavi, v Črnem vrhu nad Idrijo, od 3. avgusta l. 1886. do 25. oktobra l. 1887. na Brezovici, potem pri Sv. Križu pri Litiji, v Kostanjevici in na Mirni. Odtam je šel za kurata na Lozice; dné 7. maja l. 1896. pa se je preselil za župnika v Javorje pri Litiji, kjer je župnikoval do l. 1900. Tega leta je vstopil v red cistercijencev v Zatičini, kjer je dobil ime „Albericus“. Slovesno obljubo je napravil dné 13. novembra 1904.

47. Frančišek Hribar (1888—1889) je bil rojen v Mengšu dné 15. decembra l. 1861.; mašnik je postal dné 22. julija l. 1888. Služboval je le na Brezovici od 5. septembra l. 1888. do 27. februarja l. 1889. Tega dne je šel v začasni pokoj k svojim staršem v Vodice, kjer je pa že dné 10. aprila l. 1889. umrl za jetiko.

48. Frančišek Rajčevič (1890—1892) se je rodil na Trati pri Poljanah dné 18. novembra l. 1864; posvečen je bil dné 19. julija l. 1890. Kot kaplan je služboval na Brezovici od 15. septembra l. 1890. do 27. aprila l. 1892. Odtod je šel v Vipavo, kjer je bil do l. 1896. Nato je šel za ekspozita v Trnje, l. 1898. pa za župnika v Grahovo.

49. Ivan Zupan (1892—1893) je bil rojen v Šent Juriju pri Kranju dné 6. maja l. 1864; mašništvo je sprejel dné 22. julija l. 1888. Kaplanoval je v Vipavi, od 22. aprila l. 1892. do 13. junija l. 1893. pa na Brezovici. Odtod je šel za kurata v Šent Peter na Notranjsko in meseca septembra l. 1904. pa za administratorja v

Hrenovice, kjer se je kot veščaku v socialističnem delovanju odprlo široko polje. Župnikom so ga umestili tu 6. aprila 1906

50. Ivan Müller (1893), „Polenčev“, je zagledal luč sveta v Žabnici pri Škofji Loki dné 12. avgusta l. 1862.; v mašnika je bil posvečen dné 10. julija l. 1887. Kaplanoval je v Smledniku in pri D. M. v Polju. Po smrti župnika Ivana Potočnika je prišel dné 13. junija l. 1893. na Brezovico za administratorja in se je ob nastopu župnika Antona Hočevarja dné 3. novembra l. 1893. zopet vinil k D. M. v Polje. L. 1897. je šel za župnika k Sv. Heleni, kjer, umeščen na sv. Jurija dan, še plodonošno deluje. Zgradil je ondi novo župnišče in marsikaj naravnal v večo čast božjo.

51. Anton Poljšak (1894—1897) se je rodil v Vipavi dné 4. februarja l. 1867. Dovršivši gimnazijske vede postane minorit na Dunaju. Ker pa mu ni ugajal ta red, stopi v ljubljansko bogoslovje; mašnik je postal dné 9. julija l. 1893. Kaplanoval je na Vačah, odkoder je šel l. 1894 za administratorja v Dol pod Ljubljano. Dné 4. oktobra l. 1894. je prišel na Brezovico, odkoder se je dné 16. septembra l. 1897. preselil v Sostro, odtam pa meseca avgusta l. 1899. na Trato, kjer je bil naposled tudi administrator do avgusta 1900. ko je šel v Šmartin pri Kranju in meseca avgusta l. 1902. v Naklo. Konec meseca oktobra se je preseli kot ekspozit v Bevke pri Vrhniki, kjer za razvedrilo ubira razne svoje godbene inštrumente.

52. Anton Jerič (1897—1905) je bil rojen v Šent Vidu pri Zatičini dne 3. junija l. 1873.; v mašnika je bil posvečen dne 22. julija l. 1897. Na Brezovico je prišel dne 8. oktobra istega leta, kjer je bil po smrti župnika Antona Hočevarja tudi pet mesecev župni upra-

vitelj. Vsled bolehnosti stopi meseca marca l. 1905. v začasni pokoj, a koncem še istega leta gre kaplanovat k Sv. Duhu pri Krškem na Dolenjskem. Jeseni 1906 postane ekspozit v Ustju na Vipavskem.

53. Frančišek Ksav. Juvan (1905 —), „Lukežev“, je zagledal beli dan v Škofji Loki 29 novembra 1867. V mašnika posvečen 9. julija 1893 gre kaplanovat na Dole do meseca oktobra l. 1895., ko ga dekretirajo v Logatec, kjer je bil nekaj časa tudi župni upravitelj. Meseca septembra 1899 pa se preseli v Stari trg pri Ložu, odkoder ga meseca novembra 1900 pošljejo v Šentjernej na Dolenjskem. Odtam pa pride 22. marca l. 1905. na Brezovico.

C. Subsidiariji.

Dokler na Brezovici ni bilo kaplana, so pošiljali obolelim vikarjem namestnike, da so opravljali službo božjo in sploh skrbeli za dušno pastirstvo. Imamo pa tudi take, ki so za daljši ali krajši čas bivali na Brezovici ter pomagali vikarju, četudi ni bil bolehen, v dušnem pastirstvu. Rekli bi jim duhovni pomočniki ali „subsidiariji“ ali „substituti“ in so sledeči:

1. Matija Zvoljenik je kot začasni namestnik l. 1714. pomagal v dušnem pastirstvu ondi. (Več o njem beri med „odličnimi Brezovčani“.)

2. Josip Anton Žlebnik (Slebnigg) se bere večkrat kot začasni „substitut“ na Brezovici v l. 1718. in 1722. Rodom Ljubljčan je bil v mašnika posvečen na sv. Benedikta dan 21. marca l. 1713. na naslov gornjegraškega marijanskega kolegija. Preden je tu sem prišel, je kot delegat župnikov deloval tudi v Šent Vidu nad Ljubljano, kjer je l. 1727. bil že kaplan. L. 1723. je bil beneficijat na Sori. Tudi v Šmartinu poleg

Kranja je l. 1718. bil začasni pomočnik, v Naklem pa kaplan v l. 1724.—1727.

3. Josip Fortunat Kočar (Kotscher-Gottscheer) je meseca decembra l. 1719. pomagal ondi. Bil je Ljubljčan, iz šentpeterske župnije doma, ter prejel tonzuro in štiri nižje redove dne 10. junija l. 1713. Kot vikar šentpeterski je l. 1744. maševal pri Sv. Joštu nad Kranjem.

4. Josip Rozman je kot začasni substitut pri Sv. Petru v Ljubljani pomagal tudi na Brezovici meseca januarja in aprila 1721. ter meseca avgusta 1722. l. Doma v Polhovem Gradcu, prejme tonzuro in štiri nižje redove dne 20. aprila na veliko soboto l. 1715. v Ljubljani. V l. 1733.—1783.¹⁾ se nahaja kot beneficijant ali vikar v Vrzdencu, torej skozi polustoletja. Umrli je okrog 90 let star.

5. Luka Erjavec (Riouiz) se kot začasni „substitut“ nahaja na Brezovici meseca julija in avgusta l. 1721. Poprej od sv. Mihaela l. 1713. pa do Svečnice l. 1715. je služboval kot tak tudi v Šent Vidu nad Ljubljano. V l. 1731.—1732. je pomagal tudi pri Sv. Joštu nad Kranjem. Umrli pa je v Kranju 64 let star nagle smrti po sv. maši dne 1. januarja 1733.

6. Marka Mislej, začasni substitut na Brezovici, se bere meseca maja l. 1722.

7. Gregor Shemizh se nahaja na Brezovici kot začasni pomočnik meseca februarja l. 1724. Bil je pa tudi kurat v Šturiji na Vipavskem l. 1755.

8. Josip Gašper Funkelsteiner²⁾ (Funcklsteiner) je služboval na Brezovici v l. 1724.—1729. Od tod se preseli kot beneficijant v Kamnik, kjer je prodal svojo hišo pred vrati na Grabnu Tomažu Komo-

¹⁾ Zgodovina horjulske fare str. 223.

²⁾ Izvestja muz. društ., VI., 182.

tarju l. 1729. Ondi je l. 1733. še živel. Preden je prišel na Brezovico, je kaplanoval eno leto v Kropi. poprej od sv. Mihaela 1721 do sv. Jurija 1723 pa je služboval v Šmartinu poleg Kranja.

9. **Tomaž Jerkič** je kot „*substitutus loci*“ deloval na Brezovici meseca februarja 1727. l.

10. **Anton Vintar** (Winter) je služboval na Brezovici kot začasni namestnik meseca marca 1730. l. Doma je bil v Ljubljani,¹⁾ kjer so ga tudi v mašnika posvetili dne 22. septembra 1725. l. na naslov graščine grofa Adama Antona pl. Auersperga. L. 1733.²⁾ je bil kurat komende v Ljubljani, ko je kot ud pristopil k mengiški bratovščini sv. Mihaela. V l. 1737. – 1740. je kaplanoval na Sori,³⁾ odkoder je šel za spovednika h klarisinjam v Ljubljano.

11. **Ivan Andrej Perger** je pomagal na Brezovici meseca oktobra in novembra 1730. l. kot namestnik. Bil je tudi Ljubljančan, v mašnika posvečen dne 3. junija 1730. l. na naslov gospostva „Slateneg“ baronice Marije Ane „de Wintershoffen“ roj. Kajzelj. — L. 1759. je služboval tudi v Šent Vidu na Ljubljano. — L. 1779. je bil katehet v ljubljanski stolnici. Od sv. Jurija do sv. Mihaela je služboval l. 1732. tudi na Jesenicah.

12. **Peter Jungovič** (Jugovec) se nahaja meseca septembra 1737. l. kot subsidiarij na Brezovici. Porodil se je v Bitinju šmartinske župnije pri Kranju dne 26. junija 1707. l. staršem Andreju in Marini. Posvetili so ga v mašnika na naslov posestva „Thurn“ Ludovika Ksav. Dinzl ab Angersburg dne 18. decembra 1734. l. Kot vikar na Črnučah je služboval še l. 1767.

1) Ordin. zapisnik.

2) Zgodov. Zbornik štev. 27, str. 429.

3) Zgodovina sorske fare, str. 87.

Kaplanoval je tudi v Polhovem Gradcu v l. 1744.—1750. Meseca aprila 1763 je pomagal tudi v Šent Vidu nad Ljubljano.

13. Karol Josip Krušič, „substitutus pro hic et nunc“, se bere meseca oktobra 1742. l. Ljubljančan, je bil v mašnika posvečen na naslov gospostva „Thurn“ grofa Sigefr. pl. Gallenberg dne 30. oktobra 1735. l.

14. Ferdinand Ivan ab Utzhan je pomagal v dušnem pastirstvu na Brezovici meseca avgusta 1744. l. in meseca septembra 1757. l., poprej v adventu 1738 pa ga najdemo tudi v Šent Vidu nad Ljubljano. Rojen je bil v Ljubljani, kjer je tudi sklenil svoje življenje 82 let star dne 23. julija 1868. l. v šentpeterski župniji.

15. Jakob Soffran (1750.) Rojen na Petelinah v Slavini 1722, posvečen 1749 na naslov patrimoniija, je bil zmožen mož, študije svoje je v Ljubljani dovršil. Služboval je na Brezovici, v Tolminu, v Felschernah itd. kot kurat. L. 1788. je živel v Planini v pokoju. On je bil vzgleden duhovnik.

16. Frančišek Rejovic se nahaja od meseca marca do oktobra l. 1757. na Brezovici službujoč. Doma je bil v Kranju, podpisan se nahaja tudi „Rujavic-Erjavec“, v mašnika pa so ga posvetili na titel posestva in skupnih prihodkov ceha tržiških krznarjev na veliko soboto, dne 29. marca l. 1755.,¹⁾ v Ljubljani, kjer je vse vede dovršil, dogmatiko, cerkveno pravo in moralko. Kaplanoval je prišedši z Brezovice sedem let v Svibnem, 11 let v Dobu, župnikoval pa eno leto v Smlednku in l. 1788. že 12. leto v Dobu, kjer je bil tudi dekan. Porojen je bil l. 1731.

¹⁾ Knezoškof. arhiv: Vizit. zapisnik l. 1788., ki velja tudi o naslednjih nekaterih.

17. **Lovro Volič** (Wollizh), Ljubljančan, je služboval na Brezovici v l. 1756.—1758. V mašnika so ga posvetili na titel kostanjeviškega samostana: „ad Fontes Marianos“ dne 21. septembra 1754. l.

18. **Frančišek Ksav. Markič**, osebni pomočnik na Brezovici od septembra pa do adventa l. 1758. Porojen v Kranju l. 1731., podpisan tudi „Murkež“, je bil v mašnika posvečen na naslov kostanjeviškega samostana: „ad Fontes Marianos“ na veliko soboto dne 17. aprila 1756. Svoja poslednja leta je preživel v Kranju, kjer je 68 let star ostavil svet dne 5 avgusta 1789 — Telesno je bil trden, nadarjen srednje, dovršil pa vede svoje v Ljubljani. Služboval je 24 let na raznih krajih kot subsidiarij in kaplan. Rad je eksorciziral in zato je bil večkrat posvarjen. Imel je svoje predsodke.

19. **Matej Danielčič**,¹⁾ Kranjčan, v mašnika posvečen dne 20. septembra 1755 na titel treh na Jesenicah se nahajajočih posestev, je tudi l. 1758. služboval na Brezovici, v l. 1761.—1763. pa kot alumnus v Gornjem gradu, potem pa kot kaplan v Starem Trgu. L. 1764. je postal župnik pri Sv. Juriju pod Tabrom, kjer so ga meseca maja l. 1808. napadli in oropali Francozi. Umrl je ondi dne 4. septembra l. 1809., star 80 let.

20. **Pavel Mlakar**, Ljubljančan, je bil na Brezovici od meseca junija do adventa l. 1759. V mašnika so ga posvetili na naslov proste kmetije (Freisass) na Spodnjem Berniku pod kvestoratom kranjske provincije na veliko soboto dne 17. aprila 1756.

21. **Luka Fischer** je od Svečnice do sv. Jurija l. 1760. služboval na Brezovici; meseca aprila 1762 pa

¹⁾ Knezoškof. arhiv: v Mariboru in Orožen, IV. a., str. 146, ter Izvestja muz. dr., XII., str. 33.

ga najdemo v Šent Vidu nad Ljubljano kot substituta, kjer se l. 1767. še nahaja

22. Friderik Korošic, Kranjčan, v mašnika posvečen na naslov mekinjskega samostana l. 1745., je služboval na Brezovici meseca julija l. 1760. — Od tod se preseli župnikovat na Ovsiše pri Podnartu do l. 1764.

23. Ivan Riebler se nahaja l. 1762. na Brezovici kot substitut od Svečnice do meseca maja. V l. 1773.—1777. pa je kaplanoval v Šoštanju na Štajerskem.

24. Janez Jurij Karlstädter (Carlstätter) je služboval na Brezovici v l. 1763.—1765. Bil je Ljubljčan ter v mašnika posvečen dne 5. aprila na veliko soboto l. 1749. na naslov Idrijčana Janeza Kollenca in njegovih na 2000 gld. cenjenih posestev. Svoja stara leta je preživel v Ljubljani, kjer je umrl dne 7. januarja l. 1795. Ondi je dovršil tudi vse svoje vede ter živel naposled kot kurat v pokoju. Porodil se je l. 1725.

25. P. Feliks „a s. Ascensione“, bosonogi avguštinec, je nadomestoval vikarja Zvoljenika od Svečnice do sv. Jakoba l. 1784. V mašnika posvečen je bil l. 1767.

26. Valentin Josip Wolko se nahaja na Brezovici kot substitut kurata meseca avgusta l. 1775. in tudi še meseca marca l. 1776. Luč sveta je zagledal v Ljubljani, kjer so ga tudi v mašnika posvetili dne 30. maja l. 1744. na naslov stare Fužine v Bohinju, ki so bile last Matevža Varla. — Stara leta je preživel v Ljubljani, kjer je tudi svetu zamrl dne 28. septembra 1793.

27. Anton Kremenik (Cremeneg) je kot penzionist preživel l. 1800. na Brezovici ter semtertja tudi kaj pomagal v dušnem pastirstvu. Bil je Ljubljčan,

v mašnika posvečen dne 27. maja l. 1752. na naslov samostana Studenec. Služboval je kot vikar mnogo let v Bevkah preden je šel v pokoj. Umrli pa je v Ljubljani dne 2. aprila 1804, star 79 let. Bil je dober, goreč, zgleden duhovnik.

28. Josip Slejko je kot bogoslovec 4. leta pomagal na Brezovici začetkom 19. stoletja. Prosil je za plačo, a mu je niso hoteli nakazati, ker je bil še bogoslovec prezbiter.

29. Jožef Partel¹⁾ je bil po smrti župnika Jakoba Hartmanna tedanjemu kaplanu in župnemu upravitelju Alešu Šusteršiču poslan v pomoč od adventa 1835 do Svečnice 1836. Porodil se je v Škocijanu pri Dobravi na Dolenjskem dne 1. decembra l. 1805., mašnik pa je postal dne 2. avgusta 1835, ko so ga dekretirali na Brezovico. Odtod se preseli kot subsidiarij v Šent Vid nad Ljubljano do l. 1837. Nadalje je služboval kot kaplan v Mošnjah do l. 1838., ko je prišel zopet v Šent Vid za subsidiarija do l. 1839. Kaplanoval je potem v Sodražici do l. 1840., v Križih pri Trziču do l. 1843., na Igu do l. 1852., v Škocijanu pri Turjaku do l. 1853.: živel je nato kot beneficijant v Tomišlju do l. 1856. potem pa kot kaplan v Slavini do l. 1864., odkoder je šel za župnega upravitelja v Črešnjice dne 22. julija. Tukaj pa je ostavil solznodolinski svet dne 19. julija l. 1865. Svoje spise, zlasti pesmi, je objavljial v „Zgodnji Danici“ od l. 1852.—1864.

30. Matevž Kožuh je za časa vojskine bolezni od meseca oktobra l. 1849. do januarja l. 1850. pomagal na Brezovici v dušnem pastirstvu, ko je čakal na službo, potem pa v šentpeterski vojašnici v Ljubljani, kjer je bilo mnogo bolnikov. Porodil se je pri

¹⁾ Jezičnik, XXV., 29. — Izvestja muz. dr., XV., 48.

Sv. Filipu in Jakobu v hribih škofjeloške mestne župnije h. št. 7 („Završnikov“) dne 10. septembra l. 1824., v mašnika pa so ga posvetili dne 31. julija 1849. Kaplanoval je sprva prišedši iz vojašnice v Vipavi do l. 1855. Potem je bil samostojni kurat v Šturiji do l. 1864. Tukaj je bil tudi učitelj. Meseca avgusta i. l. postane mestni župnik in dekan ter duhovni svetnik v Kočevju, katero župnijo je vodil štiri leta. Kupil je ondi hôtél za župnišče. O sv. Jakobu l. 1868. pa se preseli kôž župnik in dekan v Staro Loko, kjer je prav uspešno deloval v blagor župljanov do dne 9. maja 1896., ko je od kapi zadet izdihnil svojo blago dušo. Ko je l. 1893. obhajal svojo 25 letnico ondašnjega pastirovanja, ga je občina imenovala svojim častnim občanom. Istega leta je postal tudi v znak svojih zaslug za župnijo papežev častni komornik. To je bil mož, pri katerem so se mladi duhovniki lahko mnogo praktičnega in koristnega naučili. V družbi njegovi je bilo prijetno bivati. Naj uživa pri Bogu svoje plačilo. Napis na njegovem nagrobnem spomeniku na starološkem pokopališču se glasi :

„28 let za vas sem živel,
za vas upehal se, osivel;
če pelje pot vas mimo jame,
postojte, pomolite zame!“

XI.

Šoli in učitelji.

1. Šola na Brezovici.¹⁾

Mnogi trdé, da so duhovniki nasprotniki ljudski izobrazbi, da želé ljudstvo ohraniti nevedno. Vendar nam zgodovina povsod izpričuje, da so prav duhovniki

¹⁾ Ta odstavek je bil že skoro doslovno priobčen v „Slovenskem učitelju“, 1902, str. 72.

bili prvi učitelji preprostega ljudstva. Dokaz temu je tudi začetek šole na Brezovici.

Pisani viri sicer molče o začetku pouka v brezoviški župniji, a starejši ljudje se še prav dobro spominjajo nekdanjih duhovnikov, ki so se trudili od časa do časa s tem, da so malim, ukaželnim dečkom in deklicam ubijali v glavo „abc“. Kot posebno vnet učitelj je še vsem starejšim Brezovičanom v dobrem spominu župnik Jakob Hartmann, ki je služboval na Brezovici od 17. marca 1830. do 4. decembra 1835. l. Sicer ta šola ni bila redna, kakor jih imamo dandanes, ker se je poučevalo le v branju, in sicer vsako nedeljo od 12. do 1. ure v župnišču v izpraševanjski sobi. Umevno je torej, da se pri tako pičlih urah ni moglo bogve kaj doseči, vendar nekaj uspehov je le bilo, prav mnogi so se priučili branja. In za iste čase je bilo to mnogo. Imenovani župnik Hartmann je koncem vsakega šolskega leta sestavil tudi izkaz šologodnih otrok, razvrstivši jih po vaseh ter je s takimi izkazi najbrže hotel vplivati na šolske oblasti, da bi ustanovile na Brezovici redno šolo. Dne 24. oktobra 1832. l. je izkazal 307 šologodnih otrok, in sicer: za vsakdanjo šolo 105 dečkov in 101 deklico, za nedeljsko šolo pa 52 dečkov in 49 deklic.¹⁾

Po smrti župnika Hartmanna je prevzel šolo branja večji cerkvenikov hlapec, znabiti ne toliko iz ljubezni do stvari same, kakor iz sebičnega namena, da si s tem pridobi naklonjenost radodarnih gospodinj.

L. 1849. pa je prišel na Brezovico kaplan Ivan Potočnik, ki se je te važne zadeve lotil z vsó vnemo. Nagovarjal je župljane, naj si napravijo redno

¹⁾ Župnijski arhiv.

šolo, in njegova želja se je kmalu uresničila. L. 1853. je pričel zidati šolsko poslopje, ki je bilo naslednje leto že dovršeno.

Prostor, na katerem stoji šola, je bil nekdanj posestnika Jakoba Pezdirja z Brezovice šte. 27. Priporoča se, da omenjeni posestnik, daši šoli naklonjen, ravno tega prostora ni hotel prodati in je zato inženirju, ki je prišel potreben prostor odmeriti, izdrl merilo iz rok ter je vrgel po travniku. Naposled pa se je vendarle udal ter prodal 130 štirjaških sežnjev za 130 gld. k. v.¹⁾ Vse zidanje je vodil in nadzoroval kaplan Potočnik sam, a zidal je zidarski mojster Mohor Ermacora. Daši so župljani sami opravljali tlako, je vendar vsa stavba veljala 2850 gld. k. v.

V pritličju na levo se je priredila velika šolska soba, prostorna za 80 do 100 otrok; manjša soba na desno pa se je odločila za velikonočno izpraševanje. Vse prvo nadstropje, ki je obsegalo tri prostorne sobe, kuhinjo in jedilno shrambo, pa je imel učitelj za stanovanje. Ko pa vsled nove šolske postave učitelj ni bil več cerkvenik, se je izpraševanjska soba oddala cerkveniku za stanovanje. Izpraševanje pa se je vršilo še vedno tu in zato je moral cerkvenik ob času izpraševanja nekaj svoje oprave postaviti iz sobe, da je bilo dovolj prostora za izpraševanje. L. 1882. pa je moral cerkvenik zapustiti šolsko poslopje, ker se je njegovo stanovanje priredilo za drugo učno sobo. Vse je bilo primeroma dobro urejeno, le drugi učitelj ni imel stanovanja v šoli, moral ga je iskati po raznih hišah, pa še se je težko dobilo, celo v Dragomeru je eden stanoval. L. 1893. pa je prepustil nadučitelj Ivan Kogej

¹⁾ Listina v župnijskem arhivu z dne 15. junija 1853. l.

eno svojih sob drugemu učitelju za stanovanje ter s tem storil veliko dobroto vsakemu učitelju, ki bo prišel na Brezovico.

Ko se je ustanovila šola na Brezovici, se je skrbelo hkrati tudi za plačo bodočemu učitelju, ki je pa moral poleg učiteljske službe prevzeti tudi službo orgljavca in cerkvenika. C. kr. državno knjigovodstvo je z dopisom z dne 2. septembra 1854. l. dovolilo učitelju 317 gld. 31 $\frac{1}{2}$ kr. letne plače.¹⁾ V resnici pa so bili dohodki mnogo večji, kajti ob biri je učitelj nabral 68 mernikov pšenice in 60 mernikov rži. Od vsakega zemljaka je dobil po 1 gld. 5 kr., od polzemljaka po 52 $\frac{1}{2}$ kr., od četrtzemljaka po 35 kr., od velikega hišnika po 87 $\frac{1}{2}$ kr., od srednjega hišnika po 70 kr., od malega hišnika po 52 $\frac{1}{2}$ kr. in od vsakega oženjenega gostača po 35 kr. Vrhutega je imel učitelj še njiv za kakih 20 mernikov posetve, travnike, kjer je nakosil do 100 stotov sena in kos gozda. Kot cerkvenik in organist pa je dobival na leto tudi kakih 60 gld. štolnine. Ako je dal travnike in njive v najem, je dobil do 200 gld. najemnine. Če je imelo žito le količkaj visoko ceno, so bili vsi dohodki vredni 700 do 800 gld.²⁾

Z novo šolsko postavo se je glede dohodkov nekoliko izpremenilo. Učitelju se je odvzela služba cerkvenika in ž njo so se mu odvzele tudi njive, travniki in gozd; odpravila se je bira in plača se mu je nakazala v denarjih.

V začetku je bila šola le enorazredna; toda, ker je število šolo obiskujočih otrok bolj in bolj naraščalo, je bilo treba misliti na razširjenje. C. kr. okrajni šolski svet je l. 1875. naznanil brezoviškemu krajnemu šol-

¹⁾ Dopis v župnijskem arhivu.

²⁾ Šolska kronika, str. 3.

skemu svetu, da se bode šola razširila v trirazrednico, in je v drugem dopisu istemu naročil, naj se o tem posvetuje. Toda vsa stvar je takrat zaspala in enorazrednica se je šele l. 1882. razširila v dvorazrednico. Od tedaj pa se je število učencev zopet izdatno pomnožilo in treba je bilo kaj primernega ukreniti. Da bi se šola razširila v trirazrednico, bi bilo deloma dobro; toda še srečnejša pa je bila misel, da se je l. 1902. ustanovila v Notranjih Goricah nova šola za otroke iz Notranjih Goric in s Plešivice, ki so imeli doslej dobro uro dolgo pot do brezoviške šole.

Prvi redni pouk v tej šoli na Brezovici se je pričel meseca januarja l. 1855. Po šolskih zapisnikih sem sestavil naslednji pregled, ki nam kaže, koliko otrok je obiskovalo tukajšnjo šolo v raznih letih.

Leto	Vsakdanja šola			Ponavljalna šola			Število vseh skupaj
	Število			Število			
	dečkov	deklic	skupaj	dečkov	deklic	skupaj	
1855	48	47	95	?	?	?	?
1865	106	110	216	?	?	?	?
1875	87	91	178	37	40	77	255
1885	98	103	201	42	43	85	286
1895	95	100	195	41	35	76	271
1902	132	121	253	62	46	108	361
1905	125	126	251	19	20	39	290

Vsled odloka c. kr. okrajnega šolskega sveta z dne 7. septembra l. 1876., št. 846, so imeli Brezovičanje, oziroma oddaljeni šolski otroci dovoljenje, da so vstopali v šolo šele z izpolnjenim sedmim, oziroma osmim letom. Ko pa se je ustanovila šola v Notranjih Goricah, je c. kr. deželni šolski svet omenjeno dovoljenje preklical, in morajo zato sedaj vsi z izpolnjenim šestim

letom vstopiti v šolo. Tudi mora vsak otrok obiskovati šest let vsakdanjo šolo; zato morajo isti, ki so vstopili s sedmim, oziroma z osmim letom, obiskovati vsakdanjo šolo še po izpolnjenem dvanajstem letu, kar kaže tudi število učencev ponavljalne šole, ki se je vsled tega v zadnjem času zelo skrčilo.

Šola ima tudi lepo, belo zastavo, ki jo je l. 1876. kupil in daroval šoli tukajšnji kaplan Frančišek Mekinec. Na eni strani ima podobo sv. Alojzija, na drugi pa angela variha.

Ščasoma postane brezoviška šola deležna ustanove, ki jo je zapustil blagi šolski prijatelj in vrhovni šolski nadzornik Jurij Zavašnik, rojen Dobrovčan. To ustanovo uživa do svoje smrti ustanovnikov brat, potem pa jo dobita šoli na Dobrovi in na Brezovici.¹⁾

* * *

Doslej so službovali na Brezovici:

1. Leopold Belar se je rodil v Idriji dne 27. oktobra l. 1828. Učitelj je postal l. 1847. ter je služboval v Cirknici, v Borovnici, v Trnovem (1850—1854) in na Brezovici od januarja 1855 do l. 1862. Odtod je šel v Ljubljano, kjer je bil zadnji čas nadučitelj in voditelj na II. mestni ljudski šoli. Upokojen je bil l. 1889. ter ob tej priliki odlikovan z zlatim križcem za zasluge. Na Brezovici je bil v šolskem letu 1857/58. imenovan zglednim učiteljem in brezoviška občina ga je imenovala častnim občanom. Belar je bil splošno znan kot skušen cerkven pevovodja in izvrsten skladatelj cerkvenih in drugih napevov. V razstavi, prirejeni o priliki prvega učiteljskega zborovanja v Zagrebu l. 1871. so mu strokovnjaki priznali častno diplomo za nje-

¹⁾ A. Lesjak, Zgodovina dobrovske fare, str. 156.

gove skladbe. Župnijsko predstojništvo šentjakobsko mu je kot kapelniku podelilo pohvalno pismo in ljubljanski mestni zbor mu je podelil meščanstvo brezplačno.¹⁾ Umrl je v Ljubljani dne 17. junija l. 1899.

2. Ivan Dolinar, rojen na Primskovem l. 1829. Prvo službo je nastopil l. 1849. na Trati, odkoder je prišel l. 1862. na Brezovico. L. 1866. je šel v Sodražico, odtam pa na Dobrovo pri Ljubljani, kjer je bil do oktobra l. 1871. Z Dobrove se je preselil v Sorico, odtam zopet na Trato in naposled v Krašnjo, kjer je bil l. 1887. upokojen. Kot tak je večkrat nadomeščal učitelje v raznih krajih krškega okraja.

3. Anton Slivnik se je rodil v Gorjah okoli l. 1840. Služboval je od l. 1856. kot drugi učitelj v Št. Vidu pri Zatičini. Od aprila do 3. novembra l. 1866. je bil na Brezoviči, a se je odtod zopet vrnil v Št. Vid, kjer je pa že dne 11. junija l. 1867. umrl.

4. Ivan Kogej je zagledal luč sveta v Idriji dne 5. maja l. 1837. Dne 7. januarja l. 1859. je nastopil prvo službo v Št. Petru na Notranjskem, a je bil že naslednje leto imenovan učiteljem v Krašnji, kjer je služboval do l. 1866. Dne 6. novembra i. l. se je preselil na Brezovico, kjer je služboval skoro 33 let. Meseca oktobra l. 1899. je stopil v zasluženi pokoj, se preselil v svoje rojstno mesto Idrijo, kjer je pa že dne 12. maja l. 1900. umrl. Za njegovo uspešno delovanje kot marljiv učitelj in mnogoleten odbornik brezoviške občine ga je občinski odbor brezoviški izvolil dne 12. septembra l. 1897. svojim častnim občanom.

5. Karol Benedik je bil rojen v Ljubljani l. 1862. Učitelj je postal l. 1882 in je prišel dne 20. sep-

¹⁾ Natančnejši življenjepis najdeš v F. Rakuševi knjigi: „Slovensko petje v preteklih dobah“, str. 137.

tembra i. l. na Brezovico, odkoder je šel dne 19 septembra l. 1883. v Ledine. Meseca septembra l. 1888. je nastopil nadučiteljsko službo v Smledniku, dne 3. novembra l. 1899. pa je bil imenovan nadučiteljem na Brezovici.

6. Janko Bajec se je rodil na Mirni dne 3. avgusta l. 1860. Dne 31. januarja l. 1884. je nastopil svojo prvo službo na Brezovici. Od 31. julija l. 1887. do 20. avgusta l. 1900. je služboval v Polhovem Gradcu, odkoder se je imenovanega dne preselil za nadučitelja v Spodnjo Idrijo.

7. Alojzij Pin, rojen v Ljubljani l. 1862. Prvo službo je nastopil l. 1882. v Polhovem Gradcu, kjer je bil do 22. avgusta l. 1887. Tega dne je prišel na Brezovico, odkoder je šel dne 21. julija l. 1892. v Dolenji Logatec. Več svojih pesmi je priobčil v „Ljubljanskem Zvonu“, „Vrtcu“, „Zgodnji Danici“ i. t. d. Umrl je ondi dné 10. decembra 1905.

8. Jožef Novak je bil rojen v Ljubljani dne 29. decembra l. 1869. Prvo službo je nastopil dne 14. septembra l. 1889. na Dobrovi pri Ljubljani, odkoder je prišel dne 15. septembra l. 1892. na Brezovico. S 1. avgustom l. 1896. je nastopil učiteljsko službo na c. kr. rudniški ljudski šoli v Idriji.

9. Serafina Jamšek, rojena v Ljubljani l. 1874. Od dne 15. septembra l. 1893. do dne 15. julija l. 1896. je službovala na Huthovi zasebni dekliški šoli v Ljubljani; dne 30. oktobra l. 1896. pa je prišla kot učiteljica na Brezovico. V šolskem letu 1903/4 je imela radi bolezní celoletni odpust. Med tem časom pa jo je nadomestovala suplentinja.

(10.) Ivana Kordik, rojena v Ljubljani l. 1883. Maturo je napravila l. 1902. ter je bila nekaj časa rado-

voljka pri uršulinkah v Ljubljani, nato je šla kot supletinja v Poljane pri Škofji Loki, odkoder je prišla kot supletinja na Brezovico. L. 1904. je prevzela v Ljubljani trgovino po svojem rajnem očetu.

2. Šola v Notranjih Goricah.

Že zgoraj sem omenil, da je število šolagodnih otrok od leta do leta naraščalo in da je bilo treba misliti, kako bi se prenapolnjeno brezoviško šolo razbremenilo. Od nekaterih strani se je izražala misel, da bi se brezoviška šola razširila v tri-, oziroma celo v štirirazrednico, drugi so bili pa mnenja, da bi bilo umestneje ustanoviti novo šolo v Notranjih Goricah za otroke iz Notranjih Goric in s Plešivice. Za to slednjo misel se je zlasti zavzel župan Ivan Kušar, ki je sestavil prošnjo, ki so jo podpisali vsi posestniki iz Notranjih Goric in s Plešivice, in res s tem tudi dosegel, da se je kmalu nato vršil komisijski ogled. Šola v Notranjih Goricah je bila dovoljena z odlokom c. kr. deželnega šolskega sveta z dne 6. septembra 1902, šte. 2948; c. kr. okrajni šolski svet pa je z odlokom z dne 20. oktobra 1902, št. 1520, ukazal, da naj se šola takoj otvori.

Za prvo silo so dobili potrebni prostor za šolsko sobo v hiši Antona Požlepa v Notranjih Goricah št. 8. Obenem pa se je začelo misliti na stavbo novega šolskega poslopja. Od prej imenovanega Antona Požlepa so kupili zunaj vasi ležeč prostor, ki meri ravno en oral za 1100 K. Na tem prostoru so zgradili po načrtu c. kr. stavbnega inženirja Jaromira Hanuša prav lično pritlično poslopje, ki ima na desni prostorno šolsko sobo, na levi pa primerno učiteljevo stanovanje. Zidarsko delo sta prevzela France Kogovšek, zidarski mojster s Plešivice ter France Celarec iz Vnanjih Goric,

tesarsko delo je dobil tesarski mojster Andrej Trček iz Bevk, mizarsko delo pa mizarski mojster Ivan Vrhovec z Lesnega brda. Vsa stavba je veljala 10.000 K. Poleg šole se bo priredil tudi prostoren šolski vrt.

Najstarejše podatke o številu šologodnih otrok je zapustil župnik Jakob Hartman, ki sem ga že pri zgodovini brezoviške šole omenil. V njegovem izkazu z dne 24. oktobra l. 1832. najdemo, da je bilo imenovanega leta v Notranjih Goricah in na Plešivici sledeče število šologodnih otrok: Za vsakdanjo šolo 29 dečkov in 30 deklic, za nedeljsko šolo pa 9 dečkov in 13 deklic, torej skupno 81 otrok. Sedaj pa obiskuje vsakdanjo šolo 67 dečkov in 49 deklic, ponavljalno šolo pa 6 dečkov in 2 deklici, torej skupno 124 otrok.

* * *

Leon Pibrovce, rojen v Kropi l. 1883. Z dekretom c. kr. okrajnega šolskega sveta z dne 15. oktobra 1902, št. 1607, je bil imenovan provizoričnim učiteljem v Notranjih Goricah.

XII.

Odlični Brezovičanje.

„Domovine dika in ponos so odlični rojaki — več ko takih, kateri kraj šteje, bolje slovi,“ piše M. Slekovec v svoji knjižici „Odlični Kranjci“. Tudi brezoviška župnija šteje precejšnje število mož, na katere sme biti po vsej pravici ponosna, kajti povspeli so se v ta ali oni odlični stan, v katerem so plodonosno delovali ali pa še delujejo sebi v čast, ljudstvu pa v blagor. Postavimo jim v tem oddelku skromen spomenik.

1. Duhovniki.

1. **L u k e ž T u r k**, Brezovičan, je bil od lavantinskega škofa Lenarta posvečen v soboto „Sitientes“ l. 1515. v subdijakona, na veliko soboto i. l. pa v dijakona.¹⁾

2. **M a t i j a Z v o l j e n e k** je bil rojen v Vnanjih Goricah dne 18. februarja 1685. l. Od l. 1716.—1737. je služboval kot beneficijant na Sori, kjer je dne 21. februarja 1737. l. umrl. Dne 28. oktobra 1714. l. je na Brezovici krstil kot začasni namestnik, l. 1722. pa v Šent Vidu nad Ljubljano.

3. **T o m a ž M a t e v ž D r o b t i n a**, „Mostalensis“, se je rodil v Notranjih Goricah dne 16. decembra 1694. l. V mašnika so ga posvetili na naslov graščine „Stein“ grofa Frančiška Bernarda pl. Lamberg dne 20. februarja 1723.²⁾ — Kot duhovnika ga l. 1737. še nahajamo v Ljubljani, l. 1726. pozimi je pomagal v Šent Vidu nad Ljubljano.

4. **L o v r o Z v o l j e n e k**. (Glej župnike brezoviške!)

5. **M a t i j a G r e g o r W ä t t s t e i n**, Brezovičan (Mostallensis), prejme tonzuro in štiri nižje redove dne 24. septembra 1718. l. v Ljubljani.

6. **J o ž e f V i l j e m â R a a b**, Brezovičan (Mostallensis), je prejel tonzuro in štiri nižje redove dne 21. marca, subdijakonat dne 19. marca, dijakonat v soboto „Sitientes“ 7. aprila, mašništvo pa dne 16. aprila na veliko soboto 1729 v Ljubljani. Imel je izpustnico iz tržaške škofije. Namizni titel mu je zagotovil grof Andrej Kristijan Dizma pl. Auersperg na svojem gospostvu „Zobelsberg“.

1) M. Slekovec, Odlični Kranjci, str. 1.

2) Ordinacijski zapisnik v knezoškof. arhivu.

7. Br. Žiga „Brezovičan“ (Mostallensis), kapucin, je prejel tonzuro in štiri nižje redove dne 30. maja 1744, subdijakonat dne 18. decembra 1745, dijakonat pa dne 4. junija 1746 v Ljubljani, kjer je živel kot redovnik.

8. Br. Ksaver „Brezovičan“ (Mostallensis), kapucin, je bil v dijakona posvečen dne 21. decembra 1771. l. v Ljubljani, l. 1773. pa v mašnika. Kot redovnik je deloval potem 12 let. Postava cesarja Jožefa II. pa ga je l. 1785. poslala v dušno pastirstvo izven samostana. Kot subsidiarij je služboval na Dolih. Porojen 10. avgusta 1749 se je pisal za Karola Jožefa Lovrenca Škandra, bil dober govornik, zmožen, vzgleden duhovnik, ki so ga ljudje radi imeli, mož krepke postave. Oče mu je bil Matija, mati pa Marija.

9. Malovrh Lovrenc, Brezovičan, je prejel tonzuro in štiri nižje redove dne 23. decembra 1821 v Ljubljani, kjer je dovršil 1823. l. svoje bogoslovne vede; ker je bil premlad, je moral čakati na posvečenje. Več o njem ni znanega.

10. P. Rudolf Kuschlan, zak. sin Adama in Marije Konstancije rojene Gačnik pl Schlangenburg, rojen 7. maja 1679 v Kušljanovem gradu, je bil 58. opat cistercijskega samostana v Kostanjevici l. 1723. do 1726.¹⁾ Dijakonat je sprejel dne 21. maja 1701 v Ljubljani.

11. Adam Baltazar pl. Kuschlan, brat prejšnjega, je bil rojen dne 2. januarja 1677. l. v Kušljanovem gradu. V letih 1695.—1700. je bil gojenec nemškega zavoda (Collegium Germanicum) v Rimu, kjer je postal doktor bogoslovja. O njem beremo: „Vse pa je prekosil Adam Baltazar pl. Kutsklam iz Ljubljane,²⁾

¹⁾ Mittheil. d. hist. Ver., 1855, str. 77.

²⁾ Imenuje ga zato iz Ljubljane, ker je bil pri Sv. Petru v Ljubljani krščen.

ki je imel bogoslovsko disputacijo in je bil zaradi svojega vzornega življenja imenovan mojstrom novincev.¹⁾ Leta 1712. je bil kanonik in stolni župnik v Ljubljani,²⁾ katero službo je l. 1723. še opravljal. Umrli je dne 23. januarja 1729. Prišedši iz Rima je bil škofov kaplan in kot tak* je prejel dne 6. novembra 1704. izpraznjen beneficij sv. Katarine na Igu in dne 3. decembra 1705 izpraznjeni vikarijat v Škalah, kjer so ga umestili dne 23. aprila 1706; leta 1710. postane kanonik.

12. Ivan Nep. Marinko je bil rojen v Vnanjih Goricah dne 21. marca 1792. l. Oče mu je bil Luka, mati pa Uršula Zdešar. V mašnika je bil posvečen dne 21. decembra 1816. l. Bil je semeniški duhoven. Kaplanoval je v Novem mestu do 1825. l. in v Semiču do 1826. l. Nato je šel za vikarja v Lašče, kjer je umrl dne 31. januarja 1839. l.

13. Jožef Zdešar se je rodil v Vnanjih Goricah št. 3. dne 23. marca leta 1794. Imajoč spregled enega leta nedoletnosti je bil v mašnika posvečen dne 23. marca 1817 v Ljubljani. Kaplanoval je v Radovljici, kjer je umrl dne 25. decembra 1818. l.

14. Ignacij Remic, „Boštjanovcev“, je bil rojen na Brezovici št. 21 dne 30. junija 1794. l. in je bil v mašnika posvečen dne 21. septembra 1818. l. Kaplanoval je v Kostanjevici do 1825. l., v Dobropoljah do 1826. l. in v Šmartnem pod Šmarno goro do 1827. l. Potem je šel v Dobovec, kjer je bil najprej administrator in nato vikar do 1829. l. Tega leta je šel za lokalnega kaplana v Javorje, l. 1839. pa v Zapoge. L. 1842. se je preselil za vikarja v Kresnice; a je šel še isto leto v

¹⁾ Izvestja muz. društva, 1898, str. 67, in knezoškof. arhiv: protokol št. 37.

²⁾ Tam, 1898, str. 36.

Ljubljano v pokoj, kjer je umrl 13. decembra l. 1868. Za slikanje tukajšnje župne cerkve je volil 300 gld.¹⁾

15. Gašper Majer se je porodil na Brezovici št. 15 dne 5. januarja 1799. l. Kot bogoslovec IV. leta je umrl v svoji rojstni hiši dne 2. oktobra 1829. l. na jetiki. Tonzuro in štiri nižje redove je sprejel 23. decembra 1821.

16. Valentin Sever, „Pezdirjev“, se je rodil na Brezovici št. 19 dne 19. januarja 1804. l. Mašništvo je sprejel dne 21. avgusta 1830. l. Služboval je kot kaplan na Jesenicah do l. 1834., v Križih pri Trziču do l. 1836., v Horjulu od 28. septembra 1836. l. do 18. septembra 1838. l. Ker nato ni dobil takoj nove službe, je stanoval začasno na Viču. Ker je pa novi horjulski kaplan zbolel, je ordinarijat zopet prestavil kaplana Severja v Horjul, kjer je deloval od 25. oktobra 1838. l. do 13. maja 1839. l. Potem je kaplanoval na Breznici do l. 1843. in v Poljanah do l. 1848. Kot kurat je bival na Spodnjem Brniku do l. 1856. To leto se je preselil v Št. Jurij pri Kranju, kjer je kaplanoval eno leto. L. 1857. je prišel za beneficijata v Olševke, kjer je ostal do l. 1870. Nato pa se je vrnil na Spodnji Brnik, kjer je umrl dne 28. januarja 1879. l.

17. Jurij Marinko,²⁾ „Marinkov“, je zagledal luč sveta v Vnanjih Goricah št. 15 dne 25. aprila 1821. l. V mašnika je bil posvečen v Št. Andražu na Koroškem dne 6. julija 1848. l. Kaplanoval je pri Sv. Marjeti v Labodski dolini do l. 1849., v Rojah na Koroškem do l. 1850., na Sladki gori na Štajerskem od 12. junija 1850. l. do 23. februarja 1853. l., v Podsredi na Štajerskem od l. 1853. do 1860., v Galiciji do l. 1861. in v Grižah do

¹⁾ Župnijska kronika, str. 15.

²⁾ Ign. Orožen: VI., str. 279.

1. 1863. Dne 15. septembra 1863. l. je bil umeščen kot župnik v Dobjem na Štajerskem, kjer je umrl dne 4. aprila 1876. l. Svoje zemljišče je volil župni nadarbini v Dobjem.

18. Anton Klemen, „Slabetov“. (Glej kaplane brezoviške!)

19. Jožef Marinko, „Češnovarjev“, rojen v Vnanjih Goricah št. 8 dne 6. marca 1824. l., je bil v mašnika posvečen 26. julija 1851. l. V jeseni i. l. je šel za kaplana v Kovor, kjer je pa že 24. maja 1852. l. umrl.

20. Jernej Lenček, „Kopačev“, se je rodil na Brezovici št. 17 dne 25. avgusta 1827. l. in je bil dne 26. julija 1851. l. posvečen v mašnika. Dovršivši bogoslovje je šel na Dunaj v Avguštimej, odkoder je prišel l. 1852. za kaplana v Žiri. L. 1859. je šel za ekspozita v Št. Peter, kjer je umrl dne 7. oktobra 1861. l. Bil je slovenski pisatelj ter je izdal tudi dva letnika „Slovenskega romarja, koledar za poduk in kratek čas“ za l. 1857. in 1858.¹⁾

21. Blaž Lenček, „Kopačev“, brat prejšnjega, je bil rojen na Brezovici št. 17 dne 3. februarja 1830. l. V mašnika je bil posvečen dne 30. julija 1854 l. Služboval je kot kaplan v Žužemberku do septembra 1856. l. Odtam je prišel na Ježico za subsidijarija, kjer je ostal do julija 1861. l. Nato je pa zopet kaplanoval v Škocijanu pri Dobravi do l. 1863. in v Šent Rupertu do l. 1869. Postal je lokalni kaplan na Robu in pozneje župnik v Starem trgu pri Ložu, kjer je umrl dne 4. januarja 1890. l.

22. O. Simon (Ivan) Lampe, železničnega čuvaja sin, se je rodil na Brezovici, v čuvajnici št. 348, dne 6. decembra 1865. l. — Kot dijak je šel l. 1884. v

¹⁾ Učiteljski Tovariš, 1887, str. 278.

Collegeville v Severno Ameriko, kjer je vstopil v red benediktincev. Kot misijonar je l. 1895. oskrboval kato-liške Indijane v Red Lake Reservation. Razentega je obiskoval vse Indijane pri Cloquet, Leech Lake, Lake Winnibigashish, White Oak Point, Ball Club Lake, Fond du Lac in Kettle River ter po drugih krajih se-verne Minnesote, kjer biva manjše število rdečkožcev.¹⁾ L. 1904. je šel iz Beaulieu v Cloquet Minnesota.²⁾

23. O. K a j e t a n (Anzelm) K o g e j, sin tukajš-njega nadučitelja, se je rodil na Brezovici dne 21. aprila 1869. l. L. 1887. je vstopil v frančiškanski red ter je bil dne 15. januarja 1892. l. posvečen v mašnika. Ko je do-vršil bogoslovne študije, je bil l. 1894. poslan v Na-zaret na Štajersko, l. 1895. v Kamnik, l. 1896. na Kosta-njevico v Gorici, l. 1900. v Pazin, l. 1901. na Sv. Goro pri Gorici in l. 1903. k Sv. Trojici v Slov. goricah, kjer še sedaj deluje kot voditelj III. reda.

24. V a l e n t i n R e m š k a r, „Kumerjev“, z Bre-zovice št. 6 je bil rojen dne 16. februarja 1871. l. in v mašnika posvečen dne 25. julija 1895. l. L. 1896. je na-stopil svojo prvo službo v Leskovcu, l. 1897. je šel na Jesenice, l. 1899. v Logatec, l. 1902. v Preddvor, l. 1903. pa za ekspozita v Matenjo vas.

25. I v a n K l e m e n, „Matičkov“, iz Vnanjih Goric št. 45 je zagledal luč sveta dne 1. decembra 1871. l. V mašnika je bil posvečen dne 23. julija 1896. l. Naslednje leto je bil poslan za kaplana v Leskovec, kjer je deloval do l. 1902. Odondod je šel za kaplana v Stari trg pri Ložu, l. 1903. za ekspozita na Ubeljsko, odtam pa l. 1904. za administratorja v Lozice.

¹⁾ Zgodnja Danica, 1895, str. 148.

²⁾ Slovenec, z dne 19. oktobra 1904.

26. Frančišek Ksav. Vrhovec, „Zanoškarjev“, iz Dragomera št. 19 je bil rojen 19. decembra 1876. l. in v mašnika je bil posvečen 14. julija 1901. l. Naslednje leto je šel za kaplana v Leskovec.

27. Frančišek Pavlj. Kogej, sin nadučiteljev, je bil rojen na Brezovici dne 16. marca 1884. l. in je sedaj v bogoslovju v Ljubljani.

28. Peter Remškar, „Potokarjev“, z Brezovice doma h. št. 13 je bil rojen dne 27. junija 1885. l. Meseca julija l. 1903. je odšel v Ameriko ter je sedaj v Št. Pavlu v drugem letniku bogoslovja.

2. Svètni.

1. Gašper (Friderik) Kušlan¹⁾ (Khuschlan) pl. à Moostal, ces. svètnik in deželni mitničar v Ljubljani, oženjen z Elizabeto, je imel sledeče otroke: Rozina r. 23. januarja 1619, poroč. 12. oktobra 1636 z Jan. Jurijem pl. Alpfalltr, Apolonija Katarina r. 23. aprila 1620, Ana Marija r. 25. maja 1621, poroč. 25. februarja 1656 z Jožefom pl. Teneffle, Frančišek Friderik rojen 29. avgusta 1622, Ana Margareta r. 10. maja 1624, Katarina Elizab. r. 5. junija 1625, Ana Kristina r. 12. julija 1626, Uršula r. 21. septembra 1627, Adam r. 22. oktobra 1628, Sidonija Elizab. r. 23. decembra 1629, umrla 22. februarja 1635, Ivan Andrej r. 27. maja 1631, Ivan Friderik r. 21. oktobra 1636, Elizab. Judita r. 9. junija 1638, poroč. 22. januarja 1662 z Jan. Krištofom Portner, umrla 25. decembra 1712. — Z drugo soprogo Marijo r. Stenberg pa je imel sledečo deco: Marijana r. 1. marca 1642, Uršula r. 2. oktobra 1644, Justina r. 6. oktobra 1650. — Umrl pa je 74 let star dne 28. oktobra 1657, soproga pa 42 let stara dne 16. avgusta 1657.

¹⁾ Izvestja muz. društva X., str. 206, in stolni župni arhiv.

2. Adam pl. Kušlan,¹⁾ zak. sin Gašperjev, je bil dne 29. oktobra 1642. l. vpisan v vseučiliško matrikulo v Solnogradu, kjer se je učil govorništva. Dne 10. januarja poročen s prvo soprogo Katarino r. Otto je imel sledeče otroke: Ivan r. dne 6. novembra 1655, Eva r. februarja 1659. Takrat je soproga 23 let stara ostavila svét 23. februarja. — Drugič oženjenega z Marijo Konštancijo r. Gačnik pl. Schlagenburg je pa Bog oblagodaryl s sledečo deco: Ana Marija r. v Kušljanovem gradu 28. julija 1663 (preserski župnik Andrej je kumoval), Frančišek Janez r. 6. decembra 1666, Jošt Jožef r. 14. marca 1667, Ferdinand Anton r. 15. septembra 1668, Terezija r. 1670, umrla 23. januarja 1723 Karol Žiga r. 27. februarja 1673, Marija Helena r. 1674, umrla 7. aprila 1734, Marija Konstancija r. 1. januarja 1676, Rudolf Florijan r. 7. maja 1679, Volbenk Ignacij r. 7. junija 1680. Adam Baltazar r. 2. januarja 1677. Tega in Rudolfa išči med duhovniki. Umrla pa je soproga Konstancija 73 let stara 3. aprila 1715.

3. Jošt Jožef baron Kušlan, zak. sin Adamov, je bil „inclitae provinciae Carnioliae assesor et supremus mitldings perceptor“.²⁾ Umrl je v stolni župniji v Ljubljani dne 2. avgusta 1732. Oženjen z Marijo Heleno r. pl. Marastoni je imel te-le otroke: Marija Jožefa Viktorija r. 17. decembra 1699, omožena 16. februarja 1727 z Leopoldom pl. N., Marija Karolina Karlota r. 9. januarja 1701, Anton Ignacij r. 10. aprila 1704, Marija Ana Konstancija r. 12. oktobra 1705, omožena 9. junija 1729 z Jan. Ant. pl. Wolwiz, Marija Elizabeta Cecilija r. 12. novembra 1706, poroč. 1. julija 1726 z Jan. Mih. Jožefom pl. Wallensperg, J. U. doktorjem,

¹⁾ Izvestja muz. društva IX., str. 24.

²⁾ Krstna knjiga brezoviške župnije 1705. l.

Marija Frančiška r. 4. decembra 1709, Marija Judita r. 2. junija 1711 poroč. dne 20 aprila 1748 z Janezom Frider. grofom Petazzijem pl. Nünburg, leutnantom. — Dne 10. februarja 1705 je umrla 2 leti stara hči N.

4. Anton Ferdinand baron Kušlan, brat Joštov, je bil „supremus sac. ces May. Vigiliarum praefectus“. ¹⁾ Umrl je v Ljubljani 52 let star dne 23. februarja 1721.

5. Valentin Karol Vel. baron Kuschland, ²⁾ posestnik graščine, je bil poročen 7. marca l. 1734. z Jožefo Julijo rojeno Gussich (umrla 56 let stara 12. jan. 1778.) Sprog Valentin pa je ostavil svet 73 let star 30. jun. 1781. V Ljubljani rojeni so bili sledeči njuni otroci: Karol Jožef Kajetan roj. 29. septembra l. 1738., Jožefa Helena roj. 30. sept. 1740, umrla 12. maja 1749, Ana Marija roj. 23. avg. 1744, Marija Rozalija Elizabeta roj. 18. nov. 1751, Marija Jožef roj. 17. aprila l. 1753., Karolina Ana Viktorija roj. 23. novembra 1754, krščena šele 24. jan. 1755. Na Brezovici rojeni pa so bili sledeči: Karol Danijel Anton roj. 14. jan. l. 1742., Karol Vel. Jožef roj. 18. novembra 1745, krščen šele 28. jan. 1746, Marija Terezija Lucija roj. 26. febr. 1747, umrla 7. febr. 1779, Jožef Janez Dizma roj. 26. dec. l. 1748., krščen 25. jan. 1749, Janez Krstnik Adam Jošt roj. 4. junija 1750.

6. Volbenk Kajetan pl. Kuschland, poročen z Ivano Antonijo. Bivajoča v Kamniku sta imela sledečo deco: Marija Helena Julijana roj. 26. febr. 1733, umrla 10. marca i. l., Marija Ana Kordula roj. 21. okt.

¹⁾ Krstna knjiga brezoviške in mrliška stolne ljubljanske župnije.

²⁾ Ta in naslednji so posneti po Schiwitzu: Der Adel in den Matriken Krains.

1734, umrla i. l. 8. nov. Soprog Volbenk je ostavil svet v Ljubljani 49 let star dne 13. febr. 1750.

7. Kajetan Jožef baron Kuschland je bil l. 1749. deželni poslanec. Poročen je bil dne 13. maja l. 1725. z Ivano Antonijo pl. Raigersfeld. Otroci njuni so bili: Evzebij Jožef Sebastijan roj. 15. dec. 1726, umrl 21. jan. 1728, Marija Izabela Helena roj. 8. dec. 1727, Frančišek Ksaver roj. 1728, umrl 3 leta star 18. sept. 1731 na Brezovici, Marija Ksav. Terezija krščena 2. jan. 1730, umrla 6. okt. 1731. Soproga je umrla dne 31. sept. 1737.

8. Karol Vel. Jožef baron Kuschland, posestnik graščine, zak. sin Karola Vel. in Jožefe Julije r. Gussich, se je zazibal na Brezovici dne 8. nov. 1745. Poročen dne 13. jan. 1789 z 41letno Heleno Presker je imel sledeče otroke: Jurij Janez Nep. roj. 22. aprila 1790, Ana Karolina roj. 25. jul. 1792. Ta je bila omožena z vitezom Bernardom pl. Gasparini. Ostavila je svet dne 6. avg. 1828. V Notranjih Goricah ima vzdian nagrobni spomenik, kjer počiva tudi njen oče Karol, ki je umrl 15. jan. 1809, star 64 let, in njen stričnik baron Janez Kuschland, ki je 75 let star umrl 18. marca l. 1862.

9. Janez Nep. Jurij baron Kuschland, zak. sin prejšnjih, roj. 22. apr. 1790, poročen 11. apr. 1826 z Marijo Zofijo Terezijo Rysper pl. Rheinwald, je imel sledeče otroke: Frančišek Aleksander Leopold roj. dne 4. okt. 1831 od druge soproge Amalije roj. Baumgarten, ker prva je umrla že 11. avg. 1827 v Postojni. Gabrijela Ivana Marija roj. 10. apr. 1834, Izabela roj. 1840, poročena pa dne 11. okt. 1864 s Feliksom Reya pl. Castelletto, c. kr. nadporočnikom, starim 30 let, pozneje stotnikom. Imela sta 24. jun. 1865 rojenega sina Feliksa.

10. Frančišek Jakob pl. Schmidhofen,¹⁾ posestnik na Lukovcu, je 75 let star umrl v Ljubljani 15. junija 1746. Oženjen z Ano Felicito je imel sledeče otroke: Marija Franca roj. 9. dec. 1693, Frančišek Anton roj. 22. nov. 1694, Suzana Felicitas roj. 12. okt. 1696, Karol Jožef roj. v Ljubljani 10. avg. 1698, Marija Karolina roj. 3. sept. 1701 (ta se je poročila z vdovcem Frančiškom Antonom pl. Wolwizem 24. apr. 1724), Jožef roj. l. 1707., a je 17 let star umrl v Ljubljani 11. febr. 1724.

11. Frančišek Anton pl. Schmidthoffen, zak. sin prejšnjih, je zagledal beli dan dne 22. novembra l. 1694. Poročen dne 22. aprila l. 1728 z grofico Magdaleno Judito pl. Rattkay je imel sledečo deco: Na Brezovici sta bila rojena Ana Marija Terezija Kordula, roj. 22. okt. l. 1731., umrla pa 30. marca l. 1732., in Jošt Weikhard roj. 17. avg. l. 1736. V Ljubljani pa so bili rojeni: Ana Ksaverija Barbara roj. 6. jan. leta 1728., Frančišek Nepom. Nikolaj roj. 7. dec. 1728, a je umrl 14. febr. 1729, Marija Barbara Karlota roj. 6. dec. 1729, Marija Jožefa roj. 7. maja 1733, Frančišek Ksav. Ferdinand roj. 26. nov. l. 1734. — Oče France Anton je 74 let star ostavil to solzno dolino v Ljubljani 21. maja 1768. l.

12. Janez Krstn. pl. Schmitthoffen „aus Grič“, je tudi iz napominane rodovine. Umrl je v Trebnjem 76 let star dne 12. novembra 1727. Bival je tudi v Ljubljani, kjer je oženjenemu z Marijo Elizabeto bila rojena dne 30. sept. 1695 hči Katarina Frančiška.

13. Frančišek Ksav. Preširen, „Škandrov“, zak. sin Janeza in Marije roj. Legat, je bil rojen na Brezovici št. 16 dne 17. oktobra 1802. Za svoje zasluge kot „oberrihtar“ in za zasluge pri osuševanju barja je

¹⁾ Več o tem beri v oddelku IV.: Gradovi in gradišča.

bil dne 29. maja l. 1861. povišan v viteško plemstvo s pridevkom „vitez pl. Heldenfeld.“¹⁾ Njegovi sinovi so: Frančišek roj. 29. avg. 1826, Ivan Nep. roj. 6. aprila 1828, Ivan Krstn. Obgl. roj. 5. avg. 1829, Henrik roj. 30. jul. 1833. Oče je l. 1864. živel v Trstu, sin France pa na Dunaju. Takrat je dal napraviti svojim starišem nagrobni spomenik pri župni cerkvi na Brezovici. Oče mu je umrl l. 1814. mati pa l. 1837.

14. Lovro Rus, „Grumov“, je zagledal luč sveta na Logu št. 30 dne 21. avgusta l. 1822. Okoli l. 1845. se je naselil v Lukovici pri Brdu kot praktični zdravnik. Pozneje, ob času legarja, je bil nekaj časa v Lokah pri Zagorju, odkoder pa se je zopet vrnil v Lukovico. Poleg zdravlilstva se je pečal tudi z raznimi podjetji; pri cestah in mostovih si je nabral precejšnje premoženje. Kupil je posestva v Št. Vidu, v Prevojah in v Čepljah. Na starost je bival v Št. Vidu, kjer si je zgradil lepo hišo. Pri obdukciji že zelo trohnelega mrliča na Krtini si je zastrupil kri ter si s tem nakopal strašno bolezen, ki ga je mučila približno dve leti. Šel je zadnji čas v ljubljansko bolnišnico ter je tudi tam umrl dne 2. decembra l. 1888. Njegovo truplo so prepeljali na njegov dom v Št. Vid ter je ondi dne 5. decembra i. l. pokopali.

15. Frančišek Peruzzi, sin tukajšnjega cerkvenika in organista, je bil rojen na Brezovici dne 25. novembra l. 1824. Ljudsko šolo je dovršil na c. kr. normalki v Ljubljani. Po izstopu iz šole je vstopil v

¹⁾ Župnijska kronika, str. 12, in opazka v krstni knjigi. V Ljubljani pa je bil mož istega imena Fr. Ks. pl. Heldenfeld, l. U. D., poročen že 27. jul. 1749 z Marijo Ano pl. Merchern, a je umrl 31 let star 17. okt. 1751. Janez Prešern, tudi l. U. D., 64 let star, pa je umrl 19. apr. 1746.

trgovino neke vdove. Zavist tovarišev mu je vzela veselje do trgovine; a začutil je v sebi poklic do učiteljskega stanu. L. 1855. je dobil službo na trivialki v Cerknici, a je še isto leto odšel v Št. Vid pri Vipavi, kjer je bil 6 let. Potem je prišel na Dole pri Litiji, kjer je ostal 16 let. Odondod je prišel na Vače l. 1877. ter je postal 7 let pozneje nadučitelj istotam. Leta 1887. je vstopil v pokoj ter je po kratki bolezni umrl dne 5. februarja l. 1899. Peruzzi je bil blag in jako dobrosrčen človek. Kaj rad je pomagal ubožcem in za ubožne učence je dajal denar še do zadnjega časa. Izpričevala o njegovem službovanju so vseskozi polna hvale. Na Vačah je takoj drugo leto našel prazgodovinske reči ter je potem veliko let spremljal izkopavanja na Vačah, za kar je prejel mnogo priznanj od strokovnjakov Dežmana, Hochstetterja, Hauerja i. t. d.¹⁾

16. Jakob Čuden, „Nagličev“, je bil rojen na Plešivici št. 8 dne 6. julija l. 1826. Po dovršeni filozofiji na ljubljanskem liceju se je podal v Gradec ter se posvetil tehniškim znanostim. Dne 4. septembra l. 1849. je bil potrjen k vojakom (k staremu 4. topničarskemu polku), je postal 13. septembra l. 1854. učitelj na topničarski šoli v Libenau-u pri Gradcu in 30. aprila l. 1859. častnik. Kot tak je služboval na več krajih širne Avstrije, dokler ni po okupaciji Bosne in Hercegovine stopil kot stotnik l. razreda v zasluženi pokoj. Bival je nato dalj časa v Vnanjih Goricah, od 2. novembra 1886 pa v Horjulu, kjer je umrl dne 25. avgusta l. 1898.

17. Valentin Kermavner, „Brinovčev“, se je rodil v Vnanjih Goricah št. 22 dne 13. februarja l. 1835. V letih 1858. in 1859. je bil suplent na ljub-

¹⁾ Natančneje je njegovo delovanje opisal F. Lužar v „Učiteljskem Tovarišu“, 1899, str. 109.

ljanski gimnaziji, l. 1860. je bil premeščen za profesorja v Črnovce, l. 1869. v Celje, odkoder je prišel l. 1873. zopet v Ljubljano, kjer je deloval do l. 1890., ko je bil odlikovan z Najvišjim priznanjem na lastno prošnjo upokojen. Sedaj živi v Gradcu. Pisal je v razne slovenske časnike o šolstvu in odgoji, o nalogi naših gimnazij, o pesništvu i. t. d. On je priznan strokovnjak v grškem jeziku ter je izdal tudi tri jako vestno izdelane šolske knjige, „Vadbe“ za 3. in 4. razred in „Slovnico“ za latinski jezik.

18. Ivan Mrak, „Rihtarjev“, je bil rojen na Plešivici št. 6 dne 9. junija l. 1856. Posvetil se je vojaštvu ter je sedaj stotnik l. razreda pri 5. trdnjavskem topničarskem polku v Kotorju v Dalmaciji.

19. Ivan Kavčnik, „Kavčnikov“, je zagledal luč sveta v Dragomeru št. 9 dne 29. avgusta l. 1858. Leta 1883. je dovršil pravoslovje na Dunaju ter je bil nekaj časa mestni komisar v Ljubljani. Leta 1888. je bil imenovan sodnim pristavom, je služboval v Kranju in Ljubljani, kjer je od 11. septembra l. 1897. sodni tajnik in ima vsled Najvišjega odloka z dne 12. septembra l. 1903. naslov in značaj sodnijskega svetnika. Od l. 1891. je priobčil v „Slov. Pravniku“ več temeljitih pravnih študij in skušal rešiti mnogo teoretično in praktično zanimivih pravnih vprašanj. Oženjen, ima 3 sinove in 1 hčer.

20. Viktor Čuden, „Rusov“, je bil rojen v Dragomeru št. 1 dne 8. septembra l. 1862. Učitelj je postal l. 1884. ter je služboval v Razdrtem, v Šmihelu pri Št. Petru, v Poddragi in v Šturijah. Bolehen se je vrnil na svoj dom v Dragomeru, kjer je umrl 10. julija l. 1890.

21. Frančišek Kenk, železničnega čuvaja sin, iz Notranjih Goric št. 352, se je porodil dne 2. janu-

arja l. 1866. Kot gimnazijski abiturijent se je posvetil poštni službi ter je dolgo vrsto let služboval v Ljubljani. Od l. 1904. je poštni oskrbnik v Mürzzuschlagu.

22. L u d o v i k K e n k, železničnega čuvaja sin, iz Notranjih Goric št. 352, je bil rojen dne 29. decembra l. 1867. Po dovršenih gimnazijskih študijah je šel na Dunaj ter se posvetil filozofičnim študijam. Pa smrt ga je meseca junija l. 1893. nenadoma pobrala, zadel ga je mrtvoud medtem, ko se je kopal.

23. I v a n K u š a r, „lletov“, iz Notranjih Goric št. 1, je bil rojen dne 10. julija l. 1881. Dne 15. junija l. 1899. je prestopil k davkariji in je sedaj davčni praktikant na Brdu.

3. Usmiljenke.

Ker iz malokatere župnije vstopi toliko deklet v red usmiljenih sester kakor ravno iz brezoviške župnije, hočem tudi te na tem mestu navesti:

1. S. T e r e z i j a (Marija) P e z d i r, „Potokarjeva“ z Brezovice št. 13, rojena dne 20. avgusta l. 1840. V red vstopila l. 1863.

2. S. K l a u d i j a (Frančiška) S n o j, „Gosarjeva“ z Brezovice št. 32, rojena dne 30. oktobra l. 1857. V red vstopila l. 1879.

3. S. P r i s k a (Marija) S e l i š k a r, „Franceljnova“ s Podlukovca št. 17, rojena dne 30. septembra l. 1857. V red vstopila l. 1876.

4. S. V a l e r i j a (Marijana) S n o j, „Gosarjeva“ z Brezovice št. 32, rojena dne 24. oktobra l. 1859. V red vstopila l. 1881.

5. S. M a r c e l a (Marijana) S e l i š k a r, (Franceljnova“ s Podlukovca št. 17, rojena dne 29. avgusta l. 1863. V red vstopila l. 1885.

6. S. Milburga (Frančiška) Gregorin, „Gašperjevčeva“ s Podlukovca št. 21, roj. dne 1. oktobra l. 1867. V red vstopila l. 1886.

7. S. Abundancija (Marija) Kremžar, „Kovačeva“ z Brezovice št. 39, rojena dne 16. novembra l. 1868. V red vstopila l. 1886.

8. S. Euphrasija (Neža) Burger, „Drpa-leževa“ iz Vnanjih Goric št. 37, rojena dne 16. januarja l. 1869. V red vstopila l. 1888.

9. S. Andreja (Ivana) Kremžar, „Kovačeva“ z Brezovice št. 39, rojena dne 19. decembra l. 1872. V red vstopila l. 1893.

*10. S. Hilarija (Marijana) Kremžar, „Kovačeva“ z Brezovice št. 39, rojena dne 12. januarja l. 1876. V red vstopila l. 1894.

11. S. Gertruda (Neža) Kremžar, „Kovačeva“ z Brezovice št. 39, rojena dne 21. septembra l. 1877. V red vstopila l. 1895.

XIII.

Prilogi.

Št. 1.

Wir Fridreich¹⁾ von Gotts Gnaden römischer Kaiser zu allenn czeiten merer des reichs zu Hungern, Dalmatien, Croatien etc. Kunig, herczog zu Österreich, zu Steir, zu Kernndten vnd zu Krain etc. bekennen, das für vnns komen ist vnser getrewer lörg Rayner weilent Andres Rayner sun vnd bat vnns diemütlich,

¹⁾ Listina je pisana na pergamenu z gotsko pisavo, je dobro ohranjena, ima pripet pečat ter se hrani v Rudolfinumu.

das wir im als dem elltern anstat sein selbs vnd seiner gewisstreid die hernach geschriben stuckh gütter vnd zehenndt vnserr lehenschaft vnsers Fürstentumbs Krain gerüchten zuuerleihen, wann die ir erb wern das haben wir getan vnd haben dem benanten lörgen anstat sein selbs vnd seiner gewisstreid die berürten stuekh gütter vnd zehenndt mit iren zugehörungen verlihen vnd leihen auch wissenlich mit dem brieft, was wir im zu recht daran verleihen sullen oder mügen. Also das sy vnd ir erben die nuhmfür von vns vnd vnsern erben in lebensweis innhaben nutz vnd niessen sullen vnd mügen als lehens vnd lands recht ist. Vnd sind das dieselben stuekh gütter vnd zehennt von erst ain hof zu Stermul in Zirgklacher pfarr gelegen, item drey hueben zu Lukowitz, ain mül an der Slapp, item ain zehend zu sannd Mertten bei der Saw, item ain hof zu Kherstetten in Zirgklacher pfarr gelegen, item ain zehennt zu Ausser Goritschach, auf siben hueben zu Radtzne, auf drein zu Bresabitz, auf drein zu Lukowitz, auf drein zu Dragamer, auf siben zu der Awen, auf fünfen vnd zu Wemolach, auf ainer hueben in Laybacher pfarr vnd zu Nalesnywerd auf vier hueben in pilichgretzer pfarr gelegen truid vnd allerlay zehentlichen rechten zway tail zenemen, item ain hof zu Plekher an der Fewstritz in Stainer pfarr gelegen, item vnd ain hueben zu Stenesitsch in sannt Veytter pfarr bey Laybach gelegen. Mit vrkunt des briefs geben zu Gretz am montag sannd Matheus abent des heiligen zwelfboten vnd ewangelisten, nach Cristi geburde vier tzeenhundert vnd im newnundsibentzigisten, vnsers Kaisertumbs im achtund zwaintzigisten, vnsers reichs des römischen im viertzigisten vnd des hungerischen im ainsundzwainczigisten iare.

Št. 2.

Clemens P. P. XI.¹⁾

Ad perpetuam rei memoriam. Cum, sicut accepimus, in Ecclesia curata sancti Antonij in Bresoviz Parochiae sancti Petri Labacensis Civitatis vel Dioecesis una pia, et devota utriusq. Sexûs Christi fidelium Confraternitas sub titulo Sanctorum Angelorum Custodum, ac omnium Sanctorum (non tamen pro hominibus unius specialis artis) canonice erecta, seu erigenda existat, cujus Confratres, et Consorores quam plurima pietatis et charitatis opera exercere consueverunt. Nos ut Confraternitas hujus modi majora in dies suscipiat incrementa, de omnipotentis Dei misericordia, ac Beatorum Petri, et Pauli Apostolorum ejus Authoritate confisi, omnibus utriusq. sexûs Christi fidelibus, qui dictam confraternitatem imposterum ingredientur, die

¹⁾ Vsa listina obsega tri liste, t. j. šest strani. Na prvi strani je napravljen napis z zlatimi in črnimi črkami. Druga stran je prazna. Od 3. do 6. strani je pa to pismo. Na vrhu tretje strani je z zlatimi črkami napisano: „Clemens P. P: XI.“ Prvi stavek: „Ad perpetuam rei memoriam“ ima inicijalije zlate; vse drugo je pa s slabo črno tinto pisano. Na vsaki strani (izvzemši drugo) je potegnjena okoli in okoli zlata črta 1 cm od roba oddaljena. Pisava je dokaj razločna, toda posebno lepa pa ni. Zunanji napis te listine se pa glasi: „Album. / Almae ac Insignis / Congregationis / sub / Invocatione & Patrocinio / SS: Angelorum Custodum, / & / Omnium Sanctorum. / Ad / Subsidium & Auxilium / omnium in quibuscunq tribulationibus & angustijs, / periculis, sive animae sive Corporis Constitutorum / in hoc saeculo, ac luentium in Purgatorio, in / Curata Ecclesia Mostallensi / S: Antonii Abbatis / in Bresavez institutae / gratijs quoque, atque perpetuis Privilegijs / a / Summo Pontifice / Condecoratae / Anno MDCCXIII.“

primo eorum ingressus, si vera poenitentes, et confessi Sanctissimum Eucharistiae Sacramentum sumpserint plenariam, ac tam descriptis, quam pro tempore describendis in dicta Confraternitate Confratribus, et Consororibus in cujuslibet eorum mortis articulo, si vere quoq. poenitentes, et confessi, ac sacra communione refecti, vel quatenus id facere nequiverint, saltem contriti Nomen Jesu, ore, si potuerint, sin minus, corde devote invocaverint, etiam plenariam; nec non eisdem nunc, et pro tempore existentibus dictae confraternitatis confratribus, et consororibus etiam vere poenitentibus, et confessis, ac sacra communione reffectis, qui praefatae confraternitatis Ecclesiam, seu capellam, vel oratorium tertio festo Paschatis Resurrectionis Dominicae à primis vesperis usq. ad occasum solis diei hujusmodi singulis annis devote visitaverint, et ibi pro Christianorum Principum concordia, haeresum extirpatione, ac S. Matris Ecclesiae exaltatione pias ad Deum preces effuderint, plenariam similiter omnium peccatorum suorum indulgentiam, et remissionem misericorditer in Dño concedimns. Insuper dictis confratribus, et consororibus etiam vere poenitentibus, et confessis, ac sacra communione reffectis Ecclesiam seu Capellam, vel oratorium hujusmodi in quatuor aliis anni feriatis, vel non feriatis, seu Dominicis diebq. per memoratos confratres semel tantum eligendis et ab ordinario approbandis, et supra visitantibus, et ibidem orantibus, quo die praefatorum id egerint, septem annos, et totidem quadragenas. Quoties vero missis, et alijs Divinis Officijs in Eccla seu Capella, vel Oratorio hujusmodi pro tempore celebrandis, et recitandis, seu congregationibus publicis, vel privatis ejusdem confraternitatis ubivis faciendis interfuerint, aut pauperes hospitio

susceperint, vel pacem inter inimicos composuerint, seu componi fecerint, vel procuraverint; nec non etiam, qui corpora defunctorum tam confratrum et consoriorum hujusmodi, quam aliorum ad sepulturam associaverint, aut quascunq. Processiones de licentia ordinarij faciendas, Sanctissimumq. Eucharistiae Sacramentum tam in Processionibus, quam cum ad infirmos, aut alias ubicunq, et quomodocunq. pro tempore deferetur, comitati fuerint vel si impediti campanae ad id signo dato semel orationem Dominicam, et salutationem Angelicam dixerint, aut etiam quinquies orationem et salutationem easdem pro animabus defunctorum confratrum, et consoriorum hujusmodi recitaverint, aut devium aliquem ad viam salutis reduxerint, et ignorantes praecepti Dei, et ea quae ad salutem sunt, docuerint, aut quodcumq. aliud pietatis, vel charitatis opus exercuerint, toties pro quolibet praefatorum operum exercitio sexaginta dies de injunctis eis, seu alias quomodolibet debitis poenitentibus in forma Ecclesiae consueta relaxamus. Praesentibus perpetuis futuris temporibus valituris. Volumus autem, ut si alias dictis confratribus, et consorioribus praemissa peragentibus aliqua alia indulgentia perpetuo, vel ad tempus nondum elapsam duratura concessa fuerit, praesentes nullae sint. Utq. si dicta Confraternitas alicui Archiconfraternitati aggregata jam sit, vel imposterum aggregetur, aut quovis alia ratione uniatur, vel etiam quomodolibet instituatur, priores, et quovis aliae litterae Apostolicae illis nulla tenus suffragentur, sed ex tunc eo ipso nullae sint. Datum Romae apud S. Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die 16. Februarij MDCCXIV. Pontificatus Nostri Anno Decimoquarto

Joliverius.

Publicentur singulis annis in Principali Confraternitatis festo, ac concursu, ut Confratres, jugem tanti thesauri memoriam conservent, et alij ad devotionem excitentur. Dies vero seu festa pro lucrands indulgentijs a Confratribus electa, ac Authoritate Ordinaria approbata sunt sequentia Festum Principale pro lucrands indulgentijs plenarijs feria tertia Paschatis. Alia minus principalia pro lucrands septem annorum indulgentijs, ac totidem quadragennis Dominica infra octavam Corporis Christi, Dominica prima post festum S. Annae, festum Omnium Sanctorum, et festum Immaculatae Conceptionis B: M: V: Ex Officio Epali Labaci die 14. Martij 1714.

(L. S.) **Joannes Antonius Thalnitscher,**
Decanus, Vicarius Generalis Labacensis.

Suprascripta copia concordat cum suo Originali de verbo ad verbum. In quorum fidem p. Ex Offo Epali Labaci die 28. Martij 1714.

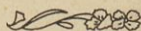
Papirnat pečat z
dvoglavim orlom.

Joes: Ant: Thalnitscher m. p.
dec: Vic: Glis Labacensis.

Vsebina.

	Stran
Predgovor	3
I. Prirodnoznanški opis	6
II. Statistični opis	23
III. Vera in omika	46
IV. Gradovi in gradišča	58
1. Kušljanov grad	59
2. Lukovec	64
3. Gradišča	72
V. Brezovica, šentpeterska podružnica	73
VI. Brezovica, samostojna župnija	79
VII. Cerkve v župniji	90
1. Župna cerkev sv. Antona puščavnika	90
2. Podružnica sv. Duha v Vnanjih Goricah	114
3. Podružnica sv. Martina v Notranjih Goricah	123
4. Podružnica sv. Janeza Krstnika na Logu	130
5. Podružnica sv. Lavrencija v Dragomeru	138
VIII. Znamenja	145
IX. Župnišče	151
X. Duhovni pastirji	158
A. Samostojni duhovni pastirji: vikarji ali župniki	158
B. Kaplani	171
C. Subsidiariji	189
XI. Šoli in učitelji	196
1. Šola na Brezoviči	196
2. Šola v Notranjih Goricah	204
XII. Odlični Brezovičanje	205
1. Duhovniki	206
2. Svētni	212
3. Usmiljenke	220
XIII. Prilogi	221

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000045915

NAR. IN UNIV. KN
Ljubljana

3792